

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Збірник матеріалів
II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю

30 вересня 2021 року

Маріуполь – 2021

Редакційна колегія:

- О.В. Булатова, доктор економічних наук, професор, перший проректор МДУ (голова),
С.В. Безчотнікова, доктор філологічних наук, професор, декан факультету філології
та масових комунікацій МДУ (заст. голови),
В.О. Кудлай, кандидат наук із соціальних комунікацій, зав. каф. інформаційної діяльності,
С.Є. Орехова, кандидат історичних наук, професор кафедри інформаційної діяльності,
І.О. Петрова, кандидат історичних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ,
О.Е. Політевич, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційних ресурсів
та комунікацій Білоруського державного університету культури і мистецтв,
О.А. Сивак, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інформаційної діяльності МДУ.

Затверджено на засіданні кафедри інформаційної діяльності
(протокол № 6 від 19.10.2021)

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет вченою радою факультету
філології та масових комунікацій Маріупольського державного університету
(протокол № 1 від 20.10.2021)

Ф 42

Феномен бібліотек в сучасному світі : зб. мат. II Всеукраїнської наук.-
практ. конф. з міжнародною участю, м. Маріуполь, 30 вересня 2021 р.
/ Маріуп. держ. ун-т ; ред. О.В. Булатова, С.В. Безчотнікова; упоряд.
В.О. Кудлай, С.Є. Орехова, І.О. Петрова, О.Е. Політевич, О.А. Сивак. –
Маріуполь : МДУ, 2021. – 238 с.

Збірник містить матеріали II Всеукраїнської науково-практичної
конференції з міжнародною участю «Феномен бібліотек в сучасному світі»,
яка відбулася 30 вересня 2021 року з ініціативи кафедри інформаційної
діяльності Маріупольського державного університету.

В конференції взяли участь представники освітянської, наукової,
фахової спільнот України та Білорусі.

У тематичних напрямках учасників конференції висвітлені актуальні
питання якісних змін бібліотек, розвитку бібліотечної справи, новітні виклики
книгознавства, видавничої та архівної справи, бібліополістики та бібліографії,
культурні та мистецькі чинники розвитку інформаційного суспільства,
проблеми підготовки фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи,
культурології, філології, журналістики та інших дотичних до соціальних
комунікацій спеціальностей, особливості інформаційної діяльності,
менеджменту та маркетингу в соціальних комунікаціях.

Видання адресоване науковцям, викладачам, здобувачам та усім, хто
цікавиться сучасними проблемами розвитку бібліотек і бібліотечної справи.

Відповідальність за зміст, достовірність, оригінальність поданих матеріалів
несуть автори, опублікованих у збірнику доповідей

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО

учасникам II Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю

«ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК В СУЧАСНОМУ СВІТІ»,

30.09.2021, Маріуполь,

доктора філологічних наук, професора,
декана факультету філології та масових комунікацій
Маріупольського державного університету
Світлани Володимирівни Безчотнікової

ШАНОВНІ ПАНІ І ПАНОВЕ!

Щиро вітаю учасників **II Всеукраїнської науково-практичної конференції**
«ФЕНОМЕН БІБЛІОТЕК В СУЧАСНОМУ СВІТІ»!

Прекрасною ініціативою кафедри інформаційної діяльності є обрання для проведення конференції в межах програми святкування 30-ї річниці Маріупольського державного університету саме цей день – Всеукраїнський день бібліотек! Родина факультету філології та масових комунікацій МДУ приєднується до привітань бібліотечних працівників з цим знаковим для інформаційного суспільства фаховим святом!

Традиційним залишається офлайн/онлайн формат проведення конференції, який дозволяє нам наживо дискутувати з колегами не тільки з різних регіонів України, а й з науковцями та практиками інших країн Європи. Таке розширення географії конференції звісно забезпечує не тільки онлайн-формат заходу, а передусім дружня взаємна підтримка членів оргкомітету конференції, які повсякчас отримують позитивні відгуки від колег з різних міст, регіонів, країн на заклики приєднатися до цих щорічних студій в МДУ.

Особливо слід відмітити, що конференція об'єднує академічну спільноту, студентство, фахівців-практиків не тільки з усіх куточків України, але й Білорусії, й Великобританії.

Співорганізаторами конференції виступають Наукова бібліотека Маріупольського державного університету, Наукова бібліотека Приазовського державного технічного університету, Департамент культурно-громадського розвитку Маріупольської міської ради, Міська централізована бібліотечна система Маріуполя, Донецька обласна наукова дитяча бібліотека, Рівненський державний гуманітарний університет, Білоруський державний університет культури і мистецтв, Фонд збереження культурної спадщини Маріуполя. Підтримали наукові пошуки в межах роботи конференції представники Національної бібліотеки Білорусі, Білоруського державного університету культури і мистецтв (м. Мінськ), Центральної наукової бібліотеки імені Якуба Коласа НАН Білорусі. Матеріали до участі в конференції надали близько 120 доповідачів, які представляють наукові

спільноти Маріуполя, Києва, Одеси, Полтави, Рівного, Ужгорода, Харкова та Мінська.

Відзначимо надзвичайне розмаїття наукової і практичної проблематики здобувачів бакалаврського, магістерського рівнів кафедри інформаційної діяльності, кафедри культурології, кафедри соціальних комунікацій МДУ, які здобувають фахову освіту за спеціальностями «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Культурологія», «Журналістика». Без сумніву, конференція традиційно зацікавила науковців, фахівців, експертів, студентів, які згуртувалися навколо ідеї про виключність ролі сучасних бібліотек у соціальній комунікації та поділяють переконання, що саме бібліотеки повсякчас забезпечують доступність знань для всіх верств суспільства.

Проведення цього наукового форуму забезпечує ефективний обмін досвідом між науковцями, практиками, майбутніми фахівцями в галузі бібліотечної справи, що є вагомим внеском у розвиток дружньої співпраці із міжнародними колегами. У цьому контексті хотілося б наголосити увагу на сумлінній і системній праці з підготовки фахівців в галузі інформаційної, архівної, бібліотечної справи, яка упродовж вісімнадцяти років проводиться науково-педагогічним колективом Маріупольського державного університету. Кафедра інформаційної діяльності традиційно ініціює науково-комунікативні заходи разом із науковою бібліотекою МДУ та іншими бібліотеками Маріуполя, що свідчить про взаємну підтримку освітян, науковців, практиків у вирішенні нагальних питань трансформації бібліотек в умовах інформаційного суспільства.

Нагадуємо, що за результатами II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Феномен бібліотек в сучасному світі» готується до публікації збірка матеріалів конференції, які оприлюднюватимуться на офіційному веб-сайті МДУ для забезпечення подальшого обговорення її результатів представниками наукової, освітянської, професійно-фахової, експертної спільнот.

Дякуємо всім і кожному з учасників, організаторам за цю чудову синергію бібліотечної, документознавчої, філологічної та журналістської спільноти! Також особливо хочеться висловити вдячність колективу наукової бібліотеки Маріупольського державного університету за всебічну допомогу в організації та проведенні конференції!

Щиро зичу учасникам конференції плідного спілкування, цікавих доповідей і результативної комунікації!

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 930.255:004.738.5

Бездрабко В.В.
/ м. Київ /

МЕРЕЖЕВА КОМУНІКАЦІЯ І АРХІВИ

Ознакою сьогодення стала віртуалізація життя особи, соціальних груп, суспільства, установ, органів державної влади тощо. Дослідники активно вивчають феномен цифрової культури і субкультури (наприклад, культури гейтерів) і особливий тип людини, орієнтованої на веб-контент, – *homo informaticus*. Ми є свідками появи новітніх професій, що спеціалізуються винятково на роботі в системі інтернет-комунікацій. Це, зокрема, аккаунт-менеджер, блогер, копірайтер, таргетолог, контент-маркетолог, SMM- і SEO-менеджер, веб-дизайнер, веб-аналітик та ін. Успішно формується нетикет, або мережевий етикет – загальні правила спілкування у віртуальному просторі. Завдяки іншомовним неологізмам, комп'ютерному жаргонізму й поширеній системі невербальної лексики (смайлам) стрімко розвивається специфічна мова спілкування.

За віртуальному просторі, за словами А. Руйе, в «синюватому непритомному світлі екранів» поступово розчиняється якась частина світу реального [1, с.514]. Можна по-різному до цього ставитися, але заперечувати масштабний вплив новітніх інформаційно-комунікаційних технологій на всі сфери життя суспільства та ігнорувати можливості, які відкриваються завдяки ним, позбавлено сенсу. За таких умов важливо скористатися перевагами мережевої комунікації, універсальними властивостями віртуального середовища задля реалізації особистих інтересів, корпоративних, державних чи інших проектів.

Сучасні інформаційно-комунікаційні практики переконливо доводять, що соціальні мережі є одним із ефективних засобів опосередкованої популярними інтернет-інструментами (сайтами, аккаунтами, блогами, виданнями тощо) взаємодії користувачів. Аудіо-, відео-, текстовий контент – універсальні інтернет-ресурси більшості соціальних мереж, за допомогою яких можна отримувати інформацію в режимі реального часу (у т.ч. і через чат-ботів), або ж відтерміновано, відповідно до можливостей електронної пошти чи іншого каналу підтримки спілкування з однією й більше особами, спільнотою, групою тощо. Необмежені інтерактивні комунікації, можливість безпосередньої участі користувачів у створенні та поширенні контенту, оперативність зворотного зв'язку роблять мережеву комунікацію особливо популярною.

Під «мережевою комунікацією» розуміємо габ трансляторів даних інтернет-каналами, які характеризуються високими можливостями руху інформаційних потоків і здатністю забезпечувати акумулювання величезних

обсягів інформації та її інтенсивний обмін для найширшої аудиторії користувачів. Відомі французькі дослідники А.М. Каплан і М. Гайнлайн вважають, що соціальні мережі є каналом і водночас майданчиком для спілкування, обміну інформації між користувачами за допомогою інтернет-технологій, «ідеологічною» базою для яких є Web 2.0 [2].

Відзначимо зростання комунікаційної активності установ, організацій, підприємств у соціальних мережах. Це зумовлено необхідністю ефективної іміджевої, рекламної, інформаційної підтримки, успішної реалізації наукових, виробничих, просвітницьких, освітніх, видавничих та ін. проектів. Факт наполегливого акцентування уваги на перевагах мережевої комунікації для архівних установ виглядає закономірним і відповідає вимогам часу [3]. В ухваленій 2020 р. «Стратегії розвитку архівної справи до 2025 року» (далі – «Стратегія») одним із пріоритетних напрямів значиться формування та розвиток комунікативної політики [4]. Її організаційно-розпорядчим продовженням став лист Укрдержархіву керівникам державних архівних установ від 05.02.2021 № 710/4.02-11/0 «Про надання інформації для розміщення в соціальних мережах» [5], колегіальні наради з обговоренням актуальності проблеми. Соціальні мережі покликані «повідомити – і – залучити» громадськість не лише до створення інтернет-гіпертекста, а й до підтримки системи контактів, співавторської коментаторської комунікації автора й читача, зв'язків, спрямованих на розв'язання нагальних проблем учасників, реалізації суспільно значущих проектів тощо [6, с. 35]. Підтримуючи таку позицію, вважаємо за необхідне сформулювати декілька стратегічних завдань і тактичних пропозицій із метою ефективного втілення в життя положень «Стратегії» стосовно порушеного питання.

Лідером із-поміж соціальних мереж для архівних установ залишається Facebook. Це пояснюється місією, політиками, особливістю цільової аудиторії мережі, а також визначеними авторами-розробниками платформи технічними, технологічними можливостями, зокрема відсутністю обмежень щодо кількості символів для конкретного повідомлення, зручністю завантаження й користування аудіовізуальним контентом, іншими опціями, що створюють сприятливі умови для поширення й обміну інформацією.

Мапи сторінок архівних установ уніфіковані залежно від шаблонів соціальних мереж та визначених опцій. Важливими позиціями облікових записів є офіційна назва установи (зазвичай державною мовою), контакти (у т.ч. і посилання на інші соціальні мережі чи офіційний сайт), кількість учасників груп (спільнот), задекларована політика установи щодо власної діяльності та принципів її оприсутнення в соціальних мережах тощо. Потенціал аккаунтів у соціальних мережах значно складніший і інформативніший, однак досить часто використовується обмежено.

Основними правилами створення облікових записів у соціальних мережах є: зручний, логічно продуманий інтерфейс; актуальний, цікавий контент та його регулярне оновлення (згідно з останніми дослідженнями не менше однієї новини в два дні); спілкування з підписниками, відвідувачами сторінок від імені реальних осіб, обов'язковість відповідей на коментарі,

підтримка діалогу і т.д.; прив'язка аккаунтів у соціальних мережах до сайту; спрямована на нарощування соціального капіталу участь працівників установи у їх веденні; вибудовування довіри цільової аудиторії до компанії та її співробітників і т.д.; підтримка зворотного зв'язку в режимі реального часу, зокрема відстеження реакції відвідувачів аккаунтів на контент і діяльність установи, нейтралізація негативних відгуків тощо.

Більшість сторінок архівних установ в соціальних мережах виглядають як дошка для анонсів чи оголошень, або стрічка новин. Йдеться про переважання новин подієвих (або їх анонсування), опису фактів із життя установи. Підхід до подачі інформації (у текстовому, аудіовізуальному форматі) різниться залежно від призми висвітлення: уособлено через дії менеджерів, архівістів чи узагальнено представленням корпоративної діяльності. Вочевидь ідеться про особливості галузевого менеджменту, різні тип і стиль керівництва (демократичний, авторитарний, ліберальний), відповідні інформаційно-комунікаційні підходи, корпоративні установки, професійний етикет та інші чинники, що визначають формат висвітлення новин, спілкування з читачами тощо. При цьому новини в різних соціальних мережах зазвичай дублюються, що спричиняє поширення неоригінального контенту, тиражування копій.

Особливістю комунікації в соціальних мережах є публічне або приватне спілкування відповідальної особи, менеджера (social media manager) від імені установи опосередковано через аккаунт зі своїми користувачами, або ж з іншими особами, які належать до цільової аудиторії. Суб'єкт (чи комунікант) виступає водночас автором повідомлення і творцем стратегії, сформульованих мети, завдань, критеріїв реалізації й оцінювання комунікативного середовища та ефективності комунікації. Це може бути одна особа або ж команда фахівців, зокрема архівіст, PR-менеджер, програміст, веб-дизайнер та ін. Їх основні фахові компетентності перебувають у площині інформаційно-аналітичної діяльності. Йдеться про інформаційну евристику, копірайтерство, візуалізацію інформації, загалом створення і підтримку інтерактивних форматів подачі контенту, комунікацію з аудиторією читачів тощо. Зауважмо також, що спілкування в соціальних мережах не варто перекладати на аутсорсинг, тобто третіх осіб, оскільки втрачається корпоративна зацікавленість у результаті.

На результативність комунікації впливає передусім грамотно організоване й проведене таргетування аудиторії за різними критеріями (вік, стать, рід занять, фах, освіта, регіон проживання, соціальний статус, захоплення і т.д.), що робиться з метою розширення інформаційного впливу із миттєвими чи пролонгованими наслідками. Учасниками груп (спільнот) можуть бути одноосібні чи колективні користувачі. Традиційно архівні установи спілкуються з колегами, спорідненими інституціями (бібліотеки, музеї), вишами, які займаються підготовкою архівних кадрів, професійними спілками і т.д. І це виправдано, оскільки важливо підтримувати зв'язки з інституціями, що є учасниками спільних наукових, освітніх, просвітницьких та інших проектів. Проте з метою розв'язання нагальних матеріально-

технічних, фінансових проблем галузі доцільно розширювати коло партнерів за рахунок бізнес-компаній та інших структур, аби мати широкі інвестиційні можливості. Потенційна інтерактивність і персональне залучення аудиторії до співпраці є важливими чинниками успішної мережевої комунікації.

Вважаємо за необхідне акцентувати увагу на інших можливостях соціальних мереж, які поки що залишаються поза увагою архівістів. Мережеві комунікації створюють широкі можливості для розв'язання виробничих проблем архівної галузі. До прикладу, однією з таких є *краудсорсинг* [7]. Її зміст полягає в залученні до їх вирішення усіх охочих, а не тільки фахового середовища. Звичайно, для цього потрібно, щоб аудиторія учасників мережевих груп виходила за його межі. За допомогою соціальних мереж створюється платформа для обговорення нагальних питань, напрацьовується відповідний «інформаційний пласт», з'ясовується ставлення різних верств суспільства, оцінювання ними шляхів руху і перспектив. Краудсорсинг подібний до волонтерства. Однак, на відміну від нього, характеризується тим, що вирішувати доводиться складні виробничі питання, які потребують ґрунтового підходу, акцентованого на аксіологічному аспекті громадської думки та високому професіоналізмі фахівців.

Технологічно мінливий світ породжує нові вимоги до професійної діяльності архівістів, урахування ними сучасних умов побутування інформації й архівів. Це зобов'язує архівну спільноту концепційно відповідати викликам часу, «підтягувати» теорію до практики й узагальнювати її здобутки на теоретичному рівні. І хоча практики з присутності архівних установ у соціальних мережах не вважаємо головними, однак на сьогодні це актуально та потребує уваги.

Література

1. *Руйе А.* Фотография. Между документом и современным искусством. Санкт-Петербург: Клаудберри, 2014.
2. *Kaplan A.M., Haenlein M.* Users of the world, unite! The challenges and opportunities of Social Media // *Business Horizons*. 2010. № 53 (1). С. 59–68.
3. Відбулась комунікаційна відеоконференція для архівних установ / Державна архівна служба України. URL: <https://archives.gov.ua> (дата звернення: 13.07.2021)
4. Стратегія розвитку архівної справи до 2025 року / Державна архівна служба України. URL: <https://cutt.ly/VnJSbp8> (дата звернення: 20.04.2021).
5. Лист Державної архівної служби України керівникам державних архівних установ від 05.02.2021 № 710/4.02-11/0 «Про надання інформації для розміщення в соціальних мережах» (копія). Архів авторки.
6. *Бодуан Ж.-П.* Управлінням іміджем компанії. Паблік рилейшнз: Предмет и мастерство / пер. с фр. Москва: Консалтинговая группа «ИМИДЖ-Контакт», ИНФРА-М, 2001. 232 с. 712 с.
7. *Хау Дж.* Краудсорсинг: коллективный разум как инструмент развития бизнеса. Москва, 2012. 288 с.

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

У доповіді аналізується проблема ефективного функціонування публічних бібліотек у сучасному глобалізованому інформаційному середовищі з використанням українського та міжнародного досвіду бібліотечно-інформаційного обслуговування. Основним інструментом досягнення позитивних результатів є надання бібліотеками рівного доступу користувачів до інформації, формування сучасної системи бібліотечно-інформаційних ресурсів, сприяння розвитку інформаційної культури.

Інтерес до бібліотеки як інформаційного феномену глобалізації з боку не тільки бібліотекознавців, а й культурологів, обумовлений тим, що вона є універсальним явищем культури: змінюються умови життя, з'являються нові технології в книжковому виробництві, нові форми і способи поширення знань, проте беззмінною залишається сутність бібліотеки як феномену інформаційної культури. Суспільна роль бібліотеки визначається тим, що вона не тільки змінює свідомість людини у соціумі, а й формує його. Держава через систему організації бібліотек має можливість регулювати доступ читача до інформаційної культури.

Проте, сучасна бібліотека є тільки одним із численних способів зберігання інформації і транслявання її споживачеві. На початку ХХІ ст. в бібліотечному середовищі відбулися значні зміни, пов'язані з трансформацією понять «текст», «книга», з новим розумінням сутності бібліотек, музеїв і архівів як культурних центрів. Культурна спільнота стає все більш диференційованою і спеціалізованою. Впровадження інформаційних технологій, поява комп'ютерів і мобільного зв'язку привело до того, що люди мають можливість забезпечувати свої інформаційні потреби, не виходячи з дому. Таким чином, книга виходить за стіни бібліотеки як фізичного простору, а сама бібліотека стає елементом культурницьких та інформаційно-комунікативних систем глобалізації [3].

З огляду на означене, дослідження представляє інтерес для гуманітарного знання, перш за все тому, що еволюція бібліотеки тісно пов'язана з етапами розвитку світової цивілізації. На нашу думку, актуальним постає поняття «життя бібліотеки» в умовах глобалізації, яке включає у себе повсякденне життя, пов'язане з кількісними описами і підрахунками книжкових видань, і внутрішнім, яке включає взаємовідносини всередині бібліотечної спільноти або конкретної бібліотеки – відносини з владою, з іншими бібліотеками та культурними установами регіону, країни, Європи, світу.

Увага дослідника може бути прикута не тільки до складу книжкових зібрань і цінних видань, до довідкового апарату бібліотеки та організації обслуговування, але і до просторових зв'язків конкретної бібліотеки з установами і закладами культури та інформаційними центрами. Розуміння сутності, сенсу і функцій сучасної бібліотеки дозволить перерозподілити кордон інформаційного і комунікативного простору, ввести бібліотеку в систему культурно-інформаційних центрів суспільства у контексті політичних, соціально-економічних, суспільних і культурних перетворень в Україні, Європі і світі та виявити загальні закономірності її розвитку.

Для культурології ця тема актуальна ще й тим, що вона не обмежується технологічними аспектами розгляду бібліотеки як книгосховища й інформаційного центру. Увага культурології кінця ХХ–початку ХХІ ст. прикута до повсякденного життя людини, до тих культурних форм й інститутів, в яких проходить становлення і розвиток особистості. Одним з них і є бібліотека. Її універсальність і багатогранність дозволяє виявити перспективні напрямки в розгляді бібліотеки як феномена культури, як однієї зі складових історичного Буття (реальності). Наприклад, цікавими є дослідження бібліотеки як особливого об'єкта в сучасній знаковій системі культури і співвідношенні риторичного дискурсу з бібліотечним. Культурологія здійснює інтеграційну функцію по відношенню до таких наук як бібліотекознавство, книгознавство, історія книги, історія бібліотек.

Бібліотека – один з найдавніших культурних і соціальних інститутів. Перші бібліотеки виникли раніше, ніж з'явилася їх назва. Вони супроводжували людство протягом тисячоліть. Функції і призначення бібліотек змінювалися: від сховища знань для небагатьох обраних до самого популярного і універсального джерела інформації. У сьогоденні публічні бібліотеки – найбільш затребувані культурно-освітні та інформаційні установи. За даними ЮНЕСКО в рік їх відвідує понад 40% населення всього світу.

Зміни культурного статусу публічної бібліотеки в сучасну епоху, яка характеризується зростаючим поширенням інформації за допомогою всесвітньої павутини Інтернет, обумовлює створення принципово нових форм комунікації в системі «Читач-Бібліотека». Ці прогресивні зміни реалізуються в осмисленні новітніх підходів до формування фондів та обслуговування її відвідувачів [1, с. 119].

Глобалізація усіх сфер суспільної діяльності та техногенна революція у сфері комунікацій дозволила сучасній публічній бібліотеці трансформуватися і орієнтуватися не стільки на збір інформації, що міститься в документах (книгах, газетах, кіно-фоно-відео матеріалах тощо), скільки на всебічну активізацію мислення людей, які освоюють ці комунікації. Основними формами роботи такої бібліотеки виступають як функції накопичення і збереження фонду, так і різні заходи, що сприяють успішній соціалізації читачів, їх орієнтації в сучасному світі.

У спеціальній періодиці можна почути думку, що подальша модернізація публічних бібліотек не може бути пов'язана тільки з

техногенним шляхом їх розвитку. Можливість подолання кризової ситуації спирається на розвиток комунікативної функції бібліотек, подальшої їх трансформації в інститути соціалізації особистості; в перетворенні бібліотек в інтелектуальний простір міжособистісної і міжкультурної комунікації.

Перетворення, що відбуваються в бібліотечній сфері в світі, зачіпають не тільки технологічні зміни, а й спосіб мислення бібліотечних працівників, які з усією відповідальністю їх розуміють і приймають з властивим їм високим професіоналізмом. В їхній свідомості з новою силою проявляються ініціатива і творчий потенціал, що сприяє зміцненню іміджу бібліотеки та її репутації як важливого соціального інституту.

Слід зазначити, що існування бібліотеки обумовлено тим, наскільки ефективно вона підпорядкована одній загальній меті – оптимальному культурно-інформаційному забезпеченню життєдіяльності суспільства в цілому і кожного читача зокрема. Розуміння культурно-інформаційної функції публічної бібліотеки пов'язано з осмисленням її як культурно-інформаційного центру держави і регіону, як місця спілкування, як культурно-інформаційний простір.

Сьогодні бібліотеки в світі намагаються задовольнити запити користувачів за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, які дозволяють збільшити кількість відвідувань, полегшити працю бібліотекаря, а головне – комп'ютеризація бібліотек відкриває можливості для більш повного задоволення читацьких запитів, зменшує витрати часу на пошук необхідної інформації, робить доступ практично до будь-якої інформації відкритим.

Не є винятком і публічні (масові) бібліотеки України, об'єднані після 1976 р. у територіальні (міські та районні) централізовані бібліотечні системи, які формують єдиний книжковий фонд, що дозволяє не тільки уніфікувати систему його обліку, але і забезпечити якісне обслуговування читачів [2, с. 37–38].

У зв'язку з цим використання сучасних інформаційних технологій у діяльності публічних бібліотек є важливою і вельми актуальною проблемою бібліотечної справи в Україні, що вимагає її всебічного наукового студювання. Сучасний підхід до сприйняття публічної бібліотеки як джерела власних електронних ресурсів системи Інтернет дає можливість створити установу нового – віртуального типу, де читач має можливість оперативно отримати інформацію з всесвітньої мережі книгозбірень. Інтернет інтенсивно впливає на довідково-бібліографічне обслуговування користувачів бібліотек, викликаючи необхідність реорганізації довідково-бібліографічних служб, змін в традиційних функціях обслуговування.

Міжнародний досвід свідчить, що наприкінці ХХ–початку ХХІ ст. до традиційної бібліотечної автоматизації з розвитком телекомунікаційної інфраструктури активно додалися «хмарні» системи, зокрема – Grid – узгоджене, відкрите і стандартизоване середовище, яке забезпечує гнучкий, безпечний, скоординований розподіл ресурсів у рамках віртуальної організації. Grid – це тип паралельно розподіленої системи, яка дозволяє накопичення географічно розподілених «автономних» ресурсів у реальному

часі. Grid – технологія сумісного використання обчислювальних потужностей та сховищ даних, універсальна програмно-апаратна інфраструктура, що об'єднує розрізнені комп'ютери у єдину територіально-розподілену інформаційно-обчислювальну систему.

Grid-мережі (англ. Grid computing) – нова модель обчислень, яка пропонує можливості виконувати складніші обчислення шляхом використання багатьох комп'ютерів, під'єднаних до мережі (як правило, Інтернет), які моделюють архітектуру віртуального комп'ютера, здатного розподіляти задачі виконання процесу в паралельній інфраструктурі. Вони надають можливість виконувати обчислення з великими об'ємами даних, шляхом їх розділення на менші частини, або можливості виконувати набагато більше паралельних обчислень, ніж це можливо на окремому комп'ютері шляхом розділення задач між процесами. На сьогоднішній день, розміщення ресурсів у Grid виконується відповідно до SLA (угод на рівні послуг).

Існують декілька «хмарних» систем для бібліотек; найбільш поширені – «Платформа як послуга» – оренда сховищ даних та техніки у провайдера та встановлення ним власного програмного забезпечення, «Програмне забезпечення як послуга – аутсорсинг» – передача компанією частини її завдань стороннім виконавцям на умовах субпідряду; це угода, за якою робота виконується людьми з зовнішньої компанії, які є також експертами у цьому виді робіт; аутсорсинг часто використовується для скорочення витрат та «Інфраструктура як сервіс» – використання безкоштовних послуг найбільших ІТ-компаній в Інтернеті).

В Україні означені системи ще не отримали широкого розповсюдження у зв'язку із технічними та фінансовими складнощами. Разом з тим, МЦБС постійно аналізує зарубіжний досвід інформаційного обслуговування користувачів бібліотек, запроваджуючи його у власну практику. Прикладом слугує використання досвіду бібліотек Сингапура з використанням цифрової платформи AuRoSS (сканування документаційного потоку).

У контексті перспективи щодо визначення ролі і місця публічної бібліотеки у дискурсі інформаційної культури, необхідно звернутися до положень Стратегії розвитку бібліотечного обслуговування в Україні на період до 2025 року, яка була розроблена Міністерством культури України спільно з Українською бібліотечною асоціацією та затверджена Кабінетом Міністрів у березні 2016 р. Серед стратегічних завдань галузі домінантним є створення нормативно-правової бази та системних стандартів забезпечення споживачів сучасними і якісними бібліотечно-інформаційними послугами та інтеграцію вітчизняних книгозбірень до світового інформаційно-культурного простору в умовах глобалізації.

Література

1. Красікова О. Ю. Наукова бібліотека та інтернет: взаємодія інформаційних джерел, актуальні проблеми сьогодення. Вісник Одеського національного університету. Сер. : Бібліотекознавство. Бібліографознавство. Книгознавство. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 119–121.

2. Кудлай В. О. Розвиток бібліотечної справи в Україні: теоретичні,

нормативні та змістовні засади. Вісн. Маріупол. держ. ун-ту. Серія: Філософія, культурологія, соціологія: зб. наук. пр. Маріупол. держ. ун-т. Маріуполь, 2013. Вип. 5. – С. 34–47.

3. Федоренко О. Роль публічних бібліотек в інформатизації суспільства та підвищенні інформаційної культури. Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору: матеріали міжнар. наук. конф. (Київ, 21–23 жовт. 2014 р.). С. 293–295.

УДК 655.254.22(075)

Палеха Ю.І.

/ м. Київ /

ЕЛЕКТРОННІ ВИДАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ

Кінець минулого століття і перші два десятиріччя XXI століття характеризуються швидким розвитком і вдосконалення електроніки та комп'ютерних інформаційних технологій. Так, як у свій час завдяки Іоанну Гуттенбергу друковані видання стрімко увірвалися в життя наших прародичів, так і тепер електронні медіа ще з більшою настирливістю входять у наше інформаційне життя. Всі видавництва країни перейшли на комп'ютерний набір та верстку книг, журналів, збірників публікацій. Повністю зверстане, опрацьоване і підготовлене до друку видання, що зберігається в пам'яті комп'ютера чи в спеціальному записуючому пристрої, можна назвати електронним виданням.

В чинному стандарті ДСТУ 7157:2010 електронне видання позначається як електронний документ, який пройшов редакційно-видавниче опрацювання, має вихідні відомості та призначений для розповсюдження у незмінному вигляді [2, с.3].

Разом з тим для того щоб електронне видання дійсно могло конкурувати з друкованим аналогом, необхідними стали додаткові засоби їх розповсюдження та доведення до читача. Періодичні електронні видання почали розповсюджуватись мережею інтернет, а книги все більш записувались на компакт-дисках, для візуалізації яких стали необхідні відповідні засоби [1,с.10].

З часом до поняття «електронна книга» почали відносити тексти видань, що розповсюджувались в згорнутих форматах ZIP, ARL, RAR WINZIP чи в гіпертекстовому форматі HTML до основної частини яких було впроваджені мультимедійні компоненти: цифрові аудіо- чи відео компоненти, анімаційні вставки. Як результат, електронні видання стали засобом комплексного інформаційного впливу на споживача, що пересилює вплив інших засобів комунікації. Сьогодні в інтернеті можна знайти і замовити мережеві електронне видання (МЕВ), які не мають друкованих аналогів.

Сучасні МЕВ, особливо посібники та підручники, виглядають більш

цікавими і захоплюючими, оскільки окрім досконало підготовленого тексту і графічних зображень (растрові чи векторні), вони мають інтерактивні елементи, які використовуються у виданні, а саме: гіпертекстові посилання; відеофрагменти; навігаційні елементи; кнопки текстових пояснень; кнопки-перемикачі. До інтерактивних елементів видань можна додавати виконання деяких дій: аудіотрансляцію, відеопоказ чи анімацію. Саме ці елементи, як зазначає український дослідник М.Я Філь, зробили такі видання більш цікавими та захоплюючими [4, с.3].

Технологія підготовки МЕВ являє собою по блоковий комплекс взаємозв'язаних заходів, методів і засобів (науково-методичного, техніко-економічного, соціального та організаційно-правового характеру) стосовно роботи над створенням видання, які зведено в таблицю 1.

Таблиця 1

Блок –схема підготовки мережевого електронного видання

№	Назва блоку	Операції	Примітка (зміст операції,засоби)
1	Підготовка структурних елементів видання	Підготовка тексту до коректури	Перевірка логічної структури та макету видання, кореляція традиційної та комп'ютерної коректур
		Створення графічних елементів видання	Визначення виду графіки (растрова, векторна чи фрактальна); відрізняються принципами формування зображення
		Створення інтерактивних елементів видання	Визначення гіпертекстових посилань (посилання на інші сторінки чи фрагменти посилання на інтернет-ресурси, які відкриються у браузері користувача). Визначення кількості відеофрагментів, їх поділ. Створення навігаційних елементів (забезпечують переходи між сторінками книги: на попередню, наступну сторінку чи на зміст видання)
		Обробка аудіозапису	Застосування Wav-файлів (Microsoft Wave) для Windows-комп'ютерів чи AIFF (Audio Interchange File Format) для Macintosh. MIDI-файли (Musical Instrument Digital Interface) не записують оцифрований звук, а містять команди утворення звуків синтезатором.
		Обробка анімації та відеороликів	При формуванні анімаційного Gif-файла кожне Gif-зображення діє як кадр, і можна коригувати як відрізок часу, протягом якого кожний кадр з'являється на екрані, так і переходи між кадрами. Для підготовки відеороликів можна скористатися Adobe Premiere.
2	Коректурні операції	Технічне складання	Виправлення граматичних, стилістичних, кон'юнктурних помилок. Уніфікація елементів складання (терміни, скорочення) Виправлення правописних помилок. Перевірка дотримання технічних правил складання.
		Верстка	Внесення авторських і редакторських правлень Перевірка дотримання технічних правил та вимог видавничої специфікації Оцінка якості верстки на відповідність нормам художньої редакції

		Звірка	Перевірка правильності попередньої коректури Перевірка правильності спуску шпальт, пагінації сторінок, переходу частин слів і речень по сторінках Виявлення фактичних та смислових помилок у заголовках, вихідних даних
3	Після-коректурні операції	Уточнення логічної структури	Структурування змісту видання, його систематизація, уточнення взаємозв'язку та підпорядкування його заголовків рубрикам.
		Макетування сторінок видання	Закріплення авторської ідеї, вибір, кінцевого рішення, компоновання та упорядкування видання
		Реалізація інтерактивності видання	Інструментальними засобами розроблення інтерактивних видань є онлайн-сервіси, компілятори е- книг та програмні редактори
		Захист вмісту видання	Для захисту видання можна використовувати запит паролів при відкритті книги чи доступу до певних сторінок видання
		Контроль якості видання через тестування	Тестування видання через центр видавців, встановлення додатку Google Новини
		Запис на матеріальний носій	Завантаження видання за допомогою інструментальних засобів та сервісів.

Найпотужнішими інструментальними засобами для створення інтерактивних е-видань є програмні редактори, до яких належать такі програми, як SunRav BookEditor, NeoBook, Adobe Indesign, Apple iBooksAuthor(для MacOs), My Autoplay. Особливістю програм-компіляторів., на відміну від програм-редакторів, є необхідність заздалегідь приготувати файли окремих сторінок (здебільшого HTML), текстові фрагменти, зображення. Онлайн-сервіси мають менші можливості, оскільки не всі підтримують інтерактивні елементи, проте мають істотні фактори швидкодії [3, с 334].

Створене електронне видання може зберігатись на сервері, отримати свою URL-адресу, яку можна вставляти в блог, вікіпедію чи розміщувати на сайті.

Подана в таблиці блок-схема МЕВ дозволяє зобразити повну картину методів та засобів компоновки і функціонування е-видання, спроможностей співробітників видавництва, що забезпечують ціленаправлену й ефективну роботу зі створення інформаційного продукту з використанням як традиційних так і новітніх інформаційних технологій, що відображає рівень культури сучасного електронного видання.

Література

1. Вуль В.А. Електронные издания / СПб.:БХВ-Питербург, 2003. 560 с.
2. ДСТУ 7157:2010. Інформація та документація. Видання електронні. Основні види та вихідні відомості : Вид. офіц. – К. : Держстандарт України, 2010. – 7 с.
3. Назаркевич М.А., Сторож О.В., Клюйник І. І. Особливості розроблення інтерактивних електронних книг.// Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Інформаційні системи та мережі. 2015. № 832.С.332--347.Режим доступу:

УДК 025.7/.9(476)

Переверзева Ю.А.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ОРГАНИЗАЦИОННО-НОРМАТИВНЫЕ РЕШЕНИЯ В ОБЛАСТИ УЧЁТА И СОХРАННОСТИ БИБЛИОТЕЧНЫХ ФОНДОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Поступление документов в библиотеку, их учёт, размещение, сохранность являются основными направлениями библиотечно-информационной деятельности, осуществление которых на практике обуславливается различными организационно-методическими решениями (в зависимости от вида библиотеки, её структуры, штатной численности, административной подчинённости и др.) и имеет нормативную составляющую.

Фонд библиотеки выполняет базисную функцию в её системе, а по отношению к материально-технической базе ещё и эксплуативную, что выражается в создании оптимальных условий его содержания, хранения и доставки документов пользователям [4]. Это значит, что в библиотеках важно обеспечивать оперативный и достоверный учёт имеющихся источников информации, а также создавать и поддерживать оптимальный режим их хранения и использования.

С момента появления библиотек и на современном этапе развития библиотечного дела их собраниям как объектам, подлежащим сохранности, уделяется особое внимание: от возведения специальных помещений, обеспечения температурно-влажностных и световых условий хранения до применения актуальных форм учёта и новейших технических средств транспортировки. В фондовой работе задействованы материально-технические, финансовые и кадровые компоненты ресурсного комплекса библиотеки, а в ряду процессов библиотечной технологии учёту, размещению и сохранности документов отводится важнейшая роль в фондообразовании, фондоэксплуатации, фондохранении.

В Республике Беларусь основным документом, в котором регламентируются механизмы учёта, размещения и хранения библиотечных материалов, является «Кодекс о культуре» [2] (далее – Кодекс). Другой, не менее важный, инструктивно-методический документ в рассматриваемой области «Инструкция по учёту и сохранности библиотечных фондов в Республике Беларусь» находится на этапе актуализации с целью установления единых правил учёта и сохранности документов библиотек разной ведомственной принадлежности.

Согласно Кодексу учёт библиотечного фонда осуществляется библиотекой с целью обеспечения сохранности и контроля за наличием и движением документов. Он включает регистрацию, маркировку, инвентаризацию, оценку стоимости документов, которые входят в фонд, подведение итогов движения фонда и его проверку. Нам видится важным тот факт, что этот нормативный документ устанавливает норму относительно обеспечения руководством библиотеки деятельности по учёту и сохранности, осуществлению переплёта документов и санитарно-гигиенической обработки библиотечного фонда; также в нём зафиксировано положение об использовании приспособленных помещений, в которых имеются необходимые температурно-влажностный, световой и биологический режимы, специальное оборудование для хранения изданий (глава 18, статья 145 Кодекса).

Отдельный блок правоустанавливающих решений относится к специфике учёта и хранения книжных памятников: ведение Государственного реестра книжных памятников Республики Беларусь, который формируется с целью учёта и систематизации сведений о книжных памятниках, идентификации и популяризации книжных памятников (ответственный исполнитель Национальная библиотека Беларуси (далее – НББ)); создание страхового фонда; ограниченное освещение с использованием матового стекла, штор, недопущение постоянного использования ламп дневного света (глава 18, статьи 142, 145 Кодекса).

Особый вклад в решении вопросов учёта и сохранности книжных памятников внесла программа «Памяць Беларусі» (2007–2010 гг.) – национальная часть Программы ЮНЕСКО «Памяць мира». Были реализованы шаги, направленные на осуществление государственного учёта и хранения государственных памятников, интеграцию ресурсов и введение в научный и культурный оборот документальных памятников, которые хранятся в белорусских библиотеках, музеях, архивах, а также за границей; улучшение физической сохранности документов; формирование интегрированных общедоступных электронных информационных ресурсов, которые отражают историю и культуру Беларуси (графическая база данных «Геральдика», CD-ROM «Нясвіж – культурны цэнтр Еўропы і нацыянальны помнік», проект библиографической реконструкции книжного собрания рода Радзивилов «Radziviliana») и т. д. [1].

В целях сохранения книжного наследия специалистами НББ разработаны проекты «Книжное наследие Франциска Скорины», «Беларусь і Біблія», «1000-годдзе Брэста: праз прызму старадаўніх дакументаў», «Слонім і наваколле праз прызму гістарычных дакументаў, паданняў, даследаванняў», «Навагрудак. Наваградак. Новогрудок. Nowogródek: старажытны горад у дакументах і матэрыялах», «Быхаў – старажытны беларускі фарпост» и др.

Вместе с тем, сегодня для библиотек серьёзной проблемой является физическое исчезновение документов, в частности памятников письменности и печати. Данная проблема вызвана неудовлетворительными условиями хранения, воздействием времени, недолговечностью материалов, из которых

сделаны документы. В связи с этим на практике остро стоят вопросы, касающиеся отсутствия во многих библиотеках систем климат-контроля, пылеудаления, освещения, противокражных технологий, эргономичного оборудования для размещения фонда; сложностей с организацией работ по реставрации и консервации.

В НББ, например, указанные проблемы решились с вводом в эксплуатацию нового здания в 2006 году. В библиотеке действует «Инструкция по учёту и сохранности фондов НББ», где детально прописаны производственные действия, касающиеся учёта и сохранности всех видов документов, составляющих её фонд. На данном этапе эта инструкция доработана и предусматривает вопросы учёта и сохранности традиционных и электронных документов с ориентацией на увеличивающийся цифровой сегмент информационных ресурсов.

Регистрация и учёт документов, поступающих в НББ осуществляется в автоматизированной библиотечно-информационной системе в модуле «Комплектование», который позволяет видеть и контролировать перемещение каждого экземпляра того или иного документа в системе её фондов и коллекций. Специалистам дана возможность просмотра таких сведений об экземпляре документа, как поставщик, источник поступления, дата поступления, дата регистрации, фондодержатель, фондохранитель, местонахождение и пр.

Документы маркируются в процессе комплектования или непосредственно на местах хранения. В здании функционирует система отопления, холодоснабжения, вентиляции и кондиционирования воздуха. Она предназначена для поддержания допустимых метеорологических параметров и создания комфортных условий для хранения фондов и работы персонала и посетителей, для удаления вредных веществ, образующихся в закрытом помещении, – углекислого газа, пыли и других, а также для обеспечения притока свежего воздуха. Помещения, предназначенные для хранения фондов оснащены контроллерами и электронными замками. Доставка документов на кафедры выдачи читальных залов происходит с помощью автоматизированной транспортной системы типа «телелифт» [3].

К сожалению, в других библиотеках страны подобные технические новшества реализованы не в полной мере или вообще не реализованы. Выход из ситуации возможен только при наличии больших объёмов финансирования, новых проектных решений для библиотечных зданий, доработанных с учётом цифровых реалий автоматизированных библиотечно-информационных систем, приобретения механических, электрических средств доставки документов.

Необходимо отметить, что на государственном уровне предпринимаются меры по улучшению материально-технической базы библиотек, их информатизации. Библиотечные работники проходят повышение квалификации, направляются на переподготовку. Создаются положительные условия для пополнения библиотечных фондов: действует «Положение об обязательном бесплатном экземпляре документов»,

«Положение о порядке формирования плана выпуска социально значимых изданий», государственными программами «Культура Беларуси» на 2021–2025 годы и «Масавая інфармацыя і кнігавыданне» на 2021–2025 годы предусмотрены шаги по развитию книгоиздания и комплектования фондов.

Таким образом, комплекс представленных выше мероприятий в Республике Беларусь направлен на сохранность библиотечных фондов, однако данная проблематика требует к себе постоянного внимания со стороны органов управления библиотечным делом и библиотек-методических центров.

Литература

1. Кірухіна, Л. Г. Захаванне нацыянальнай дакументальнай спадчыны ў межах дзяржаўнай праграмы «Памяць Беларусі» / Л. Г. Кірухіна // Інфармацыйныя рэсурсы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: праблемы фарміравання і выкарыстання : зб. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. В. Кузьмінч ; рэдкал.: Л. Г. Кірухіна [і інш.]. – Мінск, 2008. – С. 25–32.

2. Кодэкс Рэспублікі Беларусь аб культуры : прыняты Палатай прадстаўнікоў 24 чэрв. 2016 г. : адобр. Саветам Рэсп. 30 чэрв. 2016 г. : уступае у сілу з 3 лют. 2017 г. – Мінск : Нац. цэнтр прававой інфарм. Рэсп. Беларусь, 2016. – 270 с.

3. Левченко, Э. Э. Обеспечение физической сохранности фондов НББ: новое здание – новые возможности / Э. Э. Левченко // Інфармацыйныя рэсурсы Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: праблемы фарміравання і выкарыстання : зб. арт. / Нац. б-ка Беларусі ; склад. Т. В. Кузьмінч ; рэдкал.: Л. Г. Кірухіна [і інш.]. – Мінск, 2008. – С. 94–101.

4. Столяров, Ю. Н. Системные функции библиотечного фонда / Ю. Н. Столяров // Науч. и техн. б-ки. – 2014. – № 12. – С. 29–38.

УДК 027.7:001.89

Пасинкова О.В.
/ м. Маріуполь /

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

В останні роки українська наукова та освітня спільнота все більше звертається до питань академічної доброчесності. Працівники інформаційно-бібліотечної сфери не просто надають консультації студентам, викладачам, науковцям щодо пошуку та використання зовнішніх інформаційних ресурсів, створення і просування власних, але й розширюють та зміцнюють вплив академічної культури в освітньому і науковому середовищі [2, с. 5].

Відкритий доступ до наукової інформації як засіб сприяння академічній доброчесності був започаткований науково-технічною бібліотекою ДВНЗ «ПДТУ» (далі - НТБ) у 2011 році шляхом створення інституційного репозиторію. На протязі десяти років існування цього ресурсу співробітники

НТБ поповнюють та створюють нові колекції наукового доробку викладачів університету. На вересень 2021 року репозиторій ДВНЗ «ПДТУ» налічує більш 27 тис. документів, а кількість завантажень файлів складає близько 170 тис. у рік.

Велика увага приділяється створенню нормативної бази системи забезпечення академічної доброчесності. Базовими документами є Кодекс академічної доброчесності ДВНЗ «ПДТУ», Кодекс корпоративної культури університету та низка Положень. Спеціалісти НТБ приймали безпосередню участь у створенні таких з них, як Положення про систему запобігання плагіату в академічних текстах працівників та здобувачів вищої освіти ДВНЗ «ПДТУ», Положення про комісію з академічної доброчесності ДВНЗ «ПДТУ», Положення про комісію з етики та управління конфліктами ДВНЗ «ПДТУ».

З метою забезпечення якості освіти запроваджена система запобігання та виявлення плагіату в академічних текстах працівників та здобувачів вищої освіти ДВНЗ «ПДТУ». Перевірка академічних текстів на наявність текстових запозичень у ДВНЗ «ПДТУ» здійснюється з використанням спеціальних програм - StrikePlagiarism та Unicheck. Адміністрування акаунту університету та перевірку більшості видів академічних текстів (монографій, підручників, навчальних посібників та інших робіт, які вимагають рекомендації до видання з боку вченої ради ДВНЗ «ПДТУ», дисертаційних робіт на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня доктора філософії та доктора наук, звітів про НДР, кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти) здійснюють відповідальні співробітники НТБ.

Розвиток академічної доброчесності в університеті набув нової якості у листопаді 2020 р., коли ПДТУ пройшов конкурсний відбір і став одним із університетів – учасників проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic IQ), який реалізується Американськими Радами з міжнародної освіти за підтримки Посольства США в Україні, Міністерства освіти і науки України та Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

У конкурсі взяли участь 153 заклади вищої освіти України, за результатами якого ПДТУ отримав високі конкурсні бали і став фіналістом відбіркового етапу. Одним із ключових завдань Academic IQ є надання навчальної та технічної підтримки персоналу центрів внутрішнього забезпечення якості освіти університетів у створенні ефективної моделі моніторингу якості освіти, виявленні ключових проблем і причин порушень принципів академічної доброчесності учасниками освітнього процесу, та надання експертних рекомендацій з вдосконалення якості освіти в ЗВО. Представниками ПДТУ в проєкті стали проректор з науково-педагогічної роботи, управління та розвитку Дмитрієв В.Ю., начальник відділу якості освіти Селезньов А.І. та директор науково-технічної бібліотеки Пасинкова О.В.

У рамках проєкту студенти пройшли анонімне анкетування щодо академічної доброчесності та якості освіти у ПДТУ, за результатами якого був зроблений висновок, що найпоширенішою причиною порушення принципів академічної доброчесності з боку здобувачів освіти є незнання

правил академічного письма та низький рівень інформаційної грамотності. Рішенням вченої ради ПДТУ від 27.05.2021 запроваджено викладання вибіркової дисципліни «Академічна доброчесність та основи академічного письма» та обов'язкове відвідування студентами-першокурсниками заняття «Основи академічної доброчесності та інформаційної культури», яке щорічно проводить НТБ. Основна мета заняття - формування інформаційної компетентності студента як запоруки дотримання академічної доброчесності.

На формування академічної культури спрямована також інформація, розташована на сайті НТБ (<https://ntb.pstu.edu>) у розділі «Академічна доброчесність».

Отже університетська бібліотека є важливою ланкою у впровадженні принципів академічної доброчесності в університеті шляхом їх розповсюдження та популяризації в академічній спільноті, а також організації та проведення заходів щодо попередження проявів недобросовісних запозичень.

Література

1. Кодекс академічної доброчесності ДВНЗ «ПДТУ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pstu.edu/uk/informacziya-2/kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosity/>. – Назва з екрана.

2. Молчанова С. А. Бібліотека ЗВО як центр формування академічної доброчесності [Електронний ресурс] / С. А. Молчанова, Л. П. Чорна // Бібліотека в освітньому просторі : інформ. бюл. – Хмельницький : ХНУ, 2020. – № 25 : Академічна доброчесність та бібліотеки ЗВО. – С. 5–12. – Режим доступу: <http://library.khnu.km.ua/wp-content/uploads/2020/12/Molchanova.pdf>. – Назва з екрана.

3. Про вищу освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2014. – № 37-38. – Ст. 2004. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.

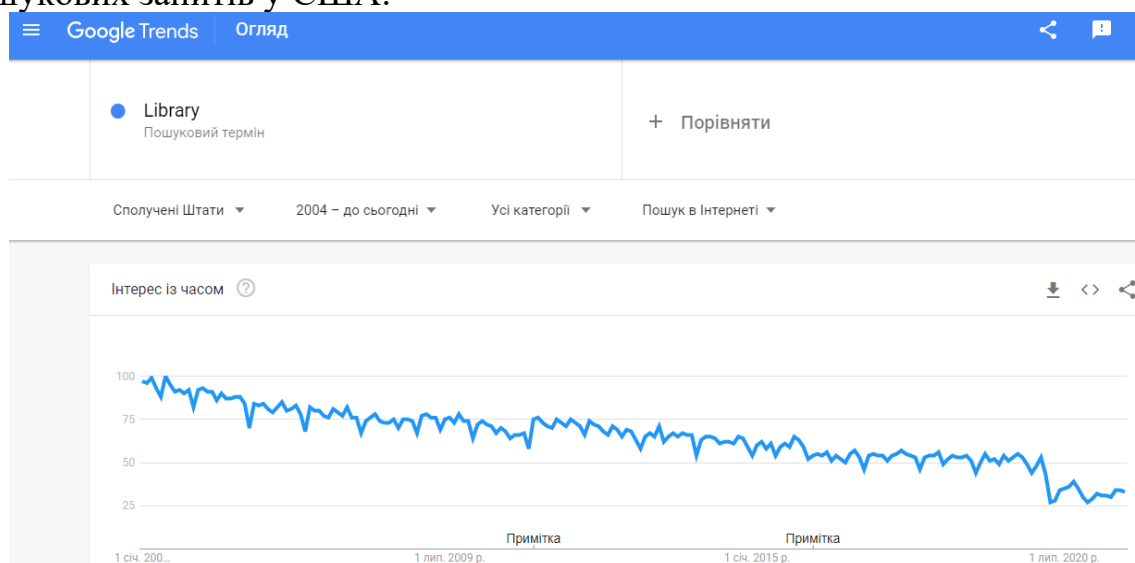
УДК 021:004

Назар'єва С.В.
/ м. Маріуполь /

ВПЛИВ ЕВОЛЮЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА АКАДЕМІЧНІ БІБЛІОТЕКИ США

«Центр майбутнього бібліотек» від американської бібліотечної асоціації працює над виявленням тенденцій, що мають відношення до бібліотек і бібліотечної справи. Тенденції класифікуються (суспільство, технологія, освіта, довкілля, політика і уряд, економіка і демографія), пояснюються і постійно доповнюються новими прикладами [1]. Загальна колекція трендів розміщена у відкритому доступі, щоб допомогти бібліотекам і бібліотекарям зрозуміти, як розвиваються тенденції і чому вони мають значення.

За останні 15 років спостерігається падіння цікавості до бібліотек приблизно в 6 раз. Google Trends видає наступну візуалізацію щодо того, як часто певний термін шукають по відношенню до загального обсягу пошукових запитів у США:

За даними звіту американської бібліотечної асоціації про розвиток американських бібліотек за 2020 рік багато ІТ-компаній, що співпрацюють з бібліотеками США, скорочують штат, навіть перехід на віддалену форму роботи у зв'язку з пандемією не призвів до очікуваного сплеску попиту на ІТ в бібліотеках:

- The Library Corporation: 199 in 2010 116 in 2020;
- SirsiDynix: 385 in 2010 387 in 2020;
- Book Systems: 60 in 2010 62 in 2020;
- Keystone Systems: 17 in 2010 16 in 2020;
- Equinox: 22 in 2010 20 in 2020;
- Auto-Graphics: 32 in 2010 28 in 2020;
- Infor: 71 in 2010 35 in 2020;
- ByWater Solutions: вирости з 15 співробітників в 2010 до 30 в 2020 (розробляють кода) [2].

Крім того EBSCO купила компанію Zepheira, що розробила VIBFRAME для бібліотеки конгресу, OCLC купила Capira Technologies - розробника мобільних рішень для бібліотек. У секторі академічних бібліотек триває відмова від АБИС на користь сервісних платформ [2].

Займатися виданням друкованої періодики все менше вигідно та більше ризиковано (див., наприклад, згасання друкованого видання American Library), більшість журналів переходить у мережу. З іншого боку, різні сегменти мережі (від 20 до 75% посилань) повертають на запит «помилку 404», а середній час життя сторінки в мережі – трохи більше 9 років.

В освітніх закладах за останні 10 років онлайн курси майже витіснили підручники в форматі PDF, час якого, за думкою багатьох професіоналів, вже вичерпаний. Через це ЕБ втрачають своїх читачів.

Як ми бачимо, найголовніша проблема впровадження бібліотечних технологій у цифровому форматі в тому, що вони нестабільні. За 70 років

розвитку цифрових технологій у бібліотеках багато технологій, які в багатьох бібліотеках лише збиралися впровадити, вже відійшли. На цей час самим стабільним є зміни, причому швидкість цих змін збільшується. Всі цифрові технології розвиваються по експоненті (тобто з подвоєнням на кожний шаг). Бібліотеки повинні постійно дуже швидко бігти, щоб залишатися на місці.

Наскрізні технології – ключові технологічні тренди, що змінюють людство, його середовище проживання. Наразі найважливіші серед них це штучний інтелект, робототехніка, віртуальна та доповнена реальність, 3D-друк, великі дані, інтернет речей, блокчейн (розподілений реєстр) [1].

Бібліотечні програми наразі ще не використовують ШІ, завдання якого – краще за людину вирішувати нестандартні проблеми на основі аналізу ситуації і самостійного прийняття рішення.

У бібліотеках лише подекуди використовують роботів-маніпуляторів (за якими майбутнє) та андроїдів. Незвичайні роботи проводять екскурсії уздовж книжкових стелажів, читають вголос аудіокниги, приймають прочитані екземпляри книг, показують інформацію про плановані заходи через сенсорний екран на «животі», а також відповідають на багато питань відвідувачів бібліотеки.

Віртуальна реальність має необмежений потенціал в освітній та в бібліотечній галузях, бо це можливість спілкування з викладачем чи бібліотекарем в умовах навчальної лабораторії чи бібліотеки. Вона може бути поєднана з моделлю перевернутого навчання, в якій студенти переглядають контент в режимі онлайн за допомогою відео-лекцій, а завдання виконуються під час зустрічей в класі, коли учні та викладачі працюють і вирішують питання разом. Що це може означати для бібліотек? Перехід до перевернутого підходу до навчання може збільшити обсяг роботи для викладачів з пошуку ресурсів для запису, завантаження і управління лекціями - бібліотеки могли б надавати подібні послуги.

3D-друк має необмежений простір для використання та безумовно призведе до соціальних змін, бо можливості друку, наприклад, металевих деталей турбін літаків чи сопла ракетних двигунів змінюють не тільки аеро-та космічну галузі, але й металургію, екологію (виробництво без відходів) тощо. Можливість друку органів людини взагалі змінюють закони життя.

Великі дані *Big Data* слабо структуровані на протилежність ЕК чи ЕБ. Дані про соціальні активності користувачів (лайки, геотеги, запити тощо) в інтернеті збирають, наприклад, дата-центри партій чи кандидатів в президенти США, коригуючи свої програми з урахуванням вподобань виборців.

В основі понять розподіленого реєстру лежить векторна математика, яка дозволяє досягти автоматизованої істинності. Застосування цієї технології створює світ, в якому неможливо брехати чи шахраювати. Деякі країни, наприклад, Естонія чи Грузія, вже будують певні кадастри у галузі фінансів, медицини тощо з використанням цієї технології.

Сингулярний стрибок, тобто момент, коли розвиток технічного прогресу стане понад складним і неосяжним, за прогнозами відбудеться десь

у 2040-2045 рр. Тобто планувати розвиток можна тільки на ці найближчі 20 років, подальші прогнози просто не мають сенсу. За Дарвіном в цих умовах виживає не сильніший чи розумніший, а той, хто може швидко пристосуватися до змін.

Література

1. Breeding M. Trends [Електронний ресурс] / Marshall Breeding // Center for the Future of Libraries : AN INITIATIVE OF THE AMERICAN LIBRARY ASSOCIATION – Режим доступу: <http://www.ala.org/tools/future/trends>. - 16.08.2021.

2. 2021 Library Systems Report : Advancing library technologies in challenging times [Електронний ресурс] // American Libraries. - May 3, 2021. – Режим доступу: <https://americanlibrariesmagazine.org/2021/05/03/2021-library-systems-report/>. - 16.08.2021.

УДК 028.5

Чередник Л.А.
/ м. Полтава /

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Багато сучасних науковців б'ють на сполох у зв'язку з не досить приємною проблемою, яка спостерігається упродовж останніх років – це втрата виняткової ролі читання в житті суспільства. В умовах інформаційної глобалізації ослаблення інтересу до читання – загальносвітова тенденція.

Відомо, що в усі часи книга була джерелом знань і мудрості. Здавна читання вважалося творчим процесом, у якому людина співвідносить свій особистий досвід, свої індивідуальні особливості, інтереси, цінності із змістом книги. Саме в цьому випадку книга стає частиною внутрішнього світу читача, сприяючи збагаченню його досвіду, формуючи базові цінності особистості. Ще в «Повісті минулих літ» (XI - на початку XII ст.) є вислів, що свідчить про роль книги у житті людини: «Велика-бо користь від навчання книжного. Книги мов ріки, які напоюють собою увесь світ; це джерело мудрості, в книгах – бездонна глибина; ми ними втішаємося в печалі, вони – узда для тіла й душі. У книгах – світило мудрості... Той, хто часто читає книги, той веде бесіду з Богом і наймудрішими мужами» [6].

Сучасний англійський письменник-фантаст, автор численних романів, графічних новел, коміксів та кіносценаріїв Ніл Гейман у статті «Чому майбутнє залежить від бібліотек, читання та уяви?» писав: «Найпростіший спосіб переконатися в тому, що ми виховуємо освічених дітей(а, отже, і людей!), – навчити їх читати, і показати їм, що читання приносить задоволення» [3]. Безперечно, що крім задоволення, читання відіграє вагому роль не тільки у формуванні особистості, а й в її інтеграції до світової культури, що включає весь комплекс духовних, матеріальних,

інтелектуальних рис, систем світогляду, традицій, які характеризують людське суспільство загалом.

На думку дослідників, є декілька факторів, що спричинили падіння читацької культури, зниження інтересу до читання. З-поміж них:

1) зниження економічного та морально-культурного рівня життя нашого суспільства;

2) засилля масмедійної культури;

3) захоплення сучасної молоді комп'ютерними технологіями та Інтернетом;

4) відсутність комплексної програми розвитку читацької культури особистості [7, с. 303].

Тобто, питання формування читацької культури насамперед у молоді є нагальним.

В умовах сьогодення значно розширилися канали інформації. Важливу роль у цьому відіграють комунікаційні платформи взаємодії з читачами. Насамперед, це «медіаплатформи (Інтернет-платформи, ЗМІ, мобільні платформи тощо), які значно полегшили та прискорили пошук різноманітної інформації» [2, с. 4].

Варто підкреслити, що нині читання стає не тільки шляхом збагачення знань, розширення світогляду, формування інтелектуально розвинутих громадян держави, а й основним критерієм інформованості суспільства.

На думку учених, в інформаційному суспільстві під впливом сучасних технологій дещо змінився сам спосіб читання. Насамперед, популярною стали електронні книги, які можна знайти на Інтернет-ресурсах. Крім того, розповсюдження текстової інформації в електронному вигляді дозволяє користувачеві реалізувати низку нових можливостей: перехресні посилання, тобто операції, які зв'язують різні текстові одиниці; контекстний пошук; звернення до словників і довідників тощо. Є така думка, що електронний текст ставить під сумнів саме поняття «книга», оскільки виникає віртуальний простір, у якому стираються відмінності між жанрами. Усі тексти стають рухливими і відкритими. Електронну книгу можна миттєво переслати в будь-який куточок світу.

Та разом з тим, науковці довели, що людський мозок віддає перевагу друкованому тексту. Інформація, яку почерпнули з традиційної паперової книги, довше залишається в пам'яті, а саме читання більш вдумливе і спонукає уяву працювати активніше, ніж при користуванні електронними пристроями.

Варто зазначити, що в інформаційному суспільстві дещо трансформується і культура читання, оскільки виникає потреба в умінні працювати з різними носіями інформації, як давніми – паперовими (книги, газети, журнали), так і сучасними – мікроносії (мікрокарти, мікрофіші), магнітні носії (магнітні та цифрові карти, диски), електронні (дискети, оптичні диски, флеш-картки).

Нині в суспільстві гостро постає проблема літературної освіти, яку необхідно починати з дитячого віку. У сучасної молоді слід формувати

читацький інтерес, який має стати внутрішньою потребою особистості. Науковиця О. Ісаєва, яка досить тривалий час вивчає методичні питання щодо культури читання, так визначає читацьку культуру та окреслює шляхи її формування: «Читацьку культуру слід сприймати як складову частину загальної культури особистості, комплекс знань, умінь і почуттів читача, що передбачає свідомий вибір тематики читання, його системність з метою повноцінного і глибокого сприйняття та засвоєння літературного тексту» [4, с. 5].

На думку Кириченко Р., важливою умовою читацької культури є такі компоненти:

- 1) володіння основними навичками та прийомами читання;
- 2) для успішного розуміння тексту у читача мають бути попередні знання, поінформованість у тій предметній сфері, якій присвячено текст;
- 3) комунікативна компетентність, що уможливорює читачеві успішно здійснювати діалог з текстом (ставити запитання автору і його тексту, а також знаходити відповіді)[5].

Також однією із суттєвих рис читацької культури є цілеспрямованість, що передбачає свідомий вибір книг згідно із поставленою метою.

Поняття «культура читання» включає також вміння працювати не лише з книгою, але й з іншими носіями інформації, виділяти головне в тексті, робити примітки, конспектувати, складати план, цитувати, робити висновки з прочитаного, усвідомлення того особливого місця, яке посідає книга порівняно з радіо, телебаченням, кіно. Читацький рівень багато в чому визначає рівень духовного розвитку особистості і впливає на культуру освоєння технічних засобів інформації.

У нашому виші було проведено опитування серед студентства різних спеціальностей з метою з'ясувати коло їхніх читацьких інтересів. Виявилось, що більшість із них знайомі з творами таких відомих сучасних українських письменників, як Люко Дашвар, Сергій Жадан, Марія Матіос, Володимир Лис, Ліна Костенко. Серед зарубіжних письменників перевага надається творам Еріх Марії Ремарка, Михайла Булгакова, Шарлотти Бронте, Джейн Остін, Стівен Кінга, Харукі Мураками, Джейн Хокінга та ін. Крім того, студентів цікавлять книги про те, як успішно побудувати кар'єру, знайти своє місце у соціумі. Більшість з опитуваних зазначали, що використовують соціальні мережі з суто прагматичною метою: підготовка до самостійних, практичних, семінарських занять, написання рефератів, курсових і дипломних робіт.

Отже, послаблення уваги до читання є важливою проблемою сьогодення. Необхідно уже з дитячого віку формувати культуру читання, що включає не тільки правильну організацію самого процесу читання, а й застосування різноманітних способів роботи з книгою.

В умовах глобалізованого суспільства читання необхідно розглядати як важливу діяльність в інформаційному просторі, яка має на меті розвиток умінь знаходити потрібну інформацію, адекватно сприймати, оцінювати і творчо використовувати для особистісного розвитку.

Література

1. Булах Т. Підтримка читання як запорука розвитку книжкового бізнесу: сучасний вітчизняний та зарубіжний досвід. Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформ. технології. 2014. Вип. 8. С. 312–317.

2. Вилегжаніна Т. Криза читання як сучасна проблема світового рівня. Бібліотечна планета. 2011. № 4. С. 4–6.

3. Гейман Ніл. Чому майбутнє залежить від бібліотек, читання та уяви?. URL: <https://bokmal.com.ua/books/gaiman-future-libraries-reading-daydreaming/>

4. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури : дис. ... д-ра пед. наук. Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова. Київ, 2004. 446 с .

5. Кириченко Р.В. Формування читацької компетентності у студентів. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2981/3/20161111_Kyrychenko_P121-134.pdf

6. Повість минулих літ. URL: <https://www.livelib.ru/quote/266013-povist-vremyanih-lit-bez-avtora>.

7. Циганок О. М. Розвиток інтересу до книги та читання – основна складова роботи університетської бібліотеки. Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону “Про вищу освіту” та інформатизації суспільства. Івано-Франківськ : Наук.-техн. б-ка Івано-Франків. нац. техн. ун-ту нафти і газу, 2015. С.302–307.

УДК 027.7(477)

Кудлай В.О.
/ м. Маріуполь /

УНІВЕРСИТЕТСЬКІ БІБЛІОТЕКИ СЬОГОДНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Умови розвитку українських закладів вищої освіти (надалі ЗВО), в яких функціонують наукові бібліотеки, суттєво змінилися з початку XXI століття: інформатизація, інтернаціоналізація та інфікування від SARS-CoV-2 в сукупності стали трьома факторами, які ускладнюють прогнозування майбутнього університетських бібліотек, самих закладів вищої освіти та людства в цілому. Так само, як ЗВО бібліотеки вимушені адаптуватися до нових технологій соціальної комунікації, доводиться змінювати форми роботи з читачами. Користувачі отримали нові канали доступу до бібліотечної інформації. Цікавим видається дослідження університетських бібліотек США, яке у 2018 році показало, що читачі вважають онлайн-ресурси в Інтернеті майже такими ж важливими та достовірними, як ресурси з бібліотечних фондів та колекцій [1, с. 19]. Зокрема, 22% респондентів відповіли, що роль бібліотекарів стає менш важливою через легкий доступ до наукових публікацій в глобальній мережі [там само, с. 56]. Бібліотеки

делегували частину роботи з обслуговування читачів таким онлайн-платформам як Google Scholar, ResearchGate тощо. Реакція наукових бібліотек на появу нових мережесервісів виявилася конструктивною, зокрема, урізноманітнено ролі університетської бібліотеки в контексті представлення здобувачами, аспірантами, викладачами результатів студіювань в онлайн просторі, бібліотеки розробили стратегічні плани щодо залучення користувачів до сучасних академічних сервісів у Інтернет [2, с. 76-79]. Наукова бібліотека всебічно підтримує процес створення онлайн-профілів користувачів, структурних підрозділів та університету, забезпечує стале оновлення цих профілів. Така робота бібліотеки суттєво підвищує авторитет та інвестиційну привабливість ЗВО як учасника наукової комунікації. Університетські бібліотеки все частіше впроваджують різноманітні форми онлайн навчання, онлайн обговорень із залученням бібліотекарів, здобувачів та викладачів, частина з яких може перебувати безпосередньо в залах бібліотеки, а інші учасники засобами Google Meet, Microsoft Teams чи ZOOM приєднуються з віддалених корпусів, студентських гуртожитків чи з території інших країн. Стрімко відбувається розвиток та розширюються функціональні можливості простори в читальних залах бібліотек, в яких за допомогою сучасних технологій здобувачі різних освітніх програм опановують загальні та фахові компетенції, створюють інформаційні продукти та розвивають власні творчі навички та долучаються до комерціалізації науки в ЗВО [3]. Такі трансформаційні процеси є частиною сталої тенденції переосмислювання бібліотечного простору як мультифункціональних високотехнологічних приміщень для підтримки активного навчання, співпраці здобувачів та викладачів у поза аудиторній роботі. Як підсумовує американський бібліотекознавець Патрік Томлін: «Бібліотеки переосмислюють себе як лабораторії досліджень, інкубатори ідей та базові зацікавлені учасники процесу співпраці в питаннях дотичних до викладання, навчання та університетських досліджень» [4, с. 52]. Бібліотеки нині перетворюються з фізичних просторів у лідерів з адвокації політики підвищення цифрової грамотності серед здобувачів, просування ідей академічної доброчесності та формування відповідальності за власний інтелектуальний доробок, який створюється та вільно поширюється як цифровий контент. З цього випливає ще один напрям просвітницької роботи університетських бібліотек – комунікативні заходи про інформаційну безпеку в інтернет та безпечного використання персональних даних. Бібліотекарі є найкращими консультантами для здобувачів та викладачів щодо цифрового позиціонування, збереження балансу між конфіденційністю та потребами комерціалізації університету, використання аналітичних інструментів для досягнення успіхів в наукових проєктах [5]. Ще одним викликом для бібліотек стає їх ефективність у охопленні здобувачів, які в умовах карантинних обмежень навчаються в Інтернеті. Навіть у період до поширення COVID-19 науковці констатували, що лише 39% здобувачів, які навчалися дистанційно користувалися ресурсами бібліотек [6, с. 73]. Цілком можливо, що така статистика може бути нерелевантною для карантинних реалій

українських наукових бібліотек. Проте, бібліотеки занепокоєні можливими довгостроковими наслідками спалаху коронавірусу 2020 року через які інші онлайн-конкуренти з надання повнотекстових ресурсів можуть перехопити увагу користувачів. Роль університетських бібліотек у науковій комунікації в останні роки розширюється за рахунок надання відкритого доступу до міжнародних баз даних, вимірювання впливу викладачів та здобувачів засобами бібліометрії та наукометрії. Ці нові сфери залучення вимагають реструктуризації наукових бібліотек, актуалізації посадових інструкцій її фахівців. Нинішні виклики в контексті організації відкритого доступу до наукових публікацій викладачів створили ситуацію, в якій бібліотека бере участь у оформленні угод, договорів між установою та викладачами про публікацію документів в режимі онлайн, ставляться питання про дотримання авторських прав. Отже, в умовах формування нової моделі комунікації бібліотеки продовжують успішно адаптуватися до майбутнього, разом з тим, увага до проблем та викликів бібліотек постійно зростатиме [7].

Впровадження в інформаційному суспільстві можливостей задоволення інформаційних потреб суспільства штучним інтелектом створює для бібліотек багато можливостей та проблем. Штучний інтелект перебирає на себе частину роботи бібліотекарів, які через це можуть втратити робочі місця [8]. Безперечно штучний інтелект має значення у розвитку майбутнього бібліотечної професії, проте ступінь потенційного впливу залишається невідомою.

Умови реформування вищої освіти в Україні є ключовими для функціонування університетських бібліотек. Зміни у роботі ЗВО мають прямі наслідки для наукових бібліотек, які складаються з низки проблем та можливостей. До викликів віднесемо змагання за ресурси, досягнення більших результатів у поєднанні зі зниженням витрат, задоволення потреб та очікувань здобувачів вищої освіти, використання нових технологій. Існує необхідність постійно долати невизначеність та зберігати бібліотеку помітною як в середині ЗВО, так і в комунікації з зовнішніми стейкхолдерами. Університетські бібліотеки також отримали значні можливості, зокрема, нові ролі у навчанні здобувачів цифрової грамотності та академічній доброчесності, організації наукових досліджень, надання відкритого доступу до журналів. У цілому все це підтверджує важливість бібліотечних цінностей, таких як щедрість, відкритість заради суспільного добробуту в умовах реформування ЗВО.

Зміни у вищій школі та університетських бібліотеках характеризуються сталим прискоренням темпів, що змушує працювати бібліотекарів, викладачів та здобувачів в умовах інформаційного перенасичення та стресу. І така тенденція, скоріше за все, продовжиться після глобальної пандемії коронавірусу, яка має руйнівний вплив на все людство. Довгострокові наслідки для вищої освіти поступово проявляться. Очікується глибока глобальна економічна рецесія з невизначеною тривалістю. Один коментатор розглянув можливі наслідки скорочення світового ВВП на 5–15%, що серйозно вплине на доступність вищої освіти, зокрема, щоби повернутися до

показників контингенту 2019 року може знадобитися щонайменше 5 років [9]. Отже, кількість користувачів університетських бібліотек в найближчі роки збільшувати буде надзвичайно складно.

Криза коронавірусу має глибокий вплинути на майбутнє вищої освіти та наукових бібліотек. Тим не менш, ймовірно, що вплив наведених вище факторів буде тривати та змінюватись за характером залежно від обставин у різних регіонах. Моніторинг середовища вищої освіти залишатиметься життєво важливим для університетських бібліотек.

Література

1. Blankstein M., Wolff-Eisenberg C. Ithaca S+R US Faculty Survey 2018 // Ithaca S+R. New York: Ithaca, 2019. URL: <https://doi.org/10.18665/sr.311199>.

2. Dempsey L., Malpas C. Academic library futures in a diversified university system. In N. W. Gleason (Ed.) // Higher education in the era of the fourth industrial revolution. Singapore: Palgrave Macmillan, 2018. P. 65-89. URL: https://doi.org/10.1007/978-981-13-0194-0_4.

3. Nichols J., Melo M., Dewland J. Unifying space and service for makers, entrepreneurs, and digital scholars // Libraries and the Academy. 2017. 17(2). P. 363-374. URL: <https://doi.org/10.1353/pla.2017.0022>.

4. Mathews B., Metko S., Tomlin P. Empowerment, experimentation, engagement: Embracing partnership models in libraries // Educause Review. 2018. 53(3), P. 52-53. URL: <https://er.educause.edu/articles/2018/5/empowerment-experimentation-engagement-embracing-partnership-models-in-libraries>.

5. Wetzel K., Lippincott J., Boughida K., Ismail S., Pritchard S., Webster K. Library perspectives on the EDUCAUSE 2020 top 10 IT issues // Educause review. 27 January 2020. URL: <https://er.educause.edu/articles/2020/1/library-perspectives-on-the-educause-2020-top-10-it-issues>.

6. De Rosa C., Cantrell J., Gallagher P., Hawk J., Hoffman I., Page R. (2014). At a tipping point: Education, learning and libraries. Dublin, OH: OCLC. URL: <https://www.oclc.org/research/publications/2014/tipping-point.html>.

7. Онищенко О. Адаптація бібліотек до «життя в цифрі» // Бібліотечний вісник. 2020. № 1. С. 3–8. URL: http://bv.nbuv.gov.ua/doc/bv_2020_1_3.

8. Cox A. M., Pinfield S., Rutter S. (Pinfield, & Rutter, c). The intelligent library: Thought leaders' views on the likely impact of artificial intelligence on academic libraries // Library Hi Tech. 2019 37(3). P. 418-435. URL: <https://doi.org/10.1108/LHT-08-2018-0105>.

9. Marginson S. Global HE as we know it has forever changed // Times Higher Education. 26 March 2020. URL: <https://www.timeshighereducation.com/blog/global-he-we-know-it-has-forever-changed>.

СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

УДК 001.891:303.71

Акульшина А.В.
/ м. Маріуполь /

ЯК ЗБІЛЬШИТИ РЕЙТИНГОВІ ПОКАЗНИКИ УНІВЕРСИТЕТУ В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ (ДОСВІД РОБОТИ НТБ ПДТУ)

Одним із базових показників ефективності діяльності ЗВО є активність публікації його співробітників. Відомо, що у всіх міжнародних рейтингах вагому частину від інтегрального показника, що розставляє університети за певними позиціями, займає оцінка результативності дослідницької діяльності у вигляді кількості наукових робіт, опублікованих в провідних рецензованих журналах. Крім того, необхідно мати високий рівень цитованості даних публікацій. Отже, одним з основних завдань сучасного університету є підвищення активності публікацій, тобто збільшення числа робіт, опублікованих в провідних наукових виданнях, і підвищення їх цитованості.

Станом на квітень 2021 року серед 190 вишів України, включених до бази Scopus, Приазовський державний технічний університет (ПДТУ) займає 58 місце. Ранжування проводилося за індексом Хірша, який для ПДТУ становить 20. [3] Аналіз рейтингової таблиці 2021 року і попередніх років показує, що ряд вишів міцно утримує свої позиції, а ряд – за останній рік зробили значний прорив в рейтингу.

Досвід роботи науково-технічної бібліотеки ПДТУ і вивчення діяльності інших ЗВО щодо підвищення активності публікацій показали, що ця задача повинна вирішуватися спільно: як авторами, так і університетом. Розглянемо, який внесок повинна внести кожна зі сторін у вирішення цього завдання.

Автор. Перш за все, автор повинен видати якісний науковий продукт. У високорейтингових виданнях створені серйозні системи рецензування, і низькопробні матеріали в них не публікуються. Наступний крок – правильний вибір журналу. На даний момент набула поширення мережа «хижацьких» журналів, які за певну плату пропонують авторам опублікуватися в наукометричних базах. В результаті – втрачені гроші, час і зусилля. Для публікації необхідно бути точно впевненим в тому, що журнал входить в базу Scopus або WoS. Підвищити персональний індекс цитування можна, якщо посилатися на власні статті та на роботи колег. Але при цьому не варто захоплюватися самоцитуванням. В свою чергу, посилання на роботи колег підвищать рейтинг університету в цілому. Також можна здійснювати публікації з співавторами, що мають високі персональні індекси цитування.

Після того, як стаття потрапила до наукометричної бази, автор повинен постійно моніторити свій профіль. Працюючи не перший рік зі Scopus і WoS,

можна відзначити, що, на жаль, далеко не всі наші автори знають, як подивитися свій профіль, не кажучи вже про те, щоб його регулярно редагувати. Редагування включає в себе постійну перевірку написання прізвища автора в латинській транслітерації, тому що існують різні варіанти написання. В такому випадку на одного учасника може бути створено кілька профілів, і індекс цитування, відповідно, зменшується, тому що розподіляється між усіма профілями. Необхідно об'єднувати такі профілі, стежити за своїми публікаціями, а саме чи потрапила публікація в профіль автора. У разі необхідності, знаходити свої статті та прив'язувати до свого профілю. Особливу увагу потрібно звернути на написання назви університету, яка вказується в статті. Від цього залежить чи попаде ця стаття в скарбничку нашого університету чи ні. На даний момент через кілька перейменувань ПДТУ в наукометричних базах налічується близько 45 варіантів його назв. І це тільки те, що змогли знайти співробітники бібліотеки. Звичайно, всі ці варіанти прив'язані до профілю ПДТУ, але, не виключено, що з'являться й інші варіанти. У таких випадках тільки автор знає, як в статті зазначено назву університету.

Також автор може займатися просуванням своїх публікацій. Мається на увазі активність в соціальних і професійних мережах. Наприклад, мережа ResearchGate дозволяє авторам завантажувати свої статті, вести блоги, створювати власні теми та знаходити співавторів. Якщо стаття доступна і це не порушує чийось авторських прав, то ймовірність її цитування збільшується.

Університет. З боку університету найефективнішим заходом є мотивація до видавничої діяльності та матеріальне стимулювання автора за публікації. Звичайно, найбільш вагомим, було б матеріальне преміювання авторів, де при визначенні розміру премії можна враховувати кватиль журналу, h-індекс автора, кількість співавторів і інші показники. У багатьох українських ЗВО, які займають лідерські позиції в рейтингу, розроблені Положення про стимулювання наукової активності, автори заохочуються преміями в розмірах до 4-х мінімальних зарплат. Але для нашого вишу через нестійку економічну ситуацію до такого заохочення можна тільки прагнути. Наразі в університеті розроблено «Положення про визначення рейтингів науково-педагогічних працівників ДВНЗ «ПДТУ»», де вказано, що за опублікування статті в журналах баз Scopus та/або Web of Science вченому налічується 170 балів за наукову діяльність. [2, с. 25]

Стимулювати публікаційну активність можна й іншим способом, наприклад, для активних авторів розглянути можливість оплати їх участі в значній міжнародній профільній конференції. Також можна регулярно на базі університету проводити міжнародні конференції, матеріали яких увійдуть в рейтинговий журнал з можливістю безкоштовної публікації співробітників. Крім того, участь у міжнародних конференціях сприяє розвитку дружніх зв'язків між вченими, що, в свою чергу, призводить до зміцнення спільної наукової діяльності. Так, наукові статті, написані спільно з вченими з провідних західних країн, в середньому цитуються багаторазово активніше,

це перевищення становить від 2,8 (Німеччина) до 3,6 разів (Великобританія). Статті, що поєднують вчених з трьох і більше країн, ще більш цитуються, ніж роботи співавторів з двох країн. [1, с. 382]

І, мабуть, одним з найбільш важливих факторів стала наявність в ПДТУ свого високореєтингового наукового журналу. Насправді увійти в базу «Scopus» – завдання хоч і не просте, але здійсненне: для цього в першу чергу необхідно виконати ряд відомих вимог. Згідно з рекомендаціями «Scopus», виконання яких є обов'язковим, журнали повинні виходити в світ із зафіксованою періодичністю і без затримок, повинні бути рецензованими, їх редколегія повинна бути досить широкою, міжнародною, а тематика журналу – не вузько регіональною. І, звичайно ж, необхідні анотація і ключові слова англійською, а також транслітерація або переклад на англійську всіх джерел, зазначених в бібліографічному списку. І одна з головних вимог – наявність у журналу сайту, де є інформація про редколегію, правила оформлення і прийому статей, етичні принципи видання. Крім того, дуже вітається використання автоматизованої системи підтримки всіх бізнес-процесів журналу (подачі статей, рецензування тощо).

Таким чином, для підвищення рейтингових показників ПДТУ пропонується:

1. Проводити регулярні семінари по збільшенню «видавничої грамотності» співробітників.

2. Регулярно інформувати науковців про нові можливості публікацій в НБД.

3. Ввести практику перевірки правильної ідентифікації профілю учасника та університету, а також розвивати консультативний супровід авторів в найбільш популярних в ПДТУ наукових напрямках.

4. Розглянути можливість матеріального стимулювання публікацій статей в НБД.

Висновок. Управління публікаційної активністю – досить складне, багатофакторне завдання, вирішити яке одними лише адміністративними методами практично неможливо. Тут важливий системний підхід, що враховує багато аспектів, і результат може бути досягнутий на основі сукупної системної роботи.

Література

1. Дубинский А. Г. Международный рейтинг вузов WEBOMETRICS: как увеличить значение фактора превосходства / А. Г. Дубинский // Научный вестник НЛТУ Украины. – 2012. – Вып. 22.15 – С. 377–384.

2. Положення про визначення рейтингів науково-педагогічних працівників ДВНЗ «ПДТУ». ПО ДВНЗ «ПДТУ» 6.2-25:2020 : додаток до наказу ректора ДВНЗ «ПДТУ» від 28 грудня 2020 р. № 282-05. – Маріуполь : ДВНЗ «ПДТУ», 2020. – 39 с.

3. Рейтинг університетів за показниками Scopus 2021 року [Електронний ресурс] : сайт Освіта.ua. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/rating/82316/>

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНАЛІТИЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ДАНИХ ПРОФІЛІВ НАУКОВЦІВ У GOOGLE SCHOLAR ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ZETTELKÄSTEN

Аналітичне опрацювання даних профілів науковців у системі Google Scholar є важливою складовою аналітичної роботи інформаційно-аналітичного сектору наукової бібліотеки Маріупольського державного університету. Актуальність роботи з уніфікації та корегування оформлення профілів науково-педагогічних працівників у згаданій системі полягає в тому, що показники web-присутності вчених лежать в основі таких міжнародних та національних рейтингів, як: «TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles», «Webometrics Ranking of World Universities», «ТОП-200 Україна». Рейтинг «TRANSPARENT RANKING: Top Universities by Citations in Top Google Scholar profiles» бере за основу наявність профілів викладачів у Google Scholar та вимірює відкритість університету відносно наукової роботи, що проводиться у межах освітнього закладу. «Webometrics Ranking of World Universities» є рейтингом університетів світу, який складає міжнародна іспанська компанія Webometrics. «ТОП-200 Україна» – це український рейтинг центру міжнародних проектів «Євроосвіта», на який звертає увагу Міністерство освіти і науки України під час надання фінансування закладам вищої освіти. З огляду на це, необхідно постійно відслідковувати правильність заповнення наукових сторінок вчених МДУ, яких у системі Google Scholar станом на 15.08.2021 нараховується 197. Враховуючи значну кількість профілів, постає необхідність вироблення ефективних методів роботи з масивами аналітичних даних.

Одним із методів підвищення продуктивності роботи з інформацією є метод цетелькастен (Zettelkästen) [1], який полягає в об'єднанні записів в мережу, яка доповнена тегами для полегшення пошуку інформації. Мережа може містити будь-які важливі категорії, що потребують об'єднання, наприклад, нотатки з записами щодо хиб в оформленні профілів окремих науково-педагогічних працівників поєднуються за назвами кафедр, які в свою чергу поєднуються за назвами факультетів, до яких вони належать. Для роботи можна використовувати будь-яку програму-нотатник, яка підтримує функції створення тегів та посилань, наприклад, Metaslip, Zettel Notes, Obsidian і т.ін.

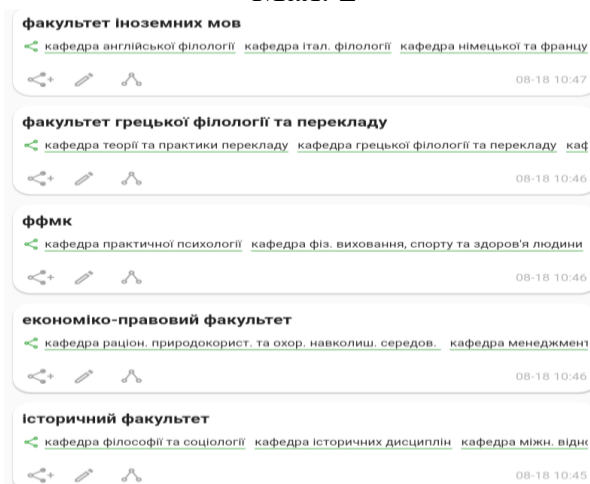
Для того, щоб побачити картину найбільш поширених неточностей у заповненні наукових профілів вчених МДУ, для кожної кафедри було створено нотатку, куди прикріплювалися теги із назвами помилок, які були допущені представниками кафедри. Під час роботи із аналізу оформлення сторінок науковців у системі Google Scholar були використані теги, представлені на мал. 1.

Мал. 1

Tag(8)
неправильна послідовність ПІБ у підписі до публікації(10)
не вказано у шапці профілю ПІБ усіма мовами, варіантами, зазнач. у підп. до публ.(8)
відсутній підпис назви ЗВО англ. мовою(8)
зазначені посади/регалії замість афіліації у шапці профілю(5)
відсутня прив'язка до корпоративної пошти(3)
не вказана афіліація Маріупольський державний університет(2)
не поновлюються дані про публікації(2)
наявні чужі публікації(1)

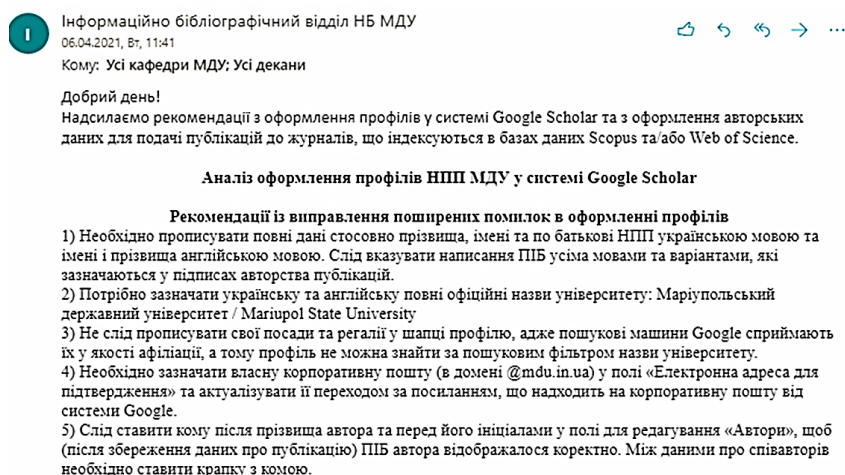
У меню програми можна було побачити мережу із назв факультетів та кафедр (мал. 2) і переглянути кількісні показники частотності використання тегів, що вказували на поширеність певного виду неточності.

Мал. 2

Після виявлення найбільш розповсюджених помилок у профілях вчених у Google Scholar, було сформовано та розіслано листи, що містили рекомендації щодо корегування сторінок науковців (мал. 3), на кафедри, деканати та особисто викладачам.

Мал. 3

Окрім цього, були розроблені «Методичні рекомендації зі створення та редагування профілю у Google Scholar», які включали в себе роз'яснення із виправлення найчисельніших помилок в оформленні наукових сторінок у згаданій системі. Методичні рекомендації були розіслані на усі кафедри,

деканати та розміщені на сайті наукової бібліотеки МДУ у вкладці «Науковцю» – «Корисні посилання» [2].

Завдяки ефективній роботі за допомогою методу Zettelkästen з аналізу профілів науково-педагогічних працівників у Google Scholar у липні 2021 року Маріупольський державний університет зміг піднятися у рейтингу «Webometrics Ranking of World Universities» з 9106 позиції на 7032 місце та покращити показники серед українських вишів, посівши 86 позицію проти 99 місця, яке було у 2020 році. Таким чином, використання методів з поліпшення аналізу масивів даних у роботі інформаційно-аналітичного сектору є перспективним.

Література

1. Clear D. Zettelkästen – How One German Scholar Was So Freakishly Productive. 2019. URL: <https://writingcooperative.com/zettelkasten-how-one-german-scholar-was-so-freakishly-productive997e4e0ca125> (дата звернення 26.08.2021).

2. Бойко Д.В. Методичні рекомендації зі створення та редагування профілю в Google Scholar. URL: http://slibr.mdu.in.ua/index/na_dopomogu_naukovciu_korysni_dokumenty_ta_posylannia/0-20 (дата звернення 25.08.2021).

УДК 002.2(477)"15"

Деліман В.В.
/ м. Маріуполь /

ІВАН ФЕДОРОВ І ПОЧАТКОВЕ КИРИЛИЧНЕ ДРУКАРСТВО В УКРАЇНІ

З кінця XV ст. в Європі виникають кириличні друкарні: у 1490–1491 рр. Швайпльт Фіоль надрукував у Кракові Октоїх, Часослов, Тріодь цвітну та Тріодь пісну; у 1494–1496 рр. працювала друкарня в столиці Чорногорії м. Цетіньє; у Венеції в 1519–1561 рр. діяла друкарня чорногорців Божидача і Віченцо Вуковичів; у 1517–1519 рр. в Празі білоруський гуманіст Франциск Скорина видав Псалтир та більшу частину Біблії, а в 1522–1525 рр. у Вільнюсі він надрукував «Малу подорожню книжницю» та Апостол. У 1562 р. друкарню в м. Несвіжі заснував кальвініст Симон Будний, де надрукував Катехізис.

У середині XVI ст. в Україні існуюча невелика кількість друкарень видавала книги виключно латинською, німецькою та польською мовами. За офіційними джерелами, в означений період, єдиним друкарем в Європі, який володів технікою кириличного друку був Іван Федоров (Федорович) (близько 1510–1583). З його іменем тісно пов'язаний розвиток українського кириличного друкарства, а з дванадцяти відомих друкарських праць сім побачили світ в Україні – у Львові й Острозі.

Після видання у 1564 р. у Москві «Апостола» Іван Федоров та його помічник Петро Мстиславець були змушені залишити Росію. У 1569–

1570 рр., виконуючи замовлення православного магната Великого князівства Литовського, князя Григорія Хоткевича, вони надрукували у білоруському містечку Заблудові дві книжки: «Учительное Євангеліє» і «Псалтир з Часословцем».

Завершивши ділові стосунки з Г. Хоткевичем, ймовірно восени 1572 р., І. Федоров прибув до Львова і організував кириличну друкарню, в якій у 1573–1574 рр., видав «Апостол» та перший у східнослов'янських народів «Буквар» [2, , 64–65].

В українському національно-духовному поступі Пізнього Ренесансу особливе місце належало друкарні Острозького слов'яно-греко-латинського колегіуму (1576–1636), ідея заснування якого належала православному магнату князю Костянтину-Василію Острозькому. Із метою створення друкарні у 1574 р. К.-В. Острозький запросив до своїх володінь зі Львова Івана Федорова і призначив його управителем друкарні Дерманського монастиря. Після відкриття колегіуму у 1576 р. І. Федоров переходить до Острога і до другої половини 1577 р. упорядковує друкарню вишу. Друкарня почала повноцінно працювати з літа 1577 р. Вона була необхідна для підготовки літератури навчального, духовного та суспільно-громадського спрямування.

З 1576 по 1582 рр. в острозькій друкарні Іван Федоров здійснив наступні видання: 1578 р. – «Буквар» (Острозький); 1580 р. – «Книгу Нового завіта»; 1580 р. – «Книжку» –покажчик до «Книги Нового завіта» острозького вченого-богослова Тимофія Михайловича; 1581 р. – «Хронологію» білоруського поета-кальвініста Андрія Римші; 1581 р. – «Біблію» (Острозьку) – перше повного тексту біблійних книг церковнослов'янською мовою.

Репрезентувавши повний корпус біблійних книг слов'янською мовою (реально створивши слов'янський біблійний канон), українські книжники в Острозі продемонстрували, що існує база для «богословствування» цією мовою. Звідси стають також зрозумілими їх намагання. подати старослов'янську мову як «божественну». Це чітко простежується у творах І. Вишенського, в азбуках, граматиках, словниках, зокрема – «Граматиці» М. Смотрицького.

Острозька Біблія кодифікувала оновлений українцями варіант старослов'янської мови, який набув поширення в православному слов'янському світі. Власне, мова Острозької Біблії – це вже не мова Кирила й Мефодія, на що звертав увагу І. Франко. Це була українізована старослов'янська мова. Видання Острозької Біблії стимулювало формування на цій мові богословської думки і термінології.

Острозька Біблія у 1620 р. зареєстрована в каталозі Бодлеянської бібліотеки м. Оксфорда. За даними досліджень та архівних джерел відомо, що її тираж був досить великий (до нашого часу збереглося більше 270 примірників). Наприкінці XVI–початку XVII ст. Острозька Біблія репрезентувала українську книжність за кордоном. Вона була у шведського короля Густава II Адольфа, московського царя Івана IV, кардинала Ф. Берберині, єпископа з Вінчестера Лапселота Ендрюса, англійського посла

у Московському царстві Горсея та інших.

З Іваном Федоровим відомі імена ще сімох друкарів, що працювали у друкарні колегіуму: Іван Федорович (син І. Федорова), Василь Лосятинський (слуга І. Федорова), Гринь Іванович із Заблудова (учень І. Федорова), Сацько Сенькович і Семен Корунка (учні І. Федорова зі Львова), отець Мина (наближений до московського князя в екзилі А. Курбського), Василь Суразький

У березні 1582 р. Іван Федоров повернувся до Львова і розпочав підготовку до відновлення кириличного друкарства у місті. Але тяжка хвороба не дозволила йому завершити розпочату справу. Він помер 15 грудня 1583 р. і був похований у Львові на території Онуфріївського монастиря.

Джерельна база нашого дослідження – це система письмових артефактів (за своєю суттю – документів), різних за типами і видами, залежно від способу кодування інформації. На нашу думку, вони себе взаємно доповнюють, що робить їх різноманітними та переконливими. Кириличні стародруки в Україні збереглися нерівномірно. З видань великого тиражу дійшли до наших днів переважно десятки, інколи сотні примірників, що знаходяться у книгозбірнях різних країн, або у приватних колекціях Нерідко вони ще й тепер зустрічаються по старих монастирях і церквах. Невеликі за тиражем видання відомі лише в одному-двох примірниках.

До нашого часу головними джерелами щодо друкарської діяльності Івана Федорова в Україні залишаються не тільки примірники надрукованих ним книг, а й розпорошені по архівах України, Польщі, Німеччини документальні джерела [2, с. 6]. Вони були опубліковані у збірнику «Першодрукар Іван Федоров та його послідовники в Україні (XVI–перша половина XVII ст.)», присвяченому 400-річчю книгодрукування в Україні [3].

Означені артефакти вже багато років не залишаються поза увагою вітчизняних і зарубіжних дослідників: М. Видашенко, Я. Ісаєвича, Я. Запаса, М. Ковальського, Г. Коляди, О. Купчинського, О. Мацюка, Ю. Нікольченка, Є. Ружицького (Україна), Є. Немировського, О. Сидорової, Т. Каменевої, О. Гусевої, А. Зернової (Росія), Г. Голєнченка, М. Ботвінника (Беларусь), П. Атанасова (Болгарія), Х. Клауса (Німеччина), І Крайцера (Італія), Р. Матісена (США), Ф. Соколової (Чехія), Е. Ойтоз (Угорщина), Дж. С. Г. Симмонса (Велика Британія) та інших [1, с. 70].

Групу джерел щодо діяльності Івана Федорова в Україні становлять:

– розпорядчі акти адміністративного характеру, представлені двома ухвалами раєцького уряду Львова (від 26 січня 1573 р. з дозволом друкареві Івану Федорову наймати підмайстрів для виконання теслярських робіт у друкарні; від 7 грудня 1573 р. у справі спору між цехом теслів та Іваном Федоровим з дозволом друкареві найняти підмайстра поза Львовом для виконання теслярських робіт у друкарні) та однією ухвалою єврейського суду Львова від 4 грудня 1584 р. про передачу у власність Ізраїлю Якубовичу зі Львова книг та обладнання друкарні, заставлених у нього друкарем Іваном Федоровим ще у 1579 р.;

– заяви особисто Івана Федорова чи інших осіб до урядів різних

інстанцій Львова складають найбільшу кількість документів – 27. Одна заява І. Федорова від 5 березня 1578 р. до гродського уряду Луцька (російською мовою) про видане ним повноваження слугі пана Михайла Гарабурди – Тимофію Михайловичу – на право стягнення боргу від міщанина Якова Максимовича у Вільно;

– скарга від 13 серпня 1575 р. до львівського війтівського уряду міщанина Івана Шпака з Коломиї на поручителя Івана Федорова Касіяна Приймича з Коломиї у зв'язку з неприбуттям друкаря у призначений день до львівського війтівського уряду з метою врегулювання свого боргу Шпакові. Зустрічна скарга вже від Івана Федорова розглядалася відповідно 16 серпня 1575 р. у війтівському уряді Львова на міщанина Івана Шпака з Коломиї у зв'язку з неприбуттям його в призначений день до львівського війтівського уряду для отримання боргу від друкаря;

– скарга (російською мовою), що надійшла до гродського уряду Луцька 7 березня 1575 р. від Михайла Джуси князю Костянтину-Василію Острозькому за звільнення його з посади управителя монастиря у Дермані та призначення на це місце Івана Федорова;

– підтвердження щодо виконання різних фінансових забор'язань були представлені Іваном Федоровим або іншими особами до раецького (4) та гродського (2) урядів Львова.

– два списки мешканців Львова від 11 березня 1573 р. та 28 січня 1574 р. щодо записів у книзі, де реєструвався збір королівського і міського податку з «руського друкаря» (*impressor Ruthenus*) у сумі відповідно 1 золотий і 1 гріш та 22,5 гроша [3, с. 21–22].

Останній документ, укладений за життя друкаря, датований 26 лютого 1583 р. Це угода «між славетними друкарем Іваном Хведоровичем і художником Гринем Івановичем про те, що Іван Хведорович, друкар його милості князя Костянтина-Василя Острозького, київського воєводи, маршалка Волинської землі, в острозькому замку, в друкарні, перед добрими людьми, а саме – перед протопопом Терентієм Івановським, і перед острозьким писарем паном Василем, і перед острозьким лимарем Антоськом Семашковичем про відлиття Гринем Івановичем шрифтів для друкарні», яка була вписана до книги львівського гродського уряду [3, с. 47–52].

Іншу групу складають джерела про подальшу долю друкарні, яка належала Івану Федорову у Львові. Це послання ієрархів православної церкви до українського населення Львова, лист Львівського Успенського братства до константинопольського патріарха Феоліпта та одне письмове підтвердження повноважень на збирання пожертв [3, с. 80–89]:

– від 18 листопада 1585 р. (російською мовою) – із закликом львівського єпископа Гедеона Балабана до українського населення здійснювати пожертви на викуп друкарні Івана Федорова для братства у Львові;

– від 25 січня 1586 р. (російською мовою) – послання антиохійського патріарха Йоакима до українського населення із закликом допомогти в будівництві у Львові братської церкви, школи, друкарні і шпиталю;

– від 7 червня 1586 р. – лист Львівського Успенського братства до

константинопольського патріарха Феоліпта у справі відкриття у Львові школи і друкарні та прохання підтвердити грамоту про заснування братства;

– від 20 грудня 1586 р. (російською мовою) – послання львівського єпископа Гедеона Балабана до українського населення із закликом здійснювати пожертви на відновлення друкарні у Львові;

– від 10 травня 1587 р. (російською мовою) – послання львівського єпископа Гедеона Балабана до українців із закликом надати допомогу Львівському Успенському братству у відбудові церкви, школи, друкарні і шпиталю;

– від 13 травня 1587 р. (російською мовою) – повноваження, видане львівським єпископом Гедеоном Балабаном збирачеві пожертв на львівську братську школу і друкарню.

Використання методів та інструментів дослідження має перспективу у наукових студіях з історії української культури та історії українського документознавства.

Література

1. Дегтеренко А. М., Нікольченко Ю. М. Документознавчий аспект друкарської діяльності Івана Федорова в Україні. // Гілея. Науковий вісник. Збірник наукових праць: Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки. Випуск 73 (№ 6). – Київ – 2013. – С. 70–72.

2. Ісаєвич Я. Д. Першодрукар Іван Федоров і виникнення друкарства на Україні. – Львів: Вища школа, 1983. – 155 с.

3. Першодрукар Іван Федоров та його послідовники на Україні / XVI-перша половина XVII ст. / Збірник документів / Упорядн. Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський та ін. – К.: Наукова думка, 1975. – 341 с.

УДК 026:63(477)"196/197"

Капралюк О.В.

/ м. Київ /

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ МЕРЕЖЕЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ БІБЛІОТЕК У 60-70-Х РОКАХ ХХ СТ.

У 70-х роках ХХ ст. у країні налічувалося близько 1400 сільськогосподарських бібліотек з фондом понад 36 млн книг та журналів. За роки Радянської влади сільськогосподарські бібліотеки стали активними розповсюджувачами видань, про що свідчив ріст кожного року обороту фондів. Тільки за останні 10 р. (1960-1970) книговидача й кількість читачів зросли вдвічі. Значно покращилася робота бібліотек мережі й в галузі сільськогосподарської бібліографії. Всі вони проводили інформаційну та довідково-бібліографічну роботу, склали бібліографічні посібники на допомогу науці та виробництву.

ЦНСГБ ВАСГНІЛ як організаційний, методичний та координаційний

центр в галузі бібліографії сільськогосподарської літератури складав щорічні й перспективні плани бібліографічних робіт з сільського господарства, проводив методичні наради з різних аспектів бібліографічної діяльності, в тому числі й з питань складання бібліографічних посібників і їх використання, рецензував видані бібліографічні покажчики та рукописи, заплановані до видання.

В Україні інформацію читачів про найновішу галузеву літературу здійснювала ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ, яка видавала бюлетень нових надходжень. Впродовж 60-70-х років ХХ ст. ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ підготувала та видала низку ретроспективних покажчиків: «Зрошення і обводнення на півдні Української РСР» (1968) та «Мінеральні добрива Української РСР». (1968), «Рациональные типы кормления сельскохозяйственных животных и птицы», «Вредители и болезни озимой пшеницы и меры борьбы с ними», «Тростянецкие леса в лесоводственной и исторической литературе» та інші. Останній було підготовлено у співпраці з бібліотеками Українського науково-дослідного інституту лісового господарства і агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького та Червоно-Тростянецької лісової дослідної станції.

Зазначимо, що ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ як науково-методичний центр мережі галузевих бібліотек УРСР починаючи з 1973р. розпочав роботу зі створення регіонального зведеного каталогу іноземних видань, що містили фонди сільськогосподарських бібліотек УРСР та Молдавії.

Впродовж другої половини 70-х років ХХ ст. діяльність ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ була направлена на розв'язання завдань, які стояли перед галуззю, а саме поглиблення спеціалізації та концентрації сільськогосподарського виробництва. З цією метою бібліотекою було підготовлено та видано бібліографічний покажчик «Розміщення та спеціалізація сільськогосподарського виробництва на Україні» за 1972-1978рр., а на допомогу розвитку селекції та насінництва в галузі було сформовано покажчик «Генетика, селекція та насінництво» [1].

Координація сільськогосподарських бібліотек щодо науково-інформаційного забезпечення фахівців галузі ускладнювалася через низку причин. Зокрема, лише ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ була єдиною самостійною науковою сільськогосподарською книгозбірнею, інші функціонували як структурні підрозділи при НДУ та вузах, які було підпорядковано чотирьом різним відомствам [2, с. 20-26].

Починаючи з 70-х років ХХ ст. ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ було визначено республіканським депозитарієм сільськогосподарської літератури. У 1974 р. книгозбірня провела зональну нараду-семинар спеціалістів сільськогосподарських бібліотек, на якому особливу увагу приділили питанням депозитарного зберігання літератури [3, с. 14-22].

У зв'язку зі створенням агропромислових комплексів, потреби сільськогосподарської науки та виробництва, зростаючі запити читачів постало питання щодо об'єднання зусиль сільськогосподарських бібліотек. Впродовж 70-х років ХХ ст. у мережі сільськогосподарських бібліотек

України було накопичено певний досвід формування галузевих бібліотечних об'єднань. Так, під керівництвом ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ впродовж низки років (з 1977р.) проводилася робота зі створення обласних міжвідомчих об'єднань бібліотек, які обслуговували спеціалістів сільського господарства при обласних універсальних наукових бібліотеках. Такі об'єднання функціонували у 24 областях республіки на основі єдиних положень, зведених планів і здійснювали взаємодію щодо комплектування та використання фондів, створення зведених каталогів, довідково-бібліографічного та інформаційного обслуговування, методичної роботи та підвищення кваліфікації співробітників сільськогосподарських бібліотек.

У формуванні єдиної бібліотечної мережі вирішальне значення мало узгоджене на міжвідомчому рівні комплектування бібліотечних фондів. Сільськогосподарські бібліотеки УРСР мали певний досвід взаємодії з державними бібліотеками з комплектування та використання фондів. Так, ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ була учасницею зведеного плану комплектування книжкових фондів великих наукових універсальних та галузевих бібліотек Києва. В результаті координації комплектування ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ з ДРБ УРСР ім. КПСС, ЦНБ АН УРСР та іншими бібліотеками різних відомств до фонду бібліотеки щороку передавалося безкоштовно біля 10% обсягу щорічних надходжень галузевої літератури. Впроваджувалася координація комплектування і в бібліотеках об'єднання. ЦНСГБ ПВ ВАСГНІЛ у співпраці з Київським державним інститутом культури ім. А.Е. Корнійчука розробили для бібліотек мережі методичні рекомендації щодо складання «Координаційного плану комплектування єдиного фонду бібліотек об'єднань» [3, с. 53-60].

Таким чином, мережа сільськогосподарських бібліотек було важливою складовою системи науково-інформаційного забезпечення галузі.

Література

1. Довгопола О.П. Бібліографія сільськогосподарської літератури. Харків. 1972. 159с.
2. Целінський Р.Й. Бібліотечно-бібліографічне забезпечення сільськогосподарської науки та виробництва в умовах створення централізованих систем. *Бібліотекознавство і бібліографія: республіканський міжвідомчий тематичний науково-методичний зб.* Харків, 1977. Вип. 17. С. 20-26.
3. Целинский Р.И. Основные направления развития сельскохозяйственных библиотек Украины и Молдавии. *Советское библиотечное дело.* 1978. №4. С. 14-22.
4. Целинский Р.И., Дерлеменко Т.Ф. Сельскохозяйственные библиотеки Украинской ССР в региональной системе размещения и использования библиотечных ресурсов. *Рациональное размещение и использование библиотечных ресурсов в УССР: сб. науч. тр.* Киев, 1987. С. 53-60.

INTERNATIONALE KOMMUNIKATION VON SPEZIALISTEN DER BIBLIOTHEKS - UND INFORMATIONSEKTORS: THEORETISCHER ASPEKT

Der Trend zur Integration, der fast alle Bereiche der gesellschaftlichen Tätigkeit in der Globalisierung umfasst, verstärkt die Tätigkeit der Spezialisten des Bibliotheks-und Informationssektors (im Folgenden: SBIS), um die Kommunikation mit ausländischen Kollegen und Partnern zu etablieren, zu pflegen und zu entwickeln.

Das grundlegende Ziel von internationale Kommunikation der Spezialisten des Bibliotheks-und Informationssektors (im Folgenden: IK SBIS) ist die Entwicklung aller Komponenten des Bibliotheks-und Informationssektors (Praxis, Wissenschaft, Bildung, Management) unter Berücksichtigung der positiven Auslandserfahrung sowie der gleichberechtigten Zusammenarbeit mit der internationalen Fachgemeinschaft.

Es gibt zwei miteinander verbundene Komponenten in der Struktur von IK SLIS: persönliche und institutionelle [1, S. 135]; es ist ein spezifisches Merkmal, das zu einem ganzheitlichen Verständnis des Wesens dieses Phänomens beiträgt.

Im Kontext der persönlichen Komponente ist IK SLIS definiert als ein professionell konditionierter Prozess des Austauschs, der Übertragung, der Wahrnehmung von Informationen sowie des Austauschs und der Übertragung von materiellen und spirituellen Kulturobjekten über verschiedene Kanäle und unter Verwendung verschiedener Kommunikationsinstrumente. Während des Prozesses erfolgt die Vernetzung zwischen Vertretern verschiedener Sprachkulturen und das Ergebnis der Interaktion ist die Bildung, Entwicklung und Verbreitung von Fachwissen, Verallgemeinerung und Analyse internationaler Erfahrungen im Bibliotheks-und Informationsbereich.

Im Kontext der institutionellen Komponente MK SLIS definiert als eine Reihe von Kommunikationen zwischen den Regierungsbehörden, Bibliotheken, bibliothekarischen Verbänden, staatlichen und nichtstaatlichen Organisationen, Institutionen, Vereinigungen und Stiftungen, die die berufliche Tätigkeit in den Bereichen Kultur, Wissenschaft und Bildung und/oder zur Förderung der Kommunikation der Akteure, die Interesse an der Entwicklung des Bibliotheks-und Informations-Sektors auf internationaler Ebene.

Um das grundlegende Ziel zu erreichen, führt MK SLIS Aufgaben mit verschiedenen Inhalten aus, die den drei thematischen Richtungen von MK SLIS entsprechen: praxisorientiert, wissenschaftlich und pädagogisch, soziokulturell. [1, S. 139]. Jeder dieser Richtungen wird im Rahmen des entsprechenden institutionellen Umfelds und durch geeignete Formen der Kommunikationspraktiken realisiert.

Um das Wesen und die Spezifität von MK SLIS zu verstehen, muss daher

eine umfassende und vielseitige Untersuchung dieses Phänomens sowohl von der Position der internationalen Beziehungen als auch von der Position der Kommunikationstheorie notwendig.

Literatur

1. Козлюк, Е. И. Сущность и специфика международной коммуникации специалистов библиотечно-информационной сферы / Е. И. Козлюк // Бібліятэчны веснік. 2020. Вып. 12. С. 134–141.

УДК 378.091.322:005.745

Одегова Л.В.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ИСТОРИЯ ПРОВЕДЕНИЯ НАУЧНЫХ СТУДЕНЧЕСКИХ КОНФЕРЕНЦИЙ: МИРОВОЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ

Научные студенческие конференции – важный элемент профессиональной коммуникации будущих специалистов. Участие студентов в конференциях способствует обмену опытом, результатами, а также реализации творческого потенциала учащихся. Конференции по охвату территории в основном подразделяются на локальные, региональные и международные. Среди локальных конференций можно выделить следующие: факультетские, внутривузовские и межвузовские. Студенческие конференции по библиотечной тематике на территории Республики Беларусь можно разделить на локальные и международные. Конференции, проходящие на базе Белорусского государственного университета культуры и искусств (БГУКИ), имеют локальный характер и проводятся с 1975 года ежегодно. Стоит отметить, что учреждения образования (колледжи, университеты), проводящие обучение по библиотечно-информационной деятельности, организуют свои конференции, которые также носят локальный характер.

Помимо локальных конференций студентам предоставляется возможность участия в международных конференциях. Среди таких конференций на территории Республики Беларусь можно выделить Международную научно-практическую конференцию молодых ученых и специалистов. I Международная научно-практическая конференция молодых ученых и специалистов «Библиотеки в информационном пространстве: синтез традиций и инноваций» состоялась 12 сентября 2007 года в Минске. Организаторами конференции выступили Белорусская библиотечная ассоциация (ББА) и Центральная научная библиотека имени Я. Коласа Национальной Академии наук (ЦНБ НАН) Беларуси. II Международная научно-практическая конференция молодых ученых и специалистов «Библиотеки в информационном пространстве: проблемы и тенденции развития» состоялась уже в феврале 2010 года и была приурочена к 85-летию ЦНБ НАН. Название конференции из года в год претерпевает изменения в связи с проблемами, которые ставятся перед научным сообществом. В конференции активно задействован БГУКИ, в частности факультет информационно-документных коммуникаций. Студентам, магистрантам,

аспирантам университета предоставляется уникальная возможность участия в конференции. Стоит отметить, что конференция с 2010 года проходит ежегодно. XII конференция состоялась 24–25 февраля 2021 г. и прошла в онлайн и оффлайн форматах. В ней приняли участие представители не только из нашей страны, но и из России, Украины и даже Франции. «В рамках конференции было организовано пять секций, на которых молодые ученые обсудили развитие библиотеки в цифровую эпоху; цифровую трансформацию библиотечно-информационной среды; создание и развитие цифровых коллекций; роль библиотеки как площадки для диалога, культурного обмена, трансфера знаний, новых научных идей и интеллектуальных дискурсов; сохранение и продвижение культурного и исторического наследия. Состоялся и круглый стол «LIS-ученый: идеи и результаты научных исследований молодых ученых библиотечно-информационной сферы» с участием студентов, преподавателей и сотрудников библиотеки» [1].

Что касается Российской Федерации, то студенческие конференции, затрагивающие библиотечную тематику, представлены локальными, региональными, межрегиональными, Всероссийскими и международными конференциями. I Всероссийская научно-практическая интернет-конференция студентов и аспирантов «Актуальные проблемы информационного и документационного обеспечения управления» состоялась 16 марта 2011 г. Организатором конференции выступила кафедра библиотековедения и документоведения Тамбовского государственного университета им. Г.Р. Державина. Участие в конференции приняли студенты и аспиранты, проходящие обучение по специальностям «Документалистика, документоведение, архивоведение» и «Документоведение и документационное обеспечение управления». Организаторы стараются проводить конференцию каждый год. Стоит отметить, что участниками VII Всероссийской научно-практической студенческой интернет-конференции «Актуальные проблемы информационного и документационного обеспечения управления» стали студенты Белорусского государственного университета транспорта (Гомель), обучающиеся по специальности «Бухгалтерский учет, анализ и аудит». Конференция проходила 28 марта 2018 года. В рамках конференции они представили доклады на следующие темы: «Развитие и этапы внедрение систем электронного документооборота», «Использование электронной цифровой подписи в бухгалтерской практике», «Электронный документооборот, его элементы, преимущества и недостатки» [3].

Международный уровень представлен студенческим научно-практическим форумом «Современное состояние инфосферы учреждений культуры», который проходит в городе Орле с 2018 года. I Форум был организован Орловским государственным институтом культуры и Софийским университетом имени Св. Климента Охридского. «В рамках форума были проведены две студенческие Online-конференции: “Библиотеки, музеи и архивы: перспективы развития институтов памяти” и “Актуальные проблемы управления документами и архивоведения”» [2]. В число организаторов также вошел БГУКИ. Возможность принять участие в конференции была предоставлена ученым, преподавательскому составу, аспирантам, магистрантам, бакалаврам. Стоит отметить, что участие принимали не только представители из России и Беларуси, но и из Донецкой Народной

Республики, Республики Болгария. «Участники конференции обменялись опытом в области теории и практики музейного, архивного и библиотечного дела, обсудили проблемы освоения культурного наследия и межкультурного взаимодействия профессиональных сообществ, а также проблемы управления документами и обеспечения сохранности архивных документов» [2].

В Республике Болгария проходит конференция, которая имеет как локальный, так и международный уровень. I Студенческая научная конференция и выставка Университета библиотековедения и информационных технологий (УниБИТ) «Профессиональная реализация – XXI век» состоялась 17 октября 2005 года. Конференция проходит ежегодно. Студенческое научное общество УниБИТ является не только инициатором конференции, но и способствует ее продвижению. В рамках конференции неизменно действуют 3 секции: «Библиотековедение, библиография, книговедение»; «Информационные технологии»; «Культурно-историческое наследие». Стоит отметить, что организаторы проводили конференцию преимущественно в традиционном формате, а в 2020 и 2021 гг. – в онлайн-формате. В конференции, помимо представителей из Болгарии, в разные годы принимали участие следующие страны: Великобритания, Германия, Грузия, Греция, Израиль, Италия, Иран, Россия, США, Франция, Индия.

УниБИТ выступил в качестве одного из организаторов международного ежегодного симпозиума BOBCATSSS-2020 и BOBCATSSS-2021, который создан для студентов, преподавателей, сотрудников и специалистов библиотечно-информационной сферы. BOBCATSSS – аббревиатура, в названии которой каждая буква обозначает первую букву города, который был инициатором конференции: Будапешт, Осло, Барселона, Копенгаген, Амстердам, Тампере, Штутгарт, Сомбатхей, Шеффилд. Он был организован в Национальной библиотеке Будапешта в 1993 году. Организатором конференции выступила Академия Фредерика Мюллера, которая входила в состав Амстердамского университета. Однако, первый официальный симпозиум состоялся в 1994 году и его темой было «Будущее библиотечного дела». «BOBCATSSS проводится под эгидой BOBCATSSS Association (ранее – EUCLID) – независимой европейской неправительственной и некоммерческой ассоциации, целью которой является содействие европейскому сотрудничеству в области библиотечно-информационного образования (LIS) и научных исследований в библиотечно-информационной сфере» [4]. В настоящее время ассоциация не принимает никаких членов. Принять участие может любой желающий. Что касается места проведения конференции, то с 1993 по 1998 гг. конференция проходила в Будапеште (Венгрия), с 1999 г. место ее проведения постоянно меняется. Так, например, BOBCATSSS-1999 проходил в Братиславе (Словакия), BOBCATSSS-2006 – в Таллине (Эстония), BOBCATSSS-2013 – в Анкаре (Турция). Стоит отметить, что в BOBCATSSS-2020 впервые принимали участие студенты Санкт-Петербургского государственного института культуры, а студенты факультета информационно-документных коммуникаций и факультета заочного обучения БГУКИ впервые приняли участие в 2021 году. В конференции в разные годы принимали участие следующие страны: Албания, Болгария, Хорватия, Финляндия, Франция, Гана, Венгрия, Япония, Нидерланды, Польша, Португалия, Испания, Швеция, Турция,

Великобританія, Німеччина, США, Норвегія, Латвія, Італія, Данія, Боснія і Герцеговіна, Китай, Сербія, Чехія, Канада і др.

Таким образом, можно сделать вывод, что учебные заведения, проводящие обучение специалистов в области библиотечного дела, сотрудничают как между собой, так и с другими университетами. Данное сотрудничество может осуществляться как на локальном, так и на международном уровне. Наиболее перспективным является проведение конференций на международном уровне. Участие в таких конференциях помогает наиболее полно раскрыть потенциал учащихся, обменяться не только информацией, но и достижениями, приобретенным опытом с иностранными коллегами.

Литература

1. «Библиотека в XXI веке: новые вызовы» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.buk.by/news_detail.php?ID=5770. – Дата доступа: 30.08.2021.
2. Итоговый документ: I Международный студенческий научно-практический форум «Современное состояние инфосферы учреждений культуры» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ogiik.orel.ru/s11052018.html>. – Дата доступа: 30.08.2021.
3. VII Всероссийская научно-практическая студенческая интернет-конференция «Актуальные проблемы информационного и документационного обеспечения управления» (г. Тамбов, Российская Федерация) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bsut.by/news/2213%20vii%20vserossijskaya%20nauchno%20prakticheskaya%20studentcheskaya%20internet%20konferentsiya%20aktualnye%20problemy%20informatsionnogo%20i%20dokumentatsionnogo%20obespecheniya-upravleniya-g-tambov-rossijskaya-federatsiya>. – Дата доступа: 30.08.2021.
4. BOBCATSSS 2021 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.buk.by/news_detail.php?ID=5710. – Дата доступа: 31.08.2021.

УДК 02(47+57)"19"

Савченко С.В.
/ м. Дніпро /

РАДЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА ЯК ТИП «ВОЙОВНИЧОЇ БІБЛІОТЕКИ» (ДО ІДЕЙ ПЕТЕРА КАРШТЕДТА)

Масова публічна бібліотека – феномен модерного суспільства, його не знали ані античність, ані середні віки. Як показав у своїх «Нарисах соціології бібліотеки» Петер Карштедт, бібліотека, з одного боку, є продуктом соціальної організації на певному етапі її розвитку, а з другого боку, виступає «активним елементом, що здійснює самостійний вплив на хід соціальних процесів», тобто є «формою соціокультурного відтворення того суспільства», яке створило бібліотеку [7]. Кажучи простіше, бібліотека – активний агент суспільних трансформацій, бо забезпечує соціокультурну стабільність та екзистенційну тяглість соціуму.

Вчений розрізняв поняття «публічна бібліотека» та «войовничий тип

бібліотеки». Перша бібліотека, пов'язана з «демократичним розумінням істини», служить індивідові та його самостійним духовним пошукам, не намагаючись вплинути на його рішення. Друга намагається здійснити індокриніацію масової свідомості певними політичними міфологемами. Для суспільств патерналістичного типу з низьким рівнем громадської самоорганізації та індивідуальної ініціативи, зокрема, для країн Східної Європи, властивий саме другий тип – масової ідеологічної бібліотеки з домінуванням просвітницько-пропагандистської функції. По суті, наші бібліотеки, що почали формуватися у великих містах ХІХ ст., не встигли пройти етап «публічних бібліотек», майже одразу стали «національними», націленими на виховання народу та його звеличення як морального ідеалу. Недарма в часи революцій, які у нас відбуваються за есхатологічною логікою («зруйнувати все старе і створити світ заново»), нова влада прагне передовсім позбутися старих бібліотечних фондів (а іноді й архівних), замінивши їх новими ресурсами соціокультурного відтворення. При ідеократії колективне існування потребує єдиного і обов'язкового для всіх квазіметафізичного сенсу, світоглядний індивідуалізм не заохочується і переслідується. За таких умов процес ідеологічного переоснащення є нормальним і перманентним. За словами Карштета, «трактовка ролі бібліотек як носіїв ідеології призводить до появи засобів контролю над формуванням фондів», тобто – бібліотечної політики. «В країнах, де режими ставлять перед собою задачу спрямованого впливу на маси та маніпуляції їхньою свідомістю, бібліотеки стають об'єктом постійного контролю і цілеспрямованого ідеологізованого комплектування» [7].

Незважаючи на цензурне законодавство, «міністерський каталог» заборонених книг та самодержавство з його «православиєм, самодержавиєм, народністю», цілеспрямованої бібліотечної політики в Російській імперії просто не було [4]. Особливо гостро це питання постало на початку ХХ ст., в розпал революційного руху, що підточував підвалини царського режиму. В 1904 році «Вестник Екатеринославского земства» нарікав на відсутність центральної губернської установи, яка би «керувала бібліотечною справою в повному її обсягові»: йшлося про «відкриття та влаштування бібліотек, виписування книг та журналів, стосунки із громадськими та приватними установами у справах бібліотек, бібліотечної статистики та бібліографії». «Донині, – зітхали земські діячі, – громадська діяльність катеринославців нічим не відзначилася в цьому напрямку», а бібліотеки діяли розрізнено, без єдиного управлінського та методичного центру [2, С. 867]. Як наслідок, писала земська газета, селяни лишаяються невігласами, бо бібліотека не мала змоги вдовольнити їхні інтереси та запити, до того ж, народ підозрював, що від нього пани навмисно приховують якусь особливу мудру «народну книгу», тому виявляв мало інтересу до читання [3, С. 1145]. На цьому тлі спостерігався своєрідний «бібліотечний плюралізм». Крім народних, земських, публічних, приватних, міських, шкільних та училищних бібліотек, різні політичні партії (з 1905 р.), легальні та нелегальні політичні рухи, світські, релігійні та церковні організації створювали бібліотеки та читальні для своїх прихильників, наповнюючи їх власними виданнями, нерідко різними хитрощами обходячи пильних цензорів. Скасування попередньої цензури уможливило ідейне розмаїття бібліотечних фондів. Лише у спецзакладах, наприклад, в'язницях, бібліотечний фонд складався з

«благонамеренных» видань і то не завжди [5].

З 1914 року почалося «коротке» ХХ століття. За словами Міраба Мамардашвілі, воно породило невідомий раніше феномен ідеологічних держав, ідеологічних суспільних структур та ідеологічних масових рухів [11, С. 33]. Після захоплення влади революціонерами розпочалися спроби реалізувати ідеологічні утопії. Більшовики врахували прорахунки старої влади, запевняючи, взявшись за ідеологізацію бібліотечної справи (головним чином це стосувалося художньої, енциклопедичної та гуманітарної літератури, згодом класовий аналіз проник у природничі та технічні науки). Механізми керування масовою просвітою, запущені більшовиками ще в 20-ті роки ХХ ст., спиралися на тезу, що розбудова світлого майбутнього мусить супроводжуватися інтенсивним інтелектуальним розвитком радянської людини. «Комуністові потрібно вивчити закони розвитку людського суспільства... Він повинен ясно уявляти, куди спрямовується суспільний розвиток» [7, С. 14-15]. За висловом Анатолія Луначарського, «не потрібно переходити до соціалізму, якщо люди завдяки цьому не стануть мудрішими та гарнішими» [10, С. 136]. У праці «Про виховання та освіту» нарком з гордістю відзначав вплив революції на вибух всенародного бібліотечного ентузіазму. В 1919 році кількість бібліотек була втричі більшою, ніж в останні роки царського режиму. «Ріст бібліотек просто дивовижний, при цьому треба сказати, що і відвідуваність бібліотек для нашого голодного часу вкрай вражаюча: у спустошеному Петрограді було 150 тисяч читачів за рік та 257 тисяч видач. Це дуже серйозно, якщо зважити на те, що Петроград зменшився у населенні майже втричі» [9, С. 83-84].

Тож успіхи комуністичного будівництва вимірювалися в абсолютних величинах. Однією з них була кількість читачів та динаміка звернень до бібліотечного фонду (фондовикористання). У відповідь на ключову ідеологічну настанову бібліотека мусила продукувати планову та звітну документацію, що мала би засвідчувати прогрес. «Згідно з нормами, затвердженими ще в радянські часи, на одного працівника бібліотеки має припадати 750 користувачів щорічно, для закладів дитячого спрямування – 650» [12]. В такий спосіб оцінювалася ефективність культурно-масової та агітаційної роботи з приваблення нових користувачів і збереження старих.

Бібліотека трактувалася як важливий осередок ідеологічного фронту. Вже на початку 20-тих років вона мала вигляд «розгалуженого апарату <...> зі спеціальною задачею підвищення класової культури та культурної боротьби за наше майбутнє» [9, С. 220]. Надія Крупська вважала, що бібліотекар повинен сприяти систематичній самоосвіті молодих будівничих комунізму [8]. «Революція зробила трудящих господарями життя, розбудила в них прагнення використовувати науку для своїх цілей» [8, С. 15]. Для цього радянська влада невдовзі після перемоги організувала мережу з 30 тисяч масових бібліотек-читалень [8, С. 15]. Бібліотека брала на себе не лише роль централізованого керівництва масовим читанням, але й інформаційно-методичного та пропагандистського супроводу радикальних соціальних експериментів, впроваджуваних комуністичною партією [4]. «Задачу партійного будівництва, – писав Луначарський, – Володимир Ілліч розумів як задачу просвітницьку». Тому історія партії – це «робота з організації просвітницького політико-соціалістичного апарату». Мета цієї роботи –

«закріпити комуністичні ідеї в трудящих масах» [10, С. 132-133]. Суть пролетарсько-комуністичного виховання вбачалася у тому, щоб перетворити «цю потвору, цього егоїста у справжню людину, про яку ми мріємо і яка є кінцевою метою кожного соціаліста» [10, С. 136].

Таким чином, пролетарська бібліотечна система мала служити справі творення нового антропологічного ідеалу. За словами Бориса Дубіна та Льва Гудкова, «в основу радянської системи покладено модель загальної і швидкої, одночасної індокриннації: масовість адресації, вимога простоти, класикалізм, орієнтація на повторення та норму» [4]. Бібліотека підлягала радикальній партійно-ідеологічній уніфікації. «Геть літераторів безпартійних! Літературна справа повинна стати частиною загальнопролетарської справи <...> та соціал-демократичної партійної роботи» [9, С. 235]. Під цим гаслом велася боротьба з приватними, зокрема, дворянськими бібліотеками, фонди очищалися від «шкідливої літератури», обмежувався термін зберігання книг у сховищах, а Наркомпрос виступив з ідеєю складання стандартного набору літератури для кожної навчальної та масової бібліотеки в будь-якому куточку країни [4; 9, С. 469]. Ідею, як відомо, було успішно реалізовано. «Видавництва і склади, магазини і читальні, бібліотеки і торгівля книгами – все це мусить стати партійним, підзвітним», – закликав Ленін [9, С. 236]. «Перша у світі держава робітників та селян» включила бібліотеку у процес формування колективної пам'яті про себе як «торжество історичної справедливості», блокуючи будь-які версії альтернативної пам'яті.

Попри всі вади, радянська система мала свої переваги: наприкінці 80-х рр. на СРСР припадало 12 % світового книговидання, бібліотечний фонд централізовано і систематично одержував в цілому 15 % тиражу усіх видань. За даними, які наводить Юрій Столяров, «декілька найбільших бібліотек отримували майже усі назви друкованої продукції. Сотні крупних бібліотек відповідно до профілю отримували менше половини» [13, С. 52]. Масові невеличкі бібліотеки – значно менше, але вони планово і регулярно поповнювали свої фонди.

Враховуючи викладене і забігаючи у сьогодення, поставимо питання в дусі Петера Карштедта: чи є нині бібліотека «формою соціокультурного відтворення того соціуму, який її створив»? [6] Чи зберегла вона свою базову соціально-репродуктивну функцію? Якщо так, який тип суспільства відтворює сучасна масова бібліотека? Враховуючи глобалізаційні процеси в економіці та культурі, підваження національних та інших мета-ідентифікацій, ширення тези про множинність та паритетність будь-яких істин, транскордонність, відкритість та доступність інформації, неймовірну оперативність її обігу, перемогу неолібералізму, чи не є звична ідеологічна функція «войовничої бібліотеки», з її принципом партійності літератури, анахронізмом? Бібліотека одержить нові сенси, стимули і форми роботи лише в суспільстві, що обирає шлях економічної та технологічної модернізації, а це можливо, на думку Дж.А. Робінсона та Д. Асемоглу, за умов прямої і щирої зацікавленості правлячої верстви в реальній демократизації [1].

Література

1. Асемоглу Д., Робинсон Дж. А. Экономические истоки диктатуры и демократии / Пер.с англ. М., 2015. 512 с.
2. Библиотеки в Екатеринославской губернии // Вестник

Екатеринославского земства. 1904. № 29.

3. Библиотечное дело и его нужды // Вестник Екатеринославского земства. 1905. № 43.

4. Гудков Л., Дубин Б. Российские библиотеки в системе репродуктивных институтов: контекст и перспективы. URL: <https://polit.ru/article/2005/10/27/libraries/>

5. Жирков Г.В. Золотой век журналистики России. СПб., 2011. 382 с.

6. Карштедт П. Историческая социология библиотек (вступ. заметка Н. Зоркой). Опубликовано в журнале НЛО, номер 4, 2005. URL: <https://magazines.gorky.media/nlo/2005/4/istoricheskaya-socziologiya-bibliotek.html>

7. Крупская Н.К. Вопросы коммунистического воспитания молодежи. М., 1959. 64 с.

8. Крупская Н.К. О самообразовании. Сборник статей. М., 2019. 88 с.

9. Луначарский А. В. О воспитании и образовании. М., 1976. 640 с.

10. Луначарский А.В. Человек нового мира. М., 1980. 288 с.

11. Мамардашвили М. Очерк современной европейской философии. М., 2010. 584 с.

12. Семків В. Кому потрібні бібліотеки? URL: https://zik.ua/news/2012/07/19/komu_potribni_biblioteky_360345

13. Столяров Ю.Н. Библиотечный фонд. М., 1991. 271 с.

УДК 021.1:001

Татарчук Л.М.
/ м. Київ /

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ННСГБ НААН

Однією із провідних установ, яка сформувала найпотужнішу репрезентативну галузеву інформаційно-ресурсну базу для забезпечення наукових досліджень є Національна наукова сільськогосподарська бібліотека НААН, важливою складовою діяльності якої була й залишається науково-дослідницька робота, яка активізувалася з 1998 року, коли бібліотека отримала статус наукової установи.

Інформаційно-ресурсне забезпечення наукових досліджень ННСГБ НААН здійснюється орієнтуючись на сучасні тенденції в системі наукових комунікацій з використанням усіх потужних можливостей, які на сьогодні надають новітні інформаційні технології.

Серед пріоритетів діяльності бібліотеки у цьому напрямі є:

– організація доступу до власних наукових ресурсів та мережевих світових, які знаходять ся у вільному доступі;

– інформування про ресурси і послуги, якими володіє бібліотека (сайт, соціальні мережі, різноманітні заходи, публікації тощо);

– надання широкого спектру пошукових можливостей і максимальне розкриття фондів та колекцій з використанням інформаційних, навігаційних,

презентаційних та сервісних функцій;

– забезпечення можливостей доступу користувачам до онлайн-ресурсів, сервісів та ін;

– організація відкритого доступу до документів з фондів та колекцій бібліотеки через організацію виставок, презентацій, експрес-інформації, вибіркові розсилки документів тощо);

– можливості відкритого доступу до наукових досліджень (дисертації, автореферати);

– інформаційно-аналітична діяльність в сфері наукометрії (бібліометрична оцінка активності публікацій авторів, наукових установ).

Найпотужнішим ресурсом для забезпечення наукових досліджень й інформування фахівців і науковців АПК є бібліотечний фонд, який є унікальним і представлений понад мільйоном галузевих вітчизняних та іноземних книг, часописів і газет ХІХ–ХХІ ст. з 59 – ти країн на 32-х мовах світу.

Для надання прозорості фондам, їх репрезентації та оперативного забезпечення наукових досліджень з 2000 р. формується електронний каталог, на його базі електронна наукова сільськогосподарська бібліотека, репозитарій повнотекстових видань. З 2015 р. ресурс включений до переліку міжнародних науково-технічних баз даних та довідкових ресурсів з питань сільського господарства та суміжних галузей, до яких надається безоплатний доступ в Інтернеті, що уможлиблює його ефективне його використання й сприяє міжнародному обміну, оскільки у цей перелік входить багато міжнародних баз різного спрямування. Забезпечена можливість використовувати для наукових досліджень міжнародні електронні ресурси: Міжнародної інформаційної системи з сільськогосподарських наук і технологій AGRIS/CARIS, інформаційної системи США з сільського господарства AGRICOLA, БД HINARI, АГОРА і OARE, БД «Белал» - Бел СГБ та інших ресурсів відкритого доступу представленими бібліографічними, реферативними, фактографічними базами даних, інформаційними порталами, колекціями журналів, електронними бібліотеками, (Google books <https://books.google.com> – світової електронної бібліотеки книг; DOAJ (<http://doaj.org>)- колекції журналів відкритого доступу з усіх дисциплін та всіма мовами світу. Забезпечується доступ до зарубіжних баз наукової інформації Scopus та Web of Science). Це сприяє знайомству вітчизняних вчених і дослідників з досягненнями світової науки, наукової діяльності. Актуальним інструментом для отримання інформації є наукові семінари, круглі столи, конференції, лекційні читання, видання підручників, монографій, фахові наукові періодичні видання. Бібліотекою системно щороку проводяться наукові конференція молодих учених та спеціалістів «Історія освіти, науки і техніки в Україні», присвячені ювілейним датам з часу появи дослідних установ, організацій, вчених, які зробили вагомий внесок у становлення й розвиток сільськогосподарської дослідної справи задля майбутнього нашої держави. У поточному відбулося вже 15–е зібрання такого рівня. Всі конференції підкріплені підготовкою збірників документів й

іншими виданнями до цих заходів. Серед ресурсів, які сприяють забезпеченню наукових досліджень важливу роль відіграють довідкові, реферативні, бібліографічні й біобібліографічні видання.

Найбільш успішним та вдалим джерелом у системі наукової комунікації є науковий журнал як першоджерело для опублікування наукових ідей, теорій, результатів досліджень, місце для критичного розгляду нових тем. Користується авторитетом і є затребуваним Міжвідомчий тематичний збірник «Історія науки і біографістика» – один із перших українських електронних наукових періодичних видань, зареєстрований у 2007 р. як фахове видання для історичних наук. З 2006 р. вийшло 54 номери, яких публікуються наукові статті присвячені питанням історії аграрної науки і техніки, персоналіям в науці, освіті і техніці, історії галузевих інституцій.

Унікальну можливість для забезпечення наукових досліджень надає реферативний журнал «Агропромисловий комплекс України», який щоквартально виходить друком з 1999 р. і налічує зі спецвипусками понад 97 номерів, за своїм форматом єдиний в Україні. Він надає не тільки найбільш повну інформацію, що стосується розвитку різних сільськогосподарських напрямів у науці, а й відомості, необхідні для аналізу і оцінки наукової діяльності.

Практика доводить, що бібліографічні видання виконують роль смислового інтегратора в комплексі з іншими формами роботи з читачами і технологіями відповідно з пріоритетними напрямками дослідження. У цьому напрямі ННСГБ НААН започатковано 13 бібліографічних серій, у яких впродовж 1998–2021 рр. підготовлено і вийшло друком понад 400 видань. Для упорядкування серійних видань та зручності користування у поточному році створено 4 джерелознавчі бази даних: 1) «Історичний розвиток сільськогосподарської дослідної справи», що кумулює всі показники з історії становлення та розвитку с-г дослідної справи; 2) «Біобібліографія провідних вчених-аграріїв України», що об'єднує всі персональні показники; 3) «Інформаційно-бібліографічні ресурси агропромислового виробництва України», що об'єднує всі тематичні показники 4) Архівна спадщина для відродження вітчизняної аграрної науки, освіти, техніки. У взаємодоповненні вони успішно реалізують завдання створення національної сільськогосподарської бібліографії.

Науково-допоміжним довідниковим посібником, адресованим у першу чергу історикам-дослідникам аграрної історії України, фахівцям у галузі персональної бібліографії, біографістики, є «Календар знаменних і пам'ятних дат в історії сільськогосподарської дослідної справи», започаткований ННСГБ НААН 2013 р., інформація якого являється підґрунтям для наукових досліджень.

Однією із форм інформаційно-ресурсного забезпечення, що впливає на вирішення завдань з організації і проведення наукових досліджень в ННСГБ НААН є співпраця з закладами вищої освіти III-IV рівня акредитації через створення Центрів історії природознавства (Полтавською державною аграрною академією; Національним університетом водного господарства та

природокористування (Рівне), Уманським національним університетом садівництва; ДВНЗ «Переяслав-Хмельницьким державним педагогічним університетом ім. Григорія Сковороди; Національним педагогічним університетом імені М.П. Драгоманова, спільних кафедр; підготовку спільних видань; проведення спільних заходів, навчальних семінарів.

Вагоме місце в інформаційно-ресурсному забезпеченні наукових досліджень відіграють новинки щомісячних надходжень наукових видань до фонду бібліотеки, представлені сервісом «Експрес-інформація» та виставками «Нові надходження». Стали традиційними віртуальні тематичні виставки, які регулярно розміщуються на сайті. Упродовж року демонструється понад 130 таких виставок. Завдання поточного інформування вчених й фахівців АПВ також вирішується за допомогою системи вибіркової розсилки інформації, яка працює в автоматизованому режимі. До онлайн-сервісів, які забезпечують пошук і отримання інформації відносяться віртуальна довідкова служба та електронна доставка документів.

На допомогу вченим і дослідникам співробітниками ННСГБ НААН проводиться робота з вивчення авторитетних баз даних і ресурсів Інтернет, в результаті якої виявляються фонди і організації-грантодавці, які надають фінансову підтримку дослідницьким проектам і сприяють міжнародному співробітництву.

Підсумовуючи можна стверджувати, що, використовуючи сучасні наявні технології і сервіси, способи і форми надання інформації, ННСГБ НААН надає всебічну інформаційну підтримку вченим і фахівцям, які працюють в сфері аграрної науки, освіти, виробництва.

УДК 027.7:021.6

Шакула А.П.
/ м. Маріуполь /

УНІВЕРСИТЕТСЬКІ БІБЛІОТЕКИ: СПРИЯННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИМ ПРОЦЕСАМ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ ДО СВІТОВОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ

Нові освітні стандарти передбачають розвиток, результативність наукової діяльності закладу вищої освіти та її інтеграцію до світових наукових комунікацій, що, в свою чергу, впливає на збільшення рівня присутності та впливовості української науки у глобальному науково-інформаційному просторі.

Університетські бібліотеки не тільки приймають активну участь на всіх стадіях наукових досліджень вчених університету, а й сприяють інтеграції результатів їх діяльності до світового наукового простору. Це стало можливим завдяки руху відкритого доступу до наукових знань (Open access) та реалізації концепції Відкритої науки (Open Science), які передбачають зробити наукові процеси та їх результати прозорими й доступними поза дослідницької групи [2]. Основними ресурсами в реалізації цих напрямків є

наукові журнали відкритого доступу та репозитарії. Журнали з відкритим доступом включені в індексні та реферативні системи (Scopus, Web of Science, Index Copernicus тощо), що робить можливим отримувати наукометричні показники як наукової діяльності науковців, так і видань університету.

Також для інтеграції університетської науки до світового інформаційного простору важливим є розміщення результатів наукової діяльності науковців у інституційних репозитаріях, що звеличує цитованість, імпакт-показники та рейтинг в науковому світі [1]. Формування та ведення інституційних репозитаріїв у більшості університетів нашої країни покладено саме на бібліотеки. За ініціативою наукової бібліотеки Маріупольського державного університету було створено Електронний інституційний репозитарій Маріупольського державного університету (eIR MSU) <http://repository.mdu.in.ua/>, який є відкритим архівом інтелектуальних продуктів університетської спільноти.

Бібліотека приймає безпосередню та активну участь у просуванні університетської науки до світових ресурсів відкритої науки, зокрема до міжнародної наукометричної бази даних Index Copernicus (Польща), відкритих міжнародних репозитаріїв і реєстрів наукової інформації OCLC WorldCat Bielefeld, Academic Search Engine (BASE), Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR), Research Papers in Economics (RePEc), міжнародного каталогу періодичних видань Ulrich's Periodicals Directory тощо.

Наразі серед стратегічних завдань української науки, зокрема МОН України, є приєднання до процесів створення та розбудови Європейської хмари відкритої науки (EOSC). Ідея створення нової наукової е-інфраструктури була запропонована Комісією ЄС в 2016 році, вона передбачає об'єднання дослідницької інфраструктури Європи у єдиний віртуальний науковий простір, а вже через рік, на саміті EOSC обговорювалося питання створення «Всеукраїнської хмари відкритої науки». Наразі створення «хмари» для потреб української науки на основі вже існуючих в країні дослідницьких е-інфраструктур вивчається [2]. Реалізація цих проектів, можливо, надасть поштовх для нового напрямку діяльності університетських бібліотек.

Література

1. Буйницкая О., Грицеляк Б. Институционный репозиторий как средство повышения научного рейтинга преподавателя / О.Буйницкая, Б.Грицеляк // READERa. – Режим доступу: <https://readera.org/institucionnyj-repozitorij-kak-sredstvo-povysheniya-nauchnogo-rejtinga-14062529> (дата звернення: 16.09.2021).

2. Василенко А., Мозолевич Г. Тенденции и перспективы создания «облачных проектов» для нужд науки в Украине и Европейском Союзе / А.Василенко, Г.Мозолевич // ZN, UA. – Режим доступу: <https://zn.ua/tech/oblachnaya-nauka-289622.html> (дата звернення: 16.09.2021)

СЕКЦІЯ 2. НОВІТНІ ВИКЛИКИ КНИГОЗНАВСТВА, ВИДАВНИЧОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, БІБЛІОПОЛІСТИКИ ТА БІБЛІОГРАФІЇ

УДК 002.1-028

Акобій Д.А.
/ м. Маріуполь /

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН

Класифікація документів – це одне з завдань інформаційного пошуку, яке полягає у зарахуванні документа до однієї з кількох категорій на підставі його змісту.

Класифікація може здійснюватися власноруч або автоматично, за допомогою створеного набору правил чи із застосуванням методів машинного навчання.

Документи, що класифікуються, можуть бути текстовими, це можуть бути зображення та музика і так далі. Кожен вид документа має свої особливості класифікації. Зазвичай під класифікацією документів мається на увазі класифікація тексту, якщо не вказано інше.

Слід відрізнити класифікацію текстів від кластеризації. В останньому випадку тексти також об'єднуються за деякими критеріями, але заздалегідь задані категорії відсутні.

Автоматичні задачі класифікації документів можна розподілити на три види: класифікація документів під наглядом, де деякі зовнішні механізми (наприклад, живий зворотній зв'язок) надає інформацію про правильну класифікацію документів, класифікація документів без нагляду (також відома як кластеризація, де класифікація повинна бути зроблена повністю без посилання на зовнішню інформацію, і напівнавчальна класифікація документів, де частини документів нумеруються зовнішнім механізмом.

Класифікація за змістом є класифікацією, в якій увага приділена конкретним питанням. У документі визначається клас, до якого його зараховують. Це, наприклад, правило бібліотечної класифікації: принаймні 20% від змісту книги має бути близько класу, до якого відноситься книга.[2] В автоматичній класифікації – це може бути кількість разів, коли дані слова з'являються в документі.

Діловодство – це діяльність, яка охоплює питання документування та організації роботи з документами в процесі управлінської діяльності.

Особливості сучасного діловодства полягають, насамперед, у переведенні його на державну мову, широкому застосуванні комп'ютерних систем оброблення та друкування документів, необхідності дотримання вимог чинних державних стандартів у цій галузі, впровадження раціональних прийомів роботи.

На сучасному етапі діяльність будь-якого закладу, установи, фірми, організації без секретаря неможлива. Секретар – перший, з ким зустрічається відвідувач в установі. Від нього багато в чому залежить, як розпочне свій робочий день керівник. Від поведінки секретаря залежить престиж фірми, в

якій він працює, зрештою, настрій партнерів і клієнтів фірми, установи, організації. Секретар – це помічник, який основну роботу з документами бере на себе, даючи змогу керівникові творчо працювати в суто виробничому плані.

Документи з'явилися разом з писемністю, спочатку як засіб закріплення майнових відносин, а потім, із розвитком писемності, стали засобом спілкування, передавання інформації. Документи є одним з важливих сховищ людської пам'яті.

Документування управлінської діяльності полягає у фіксації за встановленими правилами на паперових або магнітних носіях управлінських діл, тобто у створенні документів.

Підставою для створення документів в установах є необхідність засвідчення наявності та змісту управлінських діл, передавання, зберігання і використання інформації протягом певного часу або постійно.

Іноді виникає відмінність між розподіленням документів на класи («класифікацією») та розподіленням предметів на документи індексації. Але як стверджував Фредерік Уилфрід Ланкастер[en] – ця відмінність не є значущою. «Ці термінологічні відмінності – він пише, – досить безглузді і призначенні тільки для створення плутанини»[4]. Думка, що це розходження тільки зовнішнє також підтверджується тим фактом, що систему класифікації може бути перетворено в тезаурус, і навпаки[5][6][7][8]. Тому це акт маркування документа (скажімо, внесення терміну до словника в документі) й одночасно призначення йому класу документів проіндексованих цим терміном (всі документи проіндексовані або оголошені як X належать до того ж класу документів).

Методи автоматичної класифікації документа:

Expectation maximization (EM)

Наївний баєсів класифікатор

TF-IDF

Латентно-семантичне індексування

Метод опорних векторів (англ. Support vector machines, SVM)

Штучна нейронна мережа

Метод k найближчих сусідів

Дерева рішень, такі як алгоритм ID3 чи C4.5

Глибинний аналіз понять[en]

Класифікатор на базі грубих множин[en]

Класифікатор на базі м'яких множин[en]

Навчання за набором зразків

Обробка природної мови

Розпорядчі документи, що надходять до установи від органів вищого рівня, доводяться до організацій, що належать до сфери її управління. Установа має право розсилати ксерокопії документів органів вищого рівня організаціям, що належать до сфери її управління, разом із супровідним листом.

Документи, що видаються на підставі розпорядчих документів органів вищого рівня, повинні мати посилання на них із зазначенням найменування цих документів, дат, номерів і заголовків.

Хід обговорення питань і рішення, що приймаються в колегіальних

органах, на зборах, засіданнях, нарадах фіксуються в протоколах. Протоколи оформляються на підставі записів і стенограм, зроблених у ході засідань.

Документи класифікують за такими ознаками:

Спосіб фіксації інформації;

Зміст;

Назва;

Вид;

Складність;

Місце складання;

Термін виконання;

Походження;

Гласність;

Юридична сила;

Стадія виготовлення;

Термін зберігання;

Рід діяльності та ін.

За родом діяльності виділяють системи документації, які класифікують таким чином:

Організаційно-розпорядча;

Стандартів та технічних умов;

Планова;

Звітно-статистична;

Конструкторська;

Технологічна;

Розрахунково-грошова;

З ціноутворення та ін.

УДК 021.4:004.77

Друзик Е.А.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

**ИНТЕРНЕТ-ПРОЕКТ «МОБИЛЬНАЯ 3D-БИБЛИОТЕКА»
ГОСУДАРСТВЕННОГО УЧРЕЖДЕНИЯ КУЛЬТУРЫ
«СТОЛЬЦОВСКАЯ ДЕТСКАЯ БИБЛИОТЕКА ИМ. ЯКУБА КОЛАСА»**

Государственное учреждение культуры «Стольцовская детская библиотека им. Якуба Коласа» – современный справочно-информационный, культурно-просветительский, консультационно-методический центр города. Среди основных направлений работы с пользователями является эстетическое воспитание. С этой целью в библиотеке разрабатывается интернет-проект «Мобильная 3d-библиотека».

Интернет-проекты сегодня являются востребованными среди подрастающего поколения, а особенно детей среднего школьного возраста. Но востребованы лишь только в том случае, если они правильно сориентированы на подростков, если они им интересны.

Документация и основания для разработки Интернет-проекта

Кодекс Рэспублікі Беларусь аб культуры ад 20 ліпеня 2016 г. № 413-З;

Кодекс Рэспублікі Беларусь аб образовании;

Конвенция ООН о правах ребенка;

Положение о государственном учреждении культуры «Столбцовская детская библиотека им. Якуба Коласа»;

Правила пользования библиотекой;

Инструктивно-методическое письмо Министерства образования Рэспублікі Беларусь по использованию электронных средств обучения в образовательном процессе.

Актуальность проекта

В настоящее время в области чтения отмечают процесс снижения интереса к книге. Вместе с тем растет интерес к использованию мобильных устройств, Интернета. Чтобы идти в ногу с новыми и быстро изменяющимися мобильными технологиями, вызвать интерес пользователей среднего школьного возраста к чтению и развитию эстетического воспитания, а также необходимость пользоваться библиотечными услугами, заинтересовать детей среднего школьного возраста книгой и привлечь их в библиотеку, необходимо использовать увлечение молодежи компьютерами, телефонами и Интернетом, активно использовать в библиотеке QR-коды как эффективный способ предоставления дополнительной информации для читателя. Кроме того, в качестве инновационной технологии для содействия популяризации художественной литературы для детей среднего школьного возраста и компетенции, ведь в каком виде ребенок читает, в бумажном или электронном – дело вкуса.

Со смартфоном в руках, читатель библиотеки может также сканировать, QR-коды чтобы воспользоваться дополнительной информацией: перейти на сайт автора книги или сайты тем, имеющих отношение к книге, и тем, которые данная книга охватывает.

Интернет-проект «Мобильная 3d-библиотека» – это возможность выйти за стены библиотеки.

Цель проекта

Цель интернет-проекта «Мобильная 3d-библиотека» заключается в привлечение к чтению и формирование эстетического воспитания детей среднего школьного возраста через использование цифровых технологий, содействуя созданию положительного имиджа библиотеки, которая удобна, функциональна, современна.

Задачи проекта

Задачами Интернет-проекта «Мобильная 3d-библиотека» являются:

– обеспечить постоянное присутствие в информационном поле и дополнительное привлечение внимания журналистов к учреждению культуры;

– создать блог «Мобильная 3d библиотека», содержащий электронные книги художественной литературы по формированию эстетического воспитания детей среднего школьного возраста и отражающий статистику посещаемости (скачиваемости) книг;

– создать баннер «Мобильная 3d библиотека» с QR-кодами;

– разработать инструкции использования Интернет-проектом «Мобильная 3d-библиотека».

Целевая аудитория

Целевой аудиторией Интернет-проекта «Мобильная 3d-библиотека» являются дети среднего школьного возраста.

Место реализации

Метод реализации Интернет-проекта «Мобильная 3d-библиотека» является государственное учреждение культуры «Столбцовская детская библиотека им. Якуба Коласа».

Дата реализации

Датой реализации Интернет-проекта «Мобильная 3d-библиотека» является 2021-2122 годы.

Партнеры Интернет-проекта

Партнерами интернет-проекта «Мобильная 3d-библиотека» являются:

- Администрация города Столбцы;
- Государственное учреждение культуры «Столбцовская центральная районная библиотека»;
- Информационный партнер Редакция районной газеты.

Исполнитель Интернет-проекта

Директор государственного учреждения культуры «Столбцовская детская библиотека им. Якуба Коласа» Елена Михайловна Асаенок выступает ответственным за исполнение Интернет-проекта и в установленные сроки предоставляет информацию о ходе реализации данного проекта.

Проектное решение

Данный проект включает следующие инструменты, направленные на решение поставленных задач:

- создание «книжной полки» – плаката с QR-кодами. С данной полки электронные книги можно скачать на мобильное устройство, для этого достаточно навести его камеру на QR-код, расположенный на корешке книги мобильной библиотеки. QR-код ведет на блог, с которого можно скачать нужное произведение в формате epub. В это время гаджет должен быть подключен к сети Интернет. Книги мобильной библиотеки могут быть представлены электронными библиотеками;
- размещение виртуальных книжных полок с QR-кодами в библиотеке;
- размещение аналогичных виртуальных книжных полок в окнах библиотек;
- создание облака тегов «Классики: мобильный QR-кодовый формат», которое позволит прочитать биографию, интересные факты из жизни классика, а также его произведения всего за один клик;
- использование технологии в библиотеке, сопровождая выставки, информационные листки, буклеты;
- в дальнейшем будет постепенная оцифровка книжного фонда библиотеки;
- формирование фонда электронных документов: на съемных носителях, сетевых локальных, сетевых удаленных (получаемых во временное пользование по подписке), а также книг, не подпадающих под

действие авторского права;

– разработка инструкции по работе с Мобильной библиотекой и ее прикрепление к «книжной полке».

Финансирование Интернет-проекта

Финансирование Интернет проекта «Мобильная 3d-библиотека» будет осуществляться:

– за счет Столбцовского исполнительного комитета из государственного бюджета на соответствующий год;

– с привлечением других спонсорских и благотворительных поступлений, не запрещенных законодательством Республики Беларусь;

– для обеспечения подготовки и реализации проекта в установленном порядке могут привлекаться благотворительные взносы, спонсорская помощь и другие поступления, не запрещенные законодательством Республики Беларусь.

Смета расходов на реализацию Интернет-проекта

Статья расходов	Стоимость
Разработка сайта библиотеки	880 бел. руб.
Разработка QR карты	750 бел. руб.
Оцифровочный принтер	1 933 бел. руб.
Итого:	3 563 бел. руб.

Риски проекта

Таблица 2.1 – SWOT-анализ проекта

S – сильные стороны	W – слабые стороны
отсутствие аналогов в стране повышение профессиональной компетенции уникальность и ориентированность Интернет-проекта наличие высококвалифицированных специалистов в области культуры поддержка государственных структур	незаинтересованность краткий срок Интернет-проекта
O – возможности	T – угрозы
привлечение внимания СМИ привлечение внимания спонсоров	плохо сработанная PR-кампания малое количество посетителей

Таблица 2.2 – Риски проекта

Возможные риски	Способы предотвращения
Невыполнение плана проведения Интернет-проекта	Подтверждение от каждого члена Интернет-проекта, что он ознакомлен с установленным порядком и правилами, а также с тем, какую ответственность он несет за их невыполнение
Технические неполадки (компьютеры, звуковое, световое и видео оборудование)	1) Использование дублирующего копирования; запасная техника 2) Во время всего Интернет-проекта присутствие технической поддержки
Превышение сметы расходов на Интернет-проект	1) Установление финансового лимита 2) Обращение за дополнительным финансированием к партнерам, а также поиск дополнительных партнеров
Отказ спонсоров от финансирования Интернет-проекта	Обращение за дополнительным финансированием к партнерам, а также поиск дополнительных партнеров

Ожидаемые результаты Интернет-проекта

Ожидаемым результатом Интернет-проекта «Мобильная 3d-библиотека» является:

- увеличение количества пользователей государственного учреждения культуры «Столбцовская детская библиотека им. Якуба Коласа» и расширение охвата обслуживания молодежной аудитории;
- повышение уровня доверия к библиотекам как центрам организации эстетического воспитания детей среднего школьного возраста;
- активизация интереса к самостоятельному творчеству и различным видам искусства;
- активизация интереса к чтению;
- формирование эстетического вкуса детей среднего школьного возраста посредством прочтения художественной литературы;
- возможность реализации проекта в других библиотеках или библиотечных системах.

Разработанный Интернет-проект для детей абсолютно бесплатный, и аналога в Республике Беларусь ему пока нет. Государственное учреждение культуры «Столбцовская детская библиотека им. Якуба Коласа» может реализовать данный проект у себя в библиотеке, что позволит успешно осуществлять эстетическое воспитание детей среднего школьного возраста, которые являются пользователями библиотеки, а также привлекать новых пользователей.

УДК 378:001.89

Красовская А.С.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ЭЛЕКТРОННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ УЧРЕЖДЕНИЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ

Деятельность субъектов образовательного процесса учреждений высшего образования (далее – УВО) тесно связана с использованием электронных информационных ресурсов (далее – ЭИР) как источников достоверной информации. В то же время, субъекты образовательного процесса выступают не только активными потребителями контента, отраженного в ЭИР, но и его создателями, на основе которого УВО генерируют свои собственные ресурсы как локального, так и открытого доступа. Последние выступают объектом нормативно-правовых отношений. Целью генерации УВО ресурсов открытого доступа является: создание уникальных цифровых активов и разработка на их основе проектов и программ по популяризации и продвижению результатов научно-исследовательской деятельности ученых в мировом научном пространстве; информационное сопровождение образовательного процесса обучающихся; информационное обеспечение научно-исследовательской деятельности

профессорско-преподавательского состава, сотрудников учреждения и т.д. Наиболее распространенными ЭИР открытого доступа, генерируемыми УВО Республики Беларусь являются Репозитории и Электронные библиотеки, создаваемые на платформе DSpace, что определяет идентичность их внутренней структуры размещения контента, условий и способов информационного поиска, представления ее результатов, и последовательность загрузки макрообъектов.

Как отмечает О.А. Барма, Репозитории и Электронные библиотеки УВО «можно рассматривать как электронный архив, в котором происходит накопление, сохранение и поддержание в надлежащем состоянии документов научного, образовательного и методического назначения, созданных сотрудниками любого структурного подразделения Университета и самими студентами в рамках научно-исследовательской деятельности. Документы представлены в виде прикрепленных макрообъектов с возможностью бесплатного онлайн-просмотра и скачивания через Интернет» [1, с. 264].

Основными макрообъектами, размещаемыми в Репозиториях и Электронных библиотеках, являются: отдельные статьи, периодические издания, материалы конференций и семинаров, сборники научных трудов, монографии, отчеты о научно-исследовательских работах, патенты, учебные программы, учебно-методические комплексы, дипломные и курсовые работы, их рефераты, презентации и т.д. Необходимо отметить, что периодические издания, материалы конференций и семинаров, сборники научных трудов могут быть представлены постатейно или одним макрообъектом. Доступ к контенту осуществляется в соответствии с законодательством Республики Беларусь и локальными нормативно-правовыми документами. Пользователям разрешается использовать информационный контент Репозитория в своих личных целях исключительно в некоммерческих целях с обязательным указанием автора и ссылки на ресурс, где размещен данный контент. Как уже было отмечено, ЭИР открытого доступа генерируемые УВО Республики Беларусь созданы в основном на платформе DSpace, бесплатного программного обеспечения, находящегося в открытом доступе.

Структура Репозитория и Электронных библиотек представлена разделами, подразделами и коллекциями. Генератор данного ресурса самостоятельно принимает решение о структуре и способах представления в них макрообъектов. Поиск в ресурсе осуществляется по различным критериям: автору, названию, дате, ключевому слову, как по всему Репозиторию, так и по отдельным коллекциям. Отдельного внимания заслуживает поиск по полному тексту документов, который предлагает платформа DSpace.

Полные тексты документов доступны для скачивания, как правило, в формате PDF (иногда в формате DOC). Для защиты или идентификации документа, соблюдения авторского права используются водяные знаки, в основном это название самого ресурса или наименование учреждения образования, генератора ресурса.

Поиск и просмотр документов может выполняться анонимно, но для получения доступа к дополнительным (расширенным) функциям пользователю необходимо авторизоваться (зарегистрироваться).

Авторизованные пользователи могут подписаться на ежедневные уведомления по электронной почте о новых поступлениях в разделы/подразделы/коллекции. В тоже время, функциональные возможности ЭИР позволяют ограничить доступ к отдельным разделам, подразделам, публикациям, что также регулируется посредством авторизации, получением дополнительных прав.

В рассматриваемых ЭИР предусмотрена функция статистики (количество просмотров, загрузок). Сбор показателей важен для оптимизации и управления деятельностью Репозитория, а также для демонстрации значимости данного ЭИР для авторов и пользователей, в частности, и для УВО, в целом.

К основным признакам Репозитория, И.Г. Лакизо и Н.И. Подкорытова относят следующее: электронное содержание; работа в интересах сообщества и управление им же; институциональная поддержка (т.е. вышестоящей организацией); надежное и постоянное хранение; доступность содержания [2].

Основные функциональные задачи Репозитория, по мнению исследователей [2]: прием научных материалов; использование метаданных; контроль доступа; поддержка открытий; обслуживание; сохранность.

Для правового регулирования предоставления доступа к ЭИР открытого доступа генерируемым УВО Беларуси используются следующие нормативные документы: Закон Республики Беларусь «Об авторском праве и смежных правах» 17.05.2011 г. № 262-з (в ред. закона Республики Беларусь от 15.07.2019 № 216-з); Закон Республики Беларусь «Об информации, информатизации и защите информации» 10.11.2008 г. № 455-з (в ред. закона Республики Беларусь от 11.05.2016 № 362-з); Закон Республики Беларусь «Об электронном документе и электронной цифровой подписи» 28.12.2009 г. № 113-з (в ред. закона Республики Беларусь от 08.11.2018 № 143-з); Закон Республики Беларусь «Об информации, информатизации и защите информации» от 11 мая 2016 г. № 362-З (внесены изменения и дополнения, вступившие в силу 18 мая 2016 г. и 1 июля 2017 г.); Инструкция о порядке работы с электронными документами в государственных органах, иных организациях: утв. Постановлением Министерства юстиции Республики Беларусь 06.02.2019 № 19; Постановление Министерства связи и информатизации Республики Беларусь «О некоторых вопросах государственной регистрации информационных ресурсов и информационных систем и о признании утратившим силу постановления министерства связи и информатизации Республики Беларусь от 28 ноября 2007 г. № 51» 05.08.2009 № 32 (в ред. постановления Министерства связи от 23.04.2018 № 7; Указ Президента Республики Беларусь «О лицензировании отдельных видов деятельности» 01.09.2010 г. № 450 (в ред. указа Президента Республики Беларусь от 31.12.2019 № 499); Указ Президента Республики Беларусь «О мерах по совершенствованию использования национального сегмента сети Интернет» 01.02.2010 г. № 60 (в ред. указа Президента Республики Беларусь от 18.09.2019 № 350); а также локальные нормативные правовые документы самого учреждения образования (Устав, Приказы руководителя, Положения о/об ...).

В рамках исследования были рассмотрены нормативно-правовые документы (Положения), регламентирующие процесс создания, наполнения и использования ЭИР, генерируемых УВО Республики Беларусь, а также предоставления к ним открытого доступа: Положение о Репозитории Белорусского государственного университета культуры и искусств, Положение об Электронной библиотеке Белорусского государственного университета, Положение об Электронной библиотеке Белорусского государственного экономического университета.

Положения были рассмотрены по следующим критериям: содержательность Положения и его информативность; указание нормативно-правовых актов, на основании которых функционирует ЭИР; наличие макета авторского договора.

Согласно первому критерию во всех Положениях выделены главы, определяющие организационно-административный подход к функционированию ЭИР, генерируемых УВО. Во всех рассматриваемых нами Положениях, название глав отличается, но идентична их содержательное наполнение, например, глава, посвященная задачам ЭИР называется: «Задачи Репозитория [БГУКИ]», «Задачи ЭБ БГУ», «Цели, задачи и функции Электронной библиотеки [БГЭУ]», глава, отражающая порядок пополнения ресурса, называется: «Принципы наполнения и функционирования Репозитория [БГУКИ]», «Источники комплектования фонда ЭБ БГУ», «Формирование Электронной библиотеки [БГЭУ]». Глава, отражающая ответственность за введение ЭИР называется, «Ответственность за функционирование Репозитория [БГУКИ]», «Ответственность и руководство ЭБ БГУ», «Ответственность и управление Электронной библиотекой [БГЭУ]». В тоже время, есть разделы, которые отсутствуют как самостоятельные, например, «Структура и состав Репозитория [БГУКИ]» и «Авторский договор [БГУКИ]», «Общие требования к документам в электронном виде, поступающим в фонд ЭБ БГУ», «Порядок передачи документов в электронном виде [БГУ]», «Авторское право [БГЭУ]», «Доступ к ресурсам Электронной библиотеки [БГЭУ]».

Принимая во внимание разрозненность в структурной архитектонике «Положение об...», необходимо выработать единую структуру. Наиболее оптимальной, на наш взгляд, структурой является: «1. Общие положения» «2. Цели, задачи и функции Репозитория» «3. Ресурсы Репозитория» «4. Формирование Репозитория» «5. Авторское право» «6. Доступ к ресурсам Репозитория» «7. Права и ответственность» «8. Нормативно-правовая база» «9. Перечень определений» «10. Состав и структура Репозитория» «11. Заключительные положения».

При рассмотрении Положений трех УВО было выявлено, что не отражена нормативно-правовая база, на основании которой функционируют ЭИР, что, на наш взгляд, может вызвать вопросы не только у пользователей, но и у правообладателей контента, размещенного в ЭИР.

В приложении к Положению об Репозитории БГУКИ и Электронной библиотеки БГЭУ представлен макет авторского договора, включающегося разделы: «Предмет договора», «Права и обязанности автора», «Права и обязанности издателя», «Сроки действия договора», а также представлен

раздел «Адреса и подписи». В авторском договоре, заключающемся в БГЭУ присутствуют еще и разделы «Гарантии сторон» и «Порядок разрешения споров. Ответственность сторон».

Таким образом, в рамках изучения Положений об ЭИР открытого доступа УВО Беларуси, регламентирующих их функционирование, порядок размещения макрообъектов и организации доступ к нему интернет-пользователей, было выявлено:

– Положения имеют схожую содержательную структуру, определяющую последовательность действий по созданию и введению ресурса;

– в Положениях не выделены главы, отражающей нормативно-правовой аспект функционирования ЭИР;

– наличие макета авторского договора позволяет автору определить цель и задачи УВО по размещению работ ученых в своих ЭИР, сделать процесс размещения прозрачным, определить права и ответственность всех задействованных сторон.

Литература

1. Барма, О. А. Использование информационных ресурсов удаленного доступа в процессе обеспечения самостоятельной работы студентов-менеджеров социально-культурной сферы / О. А. Барма // Культурно-образовательная деятельность библиотек и музеев в региональных измерениях : материалы междунар. науч.-практ. конф. (10 февр. 2015 г.) / Администрация Смоленской обл., Департамент Смоленской обл. по культуре и туризму, ОГБОУ ВО «Смоленский гос. ин-т искусств» ; [вед. ред. Г. В. Туфанова]. – Смоленск : СГИИ, 2015. – С. 260 –265.

2. Лакизо, И. Г. Некоторые подходы к классификации ресурсов удаленного доступа как объектов комплектования [Электронный режим] / И. Г. Лакизо, Н. И. Подкорытова // Информационные технологии в гуманитарных исследованиях : сб. науч. тр. / ГПНТБ СО РАН ; редкол. : Ю.П. Холушкин (отв. ред.) [и др.]. – Новосибирск, 2014. – Вып. 19. – С. 83–88. – Режим доступа: <http://www.ipgg.sbras.ru/ru/files/publications/ibc/itgi-2014-83.pdf?action=download>. – Дата доступа: 21.06.2021.

УДК 930.251

Левченко Я.В.
/ м. Маріуполь /

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ

На початку третього тисячоліття інформація стає одним із найбільш важливих ресурсів. Зростаюча залежність від наявності інформації, рівня розвитку та ефективності використання засобів її обробки та передачі призвела до виникнення такого принципово нового поняття як інформаційні ресурси. Інформаційні ресурси надзвичайно важливі для діяльності будь-якої установи, підприємства, організації чи фірми. На сучасному етапі розвитку архівної справи питання використання в них інформаційних ресурсів набули

надзвичайної актуальності. Необхідність їх дослідження зумовлена посиленням значення інформації, в тому числі архівної, в інформаційному суспільстві. Основне завдання діяльності архівів полягає не лише в обліку та зберіганні архівних документів, але – в розповсюдженні ретроспективної, поточної інформації в просторі й часі. Головною функцією архівної справи є посередництво між утворювачами і споживачами ретроспективної документної інформації [3], основними процесами в архівній справі є фізичне збереження архівних документів, облік та забезпечення доступу до них.

Значимість інформаційної діяльності, види, класифікацію висловили науковці в своїх працях. Можна виділити декілька груп наукових праць. До першої групи слід віднести авторів, які займалися аналізом діяльності архівних установ, зокрема, О.В. Матвієнко [5], Н.С.Меньківська [7], І.Б.Матяш [6], які систематизують інформаційну діяльність державних архівів на види та зазначають, що інформаційна діяльність державних архівів України здійснюється з ціллю забезпечити суспільство ретроспективною інформацією. Друга група фахівців, чії праці присвячені інформаційній діяльності взагалі. Серед них, слід виділити Калакуру Я. С. [4], який окрім інформаційній діяльності ще займався розглядом історії архівної справи України. До третьої групи віднесемо дослідників, які розглядали інформаційну діяльність саме архівних установ, а саме, В.М. Горовий [2], Г.В. Боряк [1], О.С. Онищенко [8].

Основними нормативно-правовими документами, що регулюють основні напрями діяльності архівних установ є Закони України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [9], «Про інформацію» [10] та ДСТУ 2732:2004. «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення» [3].

Інформаційна діяльність – це сукупність документів у інформаційних системах (бібліотеках, архівах, банках даних тощо). Для всіх видів ІР притаманні такі риси як: цільове призначення, характер інформації, методика підготовки ІР. До ІР висуваються такі вимоги: актуальність і достовірність наведених у них даних; вичерпна повнота інформаційних джерел; компактність викладу; оперативність пошуку.

Розглянемо основні види інформаційної діяльності в архівних установах, до яких відносяться одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Одержання інформації – це придбання, накопичення згідно до чинного законодавства України документованої або публічно оголошеної інформації громадян.

Використання інформації – це задоволення інформаційних потреб громадян.

Поширення інформації – це поширення, обнародування оголошеної інформації.

Зберігання інформації – це забезпечення фізичного належного стану документів та інформації, матеріальних носіїв.

Сутність інформаційної діяльності архівних установ полягає у створенні інформаційних моделей будь-яких об'єктів і явищ суспільства і

природи, які беруть участь у людській діяльності, а також – у здобутку та нагромадженні масиву документованої чи публічно оголошеної інформації.

Інформаційна діяльність архівних установ України цілеспрямована на задоволення потреб у ретроспективній, первинній та вторинній архівній інформації. Архіви – це потужні інформаційні центри, які популяризуючи архівну інформацію, пов'язують день сьогоднішній з минулим, організація та комплектування яких є запорукою нашого знання про минуле, яке здатне розширити розуміння власної історії. Архівні установи не тільки забезпечують зберігання документів, а й виконують поглиблену аналітичну роботу з фондом, проводять обробку, залучають до наукового та культурного обороту.

Архівні документи є фундаментом наукової, культурної та історичної галузі. Сьогодні архів підкреслює собою інформаційну систему зі своєю організаційно впорядкованим масивом архівних документів, довідкового апарату, бази даних. Архівні документи є складовою інформаційних ресурсів України та відносяться до складу архівних інформаційних ресурсів.

Література

1. Боряк Г. Архівні документи на аукціонах світу як нова загроза національній архівній спадщині: Матеріали повідомлення на 7-й Європейській конференції архівів, Варшава, 18-20 травня 2020 р. / Державний комітет архівів України. - К., 2020. - 58с.

2. Горовий В.М. Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства / В.М. Горовий. - К.: НБУВ, 2005. - 300 с.

3. ДСТУ 2732:2004. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення. - Чин. від 28.05.2004 / Розробники: О. Загорецька; Л. Драгомірова; Л. Кузнецова; С. Кулешов (керівник розробки); С. Лозова; А. Маньковський; Н. Христова; А. Шурубуря. - К.: Держспоживстандарт України, 2005. - 32 с.

4. Калакура Я. Архівознавство / Я. Калакура, І. Матяш. - Київ: «КМ Академія», 2002. - 190 с. - № 2.

5. Матвієнко О.В. Основи інформаційного менеджменту : навч. посіб. / О.В.Матвієнко. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. - 128 с.

6. Матяш І.Б. Архівна наука і освіта в Україні 1920 - 1930-х років / Державний комітет архівів України; Український держ. НДІ архівної справи та документознавства. - К., 2020. - 591с.

7. Меньківська Н. С. Види інформаційної діяльності державних архівів України / Н. С. Меньківська. // Вісник Книжкової палати.. - 2011. - №9. - 1-5с.

8. Онищенко О. Документально-інформаційні ресурси архівів та бібліотек – спільна база для розвитку науки, освіти, культури / О. Онищенко // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство : міжвід. зб. наук.праць / Держкомархів України. УДНДІАСД. - К., 2001. - Вип. 4. Студії на пошану Руслана Пирога. - С. 163-173.

9. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24 грудня 1993 р [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу:

УДК 025.34:004(476)

Лисакович Р.Г.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО СВОДНОГО ЭЛЕКТРОННОГО КАТАЛОГА МИНСКОЙ ОБЛАСТИ (СОЦИОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ)

В мае 2021 года в рамках дипломного исследования по теме «Система корпоративной каталогизации в Республике Беларусь: теоретико-организационные аспекты» (научный руководитель: Политевич Елена Эдуардовна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры информационных ресурсов и коммуникаций Белорусского государственного университета культуры и искусств) нами было проведено анкетирование сотрудников публичных библиотек Минской области с целью изучения вопросов функционирования регионального сводного электронного каталога библиотек Минской области и выработки предложений по совершенствованию его использования.

В качестве конструктора анкеты был использован онлайн-сервис Google Forms, позволяющий создавать формы для проведения онлайн-теста и последующей обработки полученных результатов. Ссылки на анкету (24 вопроса), состоящей из открытых и закрытых вопросов (один или несколько вариантов ответа), а также смешанных вопросов были разосланы по электронной почте в 21 библиотеку, принимающих участие в создании регионального сводного электронного каталога Минской области либо использующих его в своей профессиональной деятельности.

Всего в анкетировании приняло участие 48 сотрудников центральных библиотек Минской области: Логойской районной центральной библиотеки, Клецкой районной центральной библиотеки, Дзержинской районной централизованной библиотечной системы, Несвижской центральной районной библиотеки им. П. Пронузо, Молодечненской центральной районной библиотеки им. М. Богдановича, Червенской центральной районной библиотеки, Борисовской центральной районной библиотеки им. И.Х. Колодеева, Слуцкой районной центральной библиотеки, Копыльской районной центральной библиотеки им. А. Астрейко, Любанской районной центральной библиотеки, Солигорской районной центральной библиотеки, Мядельской центральной районной библиотеки им. М. Танка, Березинской центральной районной библиотеки, Столбцовской центральной районной библиотеки, Стародорожской районной центральной библиотеки, Центральной городской библиотеки г. Жодино, Минской районной

центральной библиотеки, Крупской районной библиотеки им. Я. Купалы, Узденской центральной районной библиотеки им. П. Труса, Воложинской центральной районной библиотеки, Вилейской районной центральной библиотеки им. А. Новик.

Посредством анкетирования планировалось получить ответы на следующие вопросы:

– выяснить, обращаются ли сотрудники библиотек Минской области к региональному сводному электронному каталогу;

– выявить цель их обращения к региональному сводному электронному каталогу;

– определить трудности или технические неполадки, которые возникают во время работы с региональным сводным электронным каталогом;

– определить, какие виды документов чаще всего используют сотрудники в своей профессиональной деятельности;

– оценить состояние библиографических записей, поставляемых в региональный сводный электронный каталог, а также конкретные ошибки, которые встречаются в региональном сводном электронном каталоге;

– оценить новые сервисы, которые могут быть внедрены в региональный сводный электронный каталог, а также оценить существующий сервис.

Некоторые вопросы направлены на получение демографических, гендерных и социальных данных об опрошенных, которые помогут структурировать и более подробно проанализировать результаты.

Результаты анкетирования были изучены, проанализированы и представлены следующим образом.

Общее число респондентов составило 48 человек, из которых 46 (95,8%) женщин и 2 (4,2%) мужчин.

Большинство респондентов имеет высшее (библиотечное) образование (38 человек (79,2%)), среднее специальное (библиотечное) 6 человек (12,5%), высшее (не библиотечное) 3 человека (6,3%), среднее специальное (не библиотечное) 1 человек (2,1%).

В анкетировании приняли участие респонденты от 19 до 59 лет.

Большинство респондентов (19 человек) занимают должность библиотекаря, 13 должность библиографа, 13 должность заведующего отделом.

Участие в анкетировании людей различной половозрастной структуры, отличающихся местом проживания и работы, направленностью сферы профессиональных интересов, позволило обеспечить репрезентативность опроса.

1. Вопрос анкеты «*Обращаетесь ли Вы к РСЭК?*». Ответы на вопрос распределились следующим образом: региональный сводный электронный каталог используют в своей деятельности 89,4% респондентов, 10,6% не связывают свой род деятельности с региональным сводным электронным каталогом. Представленная информация свидетельствует о высокой

активности анкетированных во взаимодействии с региональным сводным электронным каталогом.

2. Вопрос анкеты «*Если Вы не обращаетесь к РСЭК, то укажите причину*». К основным причинам, по которым отсутствует обращение к региональному сводному электронному каталогу, респонденты отнесли:

- использование собственных баз данных;
- произведение поиска неизвестных библиографических данных через электронный каталог Национальной библиотеки Беларуси;
- наличие некорректных библиографических записей;
- отсутствие таковой необходимости.

Из полученной информации можно сделать вывод что при наличии регионального сводного электронного каталога во всех региональных библиотеках и грамотном составлении библиографических записей в нем, численность пользователей регионального сводного электронного каталога бы увеличилась.

3. Вопрос анкеты «*Как часто Вы обращаетесь к РСЭК?*». Большинство респондентов (43%) обращаются к региональному сводному электронному каталогу каждый день, 32,6% иногда, 13% ежемесячно, 6,5% практически не обращаются, 4,3% обращаются иногда.

4. Вопрос анкеты «*В каких случаях Вы обращаетесь к РСЭК?*». Наиболее частыми причинами обращения в региональном сводном электронном каталогу является поиск литературы по определенной теме (59,6%), профессиональная деятельность, связанная с работой регионального сводного электронного каталога (59,6%) и формирование собственных локальных электронных каталогов (40,4%).

Большинство респондентов обращаются к региональному сводному электронному каталогу для осуществления своей профессиональной деятельности.

5. Вопрос анкеты «*Возникают ли трудности при работе с РСЭК?*». У большинства анкетированных не возникало трудностей при работе с региональным сводным электронным каталогом (72,7%). У 20,5% респондентов периодически возникают сложности во время работы с региональным сводным электронным каталогом.

В целом система адаптирована для реализации задач корпоративной каталогизации.

6. Вопрос анкеты «*С какими трудностями Вы сталкиваетесь во время работы в РСЭК?*». К сложностям во время работы с региональным сводным электронным каталогом респонденты отнесли следующие:

- периодическую недоступность отдельных областных подбаз;
- недостаточность числа одновременно заполняемых полей и вариантов выбора этих самых полей в поиске из программы ALIS WEB «Каталогизатор» через протокол Z39.50;
- не очень удобную сортировку результатов, отсутствие кнопки выбрать/исключить все, для работы с найденными записями в программе;
- во время поиска в региональном сводном электронном каталоге

отсутствие возможности выдачи списка на определенную дату публикации;

– отсутствие методических пособий;

– не корректные библиографические записи.

Определенная трансформация интерфейса и добавление дополнительных возможностей для специалистов могли бы помочь решить данные проблемы.

7. Вопрос анкеты *«Как часто у Вас возникают технические неполадки во время работы в РСЭК?»*. Респонденты отмечают что в большинстве случаев технические неполадки во время работы с региональным сводным электронным каталогом случаются редко.

8. Вопрос анкеты *«Как часто в РСЭК Вы находите информацию по интересующей теме или запросу?»*. На этот вопрос большинство респондентов (60,5%) ответило, что находят необходимую информацию достаточно часто, 32,6% постоянно, 7% редко.

На высокие показатели в этом вопросе влияет возможность широкого, многоаспектного и оперативного поиска.

9. Вопрос анкеты *«Насколько проста в использовании система поиска?»*. Система поиска оказалась достаточно простой в использовании для 81,4% опрошенных, а 18,6% респондентов считают ее сложной.

В целом для большинства респондентов система поиска обладает достаточно простым и понятным интерфейсом.

10. Вопрос анкеты *«Считаете ли Вы необходимым упростить технологию составления поисковых запросов для пользователей?»*. 39,1% респондентов затрудняются ответить, 26,1% считают необходимым упростить технологию составления поисковых запросов для пользователей, 34,8% придерживаются мнения что в этом отсутствует необходимость.

11. Вопрос анкеты *«Поиск по каким видам документов необходим для Вашей библиотеки?»*. Основными документами, по которым осуществляется поиск в региональном сводном электронном каталоге сотрудниками библиотек являются книги и периодические издания. Реже всего производится поиск документов по стандартизации, авторефератов диссертаций и диссертаций, нотных изданий, картографических документов, редких и старопечатных изданий.

12. Вопрос анкеты *«Оцените уровень библиографических записей в РСЭК?»*. Большинство анкетированных (71,4%) считают, что библиографические записи соответствуют правилам составления, 21,4% опрошенных отмечает наличие грамматических ошибок в библиографических записях, 7,1% респондентов считают, что библиографические записи не соответствуют правилам составления.

В целом качество библиографических записей по мнению большинства респондентов находится на высоком уровне.

13. Вопрос анкеты *«Какие ошибки и неточности присутствуют в библиографических записях?»*. Среди ошибок и неточностей присутствующих в библиографических записях респонденты отметили грамматические ошибки и опiski, а также некорректное заполнение полей и подполей.

Возможно одной из причин этого является отсутствие на сайте регионального сводного электронного каталога методических решений по библиографической обработке документов.

14. Вопрос анкеты *«Считаете ли Вы необходимым размещение в РСЭК электронных копий титульного листа, оглавления и введения?»*. 28,3% анкетированных скорее не считают нужным размещение в региональном сводном электронном каталоге электронных копий титульного листа, оглавления и введения, 23,9% опрошенных – скорее да, чем нет, 21,7% затрудняются с ответом, 17,4% респондентов считают это не нужным, 8,7% – считают нужным их наличие.

Мнение специалистов разделилось, однако треть респондентов считают необходимым размещение в региональном сводном электронном каталоге электронных копий титульного листа, оглавления и введения.

15. Вопрос анкеты *«Необходимо ли включать в состав библиографических записей электронные обложки документов?»*. 28,9% респондентов считает, что в состав библиографических записей не нужно включать электронные обложки документов, 26,7% думают, что скорее нет, чем да, 22% – скорее да, чем нет, 20% затрудняются ответить, 1% считает нужным включение обложек.

Большинство респондентов не считают необходимым включать в состав библиографических записей электронные обложки документов.

16. Вопрос анкеты *«Что необходимо, на Ваш взгляд, для рекламы и продвижения РСЭК?»*. На данный вопрос большинство респондентов (51,1%) выбрало вариант ответа «интеграция РСЭК с поисковыми возможностями сети Интернет», 20% «создание и продвижение аккаунтов библиотеки в социальных сетях», 13% «таргетированная реклама в сети Интернет» и 8,9% опрошенных «создание рекламных материалов (листовок, буклетов и т.д.)».

Значительная часть пользователей библиотек активно пользуется Интернетом. Поэтому необходимо уделять внимание продвижению услуг библиотек в цифровых ресурсах. Интернет, как информационная среда, дает возможность предоставить сведения о деятельности библиотек, объединить поисковые возможности регионального сводного электронного каталога и сети Интернет. Группы и страницы в социальных сетях позволяют заинтересовать пользователей деятельностью библиотек. Таргетированная реклама смогла бы привлечь в региональному сводному электронному каталогу определенную целевую аудиторию, интересующуюся данным продуктом и тем самым увеличить количество потенциальных пользователей.

17. Вопрос анкеты *«Какие дополнительные сервисы, на Ваш взгляд, должны быть внедрены в РСЭК?»*. В вопросе большинство респондентов посчитало полезным внедрение в региональный сводный электронный каталог аннотации и оглавления к каждому изданию, а также создание личного кабинета для пользователей.

18. Вопрос анкеты *«Оцените, пожалуйста, Ваш РСЭК по пятибалльной шкале, где 5 – наивысший балл»*. Большинство респондентов отметили высокими баллами работу регионального сводного электронного каталога.

19. Вопрос анкеты «*Каковы Ваши предложения по улучшению функционирования и развитию РСЭК?*». Участники анкетирования сообщили свои рекомендации по улучшению функционирования и развития регионального сводного электронного каталога, среди них предложения:

- улучшить поиск документов по заглавию;
- создать быструю проверку на корректность библиографических записей, наличие грамматических ошибок;
- привести библиографические записи в региональном сводном электронном каталоге к единому шаблону;
- доработать функционирование регионального сводного электронного каталога касательно поиска и сортировки результатов;
- сделать более явным ссылку на переход со страницы поиска на запись, настроить возможность выбора количества записей на страницу при поиске;
- справку дополнить тонкостями поиска: спецсимволами по усечению, точными цитатами и т.д.;
- улучшить дизайн;
- внедрить дополнительные функции: аннотация к каждому изданию и их рейтинг;
- продвигать региональный сводный электронный каталог через социальные сети.

В ходе социологического исследования обобщены и получены следующие результаты:

- абсолютное большинство региональных библиотек Минской области активно используют региональный сводный электронный каталог;
- большинство респондентов ежедневно используют региональный сводный электронный каталог в процессе своей профессиональной деятельности, достаточно часто находят источники информации по определенной теме;
- у большинства сотрудников практически не возникает трудностей при работе с региональным сводным электронным каталогом, в то же время опрошиваемые отмечали, что проведение технических работ на сайте сводного электронного каталога доставляет неудобства при работе с региональным сводным электронным каталогом, а иногда плохое качество сети в библиотеке препятствует использованию регионального сводного электронного каталога;
- около трети респондентов высказались за упрощение технологии составления поисковых запросов;
- наиболее активно осуществляется поиск книг и периодических изданий;
- состояние библиографических записей в региональном сводном электронном каталоге соответствует правилам каталогизации;
- треть респондентов активно поддерживают размещение в региональном сводном электронном каталоге электронных книг и электронных обложек книг;

– большинство респондентов поддерживают внедрение новых сервисов в региональный сводный электронный каталог: создание личного кабинета, аннотации и оглавления к изданиям, комментирование изданий, проставление рейтингов;

– с точки зрения удобства поиска информации, содержания и наполнения, дизайна, навигации и обратной связи большинство респондентов оценили региональный сводный электронный каталог на 4 балла (по пятибалльной шкале).

Разработка регионального сводного электронного каталога ведется с расчетом на то, чтобы с течением времени система могла масштабироваться, расширяясь дополнительными модулями, вводить дополнительный функционал. Относительно вопросов, связанных с удовлетворенностью специалистов работой регионального сводного электронного каталога библиотек Минской области, респонденты в целом, довольны. Но в пожеланиях анкетированные отмечают необходимость строгого соблюдения установленной информационно-технологической дисциплины подготовки метаданных: использование единых макетов полей ввода записей и нормативно-справочную информацию, подготовленную Национальной библиотекой Беларуси, методику применения формата BELMARC и т.д. Все это позволит максимально снизить количество дублетных записей на документы, а также значительно повысить качество записей в каталоге.

УДК 930.25(477)

Торяник А.А.

/ м. Маріуполь /

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ АРХІВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Опанування документознавчого фаху для допитливого здобувача вищої освіти доречно починати з поступового заглиблення в історію виникнення документа і документознавства. Вивчення навчальних видань дає загальне та більшою мірою теоретичне уявлення про документознавство, про документ та документообіг. Так, спадають на думку слова з підручнику «Криміналістика», автором якого є М.В. Салтевський: «Документ як засіб закріплення інформації, її обробки, зберігання і подання в сфері соціального управління є унікальним матеріальним утворенням» [1]. Дійсно документ є цінним, унікальним носієм, що зберігає інформацію яка може стати історією, але все має свій термін зберігання. Документ, що припинив виконувати функцію, задля якої був створений, але зберігається або підлягає зберігання з огляду на його цінність для особи, суспільства чи держави, а також для власника, зокрема і як рухоме майно. Документи можуть сягати різного рівня цінності: є ті які знищують через роки, коли закінчиться термін зберігання, а є цінні архівні документи, або особливо цінні архівні документи, і саме на

забезпечення зберігання таких документів спрямовані зусилля Державної архівної служби України.

З чого все почалося? Перший державний орган управління архівною справою в Україні було створено за доби Центральної Ради. Ним став Бібліотечно-архівний відділ Департаменту мистецтв Генерального секретарства справ освітніх (з 9 січня 1918 р. - Народного міністерства освіти УНР), упродовж грудня 1917 - квітня 1918 р. очолюваний професором О.С. Грушевським. Поряд із суто практичною діяльністю – «рятуванням архівної спадщини» в складних умовах Української революції, відділ розробляв основні напрями майбутньої архівної реформи: створення Національного архіву, розширення доступу до архівної інформації, широка видавнича програма, заснування археографічної комісії, повернення українських документів з російських архівів.

У липні 1919 р. було створено Головне управління архівною справою, підпорядковане позашкільному відділові Наркомосвіти УСРР.

Для належного фахового вирішення питань щодо історичної цінності окремих архівів і архівних документів, планомірного використання їх і забезпечення збереженості з лютого 1920 р. по серпень 1921 р. при Всеукраїнській діяла Особлива архівна комісія (з березня 1920 р. - Особлива Всеукраїнська архівна комісія – ОВАК), яка мала мережу місцевих органів.

Нові зміни відбулися 1928 р., коли для концентрації документів колишніх губернських установ було створено 5 крайових (міжокружних) історичних архівів у Харкові, Полтаві, Чернігові, Дніпропетровську та Одесі. Центральне архівне управління УСРР відтоді складалося з двох відділів: адміністративно-організаційного і архівознавства.

1925 р. засновано друкований орган Укрцентрархіву – журнал «Архівна справа» (1925 - 1930), перейменований згодом на «Радянський архів» (1931 - 1932), а потім – «Архів Радянської України» (1932 - 1933). Одночасно виходив «Бюлетень Укрцентрархіву» (1925 - 1931).

У 1966 р. створено Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва УРСР, у 1969 р. – Центральний державний архів науково-технічної документації УРСР. 1970 р. Центральний державний архів Жовтневої революції і соціалістичного будівництва (нині – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України) переміщено з Харкова до Києва.

Як член Міжнародної ради архівів (з 1956 р.) Архівне управління при Раді Міністрів України бере активну участь у роботі міжнародних конгресів архівів, «Круглого столу архівів». У квітні 1974 р. постановою Ради Міністрів УРСР Архівне управління перетворено на Головне архівне управління при Раді Міністрів УРСР.

Із здобуттям Україною незалежності змінилася й назва Головархіву та його організаційно-правовий статус: у 1992 - 1999 р. – це Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України, у березні – грудні 1999 р. – Головне архівне управління України, з грудня 1999 р. – Державний комітет архівів України, з грудня 2010 р. – Державна архівна служба України [3].

Шлях від «Бібліотечно-архівного відділу Департаменту мистецтв

Генерального Секретарства справ освітніх» до «Державної архівної служби України» можна представити у такій хронологічній послідовності:

1. Бібліотечно-архівний відділ Департаменту мистецтв Генерального Секретарства справ освітніх (вересень 1917 - січень 1918).

2. Бібліотечно-архівний відділ Народного міністерства освіти УНР (січень 1918 - квітень 1918).

3. Архівно-бібліотечний відділ Головного управління у справах мистецтв і національної культури Міністерства народної освіти (квітень 1918 - лютий 1919).

4. Архівно-бібліотечна секція Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва та старовини (лютий-липень 1919).

5. Головне архівне управління Позашкільного відділу Народного комісаріату освіти УСРР (липень 1919-1920).

6. Архівна секція Всеукраїнського комітету охорони пам'яток мистецтва та старовини (1920-1921).

7. Головне архівне управління при Народному комісаріаті освіти (Головархів УСРР) (1921-1923).

8. Центральне архівне управління при Всеукраїнському виконавчому комітеті (Укрцентрархів) (1923-1938).

9. Архівне управління Народного комісаріату внутрішніх справ УРСР (1938-1940).

10. Архівний відділ Народного комісаріату внутрішніх справ (червень 1941).

11. Управління державними архівами Народного комісаріату внутрішніх справ УРСР (1947-1960).

12. Архівне управління при Раді Міністрів УРСР (1960-1974).

13. Головне архівне управління при Раді Міністрів УРСР (1974-1991).

14. Головне архівне управління при Кабінеті Міністрів України (1992-1999).

15. Головне архівне управління України (березень-грудень 1999).

16. Державний комітет архівів України (грудень 1999).

17. Державна архівна служба України (грудень 2010) [2].

Проте головним елементом в діяльності Державної архівної служби України є не назва, а виконувана місія. Ефективна, дієва та скоординована система архівних установ, призначена для зберігання, примноження та використання Національного архівного фонду України як складової частини вітчизняної і світової культурної спадщини, що є надбанням української нації.

Головною метою діяльності Державної архівної служби України є впровадження засад державної політики у профільній сфері, що сприятиме демократичному розвитку України, задоволенню інформаційних потреб суспільства і держави шляхом забезпечення: реалізації конституційних прав, основних свобод та законних інтересів кожної людини; досягнення світового рівня в розвитку архівної справи; рівного доступу до інформаційних ресурсів суспільства, зокрема, архівних інформаційних ресурсів; надання якісних та комплексних архівних (інформаційних) послуг; ефективного попередження

корупції; можливості участі представників громадянського суспільства, наукової і творчої громадськості в ухваленні важливих рішень.

У своїй діяльності Державна архівна служба України базується на таких ціннісних орієнтирах: підтримка захисту прав та інтересів громадян; патріотизм та відданість; прозорість та відкритість; компетентність та самовдосконалення.

Пріоритетними завданнями діяльності Державної архівної служби України є: цифровізація усіх процесів архівної справи та діловодства; організація формування документів Національного архівного фонду; забезпечення збереженості Національного архівного фонду як складової всесвітньої культурної спадщини; популяризація архівних документів до пам'ятних дат та ювілеїв визначних осіб в історії України; забезпечення реалізації державної політики у сфері створення та ефективного функціонування державної системи страхового фонду документації [4].

Оцифрування фондів як перспективний напрям Державної архівної служби України. Людство зіткнулося з проблемою зберігання інформації на папері. Папір псується, накопичується, чим «поглинає» цінний простір у приміщеннях. Кожен день – історія, яка фіксується на папері, який не є екологічним, тому довго продовжуватися це не може і людство знайшло вихід – оцифровка документів. Також цей крок був зроблений для того, щоб будь-які документи були доступними безкоштовно онлайн всім. Саме так роблять усі розвинені країни світу, а також всі країни-сусіди України. Державна архівна служба прийняла ряд кроків для виправлення цієї ситуації впродовж 2017 року. Зокрема, в лютому 2017 року це питання було одних з головних на колегії директорів архівів. На сьогодні це є одним з найбільш пріоритетних напрямків роботи [2].

Отже, Державна архівна служба України поступально рухається шляхом змін, осучаснюється і трансформується, переймаючи кращий світовий досвід та відслідковуючи новітні тенденції розвитку архівної справи. Поглиблення міжнародної співпраці, забезпечення належної поінформованості суспільства, онлайн доступності архівних документів – запорука стабільного функціонування всієї архівної системи.

Література

1. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2-х ч. Ч.1. – Х.: Консум, Основа, 1999. – С. 307.
2. Державна архівна служба України: стаття // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Державна_архівна_служба_України.
3. Про Державну архівну службу України (Укрдержархів) // Державна архівна служба: веб-сайт (старий). – Режим доступу: https://old.archives.gov.ua/Archives/About_DASU.php.
4. Місія Укрдержархіву // Державна архівна служба: офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <https://archives.gov.ua/ua/місія-бачення-цінності-пріоритети/>.

СЕКЦІЯ 3. КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ І МИСТЕЦЬКИЙ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

УДК 792"186/191"(477)

Архипова Г.Л.
/ м. Маріуполь /

УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНОВИЙ ТЕАТР НА ЗЛАМІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ

В історії українського національного Відродження на зламі ХІХ–ХХ ст. театральне мистецтво відігравало важливу, сповнену глибокого духовного змісту роль. Театр був вагомим часткою духовного життя українства, не зважаючи на те, що українські етнічні землі були примусово приєднані до Російської та Австро-Угорської імперій.

Український театр ХІХ–ХХ ст. – єдине джерело культурного життя нації, єдина надія народу на своє духовне відродження. Кінець ХІХ–початок ХХ ст. в Україні визначився як період повної зміни, розвалу традиційних суспільних пріоритетів і пошуку шляхів оновлення ідеологічних моделей. Театральне мистецтво в Україні з другої половини ХІХ ст. стало впливовим і популярним. Театр починає шукати нові форми вираження і засоби залучення глядачів. Характерні їхні ознаки – фрагментарна будова дії, подрібнення конфліктів, які набували випадкового, ситуативного характеру, відсутність центрального протистояння героїв. За змістом і стилем український театр належав до родини європейських театрів, але зберіг при цьому яскравий національний характер.

Сценографія України першої пол. ХХ ст. наповнена активними пошуками. Реалістична гра акторів М. Щепкіна та К. Соленика, поява вітчизняних драматичних творів І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, Т. Шевченка, постанови Є. Гребінки та Я. Кухаренка дали великий шанс виникнути восени 1882 р. українській професійній трупі, яку створили М. Кропивницький та М. Старицький. І. Франко писав про неї: «Зложилася трупа, якої Україна не бачила ані перед тим, ані потому, трупа, яка робила фурор не тільки по українських містах, а й також у Москві та Петербурзі, де публіка часто має нагоду бачити найкращих артистів світової слави. Гра українських артистів – то не була дилетантська імпровізація, але здобуток сумлінних студій, глибокого знання українського народу, освітленого інтуїцією великих талантів» [2, с. 82].

У 1863 р. І. Карпенко-Карий створює аматорський театральний гурток в Єлисаветграді, який мав назву «Артистичне товариство», а 27 жовтня 1882 р. виставою І. Котляревського «Наталка Полтавка» Товариством українських артистів під керівництвом М. Кропивницького був започаткований тернистий, але захоплюючий шлях українського професійного театру. У серпні 1883 р. відбулося об'єднання театру М. Кропивницького з трупою

М. Старицького. До нового театрального колективу увійшли знані митці І. Карпенко-Карий та П. Саксаганський. Їхня творча співпраця сприяла зростанню режисерської й акторської майстерності, що, у свою чергу, позитивно вплинуло на мистецький рівень колективу та його престиж серед театральної громадськості України, а також далеко за її межами.

Нові часи в історії і культурі Європи, та нові естетичні пріоритети вимагали й нового мистецтва. Театральний світ відбудовувався на національній основі. У ХХ ст. українське театральне мистецтво увійшло двома окремими системами, адже існував театр в межах різних імперій – Російської та Австро-Угорської. Масштабні зрушення в театральній сфері здійснювали і окремі особистості, і групи митців.

Наприкінці ХІХ–початку ХХ ст. українська драматургія переживала справжній розквіт, опановуючи жанрові форми, стильові ознаки, втілення всіх актуальних на той час типів художнього мислення (романтизму, натуралізму, реалізму, неоромантизму, символізму, імпресіонізму, експресіонізму). Зумовлений він був перебудовою українського театру за найкращими взірцями європейського драматичного мистецтва та активним створенням професійних і аматорських колективів, досить успішно оминаючи імперські цензурні перепони, на кшталт ганебних Валуєвського циркуляру й Емського указу. Для театру України основною законодавчою подією зазначеного періоду виявився спеціальний циркуляр Головного управління Російської імперії у справах друку (№ 1810), де, зокрема, зазначалося: «...за розпорядженням міністра внутрішніх справ, обмежувальні правила для малоруських спектаклів цілком скасовані, і спектаклі ці наперед повинні дозволятися на загальних підставах» [3].

Українська драматургія останніх десятиліть ХІХ–поч. ХХ ст. надала літературі і театру концептуально новаторські, різнопланові за стильовими ознаками та художнім мисленням, сценічні твори. Центром цього потужного мистецького потоку стала «нова драма». Її символіка, зосередженість на внутрішній боротьбі характерів, пристрасна дискусійність, наповненість психологічно-екзистенційними ситуаціями означали відхід у слові і театральній дії від традиційної драми, утвердження нових стильових, виражальних можливостей на підмостках.

Експериментальні пошуки заміни копіювання життя через перетворення його на етичне сприйняття особистості митця. Мистецький простір формувався із державних та приватних, стаціонарних та мандрівних, студійних й «виробничих» закладів, антреприз та товариств «на паях». Впроваджувались більш гнучкі й різноманітні форми художньої практики.

На українській сцені модернізм виявляв себе в сутності життя, а не в перебігу сценічних подій; в суб'єктивному трагедійному сприйнятті всесвіту, а не в конкретності побутових обставин. На театральній сцені змінились манери акторської гри; активно йшли стилізаційно-історичні сценографічні пошуки; освоювалась новітня українська драматургія; з'являлась авторська смислова режисура.

Мистецтво сценографії України першої половини ХХ ст. характерне

активними експериментами та пошуками, які обумовили подальший потужний рух театрального експерименту і в другій половині ХХ століття.

Модерністське мистецтво вивільнювало емоційність індивіда та позбавляло мистецтво дидактичної функції. Одночасно модерністське мистецтво заперечувало одномірність й однозначність трактування людської особистості. З революційною романтичною піднесеністю, з експериментальним запалом, українські митці поринули у творчі пошуки жанрових стильових новацій, нових прийомів та засобів вираження модерністського типу художнього мислення. Це виявилось через обробку європейських модерністських моделей, через передачу характерних рис українського романтизму, з притаманною йому національною, духовною самобутністю.

Модерністський стиль у театрі створювався на перехресті української культури і європейського мистецтва: театру, літератури, музики, малярства, філософії і психології. Українські діячі театрального мистецтва, які перейняли модерністський стиль художнього мислення, прагнули не лише до оновлення українського театру, а й усвідомлювали його ідеологічну, національно-виховну ідею. Вони прагнули до реформування створеної корифеями театральної системи. Йшла боротьба не з традиціями театру корифеїв, не з реалізмом, в широкому його значенні, а з нечіткістю сценічної концепції, з безконкретністю акторських дій, та безкультурністю українського актора. Нове покоління українських драматургів, створюючи новий театральний репертуар ніяк не заперечувало національну театральну традицію, а лише по-новому її трактувало, обрамляючи в нові драматургічні та сценічні форми, створюючи новий модерністський театральний світ на національній архетипній основі [1, с. 241].

Спираючись на досвід світового театру митці будували систематичну акторську працю, працювали над сценічною мовою, пластикою та жестами акторів. Українські театральні діячі, просували ідеологічні засади українського національного руху та вважали, що за колоніальних умов існування, українське театральне мистецтво не пройшло через усі етапи художньої еволюції. Вони намагались вивести українську театральну культуру на європейський шлях розвитку, проводили популяризацію національного стилю у власній творчості та серед широкого громадського загалу [4, с. 84].

Модерністське мистецтво вивільнювало емоційність індивіда, заперечувало одномірність й однозначність трактування людської особистості. Модернізм на театральній сцені України, від самого початку став орієнтиром для всієї української нації. Спрямовання мистецького, художнього світогляду до цілковитого збереження своєї національно-культурної ідентичності, вело до відродження українського театру, укріплювало громадянську патріотичну позицію.

Найбільш репрезентативні сценічні угруповання столиці кін. ХІХ–поч. ХХ ст. – театр М. Садовського та Студія молодих акторів, керована Лесем Курбасом. М. Садовський розвинув стиль «авторського» театру корифеїв, та, не лишаючи поза увагою традиційну музично-драматичну виставу, домігся

розвитку в Україні оперного жанру, поставивши впродовж восьми років (1907–1915 рр.) на сцені свого театру тринадцять опер як українських авторів, так і європейських композиторів.

Нові часи, нова театральна аудиторія та нові естетичні пріоритети вимагали й нового мистецтва – мистецтва не тільки для «народу», а й для його еліти – інтелігенції. Л. Українка, В. Винниченко й О. Олесь, на драматургію яких при створенні «Молодого театру» орієнтувався Л. Курбас, писали свої п'єси для українського театру майбутнього. Вітчизняне театральне мистецтво означеного періоду функціонувало за принципами самоорганізації, самонастроювання, множинності, багатоваріантності. Воно було частиною духовно-культурного простору Європи, його розвиток свідчив про з'яву нової української культури.

Молодий, амбітний, талановитий діяч театру Л. Курбас ставив собі за мету дати українській сцені нового актора і режисера – свідомого, освіченого і культурного митця як творчу індивідуальність, де людське і професійне було б злите у цілісну особистість. У Л. Курбаса не було негативного ставлення до старого українського театру. Він вів суперечку не з М. Кропивницьким, М. Садовським чи П. Саксаганським, а з їхньою методологією акторської гри і стилем театру нової доби.

Долучення до досвіду театральних новацій великого реформатора української сцени Л. Курбаса надихає актора В. Блавацького на створення власного колективу. Звернення В. Блавацького до європейської драматургії та символістської моделі спектаклю стало новим етапом розвитку українського театрального мистецтва. Вистави цього театру були спрямовані на колективне естетичне переживання. Його труппа звільняється від образу грайливого авантюрного героя, а також концепції богеми. Свідомість оновленого героя – це фактично дзеркало чужих образів.

В українському театрі на зламі ХІХ–ХХ ст. виникла і розвинулася модернова ідея розвитку людини з широких мас, розкриття її відвертої любовної пристрасті, і, поряд з цим, ідея нових змін не тільки в особистому житті героїв, а й в природній символіці та, загалом, у суспільстві.

Література

1. Новиков А. Українська драматургія й театр: від найдавніших часів і до початку ХХ ст. / А. Новиков. – Харків: Основа, 2011. – 408 с.
2. Франко І. Українсько-руська (малоруська) література / Іван Франко // Зібрання творів: у 50 т. – К.: Наукова думка, 1986. – Т. 41. – С. 74–100.
3. Центральний державний історичний архів України [Електронний ресурс]. – ф. 776, оп. 26, спр. 42, арк. 69. – Режим доступу: http://www.archives.gov.ua/Publicat/Guidebooks/Lvov_p.pdf.
4. Ян І. М. Модерністські пошуки українського музично-драматичного театру на початку ХХ століття / Ян Ірина Миколаївна // Культура і сучасність: альманах. – К.: Міленіум, 2017. – № 1. – С. 82–86.

КУЛЬТУРНИЙ ОБМІН У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ

Сучасний світ часто називають інтернаціональним. В кінці XIX століття почався процес, згодом названий глобалізацією і цей процес не знижує темпів і сьогодні. Він представлений безліччю різноманітних явищ, головне з яких можна назвати «діалогом культур», а якщо простіше – культурним обміном. Справді, масові та транспортні комунікації стають все більш сталими між націями – все це робить неминучим і необхідним постійне співробітництво у всіх сферах життя суспільства.

З розвитком телебачення та інтернету все, що відбувається в одній державі, майже миттєво стає відомо всьому світу. Саме це і стало основною причиною глобалізації. Так називають процес об'єднання всіх країн світу в єдине, загальнолюдське, співтовариство. І в першу чергу це виражається в культурному обміні. Йдеться, зрозуміло, не тільки про появу «інтернаціональних» мов і міжнародних проектів, пов'язаних з мистецтвом (таких, наприклад, як «Євробачення»). Слово «культура» тут треба розуміти в більш широкому сенсі: як всі види і результати перетворювальної діяльності людини. Простіше кажучи, так можна назвати все те, що було створено людьми: предмети матеріального світу, від скульптур і храмів до комп'ютерів і меблів; всі ідеї і теорії, сформовані людським розумом; економічні системи, фінансові інститути та способи комерційної діяльності; мови світу, як найбільш явний прояв «душі» кожного конкретного народу; наукові концепції; релігії світу, також зазнали серйозну зміну в добу глобалізації; живопис, література, музика стають доступними для широкого загалу завдяки Інтернет.

Якщо подивитися на прояви культури сучасного світу, можна побачити, що майже будь-яка з них має якісь «інтернаціональні» риси. Це може бути жанр, популярний у всіх країнах (наприклад, авангардизм або стріт-арт), використання всесвітньо відомих символів і архетипів тощо. Виняток становлять хіба що твори народної культури. Однак так було не завжди.

Давно відомо, що народи, які обрали політику самоізоляції, розвиваються набагато повільніше, ніж країни, що підтримують тісні контакти з сусідами. Це добре помітно на прикладах середньовічного Китаю або Японії аж до кінця XIX століття. З одного боку, ці країни мають багату власну культуру, успішно зберігають свої давні звичаї. З іншого – багато істориків відзначають, що такі держави неминуче «застигає», а прихильність традиціями поступово змінюється застоєм. Виходить, що обмін культурними цінностями є основною розвитку будь-якої цивілізації? Сучасні дослідники впевнені, що це дійсно так і є. І прикладів цьому в історії світу існує чимало.

Археологам майбутнього, які будуть вести розкопки сучасних

мегаполісів, непросто буде зрозуміти, якому народу належало те чи інше місто. Автомобілі з Японії і Німеччині, взуття з Китаю, годинник з Швейцарії... Продовжувати цей список можна нескінченно. У будь-якій освіченій сім'ї на книжковій полиці шедеври вітчизняної класики стоять пліч-о-пліч з англійською, французькою, іспанською, японською літературою, знання світової літератури є індикатором успішності та освіченості людини.

Важливість і необхідність обміну культурним досвідом між країнами доведена давно і беззастережно. По суті, такий «діалог» є запорукою нормального існування та сталого розвитку будь-якої сучасної держави. Найбільш яскравим прикладом культурного обміну служать: кінофестивалі (наприклад, Канський, Берлінський), на яких представлені фільми різних країн; різні міжнародні премії (наприклад, Нобелівська, азіатська премія Шао тощо); церемонії нагородження в галузі кінематографу («Оскар», «Пальмова гілка»); міжнародні спортивні заходи, на які з'їжджаються вболівальники з усього світу; знамениті фестивалі, такі, як Октоберфест, індійське свято фарб Холі, знамениті бразильський карнавали, мексиканський День мертвих тощо. Зокрема, сюжети світової поп-культури в наші дні, як правило, інтернаціональні. Навіть екранізація класики або твір за міфологічним сюжетом нерідко має елементи інших культур.

Отже, питання культурного обміну в сучасному глобалізованому світі стає все більш гострим та актуалізується в сучасних гуманітарних дослідженнях науковців.

Література

1. Донбас: культурно-освітній обмін з українцями світу [Текст] : матеріали наук.-практ. конф., м. Донецьк, 16 груд. 2011 р. / Донец. облдержадмін., Голов. упр. взаємодії з громадськістю та у справах національностей і релігій, Упр. культури та туризму [та ін.] ; [редкол.: Світлана Кузнецова та ін.]. - Донецьк : Донец. обл. від-ня Т-ва «Україна-Світ» : Укр. культурол. центр, 2011. - 271, [8] с.

2. Юнпін Л. Великий шовковий шлях і культурний обмін [Текст] / Л. Юнпін. - Київ : Дмитра Бураго, 2020. – 288 с.

УДК 746.3(477)

Лютікова К.Ю.
/ м. Маріуполь /

ВИШИВАНКА ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД

Кожен українець, мабуть, знає, що таке вишиванка, адже це не просто одяг, а частина душі. Вишиванка – це культурний символ українського народу. Історія української народної вишивки починається з глибини віків. Традиційно в них закладалися обрядові вірування, знання, які втілювалися у прекрасних візерунках, що створювали майстрині. Техніці виконання, тканині, кольору і візерунку сорочок надавалося особливе, сакральне

значення. Вважалося, що орнамент вишиванки служив оберегом для володаря від усяких бід і нечистої сили. По тому, як вишита сорочка можна було говорити про походження і статус власника, а також про його матеріальне благополуччя. В кожному регіоні України чи місцевості були свої характерні візерунки:

– абстрактні або геометричні – це ромби, трикутники, кружечки, зигзаги, хрести та лінії;

– -рослинні – це розетки, зірочки, іноді зображення сонця. Пізніше в цю групу приєдналися орнаменти більш складні, такі як хміль, виноград, барвінок, калина, дубове листя та ін.;

– -зооморфні або тваринні – це зайці, коні, жаби, риби. Птахи та комахи також присутні у вишивці.

Наші предки вірили, що кожен елемент на вишиванці несе конкретне символічне значення та має дуже сильний вплив на життя того, хто її носить:

– геометричні візерунки символізують стихії природи та родючість землі, такі візерунки притаманні Гуцульщині;

– рослинні та квіткові орнаменти здавна символізують сімейне щастя, материнську любов, такими орнаментами вишивали на Чернігівщині;

– майстрині з усієї країни зображували на полотні тварин та вірили, що їх зображення приносять вірність, достаток і довголіття.

Символічними є не тільки відтінки та форми вишивки, а й полотно та його колір. Традиційно вважали, що білосніжний колір означає цноту та чистоту, червоний символізує життєву силу, зелений – природу та спокій, а чорний – смуток і тугу. Найчастіше одягали білі вишиванки, вони додавали життєрадісності, а чорні – слугували для часу посту та жалоби.

За довгу історію української вишивки було створено народними майстринями близько ста різних технік вишивання, які визначають особливості вишивки, надають їй оригінальності та самобутності. У кожному регіоні України воліють використовувати свої техніки, притаманні даній місцевості. Вони характеризують особливості місцевої вишивки, за якими можна дізнатися, в якій частині України були вишиті рушники чи вишиванки.

Український народ, який має такий прекрасний самобутній одяг, заснований на стародавній культурі, не забуває в повсякденному житті про свої традиції. Зараз став дуже популярним одяг в українському стилі, він не лише прикрашає і додає оригінальності кожній людині, але і свідчить про повагу до своєї культури, історії та традицій.

Сучасні дизайнери одягу не тільки в Україні, а й в світі, з цікавістю вивчають самобутній український народний костюм, переймаючи багатство ідей з його невичерпного різноманіття. Це допомагає їм створювати модний одяг, заснований на українських традиціях або з українськими орнаментами та елементами, що вносять неповторний колорит в сучасний костюм.

Література

1. Бебешко Л. Українська вишиванка. Мальовничі узорі. Мотиви. Схеми крою / Л. Бебешко. - Харків : Клуб Сімейного Дозвілля, 2018. - 127 с.

2. Декоративне мистецтво України IX-XXI століть: стильові

трансформації, художні інтерпретації, загальноєвропейський контекст: колект. монографія / Т. Кара-Васильєва та ін. ; голов. ред. Г. Скрипник, наук. ред. Т. Кара-Васильєва ; НАНУ, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. - Київ : ІМФЕ, 2019. – 649 с.

УДК 023.4-047.22

Щурко Д.В.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

РЕАЛИЗАЦИЯ ЭТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОММУНИКАЦИЙ В ЭЛЕКТРОННОЙ СРЕДЕ (ПО ИТОГАМ ДИПЛОМНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ)

Среди общих принципов реализации этики профессиональных коммуникаций специалистов в электронной среде выделяют принципы, которые базируются на общечеловеческих нормах морали и нравственности, а среди частных принципов, принципы, вытекающих из содержания и специфики самой профессии.

Не подлежит сомнению, что профессионализм, качество и результаты труда библиотечного специалиста непосредственно связаны с уровнем его интеллектуальной культуры. Как отмечают специалисты, под интеллектуальной культурой библиотекаря понимается целостное соединение таких профессионально значимых качеств, как: широкая эрудиция, профессиональная компетентность, методические знания, гибкость и адаптивность мышления, получение новых знаний, практических умений и навыков.

Интеллектуальная культура библиотечного специалиста определяет стратегию и тактику профессиональной коммуникации, ее интенсивность и как следствие, продуктивность. Использование библиотечным специалистам определенного стиля общения зависит как от объективных, так и субъективных факторов, и не всегда может быть проанализирована в режиме «здесь и сейчас». В таких случаях, библиотекарь может надеяться на свой опыт, требования, предъявляемые профессиональной этикой (например, Кодекс профессиональной этики библиотекаря Беларуси), и, конечно же, на свои личностные принципы и уровень воспитания. Коммуникативная неподготовленность, некомпетентность, а иногда и безграмотность являются причиной того, что библиотечный специалист не может выполнять свои профессиональные обязанности, не способен к ведению конструктивного диалога ни с коллегами, ни с пользователями [1; 2]. С развитием Интернет-пространства как коммуникационной площадки, Интернет-сервисов, способствующих реализации активных коммуникационных практик в режиме 24/7, и, как результат, переориентацией профессиональной деятельности библиотечного специалиста из офлайн в онлайн, требует новых коммуникационных навыков, начиная от «писать на языке представителей Интернет-сообществ», заканчивая психологическими приемами мягкого давления и манипулирования.

С целью анализа этики профессиональной коммуникации библиотекаря-библиографа в электронной среде, было проведено социологическое исследование (анкетирование) среди сотрудников библиотек города Минска по теме «Этика профессиональных коммуникаций библиотекаря-библиографа в электронной среде» (научный руководитель: Политевич Елена Эдуардовна, кандидат педагогических наук, доцент кафедры информационных ресурсов и коммуникаций Белорусского государственного университета культуры и искусств).

Для проведения социологического исследования был использован сервис Google Формы – онлайн-сервис для создания форм обратной связи, онлайн-тестирований и опросов. Использование Google Формы позволяет создавать разного вида вопросов, а также перемешивания их между собой, заранее определяя последовательность ответов; проводить системный анализ ответов, автоматически генерировать отчеты и статистику по ответам; отправлять ссылку на анкету по электронной почте или публиковать ее в социальных сетях, на сайтах или в блогах.

Для проведения социологического исследования автором статьи была разработана анкета, состоящей из открытых и закрытых вопросов, а также вопросов смешанного типа.

Ссылка на анкету была разослана респондентам по электронной почте. Итоги анкетирования автоматически выводились в виде Google Таблицы, а статистика ответов отражалась в виде диаграммы в Google Форме.

В исследовании приняли участие 25 респондентов, сотрудников библиотек, из них 88% женщин и 12% мужчин. Большинство респондентов (76%) имеют стаж работы в библиотеке до 5 лет.

В первом вопросе сотрудникам предлагалось оценить насколько часто они осуществляют профессиональную коммуникацию в электронной среде: 72% ответили, что совершают данный вид коммуникации часто, 28% – иногда и 0% – не осуществляют.

На второй вопрос, в котором предлагалось выбрать какая форма коммуникации в сети Интернет является наиболее удобной для профессионального общения, мнения сотрудников разделились следующим образом: 92% опрошенных выбрали программы-мессенджеры и средства для конференцсвязи, 84% – социальные сети, 64% – электронную почту, 28% – профессиональные веб-сайты, порталы и электронные библиотеки, 8% – форумы, блоги и облачные сервисы для организации коллективной работы и информационного обмена.

На третий вопрос «Знакомы ли Вы с Кодексом профессиональной этики библиотекаря Беларуси?», 40% респондентов ответили, что знакомы, 32% – знакомы частично, 28% – не знакомы.

Четвертый вопрос касался соответствия Кодекса профессиональной этики библиотекаря Беларуси нравственным нормам нашего общества. 56% опрошенных заметили, что Кодекс соответствует частично, 32% – отвечает нравственным нормам нашего общества, 12% – не соответствует.

В пятом вопросе респондентам предлагалось выбрать наиболее важные этические качества, которыми должен обладать библиотекарь-библиограф: 88% ответили, что самым значимым качеством является тактичность, 84%

выбрали толерантность, 72% – вежливость, 68% – доброжелательное отношение к окружающим, 36% – воспитанность и пунктуальность, 12% – справедливость.

В шестом вопросе опрашиваемым предлагалось выбрать коммуникативные качества, которыми должен обладать библиотекарь. Мнения разделились следующим образом: 88% отметили, что важным является способность управлять конфликтной компонентой коммуникации, 80% – коммуникативная стрессоустойчивость, 72% – желание оказать полноценную помощь, 64% – организованность, 56% – контактность, 32% – умение понимать и слушать, 20% – умение находить нужный тон в разговоре, 16% – общительность и эмпатия, 8% – искренность.

Седьмой вопрос был направлен на то, чтобы узнать, насколько соблюдаются нормы профессиональной коммуникации в электронной среде. Опрашиваемым была предложена шкала из 5 звеньев, где 1 – не соблюдаются, а 5 – вполне соблюдаются. 56% считают, что соблюдение данных норм соответствует среднему показателю, 32% оценивают этот уровень чуть выше среднего, 8% считают, что нормы профессиональной коммуникации в электронной среде вполне соблюдаются и 4% респондентов отметили, что этот показатель чуть ниже среднего.

На восьмой вопрос «Какая причина, по Вашему мнению, чаще всего становится основанием возникновения конфликтных ситуаций при коммуникации в сети Интернет?», 48% опрашиваемых ответили, что причиной являются различия во взглядах и ценностях, 28% – нарушение этики и этикета, 16% – различия в возрасте, стаже и жизненном опыте, 8% – различия в целях коммуникации.

Девятый вопрос звучал следующим образом: «Что, по Вашему мнению, относится к нарушениям этики при коммуникации в цифровой среде?». На него не было предоставлено вариантов ответов и большинство респондентов пропускали данный вопрос, однако некоторые из них ответили, что нарушениями этики при коммуникации в сети является несоблюдение следующих принципов: уважение чести и достоинства участников коммуникации; пунктуальность и оперативность в обмене информацией; понимание важности вопросов конфиденциальности и защиты личной информации; уважение свободы слова и открытости; соблюдение авторского права.

Десятый вопрос анкеты был направлен на то, чтобы узнать мнение респондентов о важности использования принципов этики профессиональной коммуникации в электронной среде. 92% опрошенных сотрудников отметили, что важно соблюдение данных принципов, 8% затруднились ответить и никто не выбрал вариант «Не важно».

Одиннадцатый вопрос «Есть ли у Вас какие-нибудь замечания и предложения, которые могли бы оказать влияние на применение этических норм и правил профессиональной коммуникации в электронной среде?» не имел вариантов ответов. У большинства респондентов не было замечаний и предложений по данному вопросу. Однако некоторые из них обратили внимание на то, что в Республике Беларусь не существует рекомендательных документов, которые отражают правила профессиональной коммуникации в

электронной среде и высказали свою заинтересованность в их создании. Также опрашиваемые обратили внимание на то, что Кодекс профессиональной этики библиотекаря Беларуси нуждается в доработке, а именно в расширении с более детальным освещением профессиональной специфики или наоборот в сокращении положений к нескольким нормам (уважение к личности, высокое качество обслуживания, профессиональное совершенствование).

Таким образом, с помощью анонимного анкетирования были выявлены принципы реализации этики профессиональной коммуникации в электронной среде. В результате анкетирования было определено, что все опрашиваемые осуществляют профессиональную коммуникацию в электронной среде, 72% занимаются этим на постоянной основе. Наиболее удобными формами для такой коммуникации, исходя из анализа ответов, являются программы-мессенджеры и средства для конференцсвязи, социальные сети и электронная почта. Значительное количество опрошенных считают, что главным основанием возникновения конфликтных ситуаций при коммуникации в сети Интернет являются различия во взглядах и ценностях ее участников. Однако абсолютное большинство отмечает, что в такой коммуникации важно использовать принципы этики. Также более половины опрошенных обращают внимание, что нормы профессиональной коммуникации в электронной среде соблюдается средне и нуждаются в рекомендациях по совершенствованию данного показателя.

Среди наиболее важных этических качеств библиотекаря-библиографа респонденты выделяют тактичность, толерантность и вежливость. Вместе с тем среди коммуникативных качеств опрашиваемые отдали предпочтение таким качествам как способность управлять конфликтной компонентой коммуникации, коммуникативная стрессоустойчивость и желание оказать полноценную помощь.

Что касается Кодекса профессиональной этики библиотекаря Беларуси, то можно заметить, что большинство опрошенных сотрудников в той или иной степени знакомы с этим документом (40% – знакомы, 32% – знакомы частично), из них большая часть отмечает, что Кодекс только частично соответствует современным требованиям к профессии и нуждается в обновлении.

Литература

1. Интернет-коммуникация как новая речевая формация: кол. монография / науч. ред. Т. Н. Колокольцева, О. В. Лутовинова. – Москва : ФЛИНТА : Наука, 2012. – 328 с.

2. Мороз, Е. О. Некоторые предложения по обновлению Кодекса профессиональной этики библиотекаря Беларуси на основе изучения опыта других стран / Е. О. Мороз, А. В. Скалабан // Библиотека и общество: проблемы и направления развития : материалы V Междунар. науч.-практ. конф. молодых ученых и специалистов (Минск, 30–31 окт. 2013 г.) / Нац. акад. наук Беларуси, Центр. науч. б-ка ; редкол.: А. И. Груша (отв. ред.) [и др.]. – Минск, 2014. – С. 131–134.

СЕКЦІЯ 4. КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

УДК 028:004.738.5

Петрова С.В.
/ м. Маріуполь /

ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА КУЛЬТУРУ ЧИТАННЯ

Культура читання феноменальне явище, тому що включає в себе не тільки ознайомлення з викладеним матеріалом, але й його пошук серед книжок, журналів, статей інших каналів масової інформації в сучасному світі. Сьогодні культура читання тісно пов'язана з ЗМІ, але все одно має свої характерні ознаки і особливості. Здатність обробляти інформацію, обирати доречні до певної теми приклади з літератури, вміння правильно посылатись напевне джерело – все це є частиною культури читання.

Сьогодні новітні комп'ютерні та інформаційні технології, а особливо мережеві, суттєво впливають на життєдіяльність людини, що призводить до скорочення кількості інноваційних ідей і самостійних розумових процесів, а окрема людина все частіше виступає пасивним інформаційним споживачем. Інформація, що все більше поступає до сучасного споживача шляхом мережі Інтернет та соціальних мереж, є невід'ємним ресурсом у повсякденній діяльності сучасної людини. Проте, на рівні з аудіальним типом сприйняття інформації, який є невід'ємною частиною інформаційних технологій ХХІ ст. залишається візуальний, а саме – читання. Саме читання сприяє у збагаченні знаннями, самоосвіті, розширює світогляд, допомагає у вирішенні внутрішніх конфліктів людини, розвиває особистість та є основним чинником у формуванні інтелектуально розвинутого суспільства [5]. Так соціологія визначає читання як опосередковану текстами особливу форму спілкування людей, що знайшло продовження в сучасних дослідженнях засобів масових комунікацій [4].

Метою вивчення питання є визначення впливу та взаємозв'язку соціальних мереж і культури читання в сьогоденному соціумі. Досягти цієї мети допомогли методи аналізу, логіки, узагальнення.

Питання культури читання, її важливості для сучасного споживача в рамках інформаційного суспільства вивчали такі вітчизняні науковці, як Т. Галіч [1], Т. Крайнікова [2], М. Семенова [3], К. Серажим [4], Л. Прокопенко [5].

Сьогодні інформаційне суспільство розвивається в епоху новітніх технологій, вплив яких на всі сфери суспільного життя не можливо не помітити. Соціальні мережі, виступаючи в якості одного з найчисельніших соціальних просторів, є тим середовищем, де перетворюються та набувають інших рис традиційні форми соціалізації і соціальних відносин, а отже у задоволенні своїх інформаційних та читацьких потреб молоде покоління

надає велику перевагу саме соціальним мережам. Такі платформи як Telegram, Instagram, Facebook, і навіть Tik-Tok виступають місцем скупчення великого обсягу неякісної та неперевіреної інформації, що формує особливо у молодих користувачів некоректне сприйняття навколишнього світу, моральних та етичних цінностей. Через те, що сприйняття та засвоєння такої інформації не потребує великої кількості інтелектуальних зусиль, відбувається зниження інтересу до повноцінних літературних творів; адже значно легше і швидше можна прочитати або прослухати рецензію, коментар тощо. Варто також відмітити, що з появою нових способів надання інформації через електронні носії, на передній план виходить поняття комп'ютерної грамотності, що в широкому розумінні включає не тільки вміння працювати за комп'ютером, але і робити це ефективно і якісно. Поява поняття комп'ютерної грамотності не є заміником або згубним фактором для поняття культури читання, але в свою чергу посприяла зменшенню суспільної зацікавленості в ньому.

Однак на рівні з негативними факторами використання мережі Інтернет та соціальних мереж варто виділити і ряд позитивних моментів, які адаптують культуру читання до сучасних реалій, а саме: швидкий доступ до потрібної інформації; засвоєння нових знань і навичок не тільки від користувачів країни власного мешкання, але й від іноземних користувачів; можливість дистанційної освіти.

Саме після того, як в 2019 році людство зіштовхнулося з COVID-19 і було вимушено близько 3 місяців дотримуватись правил жорсткого локдауну, самоосвіта вийшла на передній план. Реанімація культури читання тісно перетинається з питанням самоосвіти, яке безпосередньо впливає на вдосконалення вміння систематизувати та влучно використовувати отриману інформацію. Невідкладна потреба в здобутті якісних даних може розглядатись як поштовх до більш детальних спостережень, які в свою чергу змусять споживача звертатися до книг, щоб черпати з них матеріал вже не тільки заради самоосвіти, але й самовдосконалення. Це вимушене сприяння підтверджує той факт, що у сучасній читацькій культурі книга роздивляється споживачем як джерело інформації, необхідної для гарного кар'єрного росту та самореалізації. В сьогоденному суспільстві оперування великою кількістю знань, особливо отриманих з літературних видань, підвищує авторитетність промови людини в очах співрозмовника, а отже підвищує шанси претендувати на позицію лідера. Самоосвіта через споживання поширених різноманітними видавництвами матеріалів сприяє розвитку критичного мислення, адже порівнюючи власні здогадки, досвід і відношення з думками автора, читач засвоює значно більше, аніж через перегляд певного відеоматеріалу. Окрім того не може не роздивлятись той факт, що люди передають один одному великі обсяги інформації, і якщо ця інформація буде отримана з перевірених джерел, то в загальному суспільному значенні це буде набувати більш позитивних рис.

Сьогодні соціальні мережі з характерним для них стилем ведення особистих сторінок – блогом, також є чудовими каналами обміну та

обговоренню прочитаного матеріалу. Ці інтернет-комунікації є посередниками у формуванні читацьких смаків та вибору книг [5]. Серед читацьких інтересів молоді переважна більшість творів, що користуються попитом, належать сучасним авторам, незалежно від жанру твору. Однак певні переваги серед молодих людей у читанні мають або аудіо-книги, або книги, за мотивами яких знято кінофільми. Насамперед, це пов'язано з оптимізацією часу, як у випадку з аудіо-творами, так і з фактором довіри, як у випадку зі вже знятим на певне видання фільм.

Проте, весь позитивний вплив мережі Інтернет і соціальних мереж на культуру читання може бути перекреслений за невміння людиною критично мислити і грамотно підходити до відбору інформації, яку вона споживає. Задля вирішення цієї проблеми має поширюватись тенденція відвідування лекцій і тренінгів з напрямку медіаграмотності, аби формувати у сучасної людини стійкість до інформаційних-фейків.

Отже, людина ХХІ ст. є частиною медіатизованого середовища, що характеризує її як споживача дуже великого обсягу інформації. Однак, отримання різноманітних даних через телебачення, інтернет-блоги, неперевірені інформаційні канали стають на заваді подальшого розвитку культури читання. Важливою складовою адаптації та самоперевершення цієї культури є пропагування і навчання суспільства медіаграмотності. В рамках викликів сьогоденного суспільства, а саме інколи вимушених і останнім часом розповсюджених самонавчання і саморозвитку важливо зберігати культуру читання, аби сучасна людина шукала і, як наслідок, споживала перевірену інформацію.

Література

1. Галіч Т. О. Соціальні мережі Інтернет як агент соціалізації молоді // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління. – 2014. – Т. 15. – № 281. – С. 250-256. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdduuu_2014_15_281_34 (дата звернення: 18.09.2021).
2. Крайнікова Т. Друкована книга і читання в сучасній культурі медіаспоживання: рецептивний аналіз // Бібліотечний вісник. – 2013. – № 2. – С. 30-35. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2013_2_7 (дата звернення: 19.09.2021).
3. Семенова М. О Культура читання як чинник самоосвіти студентів вищого педагогічного навчального закладу // Наукові записки кафедри педагогіки. – 2015. – № 38. – С. 228-237. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzkgp_2015_38_30 (дата звернення: 20.09.2021).
4. Серажим К. С. Культура читання в Україні // Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – Т. 55. – С. 44-52. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2014_55_10 (дата звернення: 18.09.2021).
5. Прокопенко Л. І. Читання як складова у формуванні культури сучасної молоді // Культура і мистецтво у сучасному світі. – 2019. – № 20. – С. 178-188. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kmss_2019_20_18 (дата звернення: 18.09.2021).

ВАЖЛИВІСТЬ ДИЗАЙНУ ДЛЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ

Ми живемо в світі електронних технологій, людство має доступ до величезної кількості інформації в інтернеті. Такі друковані видання, як журнали, газети, книги, почали відходити на другий план, а на зміну їм почали приходити електронні видання. Якийсь час здавалося, що електронні книги замінять друковані, однак цього так і не сталося, як і у випадку з журналами. Вторгнення цифрового формату в результаті тільки збільшило цінність друкованих книг. В якійсь мірі це відбулося безпосередньо у відповідь на появу електронних книг: щоб підвищити продажі паперових книг, необхідно зробити їх об'єктом бажання, а щоб досягти цього, потрібно зробити їх естетично привабливими.

Метою дослідження питання є виявлення значення дизайну для розвитку культури читання, пояснення важливості зовнішнього вигляду видання та вплив дизайну видання, зокрема обкладинки, на бажання читачів придбати і прочитати видання.

Семюел Антупіт, художній редактор видавництва Herry N. Abrams, який спеціалізується на книгах по мистецтву, казав: «Оформлення книги як з джерела народжується зі змісту тексту. Не буває зумовлених рішень. ... Деякі книги виходять красивими і елегантними, інші - веселими або дратівливими». Дизайн книг можна розглядати з двох основних підходів. Перший можна назвати ненав'язливим, завдання якого полягає в тому, щоб звести до мінімуму зусилля, прикладені при читанні книги. Завдання другого підходу полягає в тому, щоб створювати настрій твору. Коли дизайнер працює над створенням настрою, йому доводиться враховувати не тільки суть твору, але і характер цільової аудиторії [1]. Наприклад, в дитячих книгах шрифт жирний і великий, ілюстрації яскраві та можуть займати більшу частину сторінки, тоді як в творах, орієнтованих на більш дорослу аудиторію, шрифт дрібний, а ілюстрацій може не бути зовсім.

Перше, що бачить людина, яка прийшла в книжковий магазин – це дизайн обкладинки, візуальне оформлення книги. Тільки потім вона прочитає анотацію, відгуки і перші рядки. Можливо не прочитає, якщо дизайн обкладинки книги їй не сподобається. Для того, щоб захопити увагу майбутнього читача, зацікавити його, підштовхнути заглянути всередину книги, потрібен професійний дизайн обкладинки. Обкладинка – це не просто красива картинка, яка сподобалася покупцеві, а сукупність образів, прийомів композиції, виразності шрифтів, які зможуть за частку секунди розповісти читачеві, що чекає його в книзі. Дослідження показують, що більше 70% покупців в якості одного з ключових критеріїв при виборі книги розглядають обкладинку. Щоб догодити їм, потрібно зробити в їх очах книжковий дизайн красивим. Цього можна досягти тільки в одному випадку - якщо знати, що

цікаво потенційним читачам [2]. Прикладом того, як обкладинка може впливати на сприйняття книги можуть стати видавничі фальсифікати, які були видані в діаспорі в другій половині ХХ ст., в яких вихідні дані подані свідомо неправдиво. Автори та видавці цих книжок переслідували мету донести до читача в радянській Україні реальну історію України, пробудити інтерес до національного питання і спонукати критично мислити щодо радянської дійсності. Оскільки радянська цензура чітко контролювала зміст видань, що надходили з-за кордону, не допускала проходження через митницю так званої антирадянської літератури, то в діаспорі було прийнято рішення видавати видавничі фальсифікати, які ще називають замаскованими виданнями. Це такі видання, які, за лояльним для цензури титульним аркушем, вихідними даними та дизайном, приховували правдиву інформацію про Україну та її завдання у боротьбі за незалежність [3].

Автори-початківці знають, що обкладинка дуже важлива і в основному, саме вона продає книгу, проте часто не приділяють цьому належну увагу. Вони вважають, що якщо книга якісно і цікаво написана, то дизайн обкладинки їй не потрібен, достатньо написати назву книги та ім'я автора на обкладинці. Однак помилка тут в тому, що автор прекрасно знає свій твір, адже він придумав і написав його, а читач, який зайшов в магазин, міг не чути про цю книгу. Тому обкладинка для книги - дуже часто єдиний варіант привернути увагу читача і викликати бажання придбати її [4].

Слід сказати про проблему, яка до сих пір зустрічається в дизайні книжкових видань. Перед тим, як починати роботу над дизайном обкладинки, дизайнеру слід уважно прочитати твір, щоб зробити обкладинку, яка найбільш точно відображає суть і настрій книги. Однак найчастіше дизайнер починає свою роботу на етапі, коли твір ще не дописано або не ознайомившись уважно з твором. А отже, проблема того, що дизайн обкладинки не підходить до суті твору, дуже поширена.

Таким чином, можна зробити висновки, що за статистикою, більшість людей в першу чергу дивляться на обкладинку видання, яка викликає або ж не викликає бажання купити книгу. Погана, неякісна обкладинка може просто зіпсувати хороший твір, не привернути увагу цільової аудиторії. У сучасному світі дуже цінується естетичний вигляд будь-якої продукції, в тому числі і друкованих видань. Тому для того, щоб підштовхувати читачів до покупки книги, потрібно приділяти належну увагу якісному та відповідному дизайну обкладинки.

Література

1. Зуєв Б. Роль дизайна в книговидаванні. – URL: <https://compuart.ru/article/8434> (дата звернення: 07.09.2021).

2. Лі М. Задача книжкового дизайнера. – URL: <https://www.bookcover.ru/articles/tpost/ay8yjkjenn-zadacha-knizhno-go-dizaina> (дата звернення: 05.09.2021).

3. Антонюк Т. Видавничі фальсифікати з фонду відділу зарубіжної україніки як об'єкт атрибуції. – URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5259> (дата звернення: 06.09.2021).

4. Жукова К. Як придумати оригінальну обкладинку для книги. – URL: <https://www.bookcover.ru/articles/tpost/4z4gzu9uhv-kak-pridumat-originalnuyu-ideyu-dlya-kni> (дата звернення: 06.09.2021).

5. Лі М. Шрифти та кольори у дизайні книг. – URL: <https://www.bookcover.ru/articles/tpost/6s00fonoh9-shrifti-i-tsveta-v-dizaine-knig> (дата звернення: 07.09.2021).

СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ, ФІЛОЛОГІЇ, ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНШИХ ДОТИЧНИХ ДО СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

УДК 378.091.322:027

Барма О.А.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ-МЕНЕДЖЕРОВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ИНФОРМАЦИОННО-ДОКУМЕНТНОЙ СФЕРЫ

Самостоятельная работа студентов, осваивающих образовательные программы I ступени высшего образования, рассматривается как целенаправленная, внутренне мотивированная, структурированная и корректируемая самими обучающимися деятельность по поиску, систематизации, анализу, оценке профессиональной информации, ее использованию в учебной, научной и последующей профессиональной деятельности. С учетом изменения образовательной парадигмы на рубеже XX–XXI вв. – перехода от образования репродуктивного (отказ от практик пассивного усвоения студентами транслируемых преподавателями знаний) к образованию развивающемуся (активное вовлечение студентов в процесс самостоятельного получения знаний, посредством поиска информации, ее критического анализа, выявления скрытого (инновационного) потенциала), – оказывает влияние и на изменения роли самостоятельной работы в подготовке высококвалифицированного специалиста. Активное использование форм и методов самостоятельного изучения проблемного поля учебных дисциплин в высшей школе определяется множеством факторов, среди которых снижение количества академических часов, отводимых на аудиторную работу, изменение форм бытования, представления и трансляции информации в образовательном пространстве (визуализация информации, использование медиаконтента), трансформация системы мотивирования студентов к самостоятельному получению знаний (рейтинговая система), а также изменение подхода самих студентов к пониманию роли самостоятельно полученных знаний в формировании своей конкурентоспособности на рынке труда. Важным аспектом является и продуманный алгоритм учебно-методического сопровождения самостоятельной работы со стороны преподавателей: при разработке тем (заданий), предлагаемых для самостоятельного изучения, учитывается уровень информационно-образовательного пространства учреждения образования, его сопряженность с требованиями, предъявляемыми обучающимися, представителями определенного поколения (поколения X, Y, Z). По мнению В.Е. Леончикова, научно-методическое обеспечение самостоятельной работы студентов,

должно включать: «а) методические рекомендации по организации и выполнению самостоятельной работы по учебной дисциплине; б) перечень заданий и конкретных мероприятий управляемой самостоятельной работы по учебной дисциплине; в) перечень (список) учебной, справочной, методической литературы; г) учебно-методические комплексы (в том числе электронные); д) наглядные пособия, мультимедийные аудио- и видеоматериалы; ж) доступ для каждого обучающегося к фондам библиотеки университета, ее электронным информационным ресурсам (локальным и удаленным); з) фонды оценочных средств (типовые задания, тесты, алгоритмы выполнения заданий, тестовые задания для самопроверки и самоконтроля, тематика рефератов)» [1, с. 147].

С 2014 года для студентов, обучающихся в Белорусском государственном университете культуры и искусств по специальности «Культурология», направлению специальности «Культурология (прикладная)», специализации «Менеджмент социальной и культурной сферы», в учебный план была введена учебная дисциплина «Работа с научной информацией», цель которой – формирование у будущих культурологов-менеджеров информационной компетентности, через развитие навыков поиска, анализа, систематизации, обработки информации и использования полученных результатов в учебной и научной деятельности. Учебным планом предусмотрены лекционные и практические занятия, часы на управляемую самостоятельную работу и самостоятельную работу студентов. Форма итогового контроля уровня знаний студентов – экзамен. С учетом ограниченного аудиторного времени и большого объема учебного материала, необходимого для усвоения студентами, последним предлагается пройти серию практико-ориентированных занятий, проводимых в учреждениях информационно-документной сферы. Информация о практико-ориентированных занятиях представлена в учебно-методической документации учебной дисциплины – учебной программе, учебно-методическом комплексе, методических рекомендациях по организации управляемой и самостоятельной работы студентов. Цель занятий – освоение студентами различных методик (алгоритмов) поиска библиографической информации, источников научной информации, фактографических данных в библиографических, полнотекстовых, фактографических базах данных.

Практико-ориентированные занятия проводятся на базе библиотеки Белорусского государственного университета культуры и искусств, Национальной библиотеки Беларуси, Президентской библиотеки Республики Беларусь под руководством сотрудников, в рамках реализации программ по формированию информационной или исследовательской культуры своих пользователей. Все занятия проводятся на безвозмездной основе с использованием современных информационно-коммуникационных технологий и включают в себя лекционную (краткое теоретическое изложение проблемного поля каждого занятия) и практическую часть (выполнение заданий по поиску и дальнейшей работе с результатами поиска).

Тематика занятий, проводимых на базе библиотеки Белорусского

государственного университета культуры и искусств, включает:

– *«Библиографическое описание: общие требования и правила составления»* – ознакомление студентов с правилами составления библиографического описания на издания первичного документного потока. Посредством наглядной демонстрации примеров библиографического описания сотрудники библиотеки формируют у студентов знания об областях и элементах библиографического описания и последовательности их использования, о применяемых знаках препинания. В конце занятия, студентам предлагается создать библиографическое описание на статью из профессионального периодического издания. Данные знания используются студентами при составлении библиографического описания на источники, использованные для написания научных работ (рефератов, статей, курсовых работ, дипломной работы);

– *«Методика поиска источников научной информации в базах данных собственной генерации»* – занятие направлено на формирование у студентов (индивидуальных) алгоритмов поиска источников информации в базах данных собственной генерации библиотеки – «Электронный каталог», «Труды преподавателей, сотрудников, аспирантов, магистрантов и студентов БГУКИ», «Репозиторий БГУКИ», «Фонотека», «Медиатека». Студентам предлагается ознакомиться с правилами доступа к базам данных, условиями формирования поискового образа документа, способами составления запроса и последующей работы с полученными результатами, способами отбора библиографических описаний документов для составления списка литературы. При ознакомлении с результатами поиска, внимание студентов уделяется изучению информации о местонахождении документа и его экзemplярности. При работе с базой данных «Труды преподавателей, сотрудников, аспирантов, магистрантов и студентов БГУКИ» прорабатывается вариант получения доступа к полным текстам документов, условия их скачивания и возможности использования в образовательном процессе с соблюдением Закона Республики Беларусь «Об авторском праве и смежных правах»;

– *«Поиск источников научной информации в электронных информационных ресурсах мировых производителей»* – занятие посвящено методике поиска источников научной информации и работе с ними в электронных информационных ресурсах, доступ к которым предоставлен для резидентов Белорусского государственного университета культуры и искусств – «EBSCOhost», «East View Publications», «Университетская библиотека ONLINE», «eLIBRARY.RU», «ЭБС «Лань»», «GrebennikOn.ru», «Polpred.com Обзор СМИ». Студентам предлагается проработать алгоритм поиска с учетом поисковых возможностей самих ресурсов, а также возможности работы с полученными результатами поиска: осуществить загрузку источника, скачивание, копирование его содержимого и т.д. Внимание уделяется и использованию дополнительных сервисов, имеющихся у каждого ресурса – возможность создания личного кабинета и формирования архива отобранных документов; отправка файлов на электронную почту,

указанную при регистрации; осуществление цитирования текста; подписка на оповещения о загрузках материала по интересующей теме и многое другое.

Проведение описанных занятий на базе библиотеки Белорусского государственного университета культуры и искусств позволяет не только сформировать у студентов знания, умения и навыки по методике поиска источников информации в информационном пространстве библиотеки, но и продемонстрировать информационный потенциал библиотеки для организации их образовательной, научной, самообразовательной деятельности.

В Национальной библиотеке Беларуси студенты посещают занятия в соответствии с планом работы библиотеки по проведению специализированных мероприятий, направленных на формирование информационной культуры пользователей. В рамках самостоятельной работы студенты посещают цикл бесплатных практических занятия «Школа исследователя» [3]:

– *«Основы поиска информации: каталоги, справочные и библиографические издания»* – занятие-презентация справочно-поисковых зон библиотеки, подсобных фондов читальных залов, особенностей поиска по печатным изданиям, электронному каталогу;

– *«Электронные ресурсы, создаваемые Национальной библиотекой: алгоритмы поиска»* – тренинг по поиску информации в электронном каталоге библиотеки, каталогах на Интернет-портале и базах данных, создаваемых библиотекой;

– *«Базы данных приобретенные у мировых производителей: характеристика и алгоритм поиска»* – практическое занятие по методике поиска в базах данных, приобретенных библиотекой.

Благодаря развитому информационному потенциалу библиотеки и ее сервисным возможностям, многие студенты, в рамках написания дипломной работы, а в последующем магистерской и кандидатской диссертации, выбирают Национальную библиотеку Беларуси как информационное пространство для реализации своих исследовательских интенций.

Президентская библиотека Республики Беларусь выступает базой для проведения занятий по теме «Нормативно-правовые базы Республики Беларусь и стран СНГ: характеристика и алгоритм поиска», в рамках которых, сотрудники библиотеки демонстрируют студентам алгоритмы построения запросов в полнотекстовых правовых информационно-поисковых системах «Эталон», «КонсультантПлюс», «ilex». В лекционной части студентам дают общую характеристику правовых баз данных и возможности их использования в профессиональной деятельности, в рамках практического обучения, студенты осуществляют поиск нормативно-правовой документации по теме, связанной со сферой культуры и искусств. Отдельно для студентов проводятся экскурсии с целью ознакомления с информационным потенциалом библиотеки.

Знания, умения и навыки, полученные студентами, в рамках практико-ориентированных занятий на базах указанных учреждений информационно-

документной сферы, позволяют им:

- ориентироваться в информационно-коммуникационном пространстве конкретной библиотеки;
- определять для себя перечень электронных информационных ресурсов, для удовлетворения своих информационных потребностей;
- овладеть методиками поиска библиографической, фактографической информации, источников информации в электронных информационных ресурсах;
- использовать сервисы, представленные в электронных информационных ресурсах для реализации своего информационного поведения;
- формировать свою конкурентоспособность за счет полученных знаний по методике поиска профессиональной информации, а также о возможных формах ее представления.

Для закрепления полученных знаний и опыта, на семинарские занятия и итоговую аттестацию выносятся вопросы, косвенно затрагивающие темы пройденных практико-ориентированных занятий. Необходимо отметить, что временное прохождение студентами учебной дисциплины «Работа с научной информацией» совпадает с написанием их первой курсовой работы и участие в практико-ориентированных занятиях дает им возможность осуществить целенаправленный поиск источников информации по теме своего исследования.

Несмотря на проработанный алгоритм организации самостоятельной работы по вышеуказанной учебной дисциплине, существует необходимость расширения спектра тем (занятий), особенно в рамках формирования у студентов знаний, умений и навыков по методике работы с текстом. Как отмечает Е.Э. Политевич, библиотекой, для самостоятельной работы обучающихся с их информационными ресурсами «создаются специальные памятки по поиску информации в традиционном и электронном каталогах; проводятся консультации по систематизации документов, составлению библиографических списков к дипломным проектам, по работе со справочно-поисковым аппаратом изданий. Однако отсутствует система занятий (от имеющих ознакомительный характер до углубленного освещения отдельных вопросов) по обучению поиску информации в различных тематических базах данных и архивах справочных служб; по работе с книгой и рациональному чтению, выделению ключевых слов и подготовке тезисов» [2, с. 75]. Появление таких занятий в публичных/специальных библиотеках и их включение в перечень занятий для студентов, осваивающих учебные дисциплины, направленные на формирование их информационной/исследовательской культуры, позволит, с одной стороны, повысить уровень привлекательности сервисных услуг конкретной библиотеки, с другой стороны, реализовывать программы (в том числе и индивидуальные) информационного поведения обучающихся на основе их личностной заинтересованности.

Таким образом, участие студентов, обучающихся по специальности «Культурология», направлению специальности «Культурология (прикладная)», специализации «Менеджмент социальной и культурной

сферы», в практико-ориентированных занятиях, проводимых на базах учреждений информационно-документной сферы в рамках изучения тем, выносимых на самостоятельное изучение по учебной дисциплине «Работа с научной информацией» позволяет, с одной стороны, овладеть методиками поиска библиографической, фактографической информации, источников информации в электронных информационных ресурсах, и на основе этого выработать свое индивидуальное информационное поведение, оказывающее влияние на формирование конкурентоспособности как специалиста социокультурной сферы, с другой стороны, реализовывать преподавателю практико-ориентированный подход в образовательном процессе.

Литература

1. Леончиков В.Е. Самостоятельная работа студентов в условиях модернизации высшего библиотечного образования [Электронный ресурс] // Бібліятэчная адукацыя: традыцыі і навацыі : матэрыялы міжнар. навук.-практ. канф. (23 кастр. 2014 г.) / Беларус. дзярж. ўн-т культуры і мастацтваў, Факультэт інфармацыйна-дакументных камунікацый; рэдкал.: М. А. Яцэвіч (старш.) і інш. Мінск: БДУКМ, 2015. С. 144–151. URL: <http://repository.buk.by/handle/123456789/5984?show=full> (дата обращения: 20.07.2021).

2. Политевич Е.Э. Факторы формирования информационной культуры учащихся в условиях библиотеки технического колледжа [Электронный ресурс] // Денисьевские чтения: избр. материалы Шестнадцатых и Семнадцатых Денисьевских чтений: междунар. науч.-практ. конф. по библиотековедению, библиографоведению, книговедению и проблемам библиотечно-информационной деятельности, г. Орел, 24-25 окт. 2019 г., 29-30 окт. 2020 г. / Управление культуры и архивного дела Орл. обл.; Орл. обл. науч. универ. публ. б-ка им. И.А. Бунина; Орл. гос. ин-т культуры; [ред.-сост. О.О. Борисова]. Орел: ОГИК, 2021. С. 73–79. URL: https://elibrary.ru/download/elibrary_44778954_69853188.pdf (дата обращения: 20.07.2021).

3. Школа исследователя [Электронный ресурс] / Нац. б-ка Беларуси : офиц. сайт. URL: <https://www.nlb.by/content/chitatelyu/obuchenie-polzovateley/besplatnye-gruppovye-zanyatiya/shkola-issledovatelya/> (дата обращения: 20.07.2021).

УДК 378.091.2-051:02

Зозуля Н.Ю.
/ м. Київ /

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

В основу сучасної системи професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи покладені прогностичні ідеї,

які досить широко використані в Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2031 роки (2020), Законі України «Про інформацію» (1992), Національній програмі інформатизації (1998), Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні (2013), Доктрині інформаційної безпеки України (2017), стандартах вищої освіти України зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», які є системою орієнтирів і поглядів на роль, організацію та функціонування інформаційної сфери в Україні на довгостроковий період з урахуванням розвитку держави та світового досвіду.

Враховуючи положення, викладені у зазначених нормативно-правових документах інформаційної галузі, нами визначено зміст основних тенденцій професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Ми виходимо з того, що професійна підготовка цих фахівців включає: володіння інтелектуальними засобами пізнання і організації професійної діяльності в інформаційній сфері; наявність стійкої потреби у здійсненні професійної діяльності; мотивацію на використання традиційних та новітніх інформаційних технологій у професійній діяльності; володіння загально-професійними та спеціальними знаннями, вміннями і навичками, які забезпечують ефективність здійснення професійної діяльності в умовах сучасного конкурентного середовища; творчу направленість професійної діяльності; високий рівень сформованості організаційної, управлінської та інформаційної культури й індивідуального стилю професійної діяльності.

Професійна підготовка майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи повинна здійснюватися з урахуванням таких провідних сучасних тенденцій: гуманізації та гуманітаризації, фундаменталізації, забезпечення неперервності, міждисциплінарності та інтернауковості, інтелектуалізації та динамізації.

Гуманізація професійної підготовки студентів включає в себе логіку переходу від технократичної до антропологічної її парадигми, розкриває залежність процесу підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи у вищому навчальному закладі від ступеня спрямованості освітнього процесу на особистість студента, орієнтацію на особистісну компоненту.

У світлі досліджуваної проблеми *гуманізація професійної підготовки* спрямована на:

– орієнтацію на всебічний розвиток особистості (чим гармонійнішим буде загальнокультурний, соціально-моральний та професійний розвиток особистості майбутнього фахівця з інформаційної, бібліотечної та архівної справи, тим більш творчим і креативним він стане у професійній діяльності);

– неперервний загальний і професійний розвиток особистості (таким процес підготовки стане при умові, якщо він буде орієнтованим на «зону найближчого розвитку» студентів);

– необхідність виведення розвитку студентів за межі свого «Я» і

найближчого соціуму, що допоможе їм усвідомити проблеми всього людства, відчуті причетність до природи і суспільства, відповідальність за їх стан і розвиток;

– набуття процесом гуманітарного, соціально-морального і професійного розвитку особистості такого характеру, коли у майбутнього фахівця прокидається усвідомлене прагнення до самовдосконалення і самореалізації у професійній діяльності.

Гуманітаризація освіти актуалізує проблему вдосконалення організаційної, управлінської та інформаційної культури майбутніх фахівців на основі розробки особистісно орієнтованих технологій, забезпечує умови особистісного розвитку студента, його самореалізації у професійній діяльності, сприяє підвищенню розумового потенціалу, формування світогляду, духовних зразків поведінки.

Фундаменталізація професійної освіти передбачає перерозподіл пріоритетів змісту професійної підготовки із вузькоспеціальних, спеціалізованих компонентів знань на загальнокультурні та загальнонаукові системні знання, які пов'язані з людською особистістю у всій сукупності її проявів та є основою професіоналізму майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи. С.О. Сисоєва вважає, що «фундаменталізація освіти спрямована на формування системного мислення, цілісної наукової картини світу, забезпечення пріоритетності інформаційних компонент у перспективній системі освіти» [2].

Забезпечення неперервності професійної освіти докорінно змінює роль закладів вищої освіти, мету їх діяльності і функції, парадигму освіти «на все життя» на освіту «через все життя».

Головною метою неперервної професійної освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців для всіх ланок системи інформаційної, бібліотечної та архівної справи на основі реального попиту на їх послуги, в їх здатності здійснювати і забезпечувати на всіх рівнях – від проекту, програми до їх реалізації – педагогічно організовану неперервну інформаційно-комунікаційну діяльність з різними соціально-демографічними групами населення і створювати їм умови для інформаційної самоосвіти.

У рамках нової освітньої парадигми *інтелектуалізація* полягає в тому, що професійна освіта, поряд з пізнавальною функцією, повинна виконувати психологічну функцію, яка полягає в розвитку інтелектуального потенціалу студента з врахуванням унікальності і цінності його психологічних можливостей. Інтелектуалізація професійної освіти реалізується через форми проблемного, активного, розвиваючого навчання, в діяльнісному підході та інших суміжних з ними формах навчальної діяльності, яка має методичний базис, визначений пріоритетом стимулювання інтелектуальної діяльності майбутніх фахівців.

На думку Н.І. Апшай, інтелектуалізація в освітній сфері пов'язується із процесами збагачення інформаційно-когнітивного ресурсу навчання, де основними елементами є знання викладачів і контент ресурсної складової, що зберігається в її інформаційних мережах або документальних масивах (БД,

фондах бібліотеки, кафедр, навчальної частини, адміністративної системи управління ЗВО) [1, с. 4].

Динамізація передбачає необхідність перманентного реагування системи професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи на всі зміни соціально-професійної практики, а також на прогресивні зміни внутрішніх сторін діяльності вищої школи, яка передбачає постійне трансформування змісту освіти, методичного апарату та інших характеристик її діяльності. Механізмом реалізації цієї тенденції є постійна зміна змісту вимог до підготовленості майбутнього фахівця, на що повинні бути спроектовані будь-які зміни як змістовного, так і методичного характеру.

Таким чином, визначено та науково обґрунтовано сучасні тенденції функціонування системи вищої освіти у сфері інформаційної діяльності, до яких віднесено гуманізацію та гуманітаризацію, фундаменталізацію, забезпечення неперервності, міждисциплінарності та інтернауковості, інтелектуалізацію та динамізацію професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Література

1. Апшай Н.І. Інтелектуалізація навчального процесу у ВНЗ в умовах розвитку інформатизації / Н.І. Апшай // Проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 9. – С. 3-5.

2. Сисоєва С. О. Наукові дослідження як результат творчого пошуку і професійної самореалізації педагога [Електронний ресурс] / С. О. Сисоєва. – Режим доступу : http://sysoeva.org/2008/03/20/naukov_dosldzhennja_jak_rezultat_tvorchogo_poshuku_profesionalno_samorealzac_pedagoga.html

УДК 023.5:37.018.46

Климова В.В.
/ м. Маріуполь /

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Важливе завдання, яке ставлять перед собою працівники наукової бібліотеки Маріупольського державного університету – забезпечення повного, якісного і оперативного бібліотечно-бібліографічного та інформаційного обслуговування здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників університету. Ось чому дуже важливо постійно та вчасно вдосконалювати свої професійні здібності та підвищувати кваліфікацію.

В умовах пандемії відкрилися нові можливості в цьому напрямку. Рік

пандемії був не з легких, тому що потрібно було якось пристосовуватися до нових умов праці, шукати нові підходи в роботі з користувачами. І що також важливо – не втратити хватку та встояти на вже певному рівні досягнень. Як показав час, (згодом стало чітко зрозуміло) карантин - це додаткова можливість для самоосвіти, якою в повному обсязі скористувалися працівники нашої бібліотеки.

Протягом карантину співробітники підвищували свій професійний рівень завдяки онлайн-семінарам, тренінгам, конференціям та вебінарам-практикумам тощо, а також одночасно шукали нові форми роботи з користувачами в цих нових умовах. Всього було відвідано понад 30 онлайн-заходів, серед яких: лекція «Практика віртуального інформаційно-бібліографічного обслуговування»;

– вебінар «Google Академія – переваги та недоліки», організований службою інформаційного моніторингу наукової бібліотеки ім.М.Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

– вебінар «Академічна доброчесність – запорука успішного розвитку науки і держави», що був організований незалежною компанією Clarivate Analytics;

– конференція «Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19», яку організували ВГО Українська бібліотечна асоціація та Український інститут книги;

– доповідь спеціалістки по маркетингу та співпраці з місцевою громадою бібліотечної системи Південного Аридондака (США), кандидатки на пост директора Асоціації публічних бібліотек Америки Erica Freudenberger «Riding the Waves of Chaos: Public Libraries in a Pandemic»;

– зустріч координаторів центрів «Вікно в Америку» з представниками Посольства США в Україні та ін.

Завдяки участі в цих заходах співробітники нашої бібліотеки мали змогу ознайомитися з досвідом організації інформаційно-бібліографічного обслуговування в умовах карантину, взяли до уваги найбільш затребувані форми дистанційного обслуговування користувачів, а саме: більш широке використання електронної пошти та телефонного зв'язку для обслуговування та виконання складних бібліографічних довідок через службу віртуальної довідки. Набутий досвід почали враховувати та використовувати при прийомі літератури від користувачів. Так, підручники, які були прийняті, проходили обов'язковий двотижневий карантин. Співробітники відкладали їх окремо строком на 14 днів, робили санітарну обробку, а вже потім знову видавали у користування.

Треба зазначити, що деякі співробітники бібліотеки успішно пройшли онлайн-навчання на безкоштовних освітніх платформах та отримали відповідні сертифікати. Так, працівники сектору наукового опрацювання документів та організації каталогів, а також завідувач відділу обслуговування та провідний бібліотекар успішно пройшли курс «Бібліотеки у досягненні Цілей сталого розвитку» на платформі «ВУМ онлайн». Цей курс було

розроблено ГО «ВГО Українська бібліотечна асоціація» за підтримки Програми ООН із відновлення та розбудови миру. Програму курсу наразі підтримують 13 міжнародних партнерів: Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Посольство США в Україні, а також уряди Великої Британії, Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.

Крім того, співробітники бібліотеки підвищували не тільки свій професійний рівень, а й допомагали в підвищенні кваліфікації науково-педагогічних працівників університетів міста в рамках курсів підвищення кваліфікації, який діє на базі Маріупольського державного університету. Зокрема, завідувачкою інформаційно-бібліографічного відділу було проведено заняття у дистанційному режимі за темою «Бібліотечні ресурси в науковій діяльності викладача». Слухачі курсів отримали відповіді на наступні питання: Як використовувати сайт наукової бібліотеки МДУ на допомогу науковій роботі? Які є особливості пошуку інформації в міжнародних наукометричних базах даних Scopus та Web of Science? Які є найновіші українські загальнодоступні ресурси наукової інформації?

Використання онлайн-навчання у підвищенні кваліфікації показало, що воно дає змогу швидше отримувати потрібну інформацію та пристосовуватися до нових умов в роботі, а також оперативно вживати заходи для усунення проблемних питань, або навпаки, вживати якісь інноваційні форми в роботі.

Література

1. Бібліотеки в період карантину – відкриті серця за закритими дверима. (Досвід роботи бібліотек області в умовах карантинних обмежень) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lib.zt.ua/sites/default/files/publication/9464.pdf>
2. Бібліотеки в умовах пандемії COVID-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/4579-biblioteky-v-umovakh-pandemii-covid-19%20>
3. Дистанційна самоосвіта бібліотекарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dnpb.gov.ua/ua/23614-2/>
4. Карантин – час для онлайн освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://library.udau.edu.ua/novini/karantin-chas-dlya-on-lajn-osviti.html>
5. Положення про наукову бібліотеку Маріупольського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slibr.mdu.in.ua/olderfiles/dlja_storinok/02-5_Polozhennia_NB_MDU.pdf
6. Правила користування науковою бібліотекою Маріупольського державного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://slibr.mdu.in.ua/olderfiles/dlja_storinok/02-5_Pravyla_korystuvannia_NB_MDU.pdf
7. Про роботу бібліотек області в умовах карантину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ounb.km.ua/biblio/skill_up/index.php?k=202018
8. Робота бібліотеки в умовах карантину [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kpi.ua/2020-kp14-2>

УДК 005.9:378.4

Коновалова Ю.В.

/ м. Маріуполь /

ОРГАНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО (ЗАГАЛЬНОГО) ДІЛОВОДСТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ПРОЗОРИСТЬ ТА ВІДКРИТІСТЬ ПРОЦЕСІВ

Організація діловодства в сучасних українських закладах вищої освіти, зокрема документування управлінської інформації та організації роботи зі службовими документами, здійснюється за основними напрямками: адміністративне (загальне) діловодство, робота з документами з питань освітнього процесу, кадрове діловодство, робота з документами з фінансових питань. Вказані напрями мають свою особливість, проте принципи організації адміністративного (загального) діловодства простежуються в кожному з перелічених вище. Враховуючи це, актуальності набуває питання прозорості та відкритості саме адміністративного (загального) діловодства.

Принцип прозорості та відкритості в реаліях сучасності простежується через наявність нормативно-правової бази організації адміністративного (загального) діловодства та представлення її на офіційному сайті закладі вищої освіти.

Проблематика питань адміністративного (загального) діловодства висвітлювалась в публікаціях О. О. Карпенко та М. М. Матліної [3], Ю. І. Палехи [7]. Дотримання принципів прозорості та відкритості закладів вищої освіти в сучасній Україні розкрито в публікаціях Л. О. Варченко-Троценко та Н. В. Морзе [6], І. А. Малютіна [4], О. В. Ревенко [11].

На сьогодні основними нормативно-правовими актами та державними стандартами загальнодержавного рівня, які регламентують організацію адміністративного (загального) діловодства, є:

- Деякі питання документування управлінської діяльності;
- Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання;
- Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях;
- Перелік типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів.
- Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. ДСТУ 4163:2020.

Постановою Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55 «Деякі питання документування управлінської діяльності» [1] було затверджено документи організаційного характеру, а саме:

– Типову інструкцію з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну, яка визначає порядок проходження електронного документа з моменту його створення (або одержання) до моменту відправлення (або передавання) до архівного підрозділу установи; загальні засади функціонування та використання системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; оперативний обмін інформацією з використанням службової електронної пошти;

– Типову інструкцію з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, яка встановлює вимоги щодо документування управлінської інформації та організації роботи з документами, створеними у паперовій формі Секретаріатом Кабінету Міністрів України, центральними органами виконавчої влади та ін.;

– Регламент організації взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі, що визначає основні засади організації юридично важливої взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі.

Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання [9], затверджений наказом Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5 встановлює загальні вимоги щодо впровадження електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису, організації роботи з електронними документами у діловодстві в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності та щодо їх підготовки до передавання на архівне зберігання.

Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях [10], затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5 встановлюють єдині вимоги щодо створення управлінських документів та роботи зі службовими документами, а також порядок їх архівного зберігання в державних органах, органах місцевого самоврядування, в установах і організаціях незалежно від форм власності. Також Правила є нормативно-правовим актом, обов'язковим для виконання всіма установами.

Перелік типових документів, що створюються під час діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів [8], затверджений наказом Головного архівного управління при Кабінеті Міністрів України від 20.07.1998 № 41 включає типові документи, що створюються під час документування однотипних (загальних для всіх) управлінських функцій, виконуваних державними органами та органами місцевого самоврядування, іншими установами, підприємствами та організаціями незалежно від функціонально-цільового призначення, рівня і

масштабу діяльності, форми власності, а також документацію, що створюється в результаті виробничої та науково-технічної діяльності організації.

ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» [2], затверджений наказом Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 01.07.2020 № 144, що набув чинності 01.09.2021, встановлює: склад реквізитів; вимоги до змісту та місця розташування реквізитів у документах; вимоги до бланків та оформлення документів; вимоги до виготовлення документів.

На підставі вище перелічених документів розробляються локальні нормативно-правові акти, які регламентують організацію адміністративного (загального) діловодства. Зокрема, інструкції з діловодства конкретного закладу вищої освіти та супровідні методичні рекомендації. Дотримання принципів прозорості та відкритості освіти закладів вищої сучасної України в питаннях організації адміністративного (загального) діловодства простежується через представлення локальних нормативних актів з діловодства на офіційному сайті конкретного закладу. До прикладу, на веб-сайті Маріупольського державного університету [5] у розділі «Публічна інформація» є пункт під назвою «Документообіг», в якому знаходиться перелік посилань на нормативні акти, згідно з якими здійснюється рух документів в установі. До переліку документів входять:

– Інструкція з діловодства у Маріупольському державному університеті, яка встановлює вимоги щодо документування управлінської інформації та організації роботи з документами, а також визначає порядок проходження документа з моменту його створення (або одержання) до моменту відправлення (або передавання) до архіву університету;

– додатки до Інструкції з діловодства;

– рекомендації щодо систематизації та зберігання документів у діловодстві та передачі їх на зберігання до архівного відділу МДУ, які встановлюють єдині вимоги щодо систематизації та зберігання документів, а також вимоги передавання справ до архівного відділу університету.

Отже, представлення інформації щодо організації адміністративного (загального) діловодства на сайтах установ, зокрема закладів вищої освіти, по-перше підкреслює прозорість та відкритість напрямів діяльності установи, по-друге є каналом оперативної передачі та отримання необхідної інформації, по-третє є нормативно-методичним забезпеченням для здійснення діловодних процесів, особливо для співробітників, які нещодавно були прийняті на роботу.

Література

1. Деякі питання документування управлінської діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 55. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.09.2021).

2. ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів»: наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 01 липня 2020 року № 144. – URL: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=90348 (дата звернення: 05.09.2021).

3. Карпенко О.О. Сучасне діловодство : навч. посіб. / О. О. Карпенко, М. М. Матліна. – Х. : Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. – 75 с.

4. Малютін І. А. Відкритість та прозорість навчання – важлива умова забезпечення якості вищої освіти / І. А. Малютін // Забезпечення відкритості, прозорості та об'єктивності оцінювання якості навчальної роботи студентів: досвід, проблеми, перспективи розвитку : зб. матеріалів наук.-метод. конф., 2 лют. 2010 р. : у 2-х т. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол.: А. М. Колот, С. В. Степаненко, Т. В. Гуть]. – Київ : КНЕУ, 2010. – Т. 2. – С. 544–545.

5. Маріупольський державний університет – URL: <https://http://mdu.in.ua/index/dokumentoobig/0-47> (дата звернення: 06.09.2021).

6. Морзе Н. В. Е-портфоліо як інструмент відкритості та прозорості освітньої діяльності сучасного університету / Н. В. Морзе, Л. О. Варченко-Троценко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – Т. 52, вип. 2. – С. 62-80.

7. Палеха Ю. І. Загальне діловодство: теорія та практика керування документацією із загальних питань: навч. посіб. – Вид. 4-те (виправлене і доповнене) – К. : Ліра-К – 2017.– 624 с.

8. Перелік типових документів, що створюються під час діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, інших установ, підприємств та організацій, із зазначенням строків зберігання документів: наказ Міністерства юстиції України від 12 квітня 2012 року № 578/5. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-12#n14> (дата звернення: 07.09.2021).

9. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 року № 1886/5. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#n24> (дата звернення: 05.09.2021).

10. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 року № 1000/5. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 05.09.2021).

11. Ревенко О. В. Прозорість та інформаційна відкритість як фактор забезпечення якості вищої освіти / О. В. Ревенко, Т. В. Ревенко // Публічне управління ХХІ століття: синтез науки та практики: зб. тез XIX міжнар. наук. конгресу, 19 квіт. 2019 р. – Х: ХарПІ НАДУ «Магістр», 2019. – С. 272-276.

РАНЖИРОВАНИЕ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА КАЧЕСТВО ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК БЕЛАРУСИ

Внедрение в деятельность университетской библиотеки новых направлений работы требует постоянной адаптации к изменяющимся условиям, которые оказывают влияние на ее качество. Такая зависимость побуждает к выявлению и систематизации тех факторов, которые, так или иначе, сказываются на деятельности университетской библиотеки.

В научной и справочной литературе определения понятия «фактор» рознятся. Мы будем понимать под таковым причину, изменяющую качество. Основываясь на данной трактовке, в первую очередь выявим объективные и субъективные факторы, влияющие, по нашему мнению, на качество деятельности библиотеки. Кроме этого, определим среди них внешние (макро), субвнешние (мидифакторы) и внутренние (микро) факторы [1, с. 220].

Воздействие макрофакторов рассматривается нами в призме сфер культуры, науки и образования Республики Беларусь в целом. Мидифакторы характеризуются тенденциями в области белорусского библиотечного дела, а микрофакторы влияют на качество деятельности библиотеки в рамках отдельно взятого университета.

Объективными внешними факторами (макрофакторами), влияющими на качество деятельности университетской библиотеки, являются: современные тенденции и приоритеты в области развития сфер культуры, науки и образования Республики Беларусь; уровень финансирования культурных, научных, образовательных инициатив и проектов; современное нормативно-правовое обеспечение деятельности учреждений культуры, науки и образования; тенденции развития новых информационных технологий в области культуры, науки и образования Республики Беларусь.

К объективным субвнутренним факторам (мидифакторам), оказывающим влияние на качество деятельности университетской библиотеки, мы отнесли: современные тенденции и приоритеты развития библиотечного дела в Республике Беларусь; уровень высшего и последиplomного библиотечного образования в Беларуси; совершенствование нормативно-правовой базы и форм ведомственной отчетности в области библиотечного дела; уровень развития информационных технологий в библиотечном деле Республики Беларусь.

Университетская библиотека, являясь подразделением учреждения высшего образования, подвергается воздействию субъективных **внешних факторов (микрофакторов),** которые связаны с качеством деятельности ее ведомственной организации. Выделим среди них организационные

(существующие на уровне университета) и коммуникативные (уровень взаимодействия руководства университета с библиотекой).

К *организационным факторам* относятся: 1) авторитет университета среди других учреждений высшего образования страны и мира; 2) следование миссии университета; 3) реализация стандарта университета; 4) уровень финансирования университета; 5) внедрение и использование в деятельности университета современных облачных и цифровых технологий; 6) тенденции кадровой политики университета. Среди коммуникативных факторов выделим: взаимодействие ректората с руководством и персоналом библиотеки; характер взаимоотношений руководства библиотеки с ректоратом; уровень взаимодействия библиотеки со всеми структурными подразделениями университета; уровень продуктивности сотрудничества ректората и библиотеки.

Субъективные внутренние факторы (микрофакторы), по нашему мнению, делятся на организационные и технологические.

К *организационным факторам* относятся: а) следование миссии библиотеки; б) реализация устава библиотеки; в) уровень финансирования библиотеки; г) внедрение и использование в деятельности библиотеки облачных и цифровых технологий; д) тенденции кадровой политики библиотеки.

Внутренними технологическими факторами, оказывающими влияние на качество деятельности библиотеки, будут служить: уровень качества материально-технической базы библиотеки; уровень качества библиотечного фонда университетской библиотеки; уровень библиотечного обслуживания пользователей библиотеки; уровень качества профессиональной подготовки персонала университетской библиотеки; уровень качества проведенных библиотечных мероприятий; уровень самооценки деятельности университетской библиотеки с позиций инновационности.

В рамках констатирующего этапа педагогического эксперимента по формированию квалитетической компетенции руководителей университетских библиотек (январь–февраль 2017 г.) [2, с. 65], 28 респондентам была предложена анонимная анкета, в которой требовалось проранжировать по степени важности факторы, влияющие на качество деятельности библиотеки данного типа. Объектами ранжирования явились следующие факторы:

1. Взаимодействие ректората с руководством и персоналом университетской библиотеки.

2. Характер взаимоотношений руководства университетской библиотеки с ректоратом.

3. Уровень взаимодействия библиотеки со всеми структурными подразделениями университета.

4. Уровень продуктивности сотрудничества ректората и библиотеки университета.

5. Следование миссии университетской библиотеки.

6. Реализация устава университетской библиотеки.

7. Уровень финансирования университетской библиотеки.
8. Внедрение и использование в деятельности библиотеки облачных и цифровых технологий.
9. Тенденции кадровой политики университетской библиотеки.

Руководствуясь данными опроса, расположим в порядке убывания субъективные внешние коммуникативные факторы и субъективные внутренние организационные факторы, существующие на микроуровне, в рамках конкретного университета (Таблица 1).

Таблица 1

Доля факторов в общем объеме совокупности

Фактор	Расчет	Доля факторов, %
1	$413/9605 = 0,042$	4,2%
2	$505/9605 = 0,052$	5,2%
3	$703/9605 = 0,073$	7,3%
4	$1277/9605 = 0,13$	13,2%
5	$638/9605 = 0,066$	6,6%
6	$398/9605 = 0,41$	4,1%
7	$2412//9605 = 0,25$	25,1%
8	$2104/9605 = 0,219$	21,9%
9	$1155/9605 = 0,12$	12,0%

Среди коммуникативных факторов руководители библиотек придают особое значение уровню продуктивности сотрудничества ректората и университетской библиотеки (13,3%), на втором месте по значимости располагается уровень взаимодействия библиотеки со всеми структурными подразделениями (7,3%), за ним следует характер взаимоотношений руководства библиотеки с ректоратом университета (5,2%), замыкает перечень фактор взаимодействия ректората с руководством и персоналом библиотеки университета (4,2%).

Анализ ранжирования коммуникативных факторов показал, что важнейшим из них для респондентов выступает фактор финансирования университетской библиотеки (25,1%), вторым по важности является уровень внедрения и использования в деятельности университетской библиотеки облачных и цифровых технологий (21,9%) и тенденции кадровой политики (12,0%).

Вместе с тем, по мнению опрошенных, менее всего на качество деятельности библиотеки данного типа оказывают влияние миссия и устав организации – 6,6% и 4,1% соответственно.

Результаты ранжирования субъективных внешних коммуникативных факторов, влияющих на качество деятельности университетской библиотеки вполне закономерны и связаны, прежде всего, с потребностью руководства в

налаживанні більш продуктивного співробітництва з ректоратами університетів і підрозділами своїх бібліотек.

Аналіз суб'єктивних внутрішніх організаційних факторів свідчить про недостатнє фінансування мережі університетських бібліотек, що, в свою чергу, суттєво впливає на рівень автоматизації і кадрові ресурси бібліотек даного типу.

Дані поточного ранжирующего опроса керівників університетських бібліотек Білорусі допомогли детально вивчити сучасне становище бібліотек даного типу, розробити навчальний курс по формуванню кваліметричної компетенції з використанням реальних ситуацій оцінювання і кейс-методів [3, с. 175].

Література

1. Люцко, Н.М. Фактори, що впливають на якість діяльності бібліотеки закладу вищої освіти / Н.М. Люцко // Матеріали ІV Міжнародного конгресу «Бібліотека як феномен культури»: Інформаційні ресурси бібліотек в освітній, науковій і соціокультурній середі, Мінськ, 4–6 жовтня 2016 р. / Національна бібліотека Білорусі; [складач А.А. Суша]. – Мінськ, 2016. – С. 220-224.

2. Люцко, Н.М. Формування кваліметричної компетенції керівників бібліотек закладів вищої освіти: констатуючий етап / Н.М. Люцко // Бібліотечні вісники. – 2017. – № 9. – С. 65–71.

3. Люцко, Н.М. Формування кваліметричної компетенції керівників університетських бібліотек Білорусі: результати педагогічного експерименту / Н.М. Люцко // Бібліотечні вісники. – 2020. – № 12. – С. 173-180.

УДК 005.9:050.486

Петрова І.О.
/ м. Маріуполь /
Ялі Д.В.
/ м. Маріуполь /

ВИСВІТЛЕННЯ ДІЛОВОДНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У ФАХОВІЙ ПЕРІОДИЦІ

Становлення національної системи діловодства в Україні актуалізувалось після 1991 року. Проголошення незалежності нашої країни одночасно поставило ряд питань, вирішення яких мало врегулювати напрямки діяльності української держави. Одним з таких нагальних питань стає формування національної системи діловодства, що відповідає новому внутрішньому політичному устрою, новій державній системі.

У першій половині 1990-х років вирішуються такі питання:

– прийняття закону, який має відношення до регулювання організації

діловодства в Україні [2];

– заснування наукової установи, яка одним з основних напрямів своєї діяльності мала вивчення історії, теорії, сучасних технологій діловодства, закордонного досвіду керування документальними процесами, участь у розробленні концепцій та програм, прогнозів розвитку сфери діловодства, розроблення проектів нормативних і методичних документів з питань організації діловодства [4];

– здійснювати науковий підхід до питань організації діловодства, зокрема через обговорення найбільш актуальних з них під час симпозіумів, наукових конференцій, круглих столів, на шпальтах фахової періодики тощо.

Фахова українська періодика, яка приділяла та продовжує приділяти вагомому увагу діловодній проблематиці, представлена такими виданнями: «Студії з архівної справи та документознавства», «Архіви України», «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», «Вісник Книжкової палати», «Бібліотечна планета», «Бібліотечний вісник», «Архівознавство. Археографія. Джерелознавство» тощо.

Предметом дослідження, для з'ясування стану висвітлення проблем сучасного українського діловодства за 2015-2020 роки, стали науково-періодичні видання «Студії з архівної справи та документознавства» та «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія», а саме архів номерів, представлений на порталі «Наукова періодика України» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського [1].

Першим науково-періодичним виданням, в якому з'явилась рубрика, що висвітлювала проблеми документознавства, є «Студії з архівної справи та документознавства». «Документознавство; історія, теорія, практика» саме та рубрика цього часопису, дописувачі якого акцентують увагу на питаннях теоретичного, історичного, фундаментального, прикладного спрямування у сфері діловодства. За період з 2015 року до 2020 року на порталі «Наукова періодика України» Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського представлено два номери часопису за 2015 рік та 2019 рік. Діловодній проблематиці присвячено дев'ять статей, в яких питаннями дослідження стає історія діловодства, електронне діловодство, галузеве документальне забезпечення.

Поява в лютому 2004 року наукового часопису «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» стало ще однією подією для українського документознавства. Засновником видання виступила Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Назва видання чітко вказує на наукові пріоритети його засновника, для котрого існування подібного є конче необхідною умовою розвитку «часописної науки» у сфері дисциплін документально-комунікаційного циклу. Задля успішного здійснення науково-видавничого проекту фахівці об'єдналися в редакційну раду з дорадчими повноваженнями і редакційну колегію, котрі є відповідальними за якість друкованого продукту. Головний редактор (на той час): М. Слободяник, доктор історичних наук, професор. Програмні завдання часопису редакція виклала в першому числі першого року «Бібліотекознавство.

Документознавство. Інформологія», де метою нового фахового видання визначалось «комплексне відображення споріднених проблем розвитку бібліотекознавства, документознавства, інформології та висвітлення теоретичних засад цих наук і їх впливу на практику» [3, с.7]. Мета окреслила пріоритетну проблематику часопису: інтеграція наук документально-комунікаційного циклу; спільне й особливе в теоретико-методологічних засадах бібліотекознавства, документознавства, інформології; міждисциплінарні проблеми методології та методики наукових досліджень; формування і забезпечення збереження документальних фондів; інформатизація бібліотек та інших документально-інформаційних систем, документаційного забезпечення управління [там само, с. 7]. Цим завданням підпорядковуються редакційні статті на актуальні теми, що визначають головну сюжетну лінію номера; розмаїта тематика студій зовнішніх дописувачів (рецензії на літературні галузеві новинки, хронікальні замітки про захист дисертацій тощо).

За 2015-2020 роки на порталі «Наукова періодика України» Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського представлено 22 номери часопису «Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія» (2015-2019 роки – номери за кожний квартал, 2020 рік – 2 номери, за перший та другий квартали). Опубліковано, за вказаний період, 21 статтю з діловодної проблематики, які здебільшого присвячені питаннями дослідження історії конкретних процесів діловодства та галузевого документаційного забезпечення.

Отже, науковий підхід в дослідженні діловодних процесів є очевидним і нагальним, тому що виважене, логічне, послідовне вивчення організації процесів документування управлінської інформації та організації роботи зі службовими документами надає розуміння, в яких саме аспектах потрібна їх оптимізація та вдосконалення.

Література

1. Наукова періодика України НБУВ ім. В. І. Вернадсько-го. URL : http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN (дата звернення: 07.09.2021).
2. Про Національний архівний фонд і архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 року № 3814-XII. Дата оновлення 16.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 08.09.2021).
3. Слободяник М. С. Концепція та пріоритетна проблематика журналу. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2004. № 1. С. 7-8.
4. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства. URL : <https://undiasd.archives.gov.ua> (дата звернення: 07.09.2021).

**АРХІВОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА
ТА АРХІВНА СПРАВА»**

Питання архівної освіти сьогодні, як і 100 років тому не втрачає своєї актуальності навіть в реаліях сучасного діджиталізованому інформаційному суспільстві. Навіть навпаки сучасні установи прагнуть максимально повно та системно зберігати ретроспективну інформацію про результати власної діяльності, що в поєднанні з моніторингом поточних документальних ресурсів дає можливість точно прогнозувати та коригувати траєкторії розвитку в майбутньому. Отже, безцінними для будь-якої установи повсякчас є фахівці з діловодства та архівної справи. Тому, доречно розібратися у сутності навчальної дисципліни «Архівознавство», яка займає провідне місце у підготовці фахівців-документознавців. Головним завданням для всіх небайдужих є її гармонізація згідно з міжнародними класифікаторами освіти при збереженні традицій, що склалися через давність архівної справи в Україні.

Архівознавство є комплексною системою знань, що вивчає історію, теорію і практику архівної справи, правові та економічні засади. З цього визначення архівознавства випливає його суть як навчальної дисципліни, що сприяє підготовці фахівців для архівних установ, яким у науковій і практичній діяльності доводиться вирішувати проблеми архівістики [1].

Місце, роль і функції архівознавства як навчальної дисципліни визначаються кваліфікаційними характеристиками та державним стандартом рівня знань і практичних навиків бакалаврів та магістрів. Загальне завдання курсу «Архівознавство» полягає в тому, щоб дати майбутнім фахівцям систему знань з історії зародження і розвитку архівної справи, формування Національного архівного фонду України, становлення архівної системи та діяльності державних архівних установ, основних принципів комплектування, зберігання і використання інформаційно-документальних ресурсів.

Предметом архівознавства як наукової системи є тенденції та закономірності становлення й розвитку архівної справи, наукові засади експертизи цінності документів, організації документів Національного архівного фонду, архівного описування, створення довідкового апарату, зберігання та використання відомостей, що містяться в архівних документах [1].

Об'єкт архівознавства складають Національний архівний фонд та система архівних установ.

У теоретичному осмисленні проблем, пов'язаних із предметом та об'єктом архівознавства, виробленням методів їх вирішення полягає головне завдання архівознавства.

Архівознавство стало наукою завдяки тому, що спирається на

загальнонаукові й специфічні методи дослідження. Сукупність цих методів та основоположних принципів науковості, історизму, об'єктивності, всебічності становить методологічну основу архівознавства. Розглянемо докладніше основні методи та принципи архівознавчого дослідження. Його підґрунтям є загальна теорія історичного пізнання, що користується універсальними методами наукового аналізу і синтезу, які дозволяють досліджувати структуру архівного фонду, аналізувати всі його елементи, ідентифікувати документи. Водночас за допомогою методу синтезу роблять висновки й теоретичні узагальнення.

Вивчення документів як одне з найважливіших завдань архівознавства найчастіше опирається на методи історичного джерелознавства: наукової евристики, класифікації і критики джерел, їх ідентифікації тощо. Крім того в архівознавстві застосовують методи соціологічних досліджень, статистично-математичного опрацювання матеріалів із застосуванням комп'ютерної техніки та новітніх інформаційних технологій.

Усі компоненти архівознавства, насамперед історія, теорія і практика архівної справи, ґрунтуються на основоположних принципах науковості, історизму, об'єктивності та всебічності. Послідовне дотримання всіх цих принципів, своєрідних правил для дослідника, є гарантом правдивого висвітлення будь-якої архівознавчої проблеми [2].

Архівознавство як наукова система і навчальна дисципліна тісно пов'язане з практикою архівної справи. Воно має першочергове значення для прикладних досліджень, неодмінною рисою яких повинно бути наукове обґрунтування практичних рекомендацій і пропозицій, спрямованих на вдосконалення роботи архівних установ, підвищення її ефективності. У тісному зв'язку з практикою проводяться і дослідження з історії й теорії архівного будівництва. Історіософія позитивізму орієнтує на виявлення позитивного, прогресивного у процесах та явищах минулого, узагальнення кращого досвіду, винесення уроків з минулого, застереження від повторення помилок і негативних явищ.

Отже, дослідження місця архівознавства в системі підготовці фахівців-документознавців є актуальним питанням сучасної професіології та заслугове подальших студіювань задля покращення змісту освіти здобувачів за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Література

1. Архівознавство: підручник / Я.С. Калакури, І.Б. Матяш. – Київ: КМ Академія, 2002. – 356 с.

2. Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства : офіційний веб-сайт. – Режим доступу: <https://undiasd.archives.gov.ua/>

ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ОСВІТА В УКРАЇНІ

Вища освіта України до середини 1990-х років не мала практики підготовки фахівців документознавчого спрямування у розширеному контексті трактування змісту цього наукового напрямку. Провідними закладами вищої освіти, які вішли у історію вітчизняної освіти як піонери підготовки здобувачів за новою спеціальністю стали інститути культури, основними напрямками підготовки яких були бібліотечні спеціальності. На початковому етапі інституалізації документознавчої освіти кафедри перетворилися в осередки розвитку спеціальності «Документознавства та інформаційної діяльності» [1]. У межах формування нових підходів до вищої освіти інформаційного суспільства відбуваються зміни і в підготовці документознавців в межах нової спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що введена з 2015 року в Україні [4]. Майбутні фахівці інформаційної сфери повинні не тільки мати ґрунтовні теоретичні знання і практичні навички, а й бути готовими до професійних, технологічних, управлінських та інших змін. Тому однією з актуальних проблем є удосконалення змісту освіти майбутніх фахівців інформаційної сфери документознавство, формування компетенцій, спрямованих на підготовку конкурентоспроможного фахівця. Саме така нагальна потреба вплинула на зміну бачення підготовки здобувачів цієї спеціальності у Маріупольського державного університету і вже влітку 2021 планується перший набір на освітньо-професійну програму «Документознавство, керування документальними процесами» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [2].

Наразі можна сказати, що сучасний розвиток напрямку підготовки фахівців з документознавчої та інформаційної діяльності є сполученням розмаїтих підходів до змісту і форми навчання та визначення спеціалізації студента-випускника. Питання підготовки документознавців в різні роки розглядали В.В. Бездрабко, С.Г. Кулешов, Н.М. Кушнаренко, О.В. Матвієнко, Ю.І. Палеха, Л.Г. Петрова, М.С. Слободяник, А.А. Соляник, В.Г. Спрінсян, Л.Г. Філіппова та ін. [3].

Документознавство як навчальна дисципліна зазнала багато змін за історію свого існування. У процесі апробації пропонованих навчальних планів народжувалися пропозиції щодо удосконалення їх змісту. Наприклад, у 2001 році навчальні плани спеціальності розширено за рахунок таких професійних дисциплін – «Електронне документознавство» та «Організація інформаційної діяльності в органах управління».

У 2003 році було започатковані магістерські програми. Головне функційне призначення магістерської програми за визначенням полягає в підготовці майбутніх науково-педагогічних кадрів. Протягом 2004-2008 років освіта в Україні активно трансформувалася, був посилений блок навчальних

дисциплін.

У цей період постійно здійснювалася трансформація навчальних планів з метою їх удосконалення і доведення до вимог теорії і практики.

Поступово збільшилася вага дисциплін управлінського спрямування (частина яких була представлена в планах освітнього рівня «бакалавр», наприклад «Державне управління», а інші – в планах ОКР «спеціаліст» – «Теорія управління», «Прийняття управлінських рішень», «Місьцеве самоврядування» тощо [4].

Позитивним аспектом можна вважати наявність у планах цього періоду дисциплін «Стандартизація і сертифікація», «Захист інформації», «Організація референтської та офісної діяльності», а також дисципліни «Спеціальне діловодство», «Фінансово-планове документознавство». Також була запропонована дисципліна «Методики вивчення документів», яка давала можливість познайомитися з основними методиками і методами дослідження документів. Цікавою дисципліною для майбутніх документознавців стала дисципліна «Наукова експертиза документів», що поряд з «Архівознавством» сприяє розкриттю всіх особливостей наукової експертизи архівних документів, їх грошової оцінки тощо. До архівознавчого блоку дисциплін можна додати і «Архівну евристику». Чіткою лінією проходять дисципліни комп'ютерної підготовки студентів: «Інформатика та комп'ютерна техніка», «Системи управління базами даних», «Комп'ютерні системи і мережі», «Інтернет-технології» тощо.

Зменшився обсяг аудиторних годин і відповідно – збільшився відсоток годин на самостійну роботу студентів, що відповідає вимогам Болонської системи.

У робочих планах суттєво скорочені такі форми занять як семінари, трохи менше скорочено години лекційні та практичних занять, які активно можна використовувати для впровадження інтерактивних форм навчання, що відповідає сучасним вимогам і реаліям часу. Також в багатьох планах відсутні курсові роботи. Вони замінені різними індивідуальними завданнями, формами самостійної роботи студентів, адже активно впроваджується в систему підготовки студентів у вищій школі проєктне навчання, серед яких і науково-дослідні та творчі проєкти.

У навчальних планах спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» ОПП «Документознавство» введені деякі нові дисципліни, серед яких «Інформаційне обслуговування користувачів інформаційних установ», «Інформаційний моніторинг», «Офісні технології в документаційній діяльності» тощо.

Підбиваючи підсумок, можна зробити ряд висновків. Вважаємо, що через масштабність змін, які відбулися в розвитку інформаційно-технологічної сфери, а також у логіці розвитку документознавства, і зважаючи на множини чинників, які впливають на розвиток освітньої практики, актуальним є дослідження процесів розвитку професійної документознавчої освіти, визначення передумов, етапів та закономірностей її становлення як сфери педагогічної практики та напряду наукових

досліджень.

Сучасний стан теорії та практики розвитку документознавчої освіти характеризується необхідністю системного теоретичного осмислення багаторічного практичного досвіду підготовки документознавців, потребою у професіологічних дослідженнях документознавчої освіти, зокрема, у Маріупольському державному університеті. Перехід від рівня вивчення явищ до рівня пізнання сутності потребує розкриття суперечностей, які існують у розвитку документознавчої освіти, висвітлення взаємозв'язків та взаємопереходів кількісних та якісних змін. Для досліджень документознавчої освіти важливим є поєднання вивчення історії становлення документознавчої освіти та її теорії (структури, функцій, зв'язків документознавчої освіти у її сучасному стані), а також перспектив подальшого розвитку.

Література

1. Бездрабко В.В. Документознавство в Україні: інституціоналізація та сучасний розвиток : монографія. – Київ : Четверта хвиля, 2009. – 720 с.

2. Документознавство, керування документаційними процесами : проект освітньо-професійної програми ОС «Бакалавр» // Маріупольський державний університет. – Режим доступу: <http://mdu.in.ua/Dokumenty/obgovorennia/OPP/2020/opp-bakalavr-ibas-zmini-12.11.2020.doc>.

3. Іванова Н. Формування проектної компетентності у майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної й архівної справи // Науковий вісник Мелітопольського держ. ун-ту. – 2018. - № 1(18). – С. 233–237.

4. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова КМУ № 266 від 29 квітня 2015 року // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF/page/>

УДК 373.3/.5.091.33-028.22

Сивак О.А.

/ м. Маріуполь /

Сивак Д.С.

/ м. Бердянськ /

СУТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ У СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ

В умовах становлення і розвитку в Україні інформаційного суспільства запровадження компетентнісної моделі шкільної математичної освіти, в основі якої лежать діяльнісний та особистісно зорієнтований підходи, стає об'єктивно необхідним. Сутність компетентнісного підходу полягає в тому, щоб сформувати в учнів не тільки систему знань, умінь і навичок, але й сукупність взаємозалежних смислових орієнтацій, досвіду діяльності,

необхідних для здійснення особистісно й соціально значимої продуктивної діяльності стосовно об'єктів реальної дійсності.

Принциповою для компетентнісного підходу є ідея про нерозривну єдність, цілісність знань, умінь і особистісних якостей людини. У зазначеному контексті навчання математики має включати такі аспекти, які є багатьох шкільних навчальних предметів. Серед них, у першу чергу, слід назвати аксіологічний, мотиваційний, когнітивний, інформаційний, інтелектуальний, загальнокультурний, комунікативний, світоглядний компоненти навчання математики.

Уперше про інтелект-карти заговорили ще у 70-х роках минулого століття, а автором ідеї став відомий психолог Тоні Бьюзен. Він займався вивченням особливостей мислення найвідоміших вчених світу: Альберта Ейнштейна, Томаса Едісона та Леонардо да Вінчі, та дійшов висновку, що всі вони використовували ментальні можливості свого мозку на 100%. Намагаючись зрозуміти, як їм це вдавалося, Бьюзен розробив унікальну технологію осмислення та запам'ятовування інформації, яку згодом назвав інтелект-картою [1].

Метод інтелект-карт є графічним відображенням мислення, в якому задіяні всі перераховані раніше ментальні здібності. Суть цієї методики полягає в візуалізації - супроводі розумового процесу малюванням блок-схем, які фіксують все нові думки, висновки і переходи між ними. При цьому починає активніше працювати зазвичай загальмована права півкуля мозку, і стає сильнішою інтуїція - функція мислення.

У наш час кожен стикався і, найчастіше, активно користується технологією інтелект-карти, також званої «картою мозку», «картою розуму», це відмінний спосіб візуальної оптимізації та впорядкування глобального завдання на більш рефлексивно зрозумілі міні-процеси, для досягнення результату. Ця технологія відмінно розвиває творче мислення [3, с. 88].

Проблематикою створення інтелект-карт займаються такі вчені, зокрема брати Тоні та Барі Б'юзени, Хорст Мюллер; Копил В. І. та ін. Серед вітчизняних науковців: Аксьонова О. В., Терещенко Н. В.

Інтелект-карта («карта розумових дій», «ментальна карта», «карта пам'яті», в оригіналі – Mind Map) – це схема, яка візуалізує певну інформацію при її обробці людиною, це спосіб зображення процесу загального системного мислення за допомогою структурно-логічних схем радіальної організації.

Створення інтелект-карти передбачає: беззаперечну наявність центрального образу; ієрархію зв'язків; нумеровану послідовність викладення змісту; використання графічних образів; лаконічність та чіткість викладення думок; по одному ключовому слову (словосполученню) на кожній лінії; поєднання різних змістовних блоків ієрархії в разі необхідності; відмежування різних змістовних блоків за потреби граничними лініями.

Інтелект-карта реалізується у схемі, на якій зображені слова, ідеї, завдання або інші поняття, пов'язані гілками, що відходять від центрального поняття або ідеї. В основі цієї техніки лежить принцип «радіантні мислення»

(від лат. *radians* - «випускає промені»), що відноситься до асоціативних розумових процесам, відправною точкою або точкою докладання яких є центральний об'єкт. У свою чергу «радіальне мислення» - це асоціативне мислення, відправною точкою якого є центральний образ. Від центрального образу в усі напрямки розходяться промені до кордонів листа. Над променями пишуть ключові слова або малюють образи, які з'єднують між собою розгалуженими лініями. подібна запис дозволяє інтелект-карти зростати безмежно і постійно доповнюватися.

Це показує нескінченну різноманітність можливих асоціацій і, отже, невичерпність можливостей мозку. Інтелект-карти використовуються для створення, візуалізації, структуризації і класифікації ідей, а також як засіб для навчання, організації, рішення задач, прийняття рішень.

Американські психологи і біологи довели, що по цілому ряду причин людина максимально результативно сприймає інформацію в наочній формі [1]. Так як зір найсильніше з п'яти почуттів, через нього ми отримуємо від п'ятдесяти до вісімдесяти відсотків інформації це наголошувалось вченим Бьюзен Т. Обробляючи саме зорову інформацію, людина витрачає до половини своїх мозкових ресурсів. Візуалізація інформації безпосередньо пов'язана з тим, що зображення люди запам'ятовують краще, ніж слова, особливо, якщо потрібно запам'ятати надовго, чому схематичне і наочне уявлення дає більш глибокі знання. Цей феномен має назву «ефект переваги зображень» (*Picture Superiority Effect*). Результати дослідження цього ефекту показали: представлена інформація у вигляді тексту з відповідним зображенням, що підсилює посил від тексту дозволяє через три дня відновити вже 65% інформації та текст обсягом понад п'ять сторінок легко вміщається в одному графічному малюнку.

Однією з причин сприйняття зображення швидше, ніж текст, є то, як мозок обробляє інформацію. Дані у вигляді малюнка зчитуються відразу, а текст – послідовно, символ за символом, так як кожна буква сприймається, як окреме зображення.

Використання методу візуалізації інформації сприяє тенденція, що відзначається вітчизняними і зарубіжними психологами і педагогами, розвитку «кліпового мислення» у підростаючого покоління. Кліпове мислення – сприйняття інформації в формі коротких барвистих графічних зображень.

У сучасній педагогіці принцип наочності здійснюється не тільки через конкретні візуальні об'єкти та їх зображення, а також через схеми і моделі. Використовуючи кошти інформаційно-комунікативних технологій, ми дозволяємо демонструвати не тільки статичні візуальні об'єкти, але і динамічні: явища і процеси. Так як за образність відповідає права півкуля людського мозку, а за логіку і аналіз – ліве, то потрібно частіше застосовувати потенціал візуалізації навчальної інформації (графічні образи, схеми) для балансу обох півкуль. Використання візуальних об'єктів і графічних образів забезпечує ефективний розвиток візуального мислення. Незважаючи на те, що букви і цифри також є графічними символами, вони не

викликають необхідної кількості асоціацій для доброго запам'ятовування навчальної інформації, не є універсальними і обмежені знаннями іноземної мови або математичних символів.

Останнім часом метод інтелект-карт став дуже популярний і активно розвивається. Він на практиці застосовує теорію радіанного мислення. Основну ідею даної теорії і методу найкраще висловити словами її автора - американського вченого і психолога Тоні Бьюзена: «Кожен біт інформації, що надходить в мозок, кожне відчуття, спогад або думка – може бути представлений у вигляді центрального сферичного об'єкта, від якого розходяться десятки, сотні, тисячі і мільйони променів. Кожен промінь являє собою асоціацію, і кожна асоціація, в свою чергу, має в своєму розпорядженні практично нескінченним безліччю зв'язків з іншими асоціаціями. Саме це ми називаємо пам'яттю - деяку базу даних або архівом [1].

Внаслідок використання даної багатоканальної системи обробки і зберігання інформації мозок в будь-який момент часу містить «інформаційні карти», складності яких позаздрили б кращі картографи всіх часів, будь вони в змозі ці карти побачити» [4].

Це говорить про те, що в інтелект-картах відображаються зв'язки між елементами або поняттями головної ідеї або предметної області, над якою ми працюємо або яку вивчаємо. Ці зв'язки можуть бути асоціативними, причинно-наслідковими, смисловими або іншими. Складаючи такі карти, людина схематично виражає процес свого мислення, структурує інформацію у візуальній формі.

Найчастіше інформація в навчальному процесі представляється у вигляді лінійної структури, передається невеликими порціями, вивчення яких розбите по тимчасових проміжків і місці викладу матеріалу, і перешкоджає розвитку системного мислення та аналізу знань. При використанні інтелект-карт уявлення навчальної інформації дозволяє перейти від лінійної структури, до ущільнення і укрупнення змісту матеріалу, зображенню його взаємозв'язків з допомогою багатовимірних структур.

В своїх дослідженнях М. Мамонтова пропонує використовувати багатовимірні дидактичні інструменти, що дозволяють: показати всілякі логічні зв'язки між елементами знань, ущільнити і згорнути інформацію, «перейти від неалгоритмізованих операцій до алгоритмоподібним структурам мислення і діяльності» [5, с.606].

Багатомірність в такому випадку розглядається як особливе властивість відображення знань в якості візуальних об'єктів, яке реалізується за допомогою об'єднання істотних властивостей досліджуваного об'єкта чи явища, з одного боку, і узгоджується з морфологічними особливостями головного мозку людини, з іншого боку [6].

Інтелект-карти - це результативний спосіб конспектування навчальної інформації, що дозволяє ефективніше і швидше працювати з будь-яким об'ємом матеріалу, розвивати логічне мислення і творчу активність. Внаслідок чого можуть успішно використовуватися в процесі навчання, як викладачами, так і учнями.

Уже понад тридцять років метод інтелект-карт застосовується в різних областях і доводять свою ефективність на практиці, вони допомагають: результативно запам'ятовувати факти і дати, ефективно планувати свою діяльність, вирішувати різні інтелектуальні завдання.

Вперше даний метод почав застосовуватися в професійній освіті, особливо в навчанні управлінської та економічної діяльності. Але в останні п'ятнадцять років почалося його впровадження в шкільні та дошкільні установи освіти по всьому світу [2].

Все вище зазначене дає змогу виділити поняття технології інтелект-карт, як сукупність прийомів методів засобів форм організації навчальної діяльності з діагностований результатом.

Література

1. Бьюзен Т. и Б. Супермышление. Пер. с англ. Е. А. Самсонов; худ. обл. М. В. Драко. 2-е изд. Минск.: Попурри, 2003. 304 с. [Електрон. ресурс]. Режим доступу: <https://umrold.rcokoit.ru/dld/blog/mindmaps5.pdf.2>

2. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік.– Київ : Літера ЛТД, 2018. – 160 с.

3. Свалова Т.А., Інтелект-карта як засіб формуючого оцінювання знань / Т.А. Свалова, М.Ю. Мамонтова // Актуальні питання викладання математики, інформатики та інформаційних технологій. Міжвузівський збірник наукових робіт. - Єкатеринбург, 2016. - С. 86-96

4. Терещенко Н.В. Інтелект-карти – сучасні інноваційні соціальна технології навчання в системі освіти/[Ел. ресурс] // Режим доступу: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/2207/1/Tereshenko.pdf>

5. Mamontova, M. USE OF ELECTRONIC MIND MAPS FOR CREATION OF FLEXIBLE EDUCATIONAL INFORMATION ENVIRONMENTS/ M. Mamontova, B. Starichenko, S. Novoselov, M. Kusova // Smart Innovation, Systems and Technologies, 2016. – Т. 59. – С. 605-615

6. Mamontova, M. ELECTRONIC MIND MAPS AS A METHOD FOR CREATION OF MULTIDIMENSIONAL DIDACTIC TOOLS/ M. Mamontova, B. Starichenko, S. Novoselov, K. Zlokazov, M.V. Lapenok // Smart Innovation, Systems and Technologies, 2017. – Т.75. – С. 381-390

УДК 070.13:323.266

Телепіна К.О.
/ м. Маріуполь /

ЯК ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІСТУ РОЗПІЗНАТИ НЕПРАВДИВУ ІНФОРМАЦІЮ: ПРАВДА ЧИ ФЕЙК?

Правда чи фейк? Це головна інформаційна проблема сьогодення, яка виникає у будь-якої людини, зокрема й тревел-журналістів у процесі підготовки будь-якого матеріалу. Відомо, що справжню цінність мають тільки перевірені факти з першоджерел. До того ж актуальність тревел-

журналістики обумовлена тим, що на сьогодні одними з популярних і затребуваних видань вважаються матеріали, які присвячені подорожам. Загальна тенденція ЗМІ взагалі крокує до того, щоб аналітика відійшла на другий план, а інформація – на перший. Пов'язано це насамперед з уподобаннями аудиторії. Дозвілля, стрімкий розвитком туризму свідчить про те, що в нашому суспільстві відпочинок визнано однією з потреб людини. Тому тревел-журналіст зобов'язаний подавати інформацію, посилаючись на факти, у походженні стовідсотково впевнений. [1, с.7]

На сьогодні існує чимало визначень стосовно недостовірної інформації. Зокрема, одне з трактувань:

«Достовірність – це властивість інформації бути правильно сприйнятою, імовірність відсутності помилок, безсумнівна вірність наведених відомостей, які сприймає людина» [2]

Експерти ІМІ виокремлюють шість основних стандартів інформаційної журналістики:

- Баланс думок і точок зору;
- Достовірність;
- Точність;
- Повнота;
- Відокремлення фактів від коментарів;
- Оперативність подачі інформації. [1, с.7]

Зокрема, стандарт достовірності передбачає, що кожен факт у будь-якому матеріалі повинен мати ідентифіковане та надійне джерело інформації. У цьому можна переконатися завдяки ретельній перевірці. Краще всього використовувати від двох різних джерел. Краще всього передавати новину не кваплячись, ніж дезінформувати читача чи глядача. Якщо ж ви берете новину з іншого ЗМІ, то варто перейти на першоджерело й переконатися в його достовірності. [1, с.14-15]

Тревел-дослідникам слід звернути увагу на те, що матеріал може бути фейковим, якщо:

- У публікації є нерейтингові джерела;
- Наявні сумнівні факти або документи, отримані неофіційним шляхом;
- Наявні лише ті повідомлення, які підтверджують припущення автору.

Немає балансу думок. Замість цього повна суб'єктивність;

- У матеріалі прихована від користувачів частина інформації. [3]

Перевірити джерела інформації на правдивість можна завдяки спеціальним ресурсам.

ВІДЕО

Плагін InVID розроблений для журналістів, зокрема, й тревел-журналістів та покликаний полегшити боротьбу із неправдивими відео. За його допомогою можна перевіряти відеоконтент не тільки з YouTube, але й з соціальних мереж. [4]

ЗОБРАЖЕННЯ

Інструмент Image Operations – простий у використанні, проте є багатофункціональним. Він здійснює перевірку верифікації та редагувань

зображення. Варто лише вставити посилання на потрібне зображення. Далі - обрати із списку інструментів потрібний. [4]

САЙТИ ФЕЙКОВИХ НОВИН

Зараз є чимало інструментів, котрі зібрали фейкові сайти в «єдине ціле» та повідомляють про їх ненадійність. Наприклад, розширення Fake News Alert. Головне завдання - звернути увагу на ненадійні сайти [4]

У інформаційному медіапросторі слід кожного дня пильно перевіряти те, що ми чуємо, читаємо та бачимо. Адже дуже легко можна потрапити у руки фейків та опинитися дезінформованим.

Література

1. Голуб О.П. Медіакомпас: путівник професійного журналіста: практ. посібник / Інститут масової інформації. – Київ: Софія-А, 2016. – 7-15 с.
2. Портал: [Електронний ресурс]. - Dic.academic.ru – інформаційний портал. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/4173>
3. Портал: [Електронний ресурс]. – Internews.ua – інформаційний портал. – Режим доступу: <https://internews.ua/opportunity/verification-resources>
4. Портал: [Електронний ресурс]. – Nbuviar.gov.ua – інформаційний портал. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1060:perevirka-informatsiji-na-dostovimist-u-protsehi-pidgotovki-dzherelnoji-bazi-bibliotechnogo-analitichnogo-produktu-v-umovakh-informatsijnogo-protistoyannya&catid=127&Itemid=460

СЕКЦІЯ 6. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

УДК 025.21:502/504

Афанасьєва Н.С.
/ м. Маріуполь /

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ БІБЛІОТЕК З ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Однією з найбільших проблем сучасного людства є екологічний стан довкілля. Глобальна екологічна криза, в умовах якої ми живемо, є наслідком дії багатьох чинників. Це і споживацький підхід до природи, і нерегульоване зростання народонаселення тощо. Але, якщо подивитися на проблему глибше, то виявиться ще одна, чи не найсуттєвіша причина екологічної кризи, - це глибоке падіння духовності та моралі, низький рівень екологічної освіти і виховання, загалом екологічної культури переважної більшості мешканців планети.

У зв'язку з цим підготовка громадян із високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості та культури на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства й природи має стати одним з основних важелів у розв'язанні надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України [2, с.29].

Базою для здійснення заходів із вирішення такої важливої й складної державної проблеми є Концепція екологічної освіти в Україні [3], яка передбачає чітку структуру формування екологічної освіти, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення. В ній виокремлено два основних напрями освіти - формальна і неформальна. Формальна освіта охоплює всі ланки загальної системи освіти, яка існує в Україні: дошкільна, шкільна, позашкільна, професійно-технічна, вища та післядипломна. Другий напрям має просвітницький характер і спрямований на формування екологічної культури населення через засоби масової інформації, громадські екологічні об'єднання, партії тощо [1, с.64]. Тому екологічна освіта і виховання всіх верств населення є одним із найважливіших і не-обхідних шляхів, що сприятиме ефективному вирішенню надзвичайно гострих екологічних і соціально-економічних проблем сучасної України.

Бібліотечна підтримка екологічної освіти займає значне місце у цілісній системі виховання студентської молоді. Бібліотека представлена як інформаційний, освітній і культурний інститут. А бібліотечна робота, відповідно, як галузь інформаційної та культурно-просвітницької діяльності, яка представляє систему взаємопов'язаних елементів, таких як: ціль (бібліотечно-бібліографічна діяльність), суб'єкт (інформаційні ресурси), предмет (інформаційна потреба) [4, с.142].

Формування екологічної культури, екологічна освіта та надання екологічної інформації за запитом користувачів є тими «трьома китами», на яких будується робота бібліотек в цій галузі.

У цілісній системі екологічного виховання та освіти роль бібліотек обумовлюється наявністю інформаційних ресурсів, відкритістю та доступністю інформації, впровадженням сучасних технологій, кваліфікованими кадрами.

Важливою складовою екологічно-просвітницької діяльності бібліотеки є формування екологічних ресурсів (традиційних та електронних) та забезпечення вільного доступу до них користувачам.

У формуванні інформаційних ресурсів з екології значну роль відіграє координація діяльності бібліотеки ЗВО з профільною кафедрою, так важливо проводити детальний аналіз навчальних програм, що дозволяє виявити теми, які потребують додаткової інформації та доукомплектування.

Гарантією якісного обслуговування користувачів є сучасний електронний каталог бібліотеки, який відображає весь активний фонд бібліотеки та створює основу для виконання різноманітних запитів користувачів. Серед пошукових переваг ЕК є наявність детального тематичного рубрикатора. Будь-яка нова тенденція в літературі з екології знаходить відображення у предметних рубриках ЕК. Збільшення кількості запитів екологічної тематики теж приводить до поповнення та поновлення рубрикатора.

Отже, екологічне виховання – це одна з найскладніших проблем на шляху збалансованого розвитку суспільства. Бібліотеки закладів вищої освіти стають необхідною ланкою в системі безперервної екологічної освіти, безпосередніми активними учасниками у формуванні активної життєвої молоді позиції у сфері поліпшення екологічної ситуації на Землі та охорони природного середовища і довкілля.

Література

1. Бычкова Е.Ф. Секция «Экологическая информация и экологическая культура» конференции «Крым-2015». Обзор работы. Научные и технические библиотеки. 2016. №1. С. 63-67.

2. Виговська Т.В., Міронова Н.Г. Деякі аспекти реалізації неперервної екологічної освіти в Україні. Екологічний вісник. 2017. №2. С. 29-30.

3. Концепція екологічної освіти України. Київ, 2001. 15 с.

4. Рапопорт О.В. Роль бібліотеки у вихованні у студентської молоді екологічної культури. Інновації і менеджмент якості в діяльності бібліотек вищих навчальних закладів : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 жовт. 2010 р. Донецьк, 2010. С. 141-145.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ
«ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ»
(З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ
МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)**

Як зазначає директор передплатного агентства «Укрінформнаука» Т.М. Яцків, «наукова періодика – один з найважливіших інструментів для здійснення наукової комунікації між фахівцями в інтересах їхньої професійної діяльності» [6, с. 62]. Отже, надання зручного доступу користувачам до цієї групи видань, на нашу думку, є одним з пріоритетних завдань бібліотек ЗВО, якому наукова бібліотека Маріупольського державного університету (далі – *НБ МДУ*) приділяла значну увагу з початком формування комп'ютерної мережі бібліотеки та власних електронних інформаційних ресурсів:

– з 2005 р. співробітники інформаційно-бібліографічного відділу формували вебліографічні переліки повнотекстових архівів періодичних і подовжуваних видань, посилання на які рекомендували студентам, аспірантам, науковцям, а також використовували у власній роботі під час виконання тематичних довідок;

– з 2015 р. електронні копії наявних у вільному доступі видань, що користувалися підвищеним попитом, долучалися до «Електронної бібліотеки» (бази даних, доступної тільки після ідентифікації за номером читацького квитка *НБ МДУ*);

– з 2016 р. співробітники відділу комплектування та наукової обробки документів (далі – *ВКтаНОД*) надавали на сайт бібліотеки файл «Перелік посилань на повнотекстові архіви періодичних видань», який містив добірку видань за основними напрямками підготовки студентів із вказівкою хронологічного періоду номерів, наявних на сайті видання або у базі даних «Наукова періодика України» Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (далі – *БД «НПУ» НБУ ім. В.І. Вернадського*). Зазначимо, що переліки складались співробітниками *КтаНОД* саме у процесу аналізу наповнення вказаної *БД НБУ ім. В.І. Вернадського* [2], сайти обраних з *БД* видань відшукувались у мережі Інтернет.

Створення напередодні 2017-2018 навчального року нової *БД* «Періодичні видання у вільному доступі» (далі – «*ПВВД*») було логічним завершенням пошуку оптимальних форм роботи з вебліографією наукової періодики. Намагаючись і в даному аспекті максимально ефективно використовувати автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему, щоб підвищити «комфортність бібліотечного середовища» [4, с. 27], ми поставили собі на меті вирішення низки завдань:

1) надавати результати аналітичної роботи співробітників *ВКтаНОД НБ*

МДУ з БД «НПУ» НБУ ім. В.І. Вернадського у більш функціональному форматі, аніж вміщені у pdf-файлах переліки з гіперпосиланнями на веб-архів;

2) забезпечити хоча б мінімальне додаткове інформаційне наповнення переліку видань, зокрема дані про перейменування, наявність повнотекстових версій конкретних номерів;

3) сформувати розгалужений ресурс, який би не просто став власноствореною БД НБ МДУ, а й міг би бути в нагоді навіть тим студентам, науковцям, хто самостійно працює з БД «Наукова періодика України» НБУ ім. В.І. Вернадського або із сайтами наукових видань;

4) під час формування БД не тільки використовувати посилання на сайти видань, а й враховувати можливості, які надають старі і нові версії сайтів, репозитарії ЗВО тощо.

Формування БД «ПВВД» [3], над якою розпочав працювати відділ інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення нашої бібліотеки (далі – *ВІТтаКЗ*), передбачало кілька етапів.

По-перше, було розглянуто основні аспекти роботи з АБІС (бібліотека працює в «ІРБІС-64» з наявним web-модулем для цілодобового доступу online-користувачів до БД. Так, ми вирішили створювати не тільки зведені записи на видання, а й записи на окремі номери з гіперпосиланнями на конкретні сторінки сайтів, а не на загальні архіви. При цьому зміст номерів значно б розширив можливості лінгвістичного доступу, але першочерговим завданням стало розширення розмаїття видань і їх максимальне розширення хронологічних меж, отже на даний момент переліки статей не оформлюються.

По-друге, оскільки в умовах, коли все більше періодичних і подовжуваних видань наукового характеру підтримують політику відкритого доступу до інформації, можливості подібної БД – майже безмежні, необхідно було сформувати основні принципи її наповнення. Користуючись переліками від ВКтаНОД, БД наповнювали спочатку номерами видань за останні п'ять років. При цьому з тематичних переліків видань обирались ті, що відповідали напрямам, за якими наближались акредитація спеціальностей.

По-третє, після формування основного масиву описів, ми стали доповнювати БД поточними номерами, а також номерами видань за попередні роки та іншими виданнями за напрямками підготовки студентів і наукових досліджень в університеті. Отже, над розширенням БД за цими аспектами і працюють на даний момент співробітники ВІТтаКЗ. В майбутньому хотілося б розглянути можливості доповнення всіх наявних у БД номерів видань змістом і основними ключовими словами на окремі статті. На даному етапі ми пропонуємо користувачам додатково користуватися БД НБУ ім. В.І. Вернадського, які містять і переліки статей, а також позначаємо в анотаціях до видань у власній БД наявність бібліографічних описів статей з номерів за конкретні роки у нашій електронній картотеці.

В результаті, на початок 2021-2022 навчального року БД «ПВВД» НБ МДУ містить 5,6 тис. записів. У БД відображено 145 назв періодичних і

подовжуваних видань, з них 15 – попередні назви видань, що були перейменовані. З наявних на даний момент у БД видань майже половина розміщує на сайті повнотекстові архіви з 2010 р., 10% від введених назв – з 2000 р., але загальне хронологічне охоплення БД значно ширше: вона містить посилання на окремі номери журналу «Археологія» з 1947 р., видання «Український історичний журнал» – з 1957 р., «Історіографічні дослідження в Україні» (до 1991 р. – «Історіографічні дослідження в Українській РСР») – з 1968 р., «Теорія ймовірностей та математична статистика» – з 1970 р. Окрім того, видання у БД відображають всі основні тематичні напрямки наукової і навчальної діяльності університету. Як наслідок, було оформлено у pdf-файл узагальнений перелік «Наукові періодичні видання, рекомендовані студентам відповідно до основних напрямів підготовки» (перелік, з яким можна ознайомитись на сайті бібліотеки, на сторінці «Періодичні видання...» <http://slibr.mdu.in.ua/index/0-13>, ймовірно, може бути цікавий не тільки студентам, проте на формат заголовку вплинуло те, що він створювався в межах підготовки до акредитації однієї із спеціальностей).

Зовнішні посилання на конкретні номери видань оформлюються в залежності від структури сайту, на якому вони розташовані: «Завантажити архів зі статтями з офіційного сайту видання», «Відкрити Інтернет-сторінку з повним текстом номеру (pdf-файл) на офіційному сайті видання», «Відкрити Інтернет-сторінку з посиланнями на тексти статей на офіційному сайті видання» тощо. На даний момент єдине видання, для номерів якого у БД «ПВВД» розміщено посилання не на сайт, а на БД «НПУ» НБУ ім. В.І. Вернадського, – це «Вісник Книжкової палати», але це ж посилання надано і на сайті Книжкова палата України [1]. Інколи подаються посилання не на сайт, а на університетські репозитарії: наприклад, випуски 15-18 подовжуваного видання «Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання» Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова не відображені на сайті видання (<https://sj.npu.edu.ua/>), але вони наявні у репозитарії даного ЗВО (<http://enpuir.npu.edu.ua/>). Зазначимо, що подібні випадки підкреслюють додаткові позитивні аспекти використання БД «ПВВД»: за необхідністю, ми моніторимо цілу низку мережевих ресурсів, щоб оформити максимально повний web-архів видання.

Є й інші аспекти, за якими у БД «ПВВД» НБ МДУ надається доповнена інформація про доступ до видання. Наприклад, на сторінках статей 2-го випуску видання «Вісник Київського національного торговельно-економічного університету» за 2017 р. посилання на pdf-файли з текстами статей не активні, але на сайті ці статті наявні, отже у примітках ми вказали, як сформулювати посилання (URL), щоб відкрити файл з конкретною статтею. Для видань «Вісник проблем біології і медицини» та «East European Journal of Psycholinguistics» у примітках вказано нестандартні шляхи доступу до pdf-файлів, що притаманні сайтам цих видань, але, на нашу думку, можуть викликати труднощі у недосвідчених користувачів.

У доступній тільки співробітникам бібліотеки теці на сервері університету ми формуємо добірку зберезувальних копій pdf-файлів випусків

видань, описи яких додано до БД «ПВВД». Посилання на ці pdf-файли у БД не додаються, проте можуть бути використані співробітниками НБ за необхідністю надати користувачам можливість переглянути той чи інший конкретний випуск видання, до якого з якихось причин тимчасово не працює доступ на сайті видання. Окрім того, ці файли є корисними під час виконання тематичних довідок співробітниками ІБВ, оскільки використовуючи, стороннє вільне програмне забезпечення (наприклад, «Effective File Search» [5]) можна переглядати наявність у текстах збережених випусків необхідних ключових слів. Проте обсяг архіву зберезувальних копій не є повним: на даний момент ми не зберігаємо видання, розміщені на сайтах тільки окремими статтями. Також у теці з цим архівом зберігаються текстові файли з інформацією на кожне додане до БД «ПВВД» видання (назва, загальне посилання на архів на сайті видання і хронологічні межі наявних випусків, примітки щодо помилкових посилань на окремі номери, нестандартні нюанси користування інтерфейсом сайту видання тощо). При цьому увага приділяється і формуванню назв txt- та pdf-файлів. Формат назви – це аббревіатура транслітованої назви видання, для окремих випусків – з роком видання та порядковим номером тому або його частини, випуску, номера, наприклад: Eid_2008_3-2.pdf – частина 2 3-го випуску альманаху «Ейдос» за 2008 р.; NChNPUDr_22_PNtaMVSPD_2020_29.pdf – 29-й випуск видання «Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Сер. 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін» за 2020 р. Завдяки подібному формату файли у теці автоматично сортуються за алфавітом назв видань та у хронологічному порядку.

Паралельно з формуванням БД «ПВВД» співробітники ВІТтаКЗ формують файл (Excel-таблиця) службового користування із статистичними даними щодо відображення кожного з видань у БД. Таблиця не тільки наочно відображає поточний склад БД, а й надає широкі можливості для аналітичної роботи із доданими до БД виданнями.

Підкреслимо, що БД «ПВВД» створювалась і наповнюється, в першу чергу, на потребу студентів, аспірантів, науковців саме нашого університету. Проте, на нашу думку, завдяки багатоаспектному підходу до її формування, вона може стати в нагоді і представникам інших ЗВО, що значно розширює коло віддалених користувачів НБ МДУ і позитивно впливає на імідж бібліотеки у web-просторі. Не випадково за даними log-файлів «ІРБІС-64» до даної БД останні два роки надходить в середньому 25 тис. запитів щоквартально. Нажаль, ці статистичні показники потребують додаткової перевірки, оскільки питання про те, чи враховую програмне забезпечення запити не тільки реальних осіб, а й пошукових роботів, ще залишається відкритим. Проте позитивні відгуки як від наших безпосередніх користувачів, так і від окремих членів акредитаційних комісій, є своєрідним визнанням того, що робота співробітників НБ з формування БД «ПВВД» є корисною. Особливо актуально це в умовах сучасного розвитку бібліотек ЗВО як потужних інформаційних центрів, які, як підкреслює Т. Русначенко,

намагаються не тільки максимально повно та релевантно задовольняти потреби користувачів, а й постійно покращувати рівень комфортності інформаційного бібліотечного середовища [4, с. 29].

Література

1. Вісник Книжкової палати : сайт видання / Книжкова палата України. – Режим доступу: <http://www.ukrbook.net/visnyk.htm> (дата зверн. 25.09.2021).
2. Наукова періодика України : база даних / Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. – URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID= (дата зверн. 25.09.2021).
3. Періодичні видання у вільному доступі : база даних / Наукова бібліотека Маріупольського державного університету. – URL: http://ebd.mdu.in.ua/cgi-bin/irbis64r_12/cgiirbis_64.exe?LNG=uk&C21COM=F&I21DBN=PVVD&P21DBN=PVVD&S21FMT=&S21ALL=&Z21ID=&S21CNR= (дата зверн. 25.09.2021).
4. Русначенко Т. Електронні ресурси в роботі сучасної бібліотеки закладу вищої освіти (на прикладі книгозбірні Криворізького державного педагогічного університету) / Т. Русначенко // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. – 2021. – №3. – С. 26–29.
5. Способи пошуку файлів в Windows 10 / авт. не вк. // Soringpcrepair.com : інтернет-портал. – URL: <https://uk.soringpcrepair.com/how-find-file-on-pc-with-windows-10/> (дата зверн. 25.09.2021).
6. Яцків Т.М. Наукова періодика в Україні: перспективи і проблеми розповсюдження / Т.М. Яцків // Наука України у світовому інформаційному просторі. – Вип. 5. – Київ : Академперіодика, 2011. – С. 62–68. – URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/31785> (дата зверн. 25.09.2021).

УДК 025.7/.9

Михайличенко Т.С.
/ м. Маріуполь /

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

Бібліотечний фонд – це основа роботи будь-якої бібліотеки. Бібліотечні фонди сприяють отриманню будь-якого рівня освіти та його модернізуванню. Найважливішою інформаційною основою в суспільному житті є бібліотечні фонди, тому тема збереження та формування фондів є актуальною. Бібліотечний фонд обумовлює повноту, зміст та якість розвитку інформаційних запитів користувачів.

Питання збереження бібліотечних фондів актуальне для усіх рівнів бібліотек, тому що вони зберігають документи та забезпечують доступ до них. Як на етапах формування, так і в процесі використання бібліотечного

фонду потребує зберігання. Необхідно дотримуватися технологічного і соціального факторів при його зберіганні.

Постановою Кабінету міністрів України від 15 вересня 1999 р. №1716 затверджено «Програму збереження бібліотечних і архівних фондів на 2000-2005 рр.». Програма зафіксувала основи державної політики щодо розв'язання проблем консервації, реставрації, зберігання бібліотечних фондів, демонстрації унікальних та важливих видань із фондів українських бібліотек у міжнародних програмах. Основними завданнями документа є: урядове обраховування документів, що є національною спадщиною; захист архівних та бібліотечних фондів, спеціалізоване та кадрове забезпечення; аналіз фізичного стану архівних та бібліотечних фондів, проведення їх досліджень.

На сьогодні діяльність бібліотек, а також збереження їхніх фондів, керується нормативними та законодавчими документами: «Про інформацію», «Про бібліотеки і бібліотечну справу», «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну вартість в Україні», «Про Національну програму інформатизації», «Про охорону майна культурної спадщини».

Багата інтелектуальна спадщина України зосереджена у фондах тисяч бібліотек. У них сьогодні зберігається понад 60 млн. документів, зокрема 2 млн. рідкісних і цінних видань. На жаль, усі документи з часом втрачають свої експлуатаційні властивості через їх активне використання, природне старіння матеріального носія або внаслідок несприятливих умов зберігання, аварійних і надзвичайних ситуацій [1, с. 40].

Технологія комплектування фондів змінилася з розвитком ринкових відносин. Автоматизація технологій комплектування, різноманітність джерел, використання Інтернету – риси сучасної системи комплектування. Окрім цього, система комплектування також має недоліки та проблеми – разом зі скороченням кількості видань змінилася система інформації про випуск літератури. Від тематичних планів відмовилася більшість видавництв. Також зріс потік інформації, яка потрапляє до бібліотек. Але в підсумку, в бібліотечних фондах з'являються прогалини – бібліотеки не мають інформації про намічені до випуску видання, про видання, які вже вийшли. На шляху повного комплектування фондів стоять високі ціни на придбання літератури та відсутність вірогідної та повної інформації.

Науково обґрунтоване формування бібліотечних фондів припускає одночасний розвиток трьох ланок, від яких залежить цей процес – теорії, методики і практики. Теорія все більше збагачується. В уявленні про бібліотечний фонд відбувається помітна еволюція. Система методичного управління, яка покликана впроваджувати в життя досягнення теорії, вивчати і поширювати передовий досвід, поки ще не повною мірою виконує свої завдання. Теоретичні та методичні рекомендації приносять реальну користь лише тоді, коли вони приймаються на озброєння практикою. А перед практикою стоїть велике завдання створення єдиної системи бібліотечних фондів, що надає рівноцінні можливості вибору літератури. Виконання перерахованих завдань сприятиме успішному функціонуванню бібліотечних фондів[2, с. 240].

Отже, збереження бібліотечного фонду – це постійний процес, який починається з часу прибування документа до бібліотеки і продовжується весь час його зберігання та застосування. Через те, що у бібліотеках України зосереджено особливі колекції, ці установи безперервно вирішують питання доступності, формування та забезпечення збереження фондів. Потрібно покращувати процес перетворення зафіксованих на папері видань в електронну форму та інтегрувати їх у спільну інформаційну мережу. Таким же чином необхідно розв'язати проблему зі збереження архівних та бібліотечних фондів України шляхом створення нової загальноукраїнської програми захисту і збереження фондів у рамках нового перебудування бібліотечної справи.

Література

1. Зуб В. Бібліотечні втрати та шляхи їх мінімізації: документознавчий аспект / В. Зуб // Бібліотечний вісник. - 2013. - № 1. - С. 36-45.

2. Шестопалова О. В. Бібліотечний фонд: проблеми формування та збереження на сучасному етапі (з досвіду роботи Наукової бібліотеки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет») / О. В. Шестопалова, І. М. Шкутник // Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали шостої міжнародної науково-практичної конференції, 10–11 вересня 2015 року, Львів / Національний університет «Львівська політехніка», Науково-технічна бібліотека ; [редакційна колегія: О. В. Шишка, І. О. Белоус, Р. С. Самотий, А. І. Андрухів]. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. – С. 236–240.

УДК 025.2

Натяма С.В.
/ м. Маріуполь /

ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДІВ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ

Бібліотечний фонд – основа діяльності кожної бібліотеки. Тому формування документних ресурсів бібліотек та укомплектування їх матеріалами на різних носіях інформації теж виступає як основна діяльність бібліотеки. Бібліотечні фонди, як частина загальнонаціональної культурної спадщини, слугують історичним джерелом та інформаційним ресурсом країни. Сучасними бібліотеками вирішуються такі завдання, як надання користувачам можливості ширшого доступу до документів бібліотечних фондів та забезпечення їхнього зберігання. Облік документів постає як найважливіший елемент збереження бібліотечних фондів. З цього виходить, що якісне вирішення проблеми збереження та обліку бібліотечних фондів – одне з головних завдань, які стоять нині перед бібліотеками різних рівнів, в тому числі і бібліотек ЗВО України.

Мета обліку документів бібліотечного фонду постає у встановленні кількості документів, по підрозділам та у бібліотеці взагалі, відображенні надходження та вибуття документів з фонду, забезпеченню контролю за зберіганням, наявністю та рухом одиниць фонду, а також у оптимальному формуванні й використанні бібліотечного фонду.

Облік документів бібліотечного фонду – це реєстрація документа окремо і підрахунок загальної їх кількості.

До процесу обліку документів бібліотечного фонду входять приймання документів у відповідності з формами, затвердженими в бібліотеці; штемпелювання, реєстрація при надходженні, переміщенні, вибутті, а також перевірку наявності документів у фонді.

Складовими бібліотечних фондів виступають наукова, навчальна література, спеціальні види літератури та інші видання. Оцінювання примірників бібліотечних фондів відбувається у національній валюті. В бухгалтерії для документів бібліотечних фондів відкривається окрема інвентарна картка за формою № 03-9 (бюджет), в якій облік ведеться тільки в грошовому виразі загальною сумою. Інвентарний облік рідкісних видань та бібліотечних цінностей ведеться в інвентарних книгах бібліотеки чи інших регістрах, встановлених відповідними міністерствами і відомствами України. Кошти, які були витрачені на придбання періодичних видань для бібліотек, списуються на видатки в періоді оплати. У наступних періодах періодичні видання обліковуються на рахунках позабалансового обліку [1].

Система обліку бібліотечного фонду включає облік фондів всіх підрозділів бібліотеки ЗВО та спеціалізований державний облік окремих категорій документів, до якого включають архівні документи, що знаходяться у фондах бібліотек; рідкісні та цінні документи, що включаються до Державного реєстру національного культурного надбання; а також державний статистичний облік бібліотечного фонду за формою 6-НК [2].

Обов'язкові безоплатні примірники документів надсилаються до бібліотек загальнодержавного значення, які зберігають їх у фонді постійно. Документи, що знаходяться у фондах таких бібліотек не підлягають списанню. Якщо бібліотека загальнодержавного значення ліквідується, то її фонди передаються до іншої бібліотеки, яка теж має загальнодержавне значення і отримує обов'язкові безоплатні примірники документів [3].

Облік цінних і рідкісних документів відбувається у відповідності з «Інструкцією про порядок відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання», затвердженою Наказом Міністерства культури і мистецтв України № 708 від 20.11.2001 р. Облік архівних документів, які постійно зберігаються у фондах бібліотек, здійснюється згідно з «Положенням про державну реєстрацію документів Національного архівного фонду».

Всі види документів, які надходять до бібліотечного фонду, або вибувають з нього підлягають обліку незалежно від виду документа та його матеріальної основи. Документи, які знаходяться у бібліотеки на тимчасовому

зберіганні, такі як, буклети, дитячі альбоми, документи, обсягом до 48 сторінок, календарі на поточний рік, методичні матеріали, періодичні видання, програми для вивчення різних дисциплін, обліковуються сумарно. Рішення щодо балансового обліку таких документів приймається бібліотекою. Безоплатний обов'язковий примірник видань, який надходить до бібліотек загальнодержавного значення обліковується індивідуально.

Ведення обліку бібліотечного фонду ґрунтується на спільному використанні обов'язкових і факультативних принципів. Відносно обов'язкових принципів обліку бібліотечного фонду, бібліотека зобов'язана: забезпечувати ідентичність одиниць обліку фонду в примірниках з одиницями їх збереження і видачі (за винятком газет, журналів, аркушевих видань); забезпечувати послідовність застосування встановлених одиниць обліку і не допускати їх змін без прийняття нових нормативних документів з обліку бібліотечних фондів; здійснювати сумарний і індивідуальний облік документів, що надходять і вибувають з бібліотечного фонду, у встановлених одиницях обліку; дотримуватись спадкоємності організації обліку з метою співставлення облікової інформації [2].

Щодо факультативних принципів обліку бібліотечних фондів, бібліотека має право:

- самостійно обирати порядок індивідуального обліку, враховуючи статус бібліотеки, особливості організації і структури фонду;

- вести записи в інвентарних книгах (аркушах, журналах), книгах сумарного обліку фонду (книгах обліку бібліотечного фонду), на окремих аркушах, описах, у картковій формі, у вигляді роздруківок, отриманих на комп'ютері, а також у файлах, записаних на диску, дискеті та інших носіях, які забезпечують довготривале зберігання та відтворення облікової документації;

- вводити в облікові документи, поряд з обов'язковими, факультативні показники з урахуванням специфіки конкретної бібліотеки;

- встановлювати терміни утримання документів фонду тимчасового зберігання; оцінювати в установленому порядку вартість документів, використовуючи коефіцієнти індексації, встановлені Урядом України, враховуючи ринкові ціни вартості документів;

- розпоряджатися списаними з бібліотечного фонду документами у відповідності з діючим законодавством;

- визначати засоби і обсяги компенсації шкоди, заподіяної фондам бібліотеки користувачами, у відповідності з діючим законодавством;

- вилучати документи, відсутні з причини недостачі, відповідно до вартісних нормативів у відповідності з «Типовою інструкцією про порядок списання матеріальних цінностей з балансу бюджетних установ»;

- переоцінювати основні засоби для цілей бухгалтерського обліку мають право оцінювачі, які склали кваліфікаційний іспит та одержали кваліфікаційне свідоцтво оцінювача у відповідності з Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та оціночну діяльність в Україні» [2].

Облік надходжень документів у фонд здійснюється диференційовано,

шляхом їхнього розподілу на документи постійного, довготривалого і тимчасового зберігання.

Документи, що надходять до бібліотеки без зазначеної вартості, оцінюються спеціальною комісією з оцінки документів і обліковуються за окремими актами.

Кожна бібліотека застосовує сумарний і індивідуальний облік документів, що надходять або вибувають як в традиційному, так і в електронному варіанті.

Сумарний облік всіх видів документів, що надходять або вибувають з фонду бібліотеки, здійснюється партіями за одним супровідним документом (лист державної реєстрації, рахунок-фактура, опис, накладна, реєстр, акт). У випадку відсутності супровідного документа складається акт приймання.

Індивідуальний облік кожного примірника документа здійснюється шляхом присвоєння йому інвентарного номера. Інвентарний номер закріплюється за документом на весь період його перебування в фонді бібліотеки. Обліку з наданням інвентарного номера підлягають документи довготривалого збереження, що призначені для задоволення поточного і передбачуваного читацького попиту, незалежно від виду документу, його обсягу, тематики та інших ознак.

Обліку без надання інвентарних номерів підлягають документи тимчасового збереження, що містять інформацію короткочасного значення, у зв'язку з чим виключаються через нетривалий період часу. Документи тимчасового зберігання та термін їх зберігання визначає сама бібліотека.

Інвентарний облік документів здійснюється у книжковій, картковій формах або картотеці аркушевій формах на певний вид документа [2].

Вилучення документів з бібліотечного фонду оформляється за актом про виключення і фіксується в «Книзі сумарного обліку» та у формах індивідуального обліку фонду. Вибуття документів з фонду здійснюється за однією з причин: морально або науково застарілі, документи тимчасового зберігання, зношені (фізично), дефектні, пошкоджені внаслідок аварії чи стихійного лиха, непрофільні, дублетні втрата користувачем або абонентом міжбібліотечного абонемента, недостача, виявлена під час передачі або планової перевірки фонду.

Документи, що вилучаються як непрофільні та позапланово дублетні, можуть бути безоплатно передані за актом в порядку книгообміну в інші бібліотеки через обмінні фонди, в бібліотеки-депозитарії, або безпосередньо з бібліотеки-фондоутримувача до бібліотеки-отримувача [4].

Списання документів, що знаходяться на балансовому обліку, здійснюється у відповідності з діючим порядком індексації вартості з врахуванням ринкових цін на документи. При оцінці вартості рідкісних, цінних документів можливе залучення експертів, порівняння з цінами книжкових аукціонів і ярмарок.

Документи, що вибули, виключаються з усіх облікових форм, у тому числі індивідуальних, каталогів, картотек, про що робиться відповідний запис в акті на вилучення та відповідних облікових формах.

Отже, надійному збереженню бібліотечного фонду сприяє своєчасний облік надходжень та контроль за їх місцезнаходженням. Інвентаризація виконує контрольну функцію у збереженні фонду й відбувається згідно плану перевірки бібліотечного фонду.

Література

1. Джога Р. Т. Бухгалтерський облік у бюджетних установах / Р.Т. Джога, С. В. Свірко, Л. М. Сінельник. – К.: КНЕУ, 2003. – 483 с.
2. Інструкція з обліку документів, що знаходяться в бібліотечних фондах // Бібліотечна планета. – 2007. – № 3. – С. 41-42.
3. Про обов'язковий примірник документів [Електронний ресурс]: Закон України від 9 квітня 1999 р. N 595-XIV – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/595-14>
4. Інструкція про організацію та порядок обміну, перерозподілу і розповсюдження документів серед бібліотек України через систему обмінних фондів: затв. наказом М-ва культури і туризму України від 23.03.2005 № 152 : зареєстр. в М-ві юстиції України 30 берез. 2005 р. за № 347/10627 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 13. – С. 520.
5. Інструкція про порядок відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань бібліотечних фондів до Державного реєстру національного культурного надбання [Електронний ресурс]. / Затвер. Наказом Міністерства культури і мистецтв України № 708 від 20.11.2001 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1027-01>.

СЕКЦІЯ 7. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК 002.1-028

Барсукова А.К.
/ м. Маріуполь /

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ НА СУЧАСНИХ НОСІЯХ ІНФОРМАЦІЇ

Класифікація документів – одне із завдань інформаційного пошуку, яка полягає у віднесенні документа до однієї з декількох категорій на підставі змісту документа.

Класифікація може здійснюватися повністю вручну, або автоматично за допомогою створеного вручну набору правил, або автоматично, із застосуванням методів машинного навчання.

Документи класифікуються за формою носія інформації. Згідно з цією класифікацією, документи можуть бути аркушевим папером, переплетеним папером, картками, стрічкою та друкуватися на катушках, коробках, барабанах та дисках.

Основні критерії, що визначають вибір засобів масової інформації, пов'язані з обсягом інформації що випускається, швидкістю передачі інформації, часом зберігання інформації на носіях, захистом інформації та проблемами її сприйняття та аналізу. Надійність інформації є юридичною дією документів.

Традиційний носій інформації - папір, містить надзвичайно низький показник обсягу інформації, а з точки зору швидкості передачі інформації можливість дуже мала.

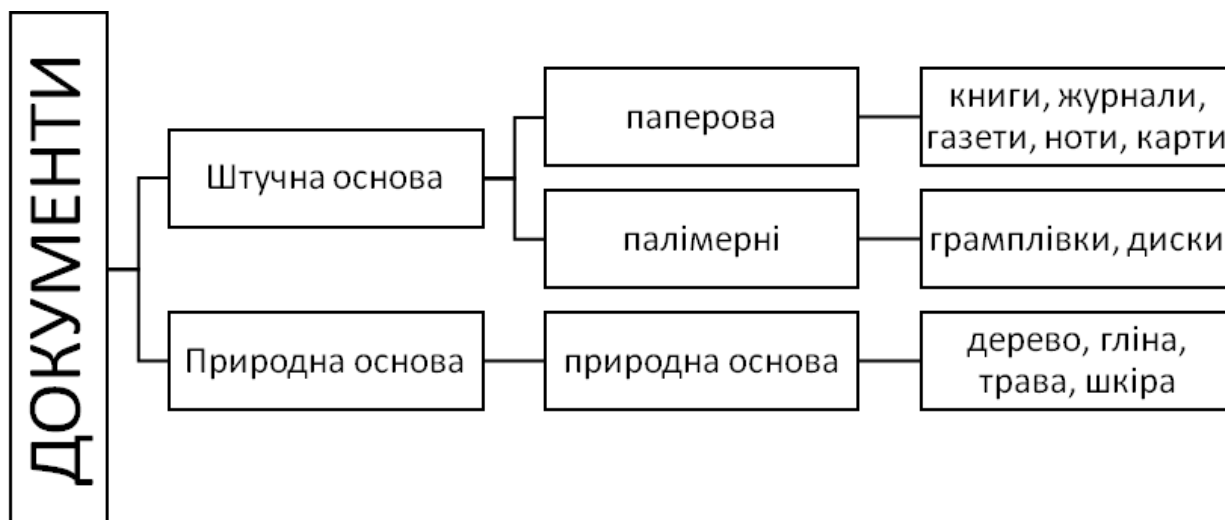
Інформатизація суспільства, бурхливий розвиток мікрографії, комп'ютерної техніки і проникнення її в усі сфери людської діяльності визначили появу документів на не паперових носіях інформації. Порівняно з традиційними документами (тобто паперовими), ці документи, як правило, вимагають використання технічних засобів для копіювання інформації. До цієї групи належать документи у вигляді плівок, мікрофільмів, акустомагнітних записів та дискретних носіїв (диски, дискети) для читання на комп'ютері. Перфорована стрічка, перфокарти, магнітні та оптичні носії та інші документи, призначені для перекладу на іншу мовну систему, класифікуються як матричні документи. Як правило, документи на цих носіях не можуть бути безпосередньо сприйняті та прочитані [1].

За характером зв'язку документів з технологічними процесами в автоматизованих системах розрізняють: машинно-орієнтований документ та документ на машиночитаному носії.

За матеріалом носія інформації виділяють класи документів на штучній і природній матеріальній основі.

Основними різновидами сучасних документів на штучному носії є паперові і полімерні (полімерно-плівкові і полімерно-пластинкові) документи.

На рисунку 1 представлені основні різновиди сучасних документів на штучному носії.

Паперовий документ виконаний на папері або на інших матеріалах, по своїх властивостях схожих з папером (папірус, пергамент або сучасні синтетичні замінники паперу). До класу паперових документів відносять книги, журнали, газети, ноти, карти, патенти, нормативні документи і інші види видань, а також перфокарти, паперові перфострічки, фотографії, тощо.

Плівковий документ створений на плівковій основі (кіно-, діафільм, діапозитив, магнітна фонограма, документ із записом інформації для ЕОМ).

Пластинкові документи створені на пластмасовій основі (грамплатівки, диски). В окремих випадках вони створюються на металевій або скляній основі.

До винаходу штучних носіїв інформації її записували на природних матеріалах: глині, деревній корі, траві (папірус), шкірі (пергамент), камені і інше. Проте зараз природні матеріали, як носій інформації, використовуються вельми рідко.

Кожний документ має певну зовнішню форму свого матеріального носія. Саме за формою (конструкцією) документа на буденному рівні відрізняють книгу від газети, грамплатівку від дискети і тощо, маючи при цьому на увазі, що документ виготовлений у формі книги, диска, магнітної стрічки і інше.

Отже, саме швидкість передачі інформації, час зберігання її на носіях, захист та проблеми її сприйняття та аналізу є основними критеріями випуску обсягу інформації.

Література

1. Андрєєва В.І. Поняття документа і діловодства. // Журнал «Довідник секретаря та офіс-менеджера». № 8. 2006. С. 22.

2. Швецова-Водка Г. М. Документознавство : словникдовідник термінів і понять : навч. посіб. / Г. М. Швецова-Водка. – К. : Знання, 2011. – 319 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В МЕДИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

Основними завданнями у сфері охорони здоров'я спрямовані на цифровізацію медичних послуг, створення базових медичних реєстрів (медичних працівників, лікарських засобів, установ); запровадження електронної медичної картки пацієнта та електронного рецепту; запровадження єдиних відкритих стандартів медичної інформатики; розвиток інтегрованих медичних інформаційних систем для автоматизації основних процесів роботи закладів охорони здоров'я, у тому числі реєстратури, лікарів, лабораторій, діагностування, звітності, управління, фінансування; розвиток телемедицини.

Електронна система охорони здоров'я, яка охоплює документообіг та інформаційні послуги, передбачає існування центральної бази даних, в межах якої ведуться реєстри, серед яких: Реєстр пацієнтів, який містить інформацію про фізичних осіб, які мають право на гарантії згідно із Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення»; Реєстр декларацій про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу; Реєстр договорів про медичне обслуговування населення, що містить інформацію про договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій, укладені з НСЗУ; та ще багато інших реєстрів. Також електронна система охорони здоров'я передбачає сумісність та електронну взаємодію центральної бази даних з іншими інформаційними системами й державними інформаційними ресурсами: Єдиним державним демографічним реєстром та іншими. Тож, цей перелік (бази даних та різні реєстри) стають зведеним ресурсом електронних документів.

Електронний реєстр пацієнтів забезпечує систематизацію медичних даних в одному електронному архіві та впровадження електронного документообігу в галузі охорони здоров'я – це єдина інформаційна система збору, накопичення, зберігання, поновлення, використання та передачі відомостей про пацієнта й отриману медичну допомогу. Реєстр є інформаційним ресурсом, який ведеться з використанням сучасних технологій захисту інформації, електронного документообігу та електронного цифрового підпису його основою є база даних електронних медичних записів пацієнтів, яка містить інформацію, історію захворювань, звернень до лікувальних закладів пацієнта. Створення реєстру пацієнтів забезпечує: реєстрацію пацієнтів з присвоєнням єдиного порядкового номера з онлайн-доступом; доступ до запису пацієнта зареєстрованим користувачам системи; імпорт даних у картку пацієнта з існуючих інформаційних систем; хмарне сховище медичної інформації (аналізи, дані про проведені лікування); авторизований доступ з потрійною ідентифікацією та зашифроване зберігання

даних – комплексний захист персональних даних. Електронний медичний запис забезпечить накопичення та зберігання інформації з онлайн-доступом, моніторинг та управління станом здоров'я пацієнтів.

З 2018 року в Україні запроваджена електронна система охорони здоров'я e Helth – це перший крок до відмови від застарілої паперової звітності. Вся медична документація переводиться в електронний формат. З 2018 р. через e Helth лікарі розпочали підписувати декларації з пацієнтами, а пацієнти записуються на прийом до лікаря, планують видавати електронні лікарняні. Також в електронний формат переводять рецепти за програмою «Доступні ліки». Якщо лікар призначив препарат, який входить у державну програму, то за електронним рецептом в аптеці його видаватимуть безкоштовно.

Перевагами впровадження та використання електронної системи в закладах охорони здоров'я, поряд з іншими, є:

1. Створення єдиного Реєстру пацієнтів, який автоматично передає дані до системи E-Health (реєстр формується автоматично)

2. Можливість проводити якісний аналіз медичної документації та щоденний контроль роботи відділення, установи, на підставі статистичних звітів.

3. Єдиний стандарт обстеження, лікування відповідно протоколів та єдина аналітична база даних.

Завданням електронної системи охорони здоров'я є забезпечення можливості використання пацієнтами електронних сервісів для реалізації їх прав за програмою державних гарантій медичного обслуговування населення, автоматизація ведення обліку медичних послуг і управління медичною інформацією, запровадження електронного документообігу у сфері медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій.

Література

1. Концепція інформатизації охорони здоров'я України URL: https://moz.gov.ua/uploads/2/12639-pro_20190604_1_dod.pdf

2. Медична справа ДП "Електронне здоров'я" про зміни в найближче півріччя: офіційно! URL: <https://www.medsprava.com.ua/article/1818-dp-elektronne-zdorovya>

3. Реформа системи охорони здоров'я. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-sistemi-ohoroni-zdorovya>

4. Прогресивні світові підходи як путівник на шляху створення гідної та передової системи охорони здоров'я в Україні. URL: www.apteka.ua/article/398358.

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Інформаційно-аналітична діяльність – це особливий напрям інформаційної діяльності, який пов'язаний з виявленням, опрацюванням, збереженням та поширенням інформації переважно у сфері управлінської, політичної та економічної діяльності.

До інформаційно-аналітичної діяльності відносять ті процедури і процеси інтелектуальної діяльності, які мають ознаки творчості, породжують нову інформацію, дозволяють виявляти нові проблеми або їх аспекти, пропонувати нетрадиційні способи їх вирішення.

Інформаційно-аналітична діяльність є важливим напрямом управлінської діяльності. Для управлінської сфери важливим є не тільки своєчасне ознайомлення з первинною інформацією, а й випереджувальне виявлення проблемних ситуацій і прогноз розвитку подій. Наявність в інформаційно-аналітичних дослідженнях «вивідного знання» робить їх надійним підґрунтям для прийняття управлінських рішень [1, с. 39].

Необхідність інформаційно-аналітичних досліджень в сфері управління обумовлена не тільки наявністю інформаційних бар'єрів, які перешкоджають одержанню потрібної інформації, а й дефіцитом часу в діяльності споживача інформації. Дефіцит часу суб'єктів управління як споживача інформації потребує перекладання на спеціальну інформаційну службу завдань постійного слідкування за інформацією. Виконання цих завдань потребує створення системи інформаційного забезпечення споживачів інформації, в якій вони виступатимуть визначальним чинником під час підготовки інформаційно-аналітичних документів [1, с. 40].

З появою нових інформаційних технологій, основою яких є впровадження засобів обчислювальної техніки, зв'язку, систем телекомунікації, інформація стає постійним і необхідним атрибутом забезпечення діяльності держави, юридичних осіб, громадських організації та громадян.

Уточнюючи поняття «інформатизація суспільства», його можна визначити так: інформатизація суспільства – це забезпечення орієнтованого, інноваційного розвитку, головною метою якого є підвищення інформаційної культури та знань, які перетворюються в ресурс соціально-економічного розвитку шляхом посилення інтелектуальних можливостей людей і машин за допомогою інформаційних та телекомунікаційних технологій. Головною метою інформатизації органів державної влади та органів місцевого самоврядування є створення оптимальних умов як для задоволення інформативних потреб, так і для реалізації конструктивних прав громадян.

Першочерговим завданням інформатизації є побудова системи

інформаційно-аналітичного забезпечення органів управління, яка являє собою складну, інтегровану, багаторівневу, ієрархічно організовану людино-машинну систему, призначену для підтримки ефективного управління життєдіяльністю регіону всіма причетними до цього процесу органами управління на основі комплексів організаційно-адміністративних і економіко-математичних методів, а також сучасних інформаційних технологій.

Однією з особливостей управлінської праці є постійна необхідність прийняття рішень в умовах дефіциту часу. Процес вироблення і прийняття рішень в системі управління за суттю є інформаційним процесом. Рішення – це «згусток» інформації, спеціально зібраної, проаналізованої і опрацьованої суб'єктом управління. Рішення інформаційне за своєю сутністю, при чому являє собою констатацію нинішнього стану системи, синтез інформації про сьогоднішній день з інформацією про майбутнє, яке виражене у меті, яка поставлена перед системою [2, с.40]

Управління, як процес планування, організації, мотивації і контролю, передбачає наявність і єдність двох підсистем – керованої і керуючої.

Взаємодія об'єкта і суб'єкта управління – це, перш за все, інформаційна взаємодія. Завдяки обміну інформацією між суб'єктом і об'єктом управління система виробляє команди управління для підтримання своєї життєдіяльності і виконання поставлених перед нею цілей і потребує зворотнього зв'язку – надходження інформації про результати.

Суб'єкт управління, виробляючи управлінські рішення, передає їх об'єкту управління, оформлюючи інформацію у вигляді організаційно-розпорядчих документів (положень, інструкцій, правил, наказів, постанов, рішень та ін.). Обсяг і зміст інформації, потрібної різним суб'єктам управління, залежать передусім від масштабу й важливості рішень, що приймаються. Чим масштабніше й важливіше рішення, тим більшою за обсягом і різноманітнішою за змістом потрібна інформація для його підготовки і прийняття.

При управлінні соціальною системою слід також враховувати величину і різноманіття внутрішніх і зовнішніх впливів, кількості та якості їх показників, що характеризують результати роботи системи.

Багаторічний досвід наукових досліджень підтверджує, що на долю збирання і передачі інформації у сфері управління припадає найбільша питома вага у загальній працевітності управлінської діяльності.

Таким чином, результат управління залежить від того, наскільки продумано, систематично і професійно відбувається інформаційна взаємодія між суб'єктом і об'єктом управління.

Література

1. Захарова І. В. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Захарова, Л. Я. Філіпова. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 335 с.

2. Кулицький С. П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління: навч. посіб. для студ. і виклад. вузів / С. П. Кулицький. – К.: МАУП, 2002. – 224 с.

3. Парафійник Н.І. Інформаційно-аналітичні продукти і послуги : навч. посіб. / Н. І. Парафійник ; Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харків. авіац. ін-т». - Харків : ХАІ, 2017. – 59 с.

УДК 005.92

Коновалова Ю.В.

/ м. Маріуполь /

СТРУКТУРА ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ КОРПОРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Корпоративна інформаційна система (корпоративна ІС) – це інформаційна система, що підтримує оперативний і управлінський облік на підприємстві та представляє інформацію для оперативного прийняття управлінських рішень [1].

Призначення корпоративних інформаційних систем полягає в автоматизації всіх функцій управління фірмою (або корпорацією), що має територіальну роз'єднаність між підрозділами, філіями, відділеннями, офісами.

Корпоративна ІС охоплює всі бізнес-функції та управлінські процеси корпорації. Основними особливостями корпоративних ІС є: комплексність охоплення функцій управління, підвищена впорядкованість ділових процесів, масовість операцій, ефективність використання комп'ютерно-телекомунікаційного устаткування і програмного забезпечення, можливість локальної установки та впровадження окремих частин системи, адаптивність функціональної та інструментальної структури системи до особливостей керованого об'єкта, можливість розвитку системи після її впровадження [1].

Характерними ознаками корпоративних ІС є: тривалий життєвий цикл, міграція успадкованих систем, різноманітність використовуваного апаратного забезпечення, життєвий цикл якого менший, ніж життєвий цикл створеної системи, різноманітність використовуваного програмного забезпечення, масштабність та складність розв'язуваних задач, перетин множини різних предметних сфер, орієнтація на аналітичну обробку даних, територіальна розподіленість, використання корпоративних SQL-серверів, використання Web-технологій, підвищені вимоги до надійності функціонування та збереження даних [3].

В основі діяльності створення і використанню програмного забезпечення корпоративної ІС ключовим є поняття життєвого циклу. Життєвий цикл – це модель створення і використання програмного забезпечення, що відображає різні стани, починаючи з моменту виникнення необхідності в цьому програмному забезпеченні і закінчуючи моментом його повного виходу із вживання в усіх користувачів [4].

Традиційно виділяють наступні основні етапи життєвого циклу програмного забезпечення : аналіз, проектування, розробка, тестування,

впровадження та супровід [5].

Етапи розробки, тестування і впровадження корпоративної ІС позначаються єдиним терміном – реалізація.

Для аналізування системи, яка розробляється, варто включити певний перелік вимог, а саме сукупність умов, при яких передбачається експлуатувати майбутню систему, опис функцій системи, обмеження в процесі розробки.

Метою аналізу є перетворення загальних, неясних знань про вимоги до майбутньої системи, а саме визначення архітектури системи, її функції, зовнішні умови, розподіл функцій між апаратним і програмним забезпеченням, інтерфейсу і розподіл функцій між людиною і системою і вимоги до програмних та інформаційних компонент програмного забезпечення, необхідні апаратні ресурси, вимоги до бази даних, фізичні характеристики компонентів, їх інтерфейси.

Завданням етапу проектування є дослідження структури системи і логічних взаємозв'язків її елементів. Даний етап поділяється на проектування архітектури програмного забезпечення (розробка структури та інтерфейсів компонентів, узгодження функцій і технічних вимог до компонент, стандартів проектування, виробництво звітних документів) і детальне проектування (розробка специфікацій кожного компонента, інтерфейсів між компонентами, розробку вимог до тестів і плану інтеграції компонентів) [2].

В результаті діяльності на етапах аналізу і проектування повинен бути отриманий проект системи, що містить достатньо інформації для реалізації системи на його основі у рамках бюджету, виділених ресурсів і часу.

Життєвий цикл утворюється відповідно до принципу низхідного проектування та носить ітеративний характер: реалізовані етапи циклічно повторюються, відповідно до змін вимог зовнішніх умов та введення обмежень. На кожному етапі життєвого циклу з'являється певний набір документів і технічних рішень. Варто зауважити, що для кожного етапу початковими є документи і рішення, отримані на попередньому етапі.

Потрібно зазначити, що кожен етап завершується верифікацією породжених документів і рішень з метою перевірки їх відповідності початковим.

Моделі життєвого циклу корпоративних інформаційних систем визначають порядок виконання етапів в ході розробки, а також критерії переходу від етапу до етапу.

Найпоширенішими є три моделі життєвого циклу корпоративних ІС:

– каскадна модель (передбачає перехід до наступного етапу після повного завершення робіт на попередньому етапі; характеризується чітким поділом даних і процесів їх опрацювання);

– поетапна модель з проміжним контролем (ітераційна модель розробки програмного забезпечення з циклами зворотного зв'язку між етапами);

– спіральна модель – загострює увагу на початкових етапах життєвого циклу: аналіз вимог, проектування специфікацій, попереднє і детальне проектування, адже на цих етапах перевіряється і обґрунтовується

реалізованість технічних рішень шляхом створення прототипів) [5].

Кожен виток спіралі відповідає поетапній моделі створення фрагмента або версії програмного виробу, уточнюються цілі і характеристики проекту, визначається його якість, плануються роботи наступного витка спіралі. Таким чином, поглиблюються і послідовно конкретизуються деталі проекту, в результаті якого, обирається обґрунтований варіант, який доводиться до реалізації.

Отже, корпоративні інформаційні системи, це не лише інструмент автоматизації діяльності підприємства, але і ключовий фактор підвищення конкурентоспроможності і ефективності бізнесу компанії. У свою чергу, життєвий цикл корпоративної інформаційної системи – це модель створення та використання інформаційної системи, яка відображає її різні стани (починаючи з моменту виникнення необхідності в даному комплексі засобів і закінчуючи моментом повного виходу системи з періоду використання користувачами).

Література

1. Войнаренко М. П. Інформаційні системи і технології в управлінні організацією : навч. посіб. для студентів ВНЗ / М. П. Войнаренко, О. М. Кузьміна, Т. В. Янчук. – Вінниця : Едельвейс і К, 2015. – 496 с.

2. Марченко А. В. Проектування інформаційних систем / А. В. Марченко. – Київ, 2016. – 90 с.

3. Павленко Л. А. Корпоративні інформаційні системи: навч. посіб. / Л. А. Павленко. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 260 с.

4. Передерій Л. В. Системне проектування інформаційних систем / Л. В. Передерій. – Бердянськ : БУМБ, 2006. – 201 с.

5. Проектування інформаційних систем: Загальні питання теорії проектування ІС : навч. посіб. для студ. спеціальності 122 «Комп'ютерні науки» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: О. С. Коваленко, Л. М. Добровська. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2020. – 192 с.

УДК 316.77-049.5

Петрова А.В.
/ м. Маріуполь /

БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Під безпекою інформаційних систем розуміється захищеність системи від випадкового або навмисного втручання в нормальний процес її функціонування, від спроб розкрадання (несанкціонованого отримання) інформації, модифікації або фізичного руйнування її компонентів, тобто здатність протидіяти різним підбурює впливів на ІС [2].

Під загрозою безпеки інформації розуміються події або дії, які можуть призвести до спотворення, несанкціонованого використання або навіть до руйнування інформаційних ресурсів керованої системи, а також програмних і

апаратних засобів.

Серед загроз безпеки інформації слід виділяти загрози випадкові або ненавмисні, і навмисні. В даний час для забезпечення захисту інформації потрібна реалізація системного підходу, що включає комплекс взаємопов'язаних заходів, а сам використання спеціальних технічних і програмних засобів, організаційних заходів, нормативно-правових актів, морально-етичних заходів протидії, тощо. Комплексний характер захисту виникає з комплексних дій зловмисників, що прагнуть будь-якими засобами добути важливу для них інформацію [3].

Реалізація технології захисту інформації в комп'ютерних інформаційних системах і в мережах передачі даних вимагає зростаючих витрат і зусиль. Однак, все це дозволяє уникнути значно переважаючих втрат і збитків, які можуть виникнути при реальному здійсненні погроз інформаційних систем та інформаційних технологій.

До основних загроз безпеки інформації і нормального функціонування інформаційних систем відносяться: витік конфіденційної інформації, компрометація інформації, несанкціоноване та помилкове використання інформаційних ресурсів, несанкціонований обмін інформацією між абонентами, відмова від інформації, порушення інформаційного обслуговування, незаконне використання привілеїв.

Витік конфіденційної інформації – це безконтрольний вихід конфіденційної інформації за межі інформаційних систем або кола осіб, яким вона була довірена по службі або стала відома в процесі роботи. Цей витік може бути наслідком розголошення конфіденційної інформації, виходу інформації з різних, головним чином, технічних каналів, несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації різними способами.

Методи забезпечення безпеки інформації в системах, що розглядаються це: перешкода, управління доступом, механізми шифрування, протидія атакам шкідливих програм, регламентація, примус, спонукання.

Вся сукупність технічних засобів захисту поділяється на апаратні і фізичні. Апаратні засоби – пристрої, що вбудовуються безпосередньо в обчислювальну техніку, або пристрої, які сполучаються з нею по стандартному інтерфейсу.

Фізичні засоби включають різні інженерні пристрої і споруди, що перешкоджають фізичному проникненню зловмисників на об'єкти захисту та здійснюють захист персоналу (особисті засоби безпеки), матеріальних засобів і фінансів, інформації від протиправних дій. Приклади фізичних коштів: замки на дверях, ґрати на вікнах, засоби електронного охоронної сигналізації тощо.

Із засобів ПЗ системи захисту виділимо програмні засоби, що реалізують механізми шифрування (криптографії). Криптографія – це наука про забезпечення таємності і / або автентичності (справжності) переданих повідомлень [2].

Концепція гарантованості є центральною при оцінці ступеня захисту, з якою інформаційну систему можна вважати надійною. Надійність забезпечується всією сукупністю захисних механізмів системи в цілому і

надійністю обчислювальної бази (ядра системи), що відповідають за проведення в життя політики безпеки. Надійність обчислювальної бази визначається її реалізацією і коректністю вихідних даних, що вводяться адміністративним та операційним персоналом. Компоненти обчислювальної бази можуть не бути абсолютно надійними, однак це не повинно впливати на безпеку системи в цілому.

Основне призначення надійної обчислювальної бази – виконувати функції монітора звернень та дій, тобто контролювати допустимість виконання користувачами певних операцій над об'єктами. Монітор перевіряє кожне звернення до програм або даними на предмет їх узгодженості зі списком допустимих дій. Таким чином, важливим засобом забезпечення безпеки є механізм підзвітності або протоколювання. Відмінкова система повинна фіксувати всі події, що стосуються безпеки, а ведення протоколів доповнюється аудитом - аналізом реєстраційної інформації [1].

Ці загальні положення є основою для проектування та реалізації безпеки відкритих інформаційних систем.

Література

1. Єсін В. І. Безпека інформаційних систем і технологій : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за напрямами підготовки «Безпека інформаційних і комунікаційних систем»] / В. І. Єсін, О. О. Кузнецов, Л. С. Сорока. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 632 с.

2. Інформаційні системи і технології в управлінні організацією [Текст] : навч. посіб. для студентів ВНЗ / М. П. Войнаренко, О. М. Кузьміна, Т. В. Янчук. – Вінниця : Едельвейс і К, 2015. – 496 с.

3. Лужецький В. А. Основи інформаційної безпеки; навчальний посібник / В. А. Лужецький, А. Д. Кожухівський, О. П. Войтович. – Вінниця; ВНТУ, 2013. – 221 с.

УДК 002:005]:34

Петрова І.О.
/ м. Маріуполь /
Іваницький М.Р.
/ м. Маріуполь /

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧИХ ДОКУМЕНТІВ: НОРМАТИВНІ ЗМІНИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ

Якість та оперативність створення службових документів забезпечує ефективність роботи з документованою інформацією, результативність діяльності органів влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності. Досягнення цих показників можливо за умови дотримання вимог, норм, правил, зафіксованих в нормативно-правових актах, державних стандартах з діловодства.

Становлення нормативно-правової бази з питань документування управлінської інформації в незалежній Україні, зокрема створення, оформлювання організаційно-розпорядчої документації, набуває актуальності наприкінці ХХ – початку ХХІ сторіч.

У другій половині 1990-х років в Україні було прийнято низку документів, які встановлювали правила створення та оформлення управлінської документації. Групу цих документів склали: постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 1997 р. № 1153 «Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади» [9]; ДСТУ 3843–99 «Державна уніфікована система документації. Основні положення» [2]; ДСТУ 3844–99 «Державна уніфікована система документації. Формуляр-зразок. Вимоги до побудови» [3]. Також в цей період було розроблено та прийнято «Державний класифікатор управлінської документації: ДК 010-98» [1], яким чітко визначено уніфіковані системи документації, зокрема за кодом 02 – організаційно-розпорядча документація. Проте, в повноцінному розумінні уніфікована система документації повинна мати єдині правила створення та оформлення, які встановлюються відповідними державними стандартами та методичними рекомендаціями щодо використання цих стандартів. В напрямку розроблення цих документів на початку ХХІ сторіччя розпочинає свою роботу колектив Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. Результатом стало затвердження ДСТУ 4163–2003 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів» [4] та впровадження «Методичних рекомендацій щодо застосування ДСТУ 4163–2003 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів» [8], «Збірнику уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів» [7]. Наявність цих документів не тільки підтверджувала, що організаційно-розпорядча документація є уніфікованою системою документації. Сфера застосування ДСТУ 4163–2003 розповсюджувалась на всі класи уніфікованих систем документації. Держстандарт встановлював склад реквізитів документів; вимоги до змісту і розташовування реквізитів документів; вимоги до бланків та оформлювання документів; вимоги до документів, що їх виготовляють за допомогою друкувальних засобів. Але положення цього документа не поширювались на процеси створення та обігу електронних організаційно-розпорядчих документів. Конкретизували вимоги ДСТУ 4163–2003 методичні рекомендації та збірник УФ ОРД.

Протягом наступних 15 років нормативно-правові документи, які регламентували організацію діловодства в Україні, в тому числі і процес документування управлінської інформації, розроблялись на підставі ДСТУ 4163–2003, методичних рекомендацій щодо його використання та збірнику УФ ОРД. Але актуалізація питань якісного створення управлінських

документів, скорочення документообігу, використання електронних документів, впровадження електронного документообігу, конкретизація переліку уніфікованих систем управлінської документації, їх укрупнення, узагальнення прискорило процес розроблення та прийняття нових редакцій «Державного класифікатору управлінської документації» та державного стандарту з питань оформлювання організаційно-розпорядчих документів.

2021 рік став роком набуття чинності «Класифікатору управлінської документації: НК 010-2021» [6] та ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» [5]. НК 010-2021 відрізняється від ДК 010-98 як кількістю уніфікованих систем документації (за нової редакції їх сім, в минулій п'ятнадцять), так і відкоригованим складом уніфікованих форм документів. Сфера застосування ДСТУ 4163:2020 на відмінну від попередньої редакції розповсюджується на організаційно-розпорядчі документи незалежно від носія інформації. Зміни торкнулись складу реквізитів, їх розташування та оформлення.

Отже, нормативно-правова база документування управлінської інформації, зокрема оформлення організаційно-розпорядчих документів, враховуючи виклики часу, оновлюється з дотриманням принципу «використання норм задля якісного, оперативного створення ОРД та ефективності комунікації в поточній діяльності органів влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності».

Література

1. Державний класифікатор управлінської документації: ДК 010–98. [Чинний від 1999–06–01]. Вид. офіц. Київ : Держстандарт України, 1999. 50 с.
2. ДСТУ 3843–99. Державна уніфікована система документації. Основні положення. [Чинний від 2000–07–01]. Вид. офіц. Київ : Держстандарт України, 2000. 7 с.
3. ДСТУ 3844–99. Державна уніфікована система документації. Формуляр-зразок. Вимоги до побудови. [Чинний від 2000–07–01]. Вид. офіц. Київ : Держстандарт України, 2000. 8 с.
4. ДСТУ 4163–2003. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. [Чинний від 2003–09–01]. Вид. офіц. Київ : Держстандарт України, 2003. 22 с.
5. ДСТУ 4163:2020. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. [Чинний від 2021–09–01]. Вид. офіц. Київ : ДП «УкрНДНЦ», 2021. 26 с.
6. Класифікатор управлінської документації: НК 010:2021. [Чинний від 2021–04–19]. Вид. офіц. Київ : УНДІАСД, 2021. 26 с.
7. Збірник уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів. Вид. офіц. Київ : Держкомархів України. УНДІАСД, 2006. 73 с.
8. Методичні рекомендації щодо застосування ДСТУ 4163–2003 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система

організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів». Вид. офіц. Київ : Держкомархів України. УНДІАСД, 2004. 62 с.

9. Примірня інструкція з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органах виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 1997 р. № 1153. Офіційний вісник України. 1997. № 43. С. 50–105.

УДК 002:316.744]:004.65

Пирожок Д.С.
/ м. Маріуполь /

КЛАСИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ

Інформаційно-пошукові системи відрізняються одна від одної за багатьма ознаками, але при вирішенні задач збору, зберігання і видачі інформації мають такі спільні процедури: аналіз документів і їх добір; створення пошукового образу документів; запис документів і їх пошукових образів на прийнятні носії; зберігання документів і пошукового образу документів; аналіз запитів; видача документів користувачам.

Інформаційно-пошукові системи можна класифікувати за такими ознаками: родом виконуваних операцій; режимом пошуку; типом інформаційно-пошукової мови; типом критерію відповідності; ступенем автоматизації [2].

За першою ознакою інформаційно-пошукові системи діляться на документальні, фактографічні, логічні і комплексні.

Документальні інформаційно-пошукові системи на інформаційні запити видають адреси зберігання пошукових образів, оригінали чи копії документів з необхідною інформацією.

Фактографічні інформаційно-пошукові системи у відповідь на введені в них інформаційні запити безпосередньо видають відповідні фактичні дані, а саме: структурний склад, формули, характеристики матеріалів і тому подібне.

Логічні інформаційно-пошукові системи видають на запит не лише введену раніше інформацію, але, якщо необхідно, виконують логічну переробку цієї інформації для одержання нової, що явно в систему не вводилась [4].

Комплексні інформаційно-пошукові системи містять сукупність елементів документальних, фактографічних і логічних інформаційно-пошукових систем.

За режимом пошуку інформаційно-пошукові системи діляться на системи, що працюють в режимі вибіркового розподілу інформації, тобто за постійними інформаційними запитами в масивах постійно поповнюваних документів, і системи ретроспективного пошуку за разовими змінними запитами абонентів з пошуком документів з даної тематики в масивах.

За типом інформаційно-пошукової мови інформаційно-пошукові системи класифікуються на системи з природними, а саме людськими і інформаційними мовами. Інформаційно-пошукові мови – це синтетично створені мови для ідентифікації і пошуку документів за запитом, наприклад, дескрипторна мова [1].

За критерієм відповідності, тобто сукупністю правил визначення ступеня формальної відповідності між пошукового образу документів, наприклад, пошукового образу документів – виражений у термінах мови інформаційно-пошукової системи основний зміст документа, що займає значно менше машинної пам'яті від повного змісту документа, і пошуковим розпорядженням, виражений у термінах інформаційно пошукової системи як пошуковий запит, інформаційно-пошукові системи поділяються на системи з використанням логічних схем: і, чи, не; з використанням аналітичних функцій, таких як статистичні і векторні критерії; з використанням «вагових» функцій чи коефіцієнтів; з аналізом критерію відповідності на збіг чи часткове входження, наприклад, пошукового розпорядження в пошукового образу документів.

За ступенем автоматизації інформаційно-пошукові системи класифікуються на системи з автоматичною класифікацією масивів, формування в пошуковому образу документів породження класів за мітками, на основі асоціативних зв'язків між термінами в пошуковому образі документів, системи з автоматичним пошуком для сортування і порівняння пошукового образу документів з пошуковим розпорядженням, системи з автоматичним індексуванням для автоматизації процесів згортання при реферуванні, анотуванні, виборі ключових слів, системи з автоматичною видачею різновидів інформації, таких як: бібліографічних описів, пошукового образу документів, копій документів, системи з автоматичним управлінням, при наявності зворотного зв'язку і зміни режимів пошуку в інформаційно-пошукових системах.

Як уже зазначалося, на основі інформаційно-пошукових систем використовують два основних режими чи методи організації пошуку: з вибіркоким розподілом інформації і з ретроспективним пошуком [3].

У процесі розгляду та дослідження цього питання ми визначили за якими признаками класифікується інформаційно пошукові системи та представили їх на рисунку 1:

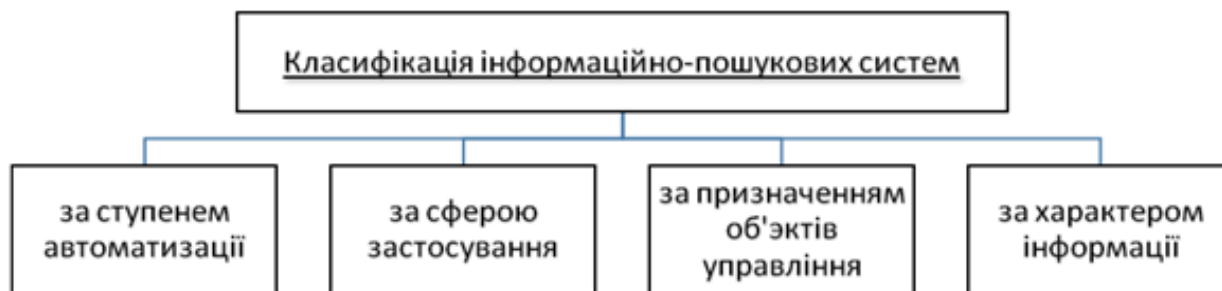

Рисунок 1

Література

1. Информатика. Базовый курс: учебник / под ред. С. В. Симоновича. – СПб.: Питер, 2007.- 110 с.
2. Методи та засоби мультимедійних інформаційних систем: навч. посіб. / Т. М. Басюк, П. І. Жежнич; Нац. Ун-т «Львів. Політехніка». – Львів: Вид-во Львів. Політехніки, 2015. – 426 с. – Бібліогр.: с. 413 – 416.
3. Науково-популярне пояснення інфраструктури Інтернету на веб-сайті «How Stuff Works» («Як все працює»)
4. Структура и классификация автоматизированных информационных систем [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.yaklass.ru/materiali?mode=cht&ctid=455>

УДК 005.92:004

Підтикан О.О.
/ м. Маріуполь /

КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ERP-СИСТЕМИ

Корпоративна інформаційна система – це інформаційна система, яка підтримує автоматизацію функцій управління на підприємстві і поставляє інформацію для прийняття управлінських рішень. Прийнято вважати, що головну увагу при цьому приділяють відпрацьованій структурі керування, що складає функціональну частину підприємства, а автоматизація виконує другорядну, інструментальну роль. Таким чином, данні системи допомагають значно полегшують менеджерам у процесі їх роботи [2].

Сучасні корпоративні інформаційні системи мають такі основні характеристики: масштабність, багатоплатформне обчислювання, робота в неоднорідному обчислювальному середовищі, розподілені обчислення.

За допомогою представлених систем користувач має можливість вирішувати такі глобальні задачі: зробити прозорим для керівництва корпорацією використання вкладених у бізнес капіталів, надати повну інформацію для економічної доцільності стратегічного планування, професійно керувати витратами, наочно і своєчасно показувати, за рахунок чого можна мінімізувати витрати, реалізувати оперативне управління підприємством згідно вибраних ключових показників, забезпечити гарантовану прибутковість підприємства за рахунок оптимізації і прискорення ряду процесів [4].

Процеси впровадження корпоративних інформаційних систем на підприємствах України розпочалися близько 20 років тому й були обумовлені швидким розвитком інформаційних технологій, і ускладненнями процесів управління. Необхідність застосування даних систем стало передумовою для раціональної організації управління виробництвом і своєчасного прийняття рішень щодо оптимального ведення господарства.

Найбільш поширеною концепцією інформаційних систем для сучасних

підприємств є ERP-системи. Аналіз інформаційної системи управління підтверджує необхідність їх впровадження на підприємстві для чіткої організації, систематичного обліку й щоденного аналізу використання ресурсів і, як наслідок, покращення рівня вхідного контролю якості продукції. Інвестиції на проведення запропонованого заходу по впровадженню інформаційної системи окупляються приблизно за два роки, що вказує на їх ефективність.

Для українських підприємств найбільш актуальними є дві концепції інформаційних систем, що вже стали стандартами: планування ресурсів виробництва (MRP II) і планування ресурсів підприємства (ERP). Основною проблемою при виборі модулів ERP системи і її впровадженні є побудова єдиної системи, яка відповідатиме запитам співробітників усіх підрозділів. Кожен із підрозділів може мати власне програмне забезпечення, оптимізоване під особливості своєї роботи. Інформаційна система може скомбінувати всі програмні засоби в рамках однієї інтегрованої системи, яка працює з єдиною базою даних, так, що всі підрозділи зможуть легше обмінюватися інформацією, координувати взаємодії один з одним [3].

Серед переваг ERP-систем зазвичай виділяють можливість скоротити і уніфікувати використовуване апаратне забезпечення за рахунок технології «клієнт-сервер» і інтеграції інформаційної системи, уніфікації процесів у групах компаній (після злиття або поглинання) і даних про кадрові ресурси, скорочення чисельності персоналу (зайнятого обліковими функціями і що забезпечує підтримку інформаційної системи).

ERP-системи забезпечують однократний збір розширених даних, що виключає дублювання. Він здійснюється в розрізі процесів, а не функцій, що дозволяє у будь-який час оцінити стан процесу, що цікавить. Зберігання всіх даних в єдиній базі компанії гарантує високий рівень доступності інформації, а також єдину точку зору на звітну інформацію.

Системи управління ресурсами сприяють переорієнтації користувачів на аналіз інформації, а не лише тактичне використання, реалізують інтеграцію даних різних підрозділів, забезпечуючи системне бачення процесів, що відбуваються. Функції обліку і звітності переносяться безпосередньо у функціональні підсистеми, підвищуючи оперативність оновлення даних і їх достовірність [5].

Крім того, консолідуючи дані компанії ERP системи полегшують реалізацію функцій тактичного і стратегічного планування, а орієнтація на процеси і можливість їх повного контролю сприяє підвищенню ефективності управління.

Успіх функціонування ERP системи на першому етапі експлуатації безпосередньо залежить від участі керівництва і співробітників (36%), хоча головною перевагою такої системи є мінімізація впливу «людського фактору» і найменше від наявної стратегії (8%) [5]. Необхідність використання корпоративних інформаційних систем на українських підприємствах обумовлюється також потребою управління виробничими процесами в умовах інфляції та жорстокого пресингу, а ефективний вибір і їх

впровадження даних систем сприяють осмисленню діяльності підприємства, розуміння шляхів його динамічного розвитку, гнучкому управлінню в складних, постійно змінних умовах.

Література

1. Картиш С.В. МІС або CRM: давайте розберемося. Маркетинг Менеджмент № 39, 2007.

2. Котлер Ф., Келлер К.Л. Маркетинг менеджмент. 12-е изд - СПб.: Пітер, 2006 – 816 с.

3. Котлер Ф., Армстронг Г., Сондерс Д., Вонг В. Основи маркетингу: Пер. з англ. – 2-е Європ вид. – М., СПб., К., Вид-й дім "Вільямс", 2003. – 944 с.

4. Мхітарян С.В. Маркетингова інформаційна система. – М.: Ексмо, 2006 – 336 с.

5. Основи маркетингу: Практикум / під ред. Д.М. Дайтбегова, І.М. Синяєва. – М.: Вузівський підручник, 2007 – 365 с.

УДК 005.921:004.63

Пономарьова В.А.

/ м. Маріуполь /

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ЕЛЕКТРОННИМИ ЗВЕРНЕННЯМИ ТА ПЕТИЦІЯМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Переломним в роботі з електронними зверненнями та петиціями для України стає 2015 рік, в який цей вид звернень громадян набуває офіційного статусу. Поняття, вимоги до створення електронних звернень та петицій, порядок їх розгляду, термін виконання встановлюється Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» від 02 липня 2015 року. До цього часу на офіційних сайтах органів державної влади та місцевого самоврядування можна було скористатись формою звернення, в якому треба було заповнити обов'язкові поля. Ці форми були представлені у вкладках або зворотній зв'язок, або електронна приймальня. Проте, не існувало загальнодержавних вимог до їх створення та виконання. Затвердження нового виду звернень – електронного та електронної петиції – конкретизує норми роботи з ними, що спрямовано на економію часу представників територіальної громади та зручність відправлення повідомлення в органи державної влади та місцевого самоврядування, а також оперативного, якісного розгляду пропозицій, заяв, скарг.

Проблематику організації роботи з електронними зверненнями громадян та електронними петиціями висвітлювали в своїх публікаціях І. Петрова, В. Рещота, М. Дітковська, О. Марковець, А. Смельянова, Л. Дончак, В. Мазур.

Відповідно до статті 5 Закону України «Про внесення змін до Закону

України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» обов'язковими елементами електронного звернення є прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання громадянина, електронна поштова адреса, на яку заявнику може бути надіслано відповідь, або відомості про інші засоби зв'язку з ним, суть порушеного питання, зауваження, пропозиції, заяви чи скарги, прохання чи вимоги. Проте, не вимагається застосування електронного цифрового підпису. Форма електронної петиції повинна містити суть звернення, прізвище, ім'я, по батькові автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти, дату початку збору підписів, інформацію щодо їх загальної кількості та перелік осіб, які підписали електронну петицію. Петиція буде розглянута за умови збору на її підтримку не менш як 25000 підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня оприлюднення петиції. Спеціальна форма останньої має бути розміщена на офіційному веб-сайті Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування або веб-сайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій та розміщує текст електронної петиції [1, с.87].

На загальнодержавному рівні юридичними підставами застосування електронних звернень та петицій слугують:

– Про звернення громадян: Закон України від 02.10.96 (зі змінами) № 394/96-ВР;

– Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 (зі змінами) № 2939-VI;

– Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції» від 02.07.2015 № 577-VIII.

Ряд нормативно-правових актів уточнюють та конкретизують діяльність вищих державних органів в частині застосування електронних звернень (петицій), а саме:

– Про порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України: Указ Президента України від 28.08.2015 року №523/ 2015;

– Про деякі питання організації роботи з реєстрації та супроводження електронних петицій, адресованих Верховній Раді України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 28.10.2015 року (зі змінами) № 1494;

– Про затвердження Порядку розгляду електронної петиції, адресованої Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2016 року № 457;

– Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненням громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 року № 348;

– Про затвердження Класифікатора звернень громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 858;

– Про затвердження Методики оцінювання рівня організації роботи із зверненнями громадян в органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2009 року № 630.

Відповідальність за організацію роботи з електронними зверненнями та петиціями в органах державної влади та місцевого самоврядування покладається на керівника та спеціально призначений структурний підрозділ. Завданнями цього підрозділу в цьому напрямі є:

- організація приймання та розгляду електронних звернень та петицій;
- надання роз'яснень громадянам, які звернулися до органів державної влади та місцевого самоврядування;
- облік, реєстрація та обробка пропозицій, заяв і скарг громадян, що надходять до електронної приймальної;
- попередній розгляд звернень громадян для подальшої доповіді керівництву;
- контроль за дотриманням встановлених чинним законодавством та керівництвом термінів розгляду звернень громадян;
- аналіз надісланих електронних звернень та петицій;
- внесення пропозицій щодо вдосконалення роботи з електронними зверненнями та петиціями.

На інтернет-сторінках органів державної влади та місцевого самоврядування подається інформація про розгляд електронних звернень та петицій громадян, аналітичні довідки тощо. В обласних державних адміністраціях створено комісії з питань розгляду звернень громадян. Крім того, існує графік проведення «днів контролю» результатів виконання звернень громадян. Досить популярними є «гарячі лінії», які дозволяють безпосередньо дізнатися інформацію та відповіді на ті чи інші питання [3, с. 20].

Основний контент в роботі з електронними зверненнями та петиціями закладено на офіційних сайтах Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування. В якості прикладу проаналізуємо сторінку «Звернення громадян» на сайті Маріупольської міської ради.

Для того, щоб оформити електронне звернення, потрібно звернутися до вкладки «Звернення громадян» та заповнити електронну форму, в якій буде описана проблема або пропозиція громадян. Можливість вибрати, куди буде відправлено відповідь на звернення, а саме: на електронну пошту громадянина, на поштову адресу, особисто у відділі прийому громадян та у телефонному режимі. Також на сайті представлена нормативно-правова база, яка регулює роботу зі зверненнями та перелік питань, які не відносяться до компетенції міської ради і звіти з роботи міської ради щодо звернень громадян, і можна переглянути данні про електронні петиції 2019 - 2020 року. Все це у вільному доступі для громадян, яких це цікавить.

Отже, важливу роль у забезпеченні реалізації права громадян на звернення в сучасних умовах відіграють електронні звернення та електронні петиції. Вони дають змогу зробити процес надання звернень представниками

територіальної громади, прийняття і реалізації рішень за ними, дієвим та більш ефективним, а також, формують нові взаємовідносини між владою та суспільством.

Література

1. Маріупольська міська рада – URL: <https://mariupolrada.gov.ua/page/zvernennja-gromadjan5ea81decdbd373> (дата звернення: 06.09.2021).
2. Нестерович В. Інституційне утвердження електронних петицій в Україні в контексті зарубіжного досвіду [Електронний ресурс] / В. Нестерович // Віче. - 2015. - № 22. - С. 18-23. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2015_22_6
3. Петрова І.О. Історія розвитку форми звернення громадянина в Україні / І.О.Петрова // Сучасні тенденції в історії, соціології, політології та філософії: матеріали наук.-практ. конференції, 25-26 вересня 2015 р. – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2015. – С. 84-87.
4. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції»: закон України від 02 липня 2015 року. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/577-19#Text> (дата звернення: 05.09.2021).
5. Про деякі питання організації роботи з реєстрації та супроводження електронних петицій, адресованих Верховній Раді України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 28.10.2015 року (зі змінами). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1494/15-%D1%80%D0%B3#Text>
6. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 (зі змінами). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
7. Про затвердження Інструкції з діловодства за зверненням громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 року. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348-97-%D0%BF#Text> (дата звернення 09.09.2021).
8. Про затвердження Класифікатора звернень громадян: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-2008-%D0%BF#Text>
9. Про затвердження Методики оцінювання рівня організації роботи із зверненнями громадян в органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2009 року. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2009-%D0%BF#Text>
10. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.96 (зі змінами). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.09.2021)
11. Про порядок розгляду електронної петиції, адресованої Президентові України: Указ Президента України від 28.08.2015 року. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/523/2015#Text>

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВИ

На сучасному етапі розвитку діловодства та, зокрема, науково-інформаційної сфери діяльності людства постає велика потреба у впровадженні в установах системи інформаційно-аналітичного забезпечення.

Вивчення сутності інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності та процесів забезпечення інформаційно-аналітичною базою установ на часі.

Аналіз останніх досліджень із зазначеної теми свідчить про зацікавленість провідних науковців до вивчення, впровадження передових результатів. Науковими дослідженнями у сфері інформаційно-аналітичної діяльності та безпосередньо технологій інформаційно-аналітичної діяльності в установах та органах управління займаються такі вчені: І. Захарова та Л. Філіпова, В. Варенко, Ю. Саричев, С. Телешун, І. Рейтерович та інші.

Аналітична інформація являє собою відомості, отримані з перевірених, співвіднесених фактів, які викладені так, щоб підходити для вирішення відповідного завдання.

Аналітична інформація повинна відповідати наступним якісним характеристикам:

- значущість, цінність (корисність) – рівень сприяння досягненню мети замовника інформації;
- точність – дозволений ступінь спотворення інформації;
- правдивість – властивість інформації зображувати дійсно існуючі об'єкти з необхідною точністю;
- вичерпність – потрібний обсяг відомостей для прийняття виваженого та ефективного рішення;
- ефективність – актуальність та відповідність інформації поточному моменту;
- коректність, тактовність – однозначність сприймання інформації всіма користувачами.

Дослідники класифікують аналітичну інформацію на первинну та на вторинну. Під первинною аналітичною інформацією розуміють дані про певні події, кількість та якість товарів, послуг, політичні та економічні події, тощо. Як правило дане поєднання різноманітних відомостей має не структуровану форму. Єдине, що їх пов'язує – це характеристика певного явища та мета – розв'язання будь якого завдання.

Вторинна аналітична інформація відображає результат логічного аналізу та підсумування первинних аналітичних даних з боку безпосередніх учасників подій або зовнішніх спостерігачів (аналітиків, консультантів тощо). Вона дозволяє ухвалювати зважене рішення суб'єкту будь-якої діяльності, орієнтуватися у конкретних моментах ситуації та планувати подальший

розвиток подій [2, с. 9–10].

Науковці визначають, що інформаційно-аналітичні структури повинні встановлювати можливість:

1. Отримання систематичної аналітичної й оглядової інформації з найважливіших питань зовнішнього управлінського середовища;
2. Здійснення підготовки аналітичних і прогностичних матеріалів з актуальних проблем стану й розвитку управлінського об'єкта;
3. Формування ситуаційних моделей розв'язання перспективних проблем;
4. Оперативного одержання найбільш підходящого обсягу інформації в несподіваних та надзвичайних випадках.

Ну думку науковців, першою та надзвичайно важливою процедурою інформаційно-аналітичної роботи є первинний аналіз або експрес-аналіз та відбір релевантної інформації. Ця процедура виступає своєрідним фільтром, що відкидає непотрібне, і захищає аналітика від інформаційного шуму (надмірності). Зміст цієї процедури складається, перш за все, у встановленні сутності, важливості, точності, повноти і значущості інформації на засадах її поділу (дроблення) і зіставлення.

Інформаційно-аналітичні служби (підрозділи) створюються в структурних органах влади, у міністерствах і відомствах, в редакціях ЗМІ, у сфері бізнесу. Загальною відмітною рисою даних служб є органічна інтегрованість у відповідні сфери діяльності, функціональний і організаційний симбіоз з їхніми соціальними інститутами і конкретними організаціями. В діяльності даних аналітичних служб, покликаних здійснювати інформаційний супровід керування у відповідних сферах, найбільше чітко проглядається інформаційно-допоміжна природа інформаційної аналітики, що ріднить останню з іншими видами інформаційно-інфраструктурних, інформаційно-допоміжних служб, що традиційно упорядковують інформаційний простір, оптимізуючи і направляючи рух інформаційних потоків, що забезпечують збереження накопичених інформаційних ресурсів і т.п. До їхнього числа відносяться як найдавніші винаходи людства (бібліотеки, архіви, бібліографічні служби), так і більш сучасні реферативні служби, органи НТІ, новітні фірми, що розробляють електронні (у тому числі, мережні) інформаційні ресурси. Разом з тим, інформаційна аналітика не є усього лише ще одним новим організаційним різновидом вищезгаданих служб, її сутнісна, базова функція принципово відрізняється від тих задач, що вирішують в інформаційному просторі ці служби. Цілі і задачі, які вони виконують: кількісні перетворення інформації (інформаційне згортання – бібліографування, анотування, реферування; консолідація великих інформаційних масивів у виді баз і банків даних) і її структурне упорядкування (систематизація, предметизація і т.п.). Інформаційна аналітика, використовуючи всі можливості, надані даними службами, активно оперуючи їхніми інформаційними продуктами і послугами, виконує насамперед задачу якісно-змістовного перетворення інформації, функціонально перетинаючись в цьому плані з науковою

(виробництво нового знання) і управлінською (розробка варіантів рішень, сценаріїв) діяльністю [1, с. 5–6].

Отже, в сучасну еру інформаційних технологій роль інформаційно-аналітичної діяльності безсумнівно зростає. Це спричинено насамперед нестримним розвитком усіх процесів і явищ як в різних сферах наукової діяльності, так і в суспільному житті, бо сьогодні інформаційно-аналітична діяльність користується великим попитом, оскільки сучасне людство все більше перетворюється на інформаційне та потребує подальшого вдосконалення систем інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності в установах.

Література

1. Захарова В. І. Інформаційно-аналітична діяльність: основи теорії // Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посіб. / В. І. Захарова, Л. Я. Філіпова. - Київ, 2013. - 336 с.

2. Телешун С. О. Інформаційно-аналітична діяльність в державному управлінні: навч.-метод. матеріали / С. О. Телешун, І. В. Рейтерович. - К.: НАДУ, 2013. - 36 с.

УДК 81'33

Філіпова Л.Я.

/ м. Харків /

ПРИКЛАДНІ ЗАВДАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Сучасні завдання комп'ютерної лінгвістики, як напряду прикладної лінгвістики, спрямовані на активне використання засобів автоматизації, інформаційних технологій та систем. Вона вивчає лінгвістичні основи інформатики та всі аспекти зв'язку та моделювання мови за допомогою комп'ютерних програм, спрямовуючі свої інтереси в області: оптимізації комунікації на основі лінгвістичних знань; створення природно-мовного інтерфейсу і технологій взаєморозуміння мови між людиною та комп'ютером; інформаційних комп'ютерних систем.

Серед багатьох завдань лінгвістичних інформаційних технологій виділяють: розпізнавання усної мови і синтез мови за текстом; підтримка введення тексту на електронні носії; машинний (комп'ютерний) переклад; інформаційний пошук; компресія тексту (реферування та анотування); класифікація текстів; витяг фактів і знань; аналіз нормативних текстів; системи «питання-відповідь» та інші. Особливого значення набувають завдання реферування, виділення феноменів і понять, класифікації та кластеризації, тематичного індексування та пошуку за ключовими словами, які відносять до технологій Text Mining, або інтелектуального аналізу текстів [1].

В сучасному суспільстві інформаційно-аналітична діяльність (ІАД) стає поширеним і впливовим видом соціально-економічної діяльності, яка

охоплює широке коло процесів аналітико-синтетичної переробки, до яких відносяться такі процеси, як: бібліографічний опис; анотування; систематизація; предметизація; реферування; індексування; науковий переклад; складання оглядів; витяг з документів фактів. Така діяльність включає певні процеси як аналітичної, так і інформаційної діяльності. Щодо специфіки аналітико-синтетичної переробки інформації, наприклад в науковій сфері, то вона полягає в угрупуванні, зіставленні, оцінці та узагальненні лише тієї інформації, яка явно є в цих документах, а також у поданні узагальненої інформації в компактному вигляді, зручному для її практичного використання [2].

Порівнюючи прикладні аспекти комп'ютерної лінгвістики та процеси ІАД, очевидними стає схожість інтелектуальних процесів з обробки документів та інформації, які виконуються за подібними методиками та дещо відмінними технологіями. Зокрема, у комп'ютерній лінгвістиці використовуються інформаційні технології та процеси автоматичного аналізу та синтезу, розпізнавання тексту, анотування та реферування тощо. В межах інформаційно-аналітичних служб (інформаційних, архівних, бібліотечних, видавничих установ) реферати та анотації складають зазвичай вручну та вважається така робота більш якісною та інтелектуальною. Однак для обробки великого масиву текстів за мінімальну кількість часу необхідно залучати автоматичні засоби – комп'ютерні програми. Вважають, що найпростішими системами автоматичного реферування і анотування є системи Intelligent Text Miner, Oracle Context і Inxight Summarizer (компонент пошукового механізму Alta Vista); а також інші: ОРФО 5.0 (з функцією автоматичного анотування українських текстів); «Лібрето» (вбудовується в Word і забезпечує автоматичне реферування і анотування українських і англійських текстів); програми Extractor і Text Analyst та інші [1].

Сучасні тенденції розвитку ІАД пов'язані з цифровізацією її процесів, цифруванням друкованого або усного матеріалу. Однак ще недостатньо використовуються розробки фахівців з комп'ютерної лінгвістики в цьому напрямі та залучаються комп'ютери до виконання інформаційно-аналітичних операцій над текстами природною мовою, інтелектуальні автоматизовані інформаційні системи. Такі завдання у сфері ІАД є перспективними та сприятимуть підвищенню ефективності роботи та отриманню якісних результатів.

Література

1. Бідюк, Н. М. Основи прикладної лінгвістики: вступ до спеціальності : навч. посіб. Хмельницький : ХНУ, 2017. 191 с.
2. Захарова І.В., Філіпова Л.Я. Основи інформаційно-аналітичної діяльності : навч. посібник. Рекомендовано МОН України (Гриф МОН). Київ: ЦУЛ, 2013. 336 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З КАДРОВОЮ ДОКУМЕНТАЦІЄЮ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Діяльність учасників освітнього процесу, її початок або завершення, рух за кар'єрними сходами, підвищення кваліфікації, преміювання або стягнення, заключення контрактів тощо фіксується в кадровій документації. Якісна, оперативна, організована відповідно до встановлених норм робота з кадровою документацією забезпечує високий рівень комунікації відділу кадрів з іншими структурними підрозділами закладу вищої освіти, ефективний результат роботи в цілому. Безперечно, це можливо за умови дотримання правил, які встановлені нормативно-правовими актами загальнодержавного та локального рівнів.

Питання організації роботи з кадровою документацією, кадрового діловодства розкривали в своїх публікаціях Ю. І. Палеха [6], В. А. Літинська [5], І.С. Товт [10].

Нормативно-правове забезпечення організації роботи з кадровою документацією, кадрового діловодства умовно можна поділити на дві групи: перша – нормативно-правові акти, які регламентують питання роботи з кадрами, їх руху в установі, робочих відносин працівників як усередині закладу, так і поза ним; друга – нормативно-правові акти, які регламентують питання саме документування діяльності кадрів та організації роботи з цими документами.

Обсяг першої кількості документів є достатньо вагомим, проте до основних віднесемо такі документи:

– Кодекс законів про працю, який регулює трудові правовідносини, сприяючи зростанню продуктивності праці, поліпшенню якості роботи, підвищенню ефективності суспільного виробництва і піднесенню на цій основі матеріального і культурного рівня життя трудящих [4].

– Класифікатор професій ДК 003:2010, містить усі наявні в державі професії. Останні за цим документом мають свій унікальний код [3].

– Про колективні договори і угоди: закон України (від 01 липня 1993 року), прийнятий з метою визначення правових засад розробки, укладення та виконання колективних договорів і угод з метою сприяння регулюванню трудових відносин та соціально-економічних інтересів працівників і роботодавців [9].

Другу групу нормативно-правових актів, які регламентують питання саме документування діяльності кадрів та організації роботи з цими документами формують:

– Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів.

ДСТУ 4163:2020. Стандарт ДСТУ 4163:2020 поширюється на організаційно-розпорядчі документи незалежно від носія інформації. Цей стандарт установлює: склад реквізитів документів; вимоги до змісту та місця розташування реквізитів у документах; вимоги до бланків та оформлення документів; вимоги до виготовлення документів [1];

– Деякі питання документування управлінської діяльності (Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну; Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади; Регламент організації взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі). Перша Інструкція визначає порядок проходження електронного документа з моменту його створення або одержання і до моменту відправлення або передавання до архівного підрозділу установи. Друга Інструкція встановлює вимоги щодо документування управлінської інформації та організації роботи з документами, створеними у паперовій формі. Регламент організації взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі визначає загальні засади організації юридично значимої взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі [2];

– Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 року № 1421/26198. Цей документ встановлює загальні вимоги щодо впровадження електронного документообігу із застосуванням електронного цифрового підпису та організації роботи з електронними документами у діловодстві [7];

– Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 року № 1000/5. Ці правила встановлюють єдині вимоги щодо створення управлінських документів і роботи зі службовими документами, а також порядок їх архівного зберігання в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях незалежно від форм власності [8].

Отже, грамотне опрацювання документів, які пов'язані з діяльністю співробітників, правильно організований доступ до документа, з дотриманням встановлених вимог, норм, правил, дає можливість його оперативного користування в поточній діяльності і захищає від можливого несанкціонованого використання. Кадрова документація супроводжує всю кар'єру працівника в установі, починаючи з моменту працевлаштування і закінчуючи видачою трудової книжки після звільнення працівника.

Література

1. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. ДСТУ 4163:2020. – URL: <https://storage.dtkr.ua/files/NikoNews/DSTU41632020v1.pdf> (дата звернення: 05.09.2021).

2. Деякі питання документування управлінської діяльності. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-п> (дата звернення: 05.09.2021).
3. Класифікатор професій ДК 003:2010. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#Text> (дата звернення: 05.09.2021).
4. Кодекс законів про працю. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 05.09.2021).
5. Літинська В.А. Кадрове діловодство на підприємстві / В.А. Літинська, А.В. Шевчук // Східна Європа : економіка, бізнес та управління. - 2019. - Вип. 4 (21). - С. 265-269.
6. Палеха Ю.І. Кадрове діловодство : навч. посіб. (зі зразками сучасних ділових паперів) / Ю.І. Палеха. - 5-те вид., допов. - К. : Ліра-К, 2009. - 475 с.
7. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 року № 1421/26198. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14> (дата звернення: 05.09.2021).
8. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 року № 1000/5. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 05.09.2021).
9. Про колективні договори і угоди: закон України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text> (дата звернення: 05.09.2021).
10. Товт І.С. Ведення кадрового діловодства у закладах вищої освіти / І.С. Товт // Молодь : освіта, наука, духовність : тези доп. XVI Всеукраїн. наук. конф. студ. і молодих вчених м. Київ 16-18 квіт. 2019 р. – Ч. 2. – С. 35-37. – URL: https://uu.edu.ua/upload/Nauka/Electronni_naukovi_vidannya/Molod_osvita_nauka_duhovnist/2019_2.pdf#page=35 (дата звернення: 05.09.2021).

СЕКЦІЯ 8. БІБЛІОТЕКА ЯК КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР

УДК 021.4

Бондаренко Т.І.
/ м. Маріуполь /

АРТ-ПРОСТІР СУЧАСНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ

Зміни в сучасних освітніх стандартах та характері поширення знань диктує зміни пріоритетів у діяльності бібліотек вищих навчальних закладів. Свою роль бібліотека виконує, забезпечуючи широкий спектр послуг з забезпечення освітньої та наукової діяльності свого закладу, впроваджуючи у свою роботу інноваційні технології, нові форми і методи роботи.

Поряд з цим університетські бібліотеки прагнуть бути центрами креативних інновацій, центрами творчості, спілкування і обміну ідеями, прагнуть створювати сучасний бібліотечний простір. Наразі у світі поширюється модель публічної бібліотеки як поєднання чотирьох просторів: навчання, натхнення, зустрічей та подій [1]. Ця модель також може бути адаптована до університетських бібліотек, наприклад, у створенні арт-простору.

В науковій бібліотеці Маріупольського державного університету організації арт-простору завжди приділялась особлива увага. Для обладнання арт-простору важливо, щоб було гарне освітлення, сучасні меблі та можливість використання технічних засобів. Диванні куточки, арт-зони – все це створює умови для відпочинку та спілкування за інтересами. Це можуть бути читальні зали, абонементи, фойє, холи, спеціально для цього облаштовані, а також музичні вітальні, арт-галереї, вернісажі тощо. Арт-простір у бібліотеці може стати таким собі майданчиком як для уважного знайомства з книгою, витворами мистецтва та творчості, так і ігровим майданчиком для настільних ігор у вільний час, місцем для селфі молоді, що є гарною рекламою для бібліотеки [2].

Вже декілька років у бібліотеці діє *арт-галерея*, де проходять фотовиставки, виставки сучасних художників. Це завжди цікаві зустрічі студентів з авторами робіт, спілкування у неформальній обстановці.

Результатом співпраці бібліотеки з маріупольським фотоклубом «Матриця – М» стали як колективні так і персональні фотовиставки його учасників за різноманітною тематикою, направленістю, особистим світоглядом та творчим підходом (в цьому сенсі дуже цікавою була фотовиставка за мотивами творчості А.Куїнджи).

Бібліотека долучена до міжнародного проекту «Мандрівна Галерея», який реалізує America Hause Kyiv. В рамках цього проекту в бібліотеці проходять міжнародні фотовиставки, що порушують гострі соціальні питання («Жінки. Рівність. Політика», «Стоп цензурі!. Громадяни за вільні країни», «Where the rivers come together», «Discerument» та ін.).

Не аби яку зацікавленість студентів, викладачів та науковців викликала презентація картин від міжнародної Арт-резиденції «Дифузія», на якій були представлені твори 12 художників із Німеччини, Італії, Аргентини та України.

Використання мультимедійних технологій дозволило проводити *віртуальний вернісаж* («Чарівне мистецтво Надії Рушевої», «Жіночі образи в живопису різних напрямків і стилів», «Віртуальна екскурсія Третьяківською галереєю» та ін.). На сайті бібліотеки розміщені фотороботи співробітників «Наш вернісаж» (http://slibr.mdu.in.ua/index/nash_vernisazh/0-76). У віртуальному режимі відбувається й знайомство з *музичними творами*: «Сучасна пісенна Шевченкіана», «Музична подорож Італією» тощо.

Для дітей та підлітків в бібліотеці створено «*Арт-майстерню творчих ідей*», де майстер-класи з живопису, виготовлення декоративних іграшок, новорічних ялинок та безліч інших доробок проводять викладачі мариупольської Школи мистецтв.

Любителі кіномистецтва мають змогу переглядати та обговорювати тематичні кінострічки англійською мовою в клубі Movie Fans Club, що діє в інфомаційно-ресурсному центрі Window on America, створеному в бібліотеці за підтримки Посольства США в Україні. В рамках міжнародного фестивалю «Нове українське документальне кіно» відбувся перегляд фільму «Малевич» та зустріч студентів з продюсером і режисером кінострічки. В бібліотеці також відбувся перегляд фільму «Земля: один вражаючий день», що був проведений Артхауз Трафік в рамках фестивалю «Нове британське кіно» за підтримки Британської Ради в Україні.

Таким чином бібліотека стає не тільки містом навчання, а й містом, де студентська молодь має можливість неформального, цікавого й пізнавального спілкування, набуває орієнтирів у світі сучасного мистецтва, має можливість розвиватись та розширяти свій всесвіт.

Література

1. Чотири простори бібліотеки: модель діяльності : практичний посібник / авт.–уклад.: О. Бояринова, О. Бруй, Л. Лугова, Я. Сошинська, І. Сошинська, І. Шевченко. – Київ : ВГО : Українська бібліотечна асоціація, 2020. – 104 с.

2. Лупіка Л. Сучасні бібліотеки – відкритий простір для освіти, спілкування і дозвілля / Л. Лупіка // Бібліотечний форум України. – 2015. – С. 27–28.

УДК 027.7

Дабло А.О.
/ м. Маріуполь /

СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА

Неодмінною умовою професійної діяльності викладача вищого навчального закладу є наукова діяльність та освітня комунікація, якість яких залежить від майстерності використання можливостей бібліотечних ресурсів

закладу вищої освіти. Система наукових комунікацій та теоретико-практичне вивчення питань, які знаходяться в межах наукових інтересів викладача, дають знання щодо кола джерел та літератури з певної проблеми, її критичного аналізу, наявних розробок й створюють передумови для її більш глибокого вивчення. Як відомо, викладач закладу вищої освіти повинен використовувати у процесі навчання студентів (при читанні лекцій, проведенні практично-лабораторних занять, організації пошукової роботи студентів тощо) найбільш поступові фактичні відомості, які можна засвоїти у власній науково-дослідницькій діяльності крізь важку працю з найновішими джерелами та публікаціями, доступ до яких організовує бібліотека.

Розбудова ефективного, з погляду як забезпечення комунікативних потреб, так і оптимальної організації, економного й раціонального використання фінансових, технічних ресурсів, національного науково-інформаційного простору вимагає злагодженого функціонування складної і, водночас, неформалізованої, гнучкої, мобільної інфраструктури. Вона мусить органічно поєднувати зусилля широкого кола учасників науково-інформаційних процесів – спеціалізованих наукових бібліотек як провідних центрів соціальних комунікацій, інтеграції й поширення наукової інформації; державних і недержавних центрів науково-технічної інформації, котрі формують, призначені для задоволення потреб наукового співтовариства, бібліографічні, реферативні, бібліометричні, наукометричні бази, ресурси нормативної, стандартизаційної та патентно-ліцензійної інформації, різні документні фонди; спеціалізованих науково-організаційних інформаційних систем, які створюються академіями наук, міністерствами й відомствами, університетами, а також регіональними органами влади; мережі фахових друкованих і електронних періодичних видань; видавничих та книготорговельних закладів; державних та приватних структур, покликаних підтримувати інноваційну діяльність венчурних фірм; окремих наукових установ і навчальних закладів, нарешті – наукових товариств та асоціацій, розбудовуваних науковим співтовариством незалежних інформаційно-комунікаційних структур (сайти наукових і освітянських товариств, сегменти соціальних мереж та блогосфери тощо).

Для фахової діяльності викладачів роль інтегруючого центру науково-інформаційного простору належить науковим бібліотекам ЗВО, які володіють різноманітними інформаційними можливостями та величезним, нагромадженим упродовж багатьох десятиліть, науково-методичним та практичним організаційним досвідом. Така перспектива, в принципі, може справдитися, однак за неодмінної умови, коли ці бібліотеки розвиватимуться у національному інформаційному просторі XXI ст. вже не у своєму традиційному образі книгозбірень, а, насамперед, як провідники дійсно інноваційної соціокомунікаційної діяльності – центри вільного доступу до найрізноманітніших за походженням ресурсів наукової інформації, медіатеки, що забезпечують інтеграцію, систематизацію й поширення наукової інформації на всіх видах носіїв, органічну інтеграцію своєї роботи з усіма іншими учасниками інформаційно-комунікаційних процесів. Своє інтегруюче

значення у сучасних умовах наукові бібліотеки мають повсякчас рішуче утверджувати, пропонуючи нові, всеохоплюючі форми поєднання зусиль усіх учасників наукових комунікацій. При цьому повинно йтися вже не про вдосконалення традиційної «співпраці» самих лише бібліотек, і навіть не про механічну «координацію» фрагментарних, розрізнених дій бібліотек, наукових установ, закладів освіти, підпорядкованих різним міністерствам, відомствам, і зорієнтованих нині, на жаль, переважно на розбудову своєрідних «інформаційних автаркій». Вимогою часу є розбудова в межах держави єдиного інформаційного поля, здатного забезпечити найбільш повний, зручний і швидкий доступ до всього багатоманіття джерел і форм ретельно опрацьованої за допомогою сучасних інтелектуальних пошукових систем наукової інформації у всій їх сукупності для найбільш широкого кола споживачів. Велінням часу є формування спільними зусиллями різних за своєю природою учасників інформаційних процесів, але під науково-методичним і координуючим впливом бібліотек єдиної, і відночас, оптимально розподіленої системи інформаційного забезпечення наукового, освітнього процесів з раціональним використанням функціонального розподілу сучасних технологічних можливостей (наприклад, каталогізація зусиллями самих видавництв, організація віртуальних читальних залів провідних бібліотек у навчальних закладах), упровадженням новітніх інтелектуальних систем пошуку і опрацювання інформації. Формуванню науковими бібліотеками бібліографії, біобібліографії та вебліографії, баз реферативної, бібліометричної й наукометричної інформації, створенню інтернет-навігаторів, покажчиків і путівників по інформаційних ресурсах, організації віртуальних виставок, розбудові відкритих для широкого користувача репозиторіїв, інтернет-архівів, спеціалізованих порталів наукової інформації, цільовому забезпеченню здійснення науковими установами, університетами фундаментальних та прикладних досліджень, насамперед, за пріоритетними напрямками, належить у цій справі визначальне місце.

Отже, значення наукової бібліотеки ЗВО для професійної діяльності важко переоцінити – це ресурс актуальних знань, доступ до міжнародних баз даних, простір для освітньої та наукової комунікації. В період активного становлення інформаційного суспільства функції та можливості бібліотек постійно розширюються, що свідчить про нагальну потребу систематичного спостереження за змінами, які впливають на можливості використання бібліотечних ресурсів в освітньо-науковій комунікації викладача.

Література

1. Діденко І.М. Науково-дослідницька діяльність викладача університету: бібліотекознавчий аспект / І. М. Діденко // Вісник Харківської державної академії культури. Серія : Соціальні комунікації. - 2017. - Вип. 50. - С. 166-176.

2. Рибалка В.В. Психологія та педагогіка праці особистості : від обдарованості дитини до майстерності дорослого : посібник / В. В. Рибалка. – К. : Ін-т обдарованої дитини, 2014. – 220 с.

ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕК ЗВО (НА ПРИКЛАДІ НБ МДУ)

З кожним роком розвиток суспільства стає більш динамічним. Бібліотеки, щоб залишатись конкурентоздатними, функціонують в режимі випередження можливих запитів користувачів. Читачі кожної сучасної бібліотеки ЗВО - це сучасне цифрове інтернет-покоління, класичні читачі, молодь із різних культур та соціальних прошарків.

Реалії сьогодення переформатують бібліотечне обслуговування з кількісних показників на якісні. Інновації - це «шалені» ідеї, що виходять за межі звичних норм і взірців і стають невід'ємною складовою діяльності бібліотеки в формуванні позитивного іміджу, запровадженні нових послуг, постійному оновленні форм обслуговування.

Інноваційні форми обслуговування потребують подальшого вивчення, впровадження та вдосконалення. Передові бібліотеки світу значно раніше вітчизняних розпочали досліджувати природу, роль і мету бібліотеки навчальних закладів як соціального інституту на загальній освітній сцені. Завдяки впровадженню в роботу бібліотек інноваційних послуг та сервісів книгозбірні світу не втрачають своєї популярності.

Досвід бібліотек зарубіжних країн (США, Швеції, Данії, Німеччини, Польщі), відображений на безмежних просторах інтернету, в публікаціях, відеороликах, конференціях, форумах, на сторінках товариств соціальних мереж, цікавий з огляду на впровадження нових форм у обслуговуванні читачів. Деякі з цих методів вже стали традиційними для бібліотек України, як то доступ до світових інформаційних ресурсів через мережу інтернет, онлайн консультації, електронні каталоги, віртуальні виставки тощо. Та є ще багато чого, чим можуть скористатись в своїй роботі вітчизняні бібліотеки закладів освіти.

Запозичена ідея буде чужорідною, не стане інноваційною поки не знайде свого втілення з урахуванням традицій, менталітету учбового закладу та конкретних потреб користувача бібліотеки. В цій статті розглянемо як світовий досвід працює для задоволення потреб наукової бібліотеки МДУ та які з ідей можна запозичити на майбутнє.

Американські академічні бібліотеки загалом себе позиціонують як сучасні інформаційно-консультаційні центри, що допомагають студентам в їхніх дослідженнях та навчанні, ознайомлюють з університетськими містечками і студентським життям.

Такі форми сучасної реклами книги, як фрімаркет, сторітелінг, буктрейлер вперше з'явилися в Америці та вже набули популярності в Україні. Їх мета зацікавити в читанні, привернути увагу до книги та письменства, допомогти на прикладі літературних героїв розв'язати власні

проблеми. Крім послуг, що вже практикують вітчизняні бібліотеки, є й нетрадиційні такі як заповнення онлайн форм для пошуку роботи, наприклад.

Основний принцип, за яким функціонують бібліотеки Європи, – це працювати більше з людьми, ніж з книгами. Сучасні європейські бібліотеки виконують ролі: місце зустрічі; місце навчання; місце натхнення та дозвілля; місце активних дій.

Бібліотеки Німеччини реалізують себе у незвичних медіапроектах та стратегії з перетворення бібліотеки-книгосховища на міжкультурне місце зустрічі. Співробітники проводять навчання користувачів сучасним медіа, організовують культурні заходи та виставки. Основне завдання бібліотекарів вбачають у тому, щоб книги швидше дійшли до читача. Якщо те чи інше видання привернуло увагу публіки і преси, воно має бути відразу закуплене, оброблене і надане відвідувачам. Нові надходження одразу покривають плівкою за допомогою спеціального пристрою, тому дуже зношених книг в бібліотеках Німеччини майже немає. Коли все ж книги набувають «нетоварного вигляду», їх не утилізують, а після списання роздають всім бажаним під час конференцій, зустрічей з письменниками, розміщують на полиці буккросінгу в публічних місцях. Тим самим долучаючи до читання максимальну кількість людей.

Бібліотеки Німеччини є центрами безперервної освіти, надаючи максимальну (в першу чергу інформаційну) підтримку навчальному процесу. Саме в Німеччині виник та активно розвивається цілий напрямок педагогіки – бібліотечна педагогіка. Головною метою бібліотек освітньої системи Німеччини стало визначення конкретних потреб та інтересів різних груп читачів, ініціювання, підтримка та супроводжування процесу навчання. Програми німецьких бібліотек передбачають прищеплення читачам інформаційних навичок, надання спеціальної підтримки іммігрантам у вивченні німецької мови. Виходячи з вимог сучасності, німецькі бібліотеки поставили перед собою завдання зробити освітні послуги доступними для різних вікових груп читачів: дітей, підлітків, студентів, дорослих та літніх людей.

Масові заходи з залученням відомих письменників, діячів культури, книгознавців, виставковій та музейній діяльності бібліотеки стали улюбленим місцем зустрічі і спілкування людей різного віку. Найбільш популярний проект має назву «Зв'язок поколінь». Його сутність полягає в тому, що школярі і студенти навчають інтернет-технологіям людей похилого віку, надають допомогу в оцифруванні книжок, старих платівок, завантаженні книг на смартфони тощо. Крім традиційних аудиторного та самостійного видів навчання в бібліотеках Німеччини існує навчання із супроводом, яке використовують бібліотечні заклади для реалізації своїх задач в роботі з читачами. Потреби читачів досліджуються за допомогою так званих оферентів, які роблять пропозиції для вдосконалення роботи з користувачами бібліотек. На традиційних Днях креативу бібліотека позиціонує себе як місце натхнення і дозвілля. Під час «Зустрічі майстрів» бібліотеки показують себе місцем активних дій.

Найбільш демократичними є бібліотеки Швеції і Данії. Навіть бібліотека уряду, як і інші всіх видів і типів, відкриті для будь-кого (при наявності документу з фото для підтвердження особистості). Бібліотека має найсучасніші технічні засоби, меблі, зелені куточки, автомати з кавою тощо. В ній немає практично ніяких заборон, проводиться шалена кількість масових заходів, кошти на які додатково виділяються урядом та благодійними фондами. Серед масових заходів бібліотек відеолекторії, електронні виставки, інтерактивні форми – поліфонічні мозаїки нової літератури, періодичних видань, фанклуби, дефіле, бліц-інтерв'ю, «кашпо» запитань, зустрічі з авторами книг, різноманітні лекції і дискусії з актуальних проблем, фестивалі, свята тощо.

«Бібліотеками без бар'єрів» є публічні бібліотеки Данії. Головне в них – це ставлення до відвідувачів, тому тут великий штат бібліотекарів, незважаючи на те, що всі бібліотечні процеси автоматизовані. Вся робота спрямована на залучення населення до читання. В країні створюються проблемні групи, які працюють над проблемами та підвищують кваліфікацію бібліотекарів. Всі інновації в бібліотеках запроваджуються після ретельної проробки та соціологічного опиту населення, яке залучається до розробки і реалізації всіх проектів. Розроблено зворотній зв'язок за результатами впровадження інновацій. Так при бібліотеках працюють «Сітізен-сервіси», де можна отримати будь-яку інформацію, довідку, водійське посвідчення, паспорт, відповіді на будь-яке запитання стосовно життя населеного пункту. Бібліотека – це мозок міста, або «третє місце» (за визначенням філософа ХХ ст. Рея Олденбурга) тобто простір, де людина бажає бути між домом і роботою [1].

Швеція робить все, щоб бути самою читаючою країною. 60% громадян є читачами. Це найбільший показник у світі. З самого раннього дитинства кожен мешканець Швеції знає, що його чекають в бібліотеці, де він отримає потрібну інформацію та проведе дозвілля із задоволенням, зустріне порадника. Бібліотеки відкрито навіть в метро. Серед складових успіху данських бібліотек - державна політика в галузі бібліотечної справи, значне муніципальне фінансування, високий технічний рівень бібліотечного обслуговування і постійна турбота про користувача. Національний уряд надає фінансування у вигляді блокових грантів для кожного муніципалітету. Місцева влада може лише висловити свою думку з приводу роботи бібліотек, але не має права втручатися в їх діяльність. Бібліотека використовує свій річний бюджет так, як вважає доречним.

Найбільш схожі з українськими бібліотеки Польщі, не вважаючи на різний фінансовий та матеріально-технічний стан. Польські бібліотеки – це центри інформації та дозвілля, де працюють клуби, центри, курси, групові заняття, проводяться літературні зустрічі, заходи для дітей і батьків, співпраця між бібліотеками. При цьому 90% масової роботи виконується волонтерами. В Польщі жорстоко діє закон з авторського права та ліцензування. Тому при бібліотеках дуже багаті і популярні медіа фонди.

Аналіз досвіду бібліотек світу дає можливість для впровадження нових

для України форм і методів в діяльність бібліотек.

НБ МДУ - сучасна наукова бібліотека, яка продуктивно втілює в роботу світовий досвід провідних бібліотек вищих навчальних закладів освіти, переломлюючи цей досвід через призму завдань університету та інтересів своїх читачів. Першою інновацією в обслуговуванні став індивідуальний доступ до світових інформаційних ресурсів, безкоштовний вай-фай. Вільний доступ до фондів та зонування стали наступним інноваційним напрямом в обслуговуванні читачів наукової бібліотеки закладу вищої освіти. Так виникли комунікативно-інформаційна, соціальна, творча, релакс-зона – тут кожен може реалізувати власні культурно-освітні, дозвільні, інтелектуальні потреби та ідеї. З розвитком та наповненням електронних баз даних НБ МДУ в читача з'явилися умови віртуально відвідувати бібліотеку. Висока інформаційна культура є основною вимогою для віртуального читача. Не кожен користувач інтернету повною мірою володіє навичками пошуку інформації, знає специфіку різних пошукових систем, вміє працювати та правильно формулювати пошукові запити тощо. Вихованню інформаційної культури сприяють лекції, заняття та тренінги, розроблені для студентів та викладачів МДУ, які проводяться відділами обслуговування та інформаційно-бібліографічним. Окремі заняття в формі презентації можна переглянути на сторінці НБ МДУ в slideshare (https://www.slideshare.net/NB_MDU/), а також на офіційному сайті бібліотеки (<http://slibr.mdu.in.ua/>). Сайт бібліотеки щоденно поповнюється новою інформацією, що дає змогу студентам в зручний для них час користуватися ресурсами бібліотеки та дізнаватися про нові надходження, книжкові виставки, бібліографічну продукцію, масові заходи тощо. Окремий напрям роботи – віртуальні виставки різної тематики.

Розкриває фонд в повному обсязі робота з ретроконверсії фондів, а можливість доступу до повнотекстової бази даних – оцифрування фонду, яке проводять співробітники досить активно. Доступ до повнотекстових електронних документів є лише в читачів бібліотеки. Електронна бібліотека поповнюється активно і потужно. Постійно проводиться робота з електронними каталогами та картотеками статей для більш повного задоволення інформаційних потреб користувачів. Зайти до ЕК та ЕКС може кожен бажаючий, інформація та посилання на ці ресурси є на головній сторінці нашого сайту. Запроваджено і розвивається «онлайн-замовлення» літератури.

При бібліотеці відкрито інформаційно-ресурсний центр «Вікно в Америку», при якому працює два клуби для допомоги в вивченні англійської мови та ознайомленні з культурою, побутом, системою освіти США.

Улюбленим місцем спілкування та задоволення культурних потреб є масові заходи, на які запрошуються не лише місцеві автори. Так творчі зустрічі було організовано з М. Жаданом, мариупольськими авторами В. Утки-Отки, О. Шепетчуком, колекціонером автографів О. Стефанським, підполковником В. Тимчуком та ін. Відвідавши літературні вітальні, диспути, марафони, прийнявши участь в квестах, літературних подорожах, читачі мають змогу дізнатись цікаві факти про письменників, долучитись до

світових шедеврів мистецтва, висловити свої думки та почуття про них, поміркувати над прочитаним, знайти собі книгу до душі. Рекомендації щодо новинок літератури або творів класиків є також на сторінках блогу «ЛітАкцент» та на сторінці в фейсбуці.

В процесі міркування над прочитаним бібліотека ефективно використовує методи бібліотерапії. Дослідження з цього нового напрямку роботи проводилося співробітниками та має своє висвітлення в методичному посібнику «Бібліотерапія: методичні вказівки», з яким можна ознайомитись в електронному інституційному депозитарії МДУ. Опублікувати свої творчі доробки та ознайомитись з творчістю однодумців читачі мають змогу в рамках літературної платформи «Догори сторінками».

Для відстеження ефективності нововведень та вивчення пропозицій читачів бібліотекою періодично проводяться соціологічні дослідження, на основі яких робиться дозамовлення літератури, додаються нові послуги, удосконалюється робота відділів тощо.

Г.П. Фонов у книзі «Такий він, бібліотекар» писав: «...На спілкування із читачами потрібно ставити найбільш кваліфікованих, ерудованих співробітників, досвідчених, що розуміються й на книжковому світі, й на людських душах, справжніх інтелектуалів». І далі: «Він, читач, судить про усіх нас, бібліотекарів, по тих конкретних особах, з якими зустрічається на «видачі» [3]. Розвитку працівників сприяють семінари та конференції, які проводить бібліотека, а також матеріали авторського блогу Бібліо.net.

На основі вищезазначеного можна зробити висновок, що НБ МДУ – бібліотека європейського рівня, в плідній роботі якої втілено всі основні напрями роботи бібліотек Європи: місце зустрічі; місце навчання; місце натхнення та дозвілля; місце активних дій.

На території бібліотеки МДУ можна було б ще створити центр правової (соціальної) інформації. Такі центри існують на базі багатьох сучасних бібліотек. У фондах бібліотеки та в мережі інтернет можна знайти будь-яку правову інформацію, що цікавить користувачів, зробити копії бланків, отримати консультацію фахівців особисто й через Інтернет. Такий центр можна використовувати як базу практики для студентів юридичних спеціальностей. За подібністю до центру правової інформації можна створити центри допомоги для відвідувачів, що погано володіють державною мовою, а мають потребу в написанні заяв, заповненні бланків, інших документів українською мовою. До роботи подібного центру можна залучати студентів філологічних спеціальностей та документознавців.

Елементи бібліотерапії в роботі бібліотеки присутні. Цікавим є напрям бібліотечної педагогіки, особливо з урахуванням того, що бібліотека активно співпрацює з кафедрами та викладачами, а на базі клубів активно впроваджуються методи неформальної освіти.

Література

1. Диха С.В., Молчанова С.А. Інноваційні форми роботи з читачами в бібліотеках світу / С.В. Диха, С.А. Молчанова // Бібліотека в освітньому

просторі. Інноваційна діяльність в бібліотеках (за матеріалами фахових публікацій) [Текст] : інформ. бюл. для працівників бібліотек ВНЗ III–IV рівнів акредитації державної форми власності Хмельницької області. №22 / редкол.: О.О. Мацей, С.А. Молчанова, О.О. Костюк ; гол. ред. О. Б. Айвазян. – Хмельницький : ХНУ, 2016. – С. 70-85.

2. Пашкова В. Найдемократичніші бібліотеки – у .....королівстві / В. Пашкова // Бібліотечний форум України. – 2011. - № 1. – С. 43-48.

3. Фонотов Г.П. Такий він, бібліотекар / Г. П. Фонотов. - М.: Книга, 1997.

УДК 021.2

Давшан В.Л.
/ м. Маріуполь /

ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ В НАУКОВІЙ РОБОТІ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МДУ

Вільний доступ до інформації, об'єктів інтелектуальної власності та стрімкий розвиток технологій спрощують процес використання та поширення інформації. Серйозні проблеми з етикою, ціннісними настановами, культурою мислення і поведінки, що проявляються на усіх рівнях суспільного життя є підставою для усвідомлення необхідності практичних дій в сфері утвердження академічної чесності в системі освіти України

Академічна доброчесність має велике значення в першу чергу тому, що впровадження принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти – це питання підняття якості вищої освіти та репутації самих ЗВО, підвищення їхнього рейтингу, визнання дипломів університетів на європейському та світовому рівнях, підвищення конкурентоспроможності випускників цих ЗВО. Крім того, академічна доброчесність стосується не лише якості освіти – вона напряму впливає на те, яких громадян виховує система вищої освіти в країні, які цінності закладаються під час навчання у ЗВО та яким є «секрет успіху» в суспільстві.

Як зазначив Директор Американської Ради з міжнародної освіти в Україні Ярема Бачинський «академічна доброчесність – це комплексне поняття ...базується на цінностях, з якими молода людина приходить в університет, збагачує їх набір в стінах Alma Mater та не закінчується на порозі університету в той момент, коли випускник з його дипломом виходить у великий світ. Уміння працювати чесно, відповідально, розвивати критичне мислення, толерувати думки інших, дотримуватися в своїх діях моралі – це далеко не повний перелік складових, які формують поняття академічної доброчесності, і входять до переліку характеристик компетентного співробітника і активного свідомого громадянина» [1, с.220].

Міжнародний центр академічної доброчесності при Ратлендському інституті етики, Університет Клемсон в Південній Кароліні розробив

документ «Фундаментальні цінності академічної доброчесності». Згідно з цим документом «академічна доброчесність» - це здатність академічної спільноти навіть всупереч труднощам, дотримуватися шести фундаментальних цінностей: чесності, довіри, справедливості, поваги, відповідальності, мужності (відваги) [3, с.16].

Для розвитку й укорінення академічної чесності недостатньо просто знати та вірити в фундаментальні цінності. Оскільки Україна обрала європейський шлях розвитку, очевидною потребою стає утвердження академічної доброчесності в коло напрямів державної освітньої політики. Сьогодні поняття академічної доброчесності введено у правове поле української системи освіти через Закон України «Про освіту».

Відповідно до статті 42, п. 3 Закону України «Про освіту», дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);

- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;

- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;

- надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

У пункті 4 статті 42 Закону України «Про освіту» визначені види порушень академічної доброчесності, а саме: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Найпоширенішою формою прояву академічної нечесності на переконання переважної більшості дослідників є плагіат. Існує багато різних визначень академічного плагіату, але спільним для всіх визначень є приписування собі результатів, отриманих іншими особами.

Так, за Терезою Фішман, академічним плагіатом є академічна поведінка, «яка характеризується такими п'ятьма кумулятивними ознаками: «коли певна особа (1) використовує слова, ідеї чи результати праці, (2) що належать іншому визначеному джерелу чи людині (3) без посилання на джерело, з якого вона була запозичена, (4) у ситуації, в якій правомірно очікується вказування авторства оригіналу (5) з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового характеру».[2, с.3]

Отже, плагіат академічний – навмисне відтворення викладачем, докторантом, аспірантом або студентом у науковій або електронній формі чужого твору, опублікованого на паперовому або офіційно оприлюдненого на електронному носії, повністю або частково, під своїм іменем без посилання на автора.

Існуюча в Україні ситуація призводить до того, що порушення академічних стандартів, якщо вони не привели до нанесення вагомій шкоди

реальним суб'єктам, залишається моральною проблемою. Саме тому основним інструментом дотримання академічної доброчесності в закладах вищої освіти є Кодекси честі.

В кожному ЗВО існують подібні документи, що містять окрім переліку етичних норм, яких повинна дотримуватись академічна спільнота, ще й санкції за їх порушення. Правила поведінки повинні поширюватися на всіх студентів та викладачів, причому, як правило, вони прописані в окремих документах. Важливим є те, що викладачі та студенти беруть безпосередню участь у встановленні норм Кодексу та слідкують за їх виконанням.

У Маріупольському державному університеті розроблено і затверджено:

- Етичний кодекс честі.
- Положення про академічну доброчесність.
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в кваліфікаційних роботах студентів.
- Положення про запобігання та виявлення академічного плагіату в наукових та навчально-методичних працях навчально-педагогічних працівників та здобувачів вищої освіти.

Окрім того, Університет пройшов відбір і став одним із 60-ти учасників проєкту «Ініціатива академічної доброчесності та якості освіти» (Academic Integrity and Quality Initiative). та спільно з експертами працює над створенням дієвої системи забезпечення якості освіти та академічної доброчесності у своєму закладі.

Крім академічних установ проблемами забезпечення принципів академічної доброчесності в Україні займається багато інших організацій. Один з таких прикладів – Проєкт сприяння академічній доброчесності в Україні (Strengthening Academic Integrity in Ukraine Project – SAIUP), який розпочали Американські ради з міжнародної освіти спільно з Міністерством освіти і науки України та за підтримки Посольства Сполучених Штатів, який охопив 10 українських університетів з різних регіонів. Проєкт упроваджує організація «Американські Ради з міжнародної освіти» за підтримки Посольства США в Україні, Міністерства освіти та науки України та Національного агенства із забезпечення якості вищої освіти.

Завдяки діяльності проєкту SAIUP студенти, професорсько-викладацький склад та бібліотечні фахівці отримують практичні знання та навички про основні принципи поняття «академічна доброчесність», а також план дій по впровадженню цих принципів у ЗВО. Матеріали, розміщені на сайті, стають у нагоді викладачам, науковцям, бібліотечним фахівцям при прийнятті управлінських рішень, рецензуванні, експертизі та розробленні методичних рекомендацій.

Так, наприклад, під час онлайн-семінару: «Академічна доброчесність. Інституціональна система підтримки академічної доброчесності та «антиплагіатні» сервіси», який провела директор економічних наук, професор, завідувач відділу ДНУ УкрІНТЕІ О.С.Чмир, слухачі мали змогу ознайомитися з нормативною базою, інституціями, вітчизняними практиками

та порядком утвердження принципів академічної доброчесності у ЗВО та створенням Національного репозитарію академічних текстів.

У матеріалах вебінарів: «Курсова робота без академічного плагіату – нові можливості системи StrikePlagiarism.com»; «Аналізуємо звіт перевірки на плагіат»; «Авторське право в університеті" було висвітлено деякі аспекти в роботі антиплагіатної системи Unicheck, зроблено наголос на тому, що найкращі результати дає синергія людини та машини. Також було дано пояснення щодо довідки про перевірку на плагіат.

Наукова бібліотека є активним елементом у структурі Університету. Саме тому співробітники інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки надають освітні послуги з формування інформаційної культури та проводять активну роботу з популяризації ідей академічної доброчесності. На сайті наукової бібліотеки сторінка «Академічна доброчесність» виділена окремою кнопкою в меню. Сторінка включає загальну інформацію про поняття академічної доброчесності, короткий огляд українського законодавства з цього питання та презентаційні матеріали.

Протягом кількох років Бібліотека МДУ працює в рамках програми курсу «Основи інформаційної культури». Одним з завдань програми є формування компетентностей з академічної доброчесності та навичок якісного академічного письма.

Відстежується інформація про розклад майбутніх вебінарів, що проводяться за сприяння Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, команди Unicheck Україна; Ініціативи академічної доброчесності та якості освіти AcademicIQ тощо. Набута інформація доводиться до відома факультетів, кафедр; за згоди організаторів матеріали вебінарів надсилаються на адреси деканів факультетів та завідувачів кафедр.

Створюються презентації та віртуальні виставки. Наприклад, в презентації «Академічна доброчесність. Інформаційні новини та корисні поради» акцентовано увагу на понятті та принципах академічної доброчесності, впровадженні їх в освітню та наукову діяльність Маріупольського державного університету. Озвучена презентація «Академічна доброчесність – гарант якості освіти» розрахована для проведення онлайн-занять зі студентами та викладачами з питань впровадження Академічної доброчесності у МДУ.

Віртуальна виставка «Академічна доброчесність – гарант якості освіти (Методика наукових досліджень)» містить корисні посилання на нормативно-правові документи та матеріали, а також на книги з фонду бібліотеки МДУ.

Для проведення занять зі студентами у рамках програми створено презентацію «Академічне письмо. Оформлення списків джерел. Цитування та посилання». За запитами кафедр активно проводяться онлайн-заняття та консультації зі студентами

Підсумовуючи вищесказане, хочеться ще раз підкреслити: академічна доброчесність означає, що в процесі навчання чи досліджень студенти, викладачі та науковці керуються, передусім, принципами чесності, чесною праці та навчання. Це моральний кодекс або етична політика академічного

середовища, що включає такі цінності як уникнення оман чи плагіату, дотримання академічних стандартів, чесності і ретельності у дослідженнях та академічних публікаціях. Проте потрібно не просто говорити чи дискутувати. Співробітники бібліотеки розуміють, що потрібно діяти: допомагати студентам сформувати практичні навички дотримання академічної доброчесності.

Література

1. Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / за заг. ред. Т.В.Фінікова, А.С.Артюхова – Київ: Таксон, 2016. – 234 с.
2. Ніколаєв Є. Академічна доброчесність [Електронний ресурс] : Інформаційний бюлетень / Є. Ніколаєв. – 2019. – Вип. 3. – Режим доступу: <https://saiup.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Integrity-bulletin-03.pdf>
3. Фундаментальні цінності академічної доброчесності [Електронний ресурс] : перекл. з англ. – Режим доступу: <https://www.donnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/8/2019/08/Fundam.czinnosti-Akad.dobroch .pdf>

УДК 021.21

Манякіна О.С.
/ м. Маріуполь /

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК: ЗАРУБІЖНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

З кінця ХХ століття бібліотеки перетворюються у соціокультурні центри, діяльність яких спрямована на культурний, інтелектуальний розвиток, самовдосконалення кожної людини.

Світові тенденції до глобалізації, зміни економічних, політичних та культурних векторів України мають вплив і на бібліотечну діяльність. З'являються нові види бібліотек, які мають оновлені або видозмінені функції, принципи організації роботи, іншій, нетрадиційній, зовнішній та внутрішній вигляд. Бібліотеки не тільки надають доступ до інформації, але й допомагають у її пошуку, обробці; сприяють духовному та інтелектуальному розвитку, самоосвіті громадян країни; вирішують проблеми соціалізації, національно-патріотичного відродження, правової, екологічної освіченості населення.

Інтеграція традиційних бібліотечних установ в оновлений суспільний простір, відповідність діяльності бібліотек їх функціональному навантаженню, світові тенденції бібліотечного розвитку та їх вплив на бібліотечну галузь України – ці та інші питання розглядають у своїх працях як бібліотекознавці, так і бібліотекарі-практики. Закономірно, що погляди провідних науковців на подальший розвиток бібліотечної справи та долю книги в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства та технологій дуже різноманітні.

Так, Л. І. Владимиров, Р. Ескарні, К. М. Муерс вважають, що

протиставлення книги новим технічним засобам є некоректним, а майбутнє – за їх синтезом та взаємодією [1]. Це відкриває нові перспективи для розвитку бібліотечної справи.

Необхідно зазначити, що для українських бібліотек різних типів характерною є низка спільних проблем:

- падіння престижу бібліотек, особливо в умовах конкурування з можливостями, які надають мережа Інтернет, коворкінг-центри, хаби з достатнім технічним забезпеченням (комп'ютерами, мультимедійними дошками, екранами, ігровими консолями);

- втрата інтересу громадськості до систематичного читання з паперових носіїв;

- недостатність фінансування;

- відсутність оновлення дизайну бібліотек, які повинні ставати комфортними та привабливими вільними просторами з відкритими фондами, сучасними меблями, обладнані з урахуванням потреб людей з обмеженими можливостями.

Вивчаючи досвід соціокультурної діяльності бібліотек України слід зауважити, що нові суспільні завдання потребують активних та креативних кроків від бібліотек та бібліотекарів. Існує тенденція тісної співпраці бібліотечних установ із органами влади, громадськими організаціями, соціальними службами. На сучасному етапі соціокультурна діяльність бібліотек є синтезом попереднього культурно-історичного досвіду та новітніх інноваційних тенденцій. Бібліотеки впроваджують в роботу цільові державні, регіональні та місцеві культурні програми, знайомлять або розширюють знання громадян про культурні світові надбання, стимулюють до подальшої культурної діяльності.

Розглянемо детальніше приклади бібліотечних установ, які трансформувалися задля найбільш повного задоволення потреб користувачів своїх громад.

У Львові реалізується унікальний проект – «Сенсотека», який дає змогу користувачам із вадами зору повноцінно навчатися, працювати та цікаво проводити дозвілля. Усі події, що відбуваються у бібліотеці, об'єднані спільною темою – інклюзивністю, яка допомагає зняти усі бар'єри у комунікуванні незрячих, аби разом із звичайними львів'янами вони могли спільно навчатися, слухати музику, ходити на прогулянки. Центральна міська бібліотека імені Лесі Українки презентувала мешканцям міста новий відкритий простір – Першу львівську медіатеку, у якій поруч із друкованими книгами й пресою відвідувачам пропонуються аудіо– й відеофайли. Як зазначають культурні менеджери установи, основна відмінність від традиційної бібліотеки не у мультимедійності фонду, а в тому, що простір є вільним майданчиком для обміну думками й втілення громадських ініціатив, так званім третім місцем поза домом і роботою [2].

Бібліотека села Сутківці Ярмолинецького району Хмельницької області стала партнером туристичного агентства, разом розвиваючи туризм району, бере участь у проекті з розвитку е-урядування «Поінформована громада –

демократична країна», активно створює рекламну продукцію з інформацією про послуги бібліотеки [2].

Важливий інноваційний підхід – екологічне просвітництво. Новітньою формою діяльності в цьому напрямі є створення центрів екологічної інформації, університетів екологічних знань.

На території двох дитячих бібліотек м. Маріуполя почали працювати Молодіжні Центри, відкриті Маріупольською Спілкою Молоді у співпраці з КУ «ЦБС для дітей» за підтримки Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ). Робота Центрів спрямована на створення комфортної, безпечної локації для підлітків, де вони могли б проводити вільний час, спілкуватися, безкоштовно отримувати нові знання та вміння, які мають велике практичне значення в повсякденному житті. Підлітки відвідували заняття з арт-терапії, фото- та відеомайстерності, ландшафтного дизайну, тренінги, а також навчалися створювати грантові проекти.

Пошук нових форм та методів соціокультурної діяльності бібліотек в Україні сприяє активному поширенню досвіду реорганізації бібліотек з конкретним читацьким призначенням, диференціацією напрямів. Йдеться про ділові бібліотеки, бібліотеки духовної літератури, бібліотеки-музеї, бібліотеки-салони, бібліотеки-театри, бібліотеки як центри національної культури, центри дозвілля молоді, центри сучасного бестселера, як культурні центри. В різних регіонах з'явилися екологічні „зелені” бібліотеки, які пропагують перехід від проблем захисту природи до екології душі, відродження моральних цінностей, бібліотерапевтичну реабілітацію людей з обмеженими можливостями. Розповсюдження серед практиків-бібліотекарів отримала бібліотека-фонотека сучасної музики з фондом грамплатівок, касет, дисків [3].

Отже, соціокультурна діяльність бібліотек в Україні розвивається з урахуванням світових тенденцій трансформації бібліотек в умовах інформаційного суспільства, так для соціокультурної комунікації з читачами застосовуються новітні мультимедійні технології, інноваційні форми роботи, розширюються партнерських відносин та загалом посилюються соціокультурні стратегії бібліотек на благо громади.

Література

1. Долбенко Т. О. Місце бібліотек в системі інформаційних комунікацій / Т. О. Долбенко // Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 квіт. 2015 р. / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2015. – С. 13 – 20.

2. Івашина А. Мультимедійність і поліфункціональність: принципи успішних бібліотек України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.chytomo.com/digest/multimedijnist-ipolifunkcionalnist-principi-uspishnix-bibliotek-ukraini>

3. Матвійчук О. Є. Закономірності розвитку бібліотек як соціокультурних центрів в Україні / О. Є. Матвійчук // Культура і сучасність. – 2009. – № 2. – С. 82–87.

МОДЕРНІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕКИ: ВІД АКсіОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО КІБЕРФІЗИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ

Проблема модернізації бібліотек є сьогодні наріжним каменем бібліотекознавчого дискурсу. Поміж низки новітніх підходів доцільно згадати *ціннісний (аксіологічний) підхід у теорії бібліотеки*, розробником і провідником якого була відома українська вчена, знаний бібліотекознавець А.С.Чачко. Відносно радикальних культурно-цивілізаційних зрушень, які відбувались у суспільстві, А.Чачко у 2003 р. наголошувала, що «наздоганяюча» модернізація бібліотек часом суперечить власне їх призначенню. У цьому контексті був запропонований *ціннісний підхід*, що бачився дослідницею як аналіз *гуманітарних проблем (призначення бібліотеки) і технологічних проблем (способів реалізації призначення бібліотеки)* [8].

Очевидно, що цифровізація бібліотечної справи і, загалом, поліпарадигмальність бібліотекознавства як науки, спричиняє поширення у бібліотечній науковій спільноті та практиці діяльності нових підходів, теорій, концепцій і моделей, та актуалізує, в тому числі, й радикальні підходи до статусу, функцій та ролі бібліотеки.

Зокрема, на посилення культурно-розважальної ролі бібліотек звертається увага у фаховій пресі. Так, у журналі «Библиотечное дело» констатується, що [10]:

- критерії оцінки роботи бібліотек поступово змінились на протилежні самій бібліотечній сутності;
- книжка все менше відіграє смислоутворюючу роль у житті сучасної бібліотеки, витискаючись на периферію читацької уваги численними масово-розважальними заходами: «...Замість цього на бібліотечних майданчиках розгортається велика культмасова робота, яка потребує фахівців зовсім інших професій – культорганізаторів, режисерів, акторів ...».

Підходи до розуміння сучасної бібліотеки, у яких не згадується про книгу, книжкову культуру, читання зустрічаються й на інших інформаційних ресурсах: «...Сьогодні вони [бібліотеки] зберегли важливу просвітницьку місію, однак умови розвитку сучасного світу потребують переосмислення функцій цих громадських місць. Сучасні бібліотеки – це синергія знань, сучасних технологій, естетичного дизайну і комунікації між людьми. По суті, бібліотеки сучасного світу – це комфортні високотехнологічні громадські простори із функціями коворкінгу, орієнтовані на особистість і змінювані під її потреби» [5].

Однією з концепцій бібліотеки майбутнього є її представлення як

кіберфізичної системи.

В умовах Четвертої промислової революції (цифрової економіки) передбачається трансформація бібліотек та їх поступ у бік *кіберфізичних систем* і пропонується таке визначення: «Бібліотека як кіберфізична система – це заклад, який працює у аналогово-цифровому середовищі у режимі реального часу із зворотною зв'язкою, здійснює збирання даних і будує на їх основі прогнозну аналітику. Важливою відмінністю бібліотеки майбутнього як кіберфізичної системи може стати робота із свідомістю користувачів та бібліотечного персоналу у автоматичному режимі за допомогою когнітивно-інформаційних технологій» [9].

Останніми роками до концепції модернізації бібліотеки додалось поняття «*бібліохаб*». У пропозиціях громадських проектів діяльність бібліохаба розуміють таким чином:

«БібліоХаб – це мультимедійний простір для зустрічей, навчання, обміну думками та ідеями, для проведення тренінгів, лекцій та майстер-класів творчими, активними, креативними хмельничанами, які генерують ідеї для розвитку нашого міста. ....Створення інформаційно – інтерактивного простору для залучення мешканців усіх вікових категорій до соціокультурних заходів. ...Встановлення інтерактивно – демонстраційного комплексу, обладнаного мультимедійним проектором, нотбуком, фліпчартом (магнітно – маркерна дошка), ксероксом (у населення даної території є гостра потреба в коперувальному апараті), розкладними і офісними стільцями та столами для даного обладнання»[1].

Частиною сучасних бібліотечних концепцій, спрямованих на визначення функцій бібліотек у процесах їх адаптації до нових соціальних і технологічних можливостей та викликів є концепції, пов'язані із *SMART-бібліотеками*. Термін SMART-бібліотека («розумна бібліотека») все частіше використовується для позначення бібліотек майбутнього і, зокрема, як частини концепції «розумного міста» («Smart City»).

Визначення SMART-бібліотеки ще не сформульовано, однак у наукових працях описується значна кількість стратегій, пов'язаних із цим поняттям. Дослідники зазначають, що часто цей термін використовується як крилата фраза або елемент самореклами [11].

Поміж численних описів технологій і стратегій діяльності SMART-бібліотеки у публікаціях зарубіжних дослідників можна бачити таке визначення [13]: «Бібліотека, оснащена технологією Smart Library, може бути відкритою для користувачів бібліотеки без укомплектування персоналом. Технологія дає змогу віддалено управляти спорудами бібліотеки, включно з автоматичними дверима, кіосками самообслуговування і громадськими комп'ютерами. Це дає змогу нам суттєво подовжити години роботи бібліотеки, щоб більше людей могли користуватись бібліотекою у зручний для них час».

В Україні у пропозиціях громадських проектів, наводиться таке розуміння SMART -бібліотеки [12]:

«SMART-бібліотека – це «розумна бібліотека», де буде можливість

самостійно надрукувати на 3D принтері, почитати книги, що оживають, спробувати себе в ролі ілюстратора книжок, навчитися використовувати електронні сервіси «розумного міста».

Представлені концепції розвитку бібліотек вкладаються у сформульовану американським соціологом і урбаністом Реем Ольденбургом концепцію «третього місця» («перше місце» - дім, «друге місце» - робота), викладену у роботі «Третє місце»: кафе, кав'ярні, книжкові магазини, бари, салони краси та інші місця «тусовок» як фундамент спільноти» [4].

Працівники бібліотек, спираючись [3] на запропоновану Р.Ольденбургом концепцію, визначають «третє місце» як багатофункціональний суспільний простір, який надає можливості для інтелектуальної і культурної комунікації, творчості, саморозвитку і самовираження, місце, у якому хочеться знаходитись і куди хочеться повернутись. Концепція «третього місця» пропонується ними як робочий інструмент бібліотечно-інформаційної діяльності, однак, із збереженням документно-інформаційного змісту діяльності бібліотеки.

Оцінюючи такі підходи до розвитку бібліотек дослідники зазначають:

«Відмічаючи успіхи на шляху перетворення бібліотек на центри місцевої спільноти, дослідники «вимушені були визнати», що щільне оточення книг та інформаційних ресурсів лекціями, виставками, театральними інсценізаціями поступово призводить до того, що власне читання заміщується розвиваючими гуртками, дозвіллевими заходами, а найчастіше прямими соціальними послугами. Інакше кажучи, у бібліотеці добре, та чи це бібліотека?» [1, с. 41].

Нижче наведено міркування представника розробників програмного забезпечення для електронних бібліотек щодо цифрової трансформації бібліотечного інституту. Такі пропозиції значною мірою відображають та оприсутнюють не артикульовані, однак наявні у вітчизняній позадисциплінарній спільноті думки й аргументи [6]:

– сумніви у затребуваності бібліотек (відвідування, книговидача) та розвиток бібліотек у культурно-дозвіллевому напрямі;

– бібліотечний інститут не готовий забезпечувати інформаційні потреби суспільства у цифровій формі, не виконує функції інформаційного інституту, тобто наявна «інформаційна недієздатність» бібліотек;

– кращими є фахівці, які не мають бібліотечної освіти - важливими є не навички обробки і пошуку літератури, висока ерудиція, а «ентузіазм з гнучкими навичками»; для такої роботи підходять історики, культурологи, соціологи, психологи та інші гуманітарії;

– для «трансформованого» бібліотечного інституту пропонується назва «інформаційна бібліотека» (інфотека), для якої необхідні інженери з програмного забезпечення, архітектори, аналітики, тестувальники, а також представники гуманітарних напрямів – дизайнери, менеджери команд, маркетологи, SMM-ники, цифрові гуманітаристи;

– традиційно наголошується на необхідності підвищення цифрових компетенцій бібліотекарів, інакше прогнозується, що бібліотекарі залишаться

у статусі «прислужників» у культурно-дозвілєвих закладах, а у технологічних інфотеках будуть працювати нові фахівці-інженери, які не обов'язково повинні мати диплом фахівця-бібліотекаря.

«Позитивною» тезою у представлених «футурологічних» концепціях є те, що подібні «інформаційні бібліотеки» (інфотеки) пропонується створювати «з нуля» і ставити перед ними нові завдання. Прикметно, що провідники згаданої концепції усвідомлюють, що розвиток бібліотек як культурних і соціальних центрів виходить за межі пропонованої ідеї.

Очевидним наміром подібних пропозицій, як наголошувала А.С.Чачко, є «...спроби ототожнити нову комп'ютерно-телекомунікаційну технологію із новою філософією бібліотеки» [8]. Професор А.Чачко визначала бібліотеку як духовний і культурно-цивілізаційний феномен у всіх попередніх, нинішніх та потенційно передбачуваних іпостасях, призначеннях, тенденціях та варіантах розвитку в інтересах людини [7, с. 58].

Сподіваємось, що бібліотека як духовний феномен ще тривалий час залишиться у такому статусі.

Література

1. Бабич И.В. У истоков борьбы за выживание: Социокультурная деятельность российских библиотек на рубеже XX–XXI веков// Библиотечное дело.2017. № 21. С. 39–43.

2. БібліоХаб: сучасний простір у центральній бібліотеці міста. URL: https://cbs.km.ua/index.php?dep=1&dep_up=105&dep_cur=422 (дата звернення: 25.07.2021)

3. Кряжева М. Ф., Шакирова Э. С. Библиотека как «третье место»: реализация концепции // Библиосфера. 2019. № 3. С. 93–98.

4. Ольденбург Р. Третье место: кафе, кофейни, книжные магазины, бары, салоны красоты и другие места «тусовок» как фундамент сообщества : пер. с англ. Москва: Новое лит. обозрение, 2014. 456 с.

5. Сучасна бібліотека: що це, яка і навіщо? URL: <https://rubryka.com/article/suchasna-biblioteka-shho-tse-yaka-i-navishho> (дата звернення: 17.07.2021).

6. Цифровая трансформация библиотечного института. URL: <https://elibrary.ru/node/432/> (дата звернення: 17.07.2021)

7. Чачко А. С. Библиотечноеведение в человеческом измерении. Киев; Москва, 2000. 168 с.

8. Чачко А. С. Теория библиотеки: гуманитарные и технологические проблемы в контексте ценностного (аксиологического) подхода. URL: <http://libconfs.narod.ru/2003/s1/chachko.htm> (дата звернення: 15.05.2020).

9. Черный Ю.Ю. Библиотека будущего как киберфизическая система, или Что такое smart-библиотека URL: https://www.elibrary.ru/download/elibrary_43953289_64484994.pdf (дата звернення: 17.07.2021).

10. Ягодинцева Н. Шаманские пляски. Приглашение к разговору. Библиотечное дело. № 21 (352)'19. URL: <http://www.bibliograf.ru/issues/2019/11/380/95/4332/> (дата звернення:

17.07.2021).

11. Linda Freyberg. Smart Libraries. URL: <https://elephantinthelab.org/smart-libraries/> (дата звернення: 17.07.2021)

12. SMART-бібліотека – помічник «розумного міста» URL: <https://gp.khm.gov.ua/projects/archive/208/show/102/> (дата звернення: 17.07.2021).

13. What is a Smart Library? URL: <https://www.leicestershire.gov.uk/sites/default/files/field/pdf/2018/7/5/What-is-a-Smart-Library.pdf/> (дата звернення: 17.07.2021).

УДК 024:616-036.21

Міліціна Л.В.
/ м. Маріуполь /

БІБЛІОТЕЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Пандемія коронавірусу COVID-19 торкнулася практично усіх сфер життя і всіх верств населення, істотно вплинула на соціально-економічний розвиток країн і діяльність більшості соціальних інститутів, в тому числі і на бібліотеку. Враховуючи особливості епідеміологічної ситуації кожної країни, робота бібліотек у сфері обслуговування користувачів зазнала обмежень різного ступеню: від діяльності в майже звичайному режимі до повного закриття.

Бібліотеки Австрії, Бельгії, Греції, Данії, Естонії, Ірландії, Іспанії, Італії, Латвії, Литви, Ліхтенштейну, Люксембургу, Мальти, Молдови, Нідерландів, Німеччини, Нової Зеландії, Норвегії, Північної Македонії, Польщі, Португалії, Словенії, Сполученого Королівства, Угорщини, України, Фінляндії, Франції, Хорватії, Чехії, Швейцарії та ін. вимушені були на деякий час закрити двері задля безпеки своїх користувачів та співробітників та змінити умови організації праці і види послуг. У разі повного закриття бібліотек співробітниками організувалося розповсюдження інформації щодо онлайн-послуг та онлайн-ресурсів бібліотек. Наприклад, Національна бібліотека Франції організує віртуальні виставки. Національна бібліотека Іспанії просуває свій електронний контент, який можна використовувати для підтримки освіти, Національна бібліотека Марокко надає безкоштовні електронні книги, а Публічна бібліотека в Орхусі (Данія) розмістила свій цифровий контент на головній сторінці вебсайту. Бібліотека Granby в Квебеку (Канада) виділяє контент, орієнтований на навчання новим навичкам. Українські бібліотеки також просувають на своїх сайтах можливості для онлайн-обслуговування, такі як віртуальна довідкова служба, електронна бібліотека, доставка документів, віддалений доступ до підписних ресурсів, відкритий доступ до репозиторіїв, каталогів, картотек та інших власних ресурсів, віртуальні виставки та екскурсії, бібліографічні та інші послуги. Крім того, було прикладено значні зусилля для розширення доступу до

електронних книг, які користувачі можуть отримати у будь-який час [3].

Деяка частина бібліотек працювала з мінімальним обслуговуванням користувачів, де впроваджувалися карантинні терміни ізоляції до повернутої користувачами літератури; дотримувалися гігієнічних норм щодо дезінфекції рук, меблів, техніки, поверхонь бібліотечного обладнання; обмежувалися кількістю та час перебування користувачів у бібліотеці; дотримувалися карантинних протиепідемічних норм: відстань між користувачами, одноразові маски, рукавички, захисні окуляри та ін. (згідно з рекомендаціями Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій). Поліпшити координацію руху користувачів співробітникам бібліотек активно допомагали соціальні мережі та месенджери.

Українська бібліотечна асоціація у Зверненні від 17 березня 2020 року закликала бібліотекарей перейти на обслуговування на засадах дистанційної взаємодії. Карантинні заходи спричинили появу нових та розширення вже впроваджених онлайн-активностей. Звернення до принципу віддаленого доступу дозволило напрацювати незамінний досвід, частково власний, а частково запозичений у західних колег. Надання послуг через мережу Інтернет, підключення нових та переорієнтація старих медіа-ресурсів поступово сприяє формуванню в користувачів нової парадигми інформаційного обміну.

Неможливість працювати традиційно породила в бібліотечній галузі багато важливих ініціатив. Дуже яскравим представником стала Науково-технічна бібліотека ім. Г.І. Денисенка Київського політехнічного інституту ім. Сікорського. Висококваліфіковані спеціалісти установи розміщували інструкції та методичні посібники для самостійного опанування цифровими засобами, проводили вебінари для тих, кого цікавлять дослідження. Про основи пошуку інформації в Google Академії, про її особливості та переваги користувачам розповіла у zoom-вебінарі наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Для маленьких та юних користувачів бібліотеками України було проведено низку нестандартних онлайн-заходів: знайомство з йогою, проведення тематичних фотоконкурсів, поради психолога, навчання англійській, створення власних каналів на Ютубі, читання книжок бібліотекарями, батьками та авторами. А Одеська національна наукова бібліотека створила навіть онлайн-клуб «Одеська міська федерація шахів», який поєднав у собі вже понад 200 користувачів-шахістів [1].

Наукова бібліотека Маріупольського державного університету (НБ МДУ) під час пандемії пройшла всі фази карантину: від повного закриття приміщення для користувачів та переходу в стовідсоткове онлайн обслуговування до відновлення обслуговування користувачів у звичайному режимі в стінах бібліотеки з дотриманням усіх протиепідемічних заходів: забезпечення фізичного дистанціювання при обслуговуванні користувачів, дотримання масочного режиму, наявність санітайзерів, провітрювання приміщень, санітарної обробки поверхонь.

Дистанційне обслуговування з використанням сучасних інформаційних

технологій не має територіальних та часових обмежень (окрім тих, що пов'язані з проблемами авторського права), і надає унікальну можливість цілодобово користуватися різноманітними інформаційно-комунікаційними ресурсами НБ МДУ не лише зареєстрованим користувачам (здобувачам вищої освіти, співробітникам та викладачам Маріупольського державного університету), але й будь-кому, незалежно від місця знаходження. Таке обслуговування дозволяє максимально оперативно задовольняти запити користувачів. Таким чином, обслуговування користувачів не зупинялось ані на мить. На *офіційному сайті* НБ МДУ (<http://slibr.mdu.in.ua>) цілодобово представлені наступні інформаційні ресурси: електронний каталог (з правилами складання запиту під час пошуку); електронна картотека статей; електронна бібліотека НБ МДУ (доступ мають лише користувачі НБ МДУ: студенти, аспіранти, викладачі, які за номером читацького квитка зареєстровані в електронній бібліотеці), до складу якої входять компакт-диски, які було придбано бібліотекою або надані до бібліотеки офіційними організаціями (видавцями); електронні версії видань, підготовлених співробітниками бібліотеки; праці викладачів Маріупольського державного університету, надані авторами; дореволюційні видання краєзнавчого характеру, копії яких було надано до бібліотеки маріупольськими краєзнавцями; електронний інституційний репозитарій Маріупольського державного університету, який включено до міжнародних реєстрів репозитаріїв відкритого доступу OpenDOAR, Registry of Open Access Repositories (ROAR), а також до вітчизняного ресурсу "Вебометрика репозитаріїв України" Тернопільського національного університету ім. Івана Пулюя; тестові доступи до комерційних світових електронних ресурсів; мережеві електронні ресурси вільного доступу; тематичний перелік нових надходжень до фондів НБ МДУ; колекція оцифрованих видань з фонду рідкісних та цінних книг; періодичні видання, що були передплачені на поточний рік; перелік всіх періодичних видань, що наявні у фонді НБ МДУ; перелік посилань на повнотекстові архіви періодичних видань; повнотекстові видання НБ МДУ; віртуальні виставки.

Крім того, під час пандемії постійно поповнюються *авторські блоги* співробітників бібліотек: Бібліо.net (<http://bibliobzor.blogspot.com>), ЛітАкцент (<http://literaturhjobzor.blogspot.com>), а також Догори сторінками (<http://bibliopoeem.blogspot.com>). Також підтримується зв'язок з користувачами за допомогою сторінок у *соціальних мережах*: Наукова бібліотека Маріупольського державного університету (<https://www.facebook.com/nbmdu>); Бібліотека науковцю (<https://www.facebook.com/biblio.nauk>); Вернісаж наукової бібліотеки (<https://www.flickr.com>); Window on America Mariupol (<https://www.facebook.com/woamariupol>); добірка фото в Instagram (акаунт nb.mdu, <https://www.instagram.com/nb.mdu>) [2].

Під час пандемії від користувачів значно збільшилась кількість звернень до *віртуальної довідкової служби* НБ МДУ, де співробітники бібліотеки безкоштовно виконують запити здобувачів вищої освіти та викладачів Маріупольського державного університету, пов'язані з пошуком

інформації за профілем університету (при цьому використовується довідково-пошуковий апарат та книжковий фонд НБ МДУ). За допомогою *електронної доставки документів* користувачі мали змогу отримати електронну копію фрагмента друкованого видання із фондів бібліотеки через мережу Інтернет. Постійно працює послуга *бібліотекар online*, де фахівці бібліотеки надають відповіді на будь-яке запитання, пов'язане з бібліотечною сферою. Не зважаючи на пандемію та карантинні заходи науковий та навчальний процеси не зупиняються. Здобувачі вищої освіти, викладачі та співробітники університету не припиняють звертатися онлайн до бібліографів з присвоєння УДК монографіям, науковим публікаціям, авторефератам дисертацій, навчальним посібникам.

Отже, за період пандемії більшість бібліотек продовжують розробляти свої онлайн-ресурси, що допомагають стати ближче до свого користувача. Вимушений поштовх до дистанційних онлайн-засобів бібліотечного обслуговування призвів до подальшого їх стрімкого розвитку та неухильного пріоритету їх використання навіть після обмежувальних карантинних заходів.

Література

1. Агаркова В. Досвід роботи бібліотек-партнерів ВГО Українська бібліотечна асоціація під час карантинних обмежень [Електронний ресурс] / В. Агаркова // БібліоТека : Бюлетень Української бібліотечної асоціації. – 2020. – №2. – С. 2-3. – Режим доступу : <https://ula.org.ua/259-publikaciyi/byuleten>
2. Наукова бібліотека Маріупольського державного університету [Електронний ресурс] : вебсайт – Режим доступу : <http://slibr.mdu.in.ua/>
3. COVID-19 и глобальная библиотечная сфера [Електронний ресурс] : вебсайт – Режим доступу: <https://www.ifla.org/covid-19-and-the-global-library-field/>

УДК 021.4:004.77

Петкевич С.С.
/ м. Маріуполь /

РОЛЬ БІБЛІОТЕК В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ

З кожним роком інформаційні технології поступово розвиваються і зміщують застарілі способи пошуку інформації, тим самим полегшують і роблять більш доступним процес інформатизації світової спільноти. Абсолютно кожен має змогу використовувати Інтернет для пошуку необхідної інформації, в повному її обсязі, яку надалі можна використати в професійної діяльності або побуті.

На сьогоднішній день, одними з глобальних джерел інформації залишаються бібліотеки, що відіграють одну з важливих ролей в інформаційному просторі та виконують інформаційну, освітню, соціальну, культурну, комунікаційну, меморіальну та інші функції. За весь час їх існування і донині, переважно головними є інформативна і комунікаційна

функції, спрямовану на установку контакту з абонентом, вивчення його переваг і підбір потрібної літератури [1, с. 18].

Нинішні «храми знань» являють собою не лише місця для читання і зберігання книг, але й єдиний електронний архів з вільним доступом до інформації на традиційних (паперових) або електронних носіях, адже з розвитком інформаційних технологій, в розпорядженні багатьох бібліотеках з'явилися комп'ютери та Інтернет, що значно розширили їх каталог та спектр послуг, що надаються. Крім класичного послуг, сучасні бібліотеки можуть надати електронний сервіс, наприклад: відправка електронного листа адресатові, пошук інформації в Інтернеті, друк на принтері, сканування або копіювання інформації.

Сучасна бібліотека повинна йти в ногу з часом, поступово і ретельно реформує методичне забезпечення, відповідно до розвитку інформаційних технологій, адже технології не стоять на місці та привносять інновації з кожним роком. Початок ХХІ століття можна охарактеризувати як зародження нового виду бібліотечних установ - електронних бібліотек, які на сьогодні стають неодмінною частиною освітньо-інформаційного середовища та являють собою встановлену в певному порядку колекцію, яка містить різноманітні електронні документи, оснащені засобами пошуку та навігації. Даний вид бібліотечних установ може мати вигляд сайту, який регулярно поповнюється різноманітним матеріалом (текстові документи, відеоролики та аудіозаписи тощо). З цього можна зробити певний висновок, що бібліотечним працівникам потрібно освоювати необхідні навички та пристосовуватися до нових технологій для подальшої продуктивної роботи у інформаційному просторі [2, с. 1].

Головними «клієнтами бібліотек» раніше і зараз є студенти, школярі та дослідники, адже для цієї категорії людей пріоритетним завданням є пошук необхідної інформації для будь-яких видів робіт (реферати, дисертації, курсові, наукові дослідження). Але на сьогоднішній день учні шкіл та вищих навчальних закладів краще орієнтуються в інформаційному просторі, використовуючи комп'ютер, ніж паперові підручники [3, с. 44].

Підбиваючи підсумки, можна зробити висновок, що сьогодні роль бібліотечних установ в сучасному інформаційному просторі значно розширилась і все це завдяки розвитку інформаційних технологій, що, в свою чергу, допомогли привнести в роботу бібліотек інновації.

Література

1. Гарагуля С. Бібліотеки в інформаційному суспільстві: орієнтація на користувача / С. Гарагуля // Бібл. вісн. – 2014. – № 6. – С. 17–23.

2. Палеха Ю. Бібліотека як потужний інформаційний центр сучасності / Ю. Палеха // Міжнародна наукова конференція "Місце і роль бібліотек у формуванні національного інформаційного простору" – 2014. – 3 с.

3. Посвистак О. Інформаційний простір бібліотеки: нові технології - нові можливості / О. Посвистак // Персонал – 2005. - № 4. – С. 42-45.

ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ В СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕКАХ

Бібліотека сьогодні – це інформаційний, консультативний, ресурсний центр, платформа для навчання, спілкування та культурний осередок. Одним з пріоритетних напрямків розвитку бібліотечних закладів є об'єднання суспільно-корисних ініціатив та залучення до активної діяльності зацікавлених осіб. Сьогодні партнерські відносини, культурне волонтерство набуває процесу вдалої реалізації в бібліотеках.

Активна діяльність Центральної міської бібліотеки ім. В. Г. Короленка у визначеному напрямку сприяла формуванню позитивного досвіду та отриманню практичних набутоків. Основою такої діяльності став творчий підхід та вияв професіоналізму бібліотечних працівників. Бібліотекою здійснено важливі кроки щодо пошуку активних партнерів та союзників у питанні розробки та реалізації спільних проектів, здійснення адвокаційних заходів, представництва інтересів перед владними структурами. Одними з таких важливих кроків – є грантові проекти.

Найпоширенішим джерелом додаткових ресурсів неприбуткових організацій та соціально-значущих проектів, як уже зазначалося, є благодійні фонди, які, в свою чергу, надають допомогу у отриманні та залученні до грантових проектів. Тож гранти є найбільш поширеною формою фінансування проектів донорськими організаціями. Гранти надаються за результатами грантових програм-конкурсів, що оголошуються для неприбуткових організацій, під час яких фандрайзер повинен пройти складну процедуру подання заявки на отримання гранту, і, у випадку перемоги в конкурсі - отримати кошти (допомогу).

Грант – це кошти, що надаються на безповоротній основі некомерційним організаціям або фізичним особам на реалізацію соціальних проектів, благодійних програм, на проведення досліджень, навчання, на інші суспільно корисні цілі з наступним звітом про їх використання та результати зміни ситуації.

Найчастіше виділення грантів відбувається в ході реалізації грантової програми. Грантова програма – план дій з організації цільового фінансування проектів грантозаявників.

Гранти розподіляються на конкурсній основі. Залежно від умов конкурсу в ньому можуть брати участь зареєстровані громадські організації, муніципальні і державні організації, творчі колективи або фізичні особи.

Інформація про найбільш поширені фонди, адреси потенційних джерел фінансування, а також інформацію про їх діяльність дивиться у Списку міжнародних організацій і фондів.

Активну позицію серед міської громади займає колектив Центральної міської бібліотеки ім. В. Г. Короленка. Бібліотека позиціонує себе як центр

інформаційної, просвітницької та дозвіллевої роботи. З цією метою налагоджено тісне партнерство з громадськими організаціями та осередками. Підтримуються взаємовигідні контакти з представниками владних структур, бізнесу, навчальними закладами та засобами масової інформації.

За умовами проекту для громади запропоновано проведення ряду цікавих, пізнавальних заходів у співпраці з структурами місцевої адміністрації та громадськістю. Бібліографи завжди в пошуку ефективних процесів щодо поліпшення якості обслуговування користувачів.

Сьогодні бібліотеки мають працювати на випередження, беручи участь в інноваційних процесах, і стати «третім місцем» у громадському просторі, де навчання проходить поруч з цікавим дозвіллям, є рівний доступ до інформації, зручні та сучасні сервіси. Бажано рекламувати та висвітлювати в засобах масової інформації, соціальних мережах приклади адвокаційних методів діяльності, які відображають не лише співпрацю з владними структурами, а й отримання вагомої фінансової, матеріально-технічної підтримки бібліотечних закладів.

Особливу увагу необхідно звернути на постійне оновлення матеріалів бібліотечних сайтів. Реклама бібліотеки та бібліотечних послуг має зайняти одне з провідних місць на сайтах. Важливі події, які відбуваються в бібліотечному житті, (а це не лише заходи соціокультурної спрямованості, а й ті, що мають відношення до реалізації проектів, поповнення документно-технічних ресурсів, розвитку партнерських зв'язків, і т. ін.) мають оперативно знайти своє відображення на сторінках власних веб сайтів.

Основна мета проектів – підвищення іміджу бібліотеки не тільки як культурного, освітнього і дозвіллевого центру, а й основного інформаційного центру, а пріоритетне завдання – створити комфортне середовище і оптимальні умови для духовного, культурного, інтелектуального розвитку міста.

Література

1. Марченко О. В., Сушко Д. О. Методичні рекомендації щодо участі у грантових програмах та конкурсах. Дніпро : ДДУВС, 2018. 68 с.

2. Основи грантрайтингу та управління проектами в публічній сфері: методичні рекомендації / за ред. О. В. Кулініча. Харків : Золоті сторінки, 2017. 148 с.

3. Офіційний веб-сайт Центральної міської бібліотеки ім. В.Г. Короленка. – Режим доступу: <http://www.marlibrary.com.ua/>

4. Співпраця Україна-Європа: 12 кроків до успішного партнерства (методика написання грантових проектів та міжнародний франдрейзинг / за ред. А. І. Сочинського. Житомир :ЖОАФСС, 2014. 105 с.

5. Угода між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво (від 04.07.2002). Верховна Рада України. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_194.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРАВОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СПЕЦИАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ

Построение информационного общества в Беларуси выступает одной из приоритетных задач национального развития. Государственная система правовой информации Республики Беларусь создана в соответствии с решениями Главы белорусского государства на основе внедрения современных информационных технологий в правовую сферу. Названная система обеспечивает адекватные условия для реализации права человека на получение полной, достоверной, оперативной официальной правовой информации и тем самым содействует формированию информационного общества [1].

Структура отрасли права определяет особенности правовой информации. Её специфические свойства заключаются в том, что она всегда обладает определённой социальной значимостью. Специалисты подчёркивают, что для правовой информации характерны такие свойства, как сложность, многогранность, нормативность, системность и др.

Государственные органы и государственные организации в соответствии с законодательством обеспечивают доведение до всеобщего сведения правовой информации в виде информационных ресурсов.

Правовые информационные ресурсы можно определить как «...массив правовых актов и тесно связанных с ними справочных, нормативно-технических и научных материалов, охватывающих все сферы правовой деятельности. Содержательно правовая информация включает сведения о фактах, событиях, предметах, лицах, явлениях, протекающих в правовой сфере жизни общества, и используется при решении правовых задач» [2, с. 98].

Президентская библиотека Республики Беларусь является крупнейшей научной специальной библиотекой Республики Беларусь, миссией которой выступает приоритетное информационное обеспечение деятельности органов государственной власти и управления. Вместе с тем деятельность библиотеки нацелена на содействие развитию юридических, экономических, общественных наук, росту правовой культуры белорусского общества.

Традиционные и электронные информационные ресурсы Президентской библиотеки Республики Беларусь являются общедоступными, а ограничения по их использованию существуют целью охраны особо редких и ценных документов. Самой востребованной литературой Президентской библиотеки остаётся литература специальная – издания по вопросам государственного управления, права и экономики.

Электронные информационные правовые ресурсы представлены различными базами данных (БД), в том числе и приобретёнными.

Большинство баз данных локального доступа. Интерес для специалистов представляют базы данных собственной генерации. Все они локального доступа. Например, БД «*История конституционного права Республики Беларусь*» – библиографическая база данных по конституционному праву Беларуси X-XXI вв. Например, один из разделов данной базы включает в себя тексты белорусских Конституций, принятых в 1919, 1927, 1937, 1978, 1994 годах.

База данных «*Помнікі гісторыі права Беларусі*» – тематический банк данных правовой информации. Это совместный проект Президентской библиотеки Республики Беларусь и Национального центра правовой информации. Развитие права на территории современной Беларуси имеет глубокую историю, которая была тесно связана с общественными отношениями, существовавшими в разные исторические периоды. Об истории права наших предков можно узнать из дошедших до нас печатных памятников истории. Банк данных содержит систематизированную по тематическим разделам подборку исторических правовых актов XIII-XX вв. Всего банк данных включает 6 выпусков на компакт-дисках, что стало возможным при поддержке Национальной комиссии Республики Беларусь по делам ЮНЕСКО.

БД «*Уголовное право Беларуси*» – тематический банк данных правовой информации, которая содержит следующие разделы: Уголовное право в древний период (XII-XVII вв.); Уголовное право в законодательстве Речи Посполитой и Российской империи; Уголовное право в Советский период; Развитие уголовного право в законодательстве Республики Беларусь.

Кроме создания БД Президентская библиотека выпускает электронные библиографические указатели правовой тематики: «*Государство и право*» – ежемесячный библиографический указатель, по всем видам права: конституционному, административному, хозяйственному, трудовому, международному и др. А также указатель «*Парламенцкая дзейнасць: тэорыя і практыка*» – ежеквартальный библиографический указатель, отражающий новые книги, статьи из периодических изданий, сборников по вопросам теории и практики парламентаризма, деятельности Парламентов мира. В данном указателе имеется возможность просмотра некоторых текстов статей.

Для депутатского корпуса высшего законодательного органа и руководящего состава Конституционного Суда Республики Беларусь в период пленарных заседаний Парламента – Национального собрания Республики Беларусь – сотрудники Президентской библиотеки Республики Беларусь выпускают электронные тематические библиографические списки по тематике законопроекта.

Президентская библиотека Республики Беларусь в своих фондах содержит специализированные периодические издания правовой тематики, среди которых можно назвать: «Национальный реестр правовых актов Республики Беларусь» (сборник правовых актов), «Государство для народа» (информационный бюллетень Администрации Президента Республики Беларусь), «Вестник Конституционного суда Республики Беларусь», «Право и

государство», «Право и образование», «Юридическая мысль», «Юрист», «Журнал российского права», «Конституционное право», «Хозяйство и право» и многие другие периодические издания по отдельным видам права.

Имеющиеся в фондах традиционные информационные ресурсы правовой тематики библиотека использует для организации тематических выставок. Например, сотрудниками филиала Президентской библиотеки Республики Беларусь в Исполнительном комитете СНГ организована тематическая выставка *«Представительство Беларуси в Содружестве Независимых Государств»*, созданная с целью освещения сильных сторон и национальных особенностей Республики Беларусь как участника Содружества Независимых Государств.

Важнейшим государственным документом, регламентирующим права и обязанности граждан нашей страны, является Конституция Республики Беларусь. В рамках организации тематической выставки в библиотеке были представлены различные редакции данного документа, среди которых три редакции Конституции БССР – 1925, 1927 и 1938 годов, а также её современные издания. Особый интерес представляют страницы Конституции 1994 года с рукописными правками доктора юридических наук, профессора, заведующего кафедрой конституционного права юридического факультета Белорусского государственного университета, Председателя Конституционного Суда Республики Беларусь Григория Алексеевича Василевича. На выставке можно найти его книгу *«Проекты Конституции Республики Беларусь: поиск оптимальной модели (1990-1994 гг.)»*.

Заслуживают внимания информационно-тематические выставки, организованные сотрудниками библиотеки к VI Всебелорусскому народному собранию, которые демонстрируются в самой Президентской библиотеке, а также в её филиалах – Резиденции Президента Республики Беларусь и Исполнительном комитете СНГ. На выставках собраны и представлены различные информационные ресурсы в сфере права: статьи *«Всебелорусское народное собрание в простых вопросах и понятных ответах»*, исторические документы, посвящённые прошедшим Всебелорусским народным собраниям, первое из которых состоялось 19-20 октября 1996 года.

Также необходимо отметить такие книжные выставки как *«Миграционная политика Республики Беларусь»*, *«Система выборов и власть: страницы истории»*, *«Выборы Президента Республики Беларусь. Уголок Избирателя»*, *«Молодёжная политика Республики Беларусь»*, *«Белорусские юристы-правоведы XXI века»*, *«День государственного герба и флага Республики Беларусь»*, *«День Конституции»* и др., которые отразили значительное количество информационных правовых ресурсов, находящихся в специализированных фондах Президентской библиотеки Республики Беларусь.

Наиболее ценная и уникальная часть документальных ресурсов Президентской библиотеки Республики Беларусь по праву, доступ к которым носит ограниченный характер, раскрывается посредством реализации проектов, направленных, в первую очередь, на создание электронных коллекций.

Таим образом, Президентская библиотека Республики Беларусь, являясь крупнейшей научной специальной библиотекой, обладает большим количеством уникальных традиционных и электронных правовых информационных ресурсов, активно использует их в своей профессиональной деятельности, предоставляя к ним доступ разным категориям пользователей.

Литература

1. Государственная система правовой информации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://pravo.by/pravo_vaya-informatsiya/pravovaya-informatizatsiya-/gosudarstvennaya-sistema-pravovoy-informatsii/. – Дата доступа: 20.05.2021.

2. Отраслевые информационные ресурсы: учебник / О.А. Александрова, Р.С. Гиляревский, Т.В. Захарчук и др. ; под ред. Р. С.Гиляревского, Т. В.Захарчук. – СПб. : Профессия, 2015. – 416 с.

УДК 021.1

Шенец М.А.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАУЧНЫХ БИБЛИОТЕК

В современном обществе социально-культурная деятельность играет важную роль. Она предоставляет условия для самореализации людей и их талантов, отдыха, творческого досуга, создает благоприятную культурную среду города, области и страны в целом.

В Государственной программе «Культура Беларуси» на 2021–2025 годы отмечается, что в 2016–2020 гг. проходила оптимизация сети организаций культуры, в результате чего было сокращено количество филиалов организаций культуры, традиционных организаций культуры, в первую очередь культурно-просветительных. «По сравнению с 2015 годом количество клубных организаций уменьшилось на 9,5 процента, библиотек – на 11 процентов; реорганизация, объединение и перепрофилирование организаций культуры, создание многофункциональных организаций и организаций культуры смешанного типа на базе действовавших организаций культуры. Наиболее активно этот процесс проходил в культурно-просветительной сфере, где создавались организации смешанного типа – клуб-библиотека, клуб-музей, музей-библиотека и другие» [2]. В связи с этим, часть социально-культурных функций этих учреждений могут брать и научные специальные библиотеки, но с учетом характера деятельности и контингента пользователей своих библиотек.

С целью разработки предложений по совершенствованию социально-культурной деятельности научных специальных библиотек была разработана анкета. Респондентами стали ученые НАН Беларуси, учащиеся летней школы «Первые шаги в науку–2021» и студенты в общем количестве 38 человек.

Результаты анкетирования представлены ниже.

На вопрос, «Какой досуг по характеру у Вас преобладает?», 60,5% опрошенных ответили «пассивный», соответственно 39,5% – активный. На вопрос, посвященный предпочитаемому содержанию мероприятий, 65,8% опрошенных ответили, что предпочитают познавательные мероприятия, а 47,4% – развлекательные. Что касается досуга по направленности контактов, то 64,9% пользователей предпочитают непосредственный досуг, а 40,5% опосредованный. Исходя из этого, можно представить портрет респондента – пользователи, которые предпочитают непосредственный, познавательный, но пассивного характера досуг.

На вопрос, «Какие виды досуга Вы предпочитаете?», большинство ответили: чтение книг, журналов; просмотр кинофильмов, в т.ч. научно-популярных; просмотр телепередач, видеофильмов, сериалов; компьютер (Интернет, программирование, игры).

Предпочтительными мероприятиями интеллектуального досуга у пользователей являются экскурсии, интеллектуальные командные соревнования, кинопоказы документальных и научно-популярных фильмов.

На вопрос о наиболее привлекательном мероприятии массово-развлекательной сферы, проводимом в библиотеках, пользователи выбрали библионочь, библиоквесты, а также творческие мастер-классы (изготовление книжных закладок и т.п.).

Предпочитаемыми услугами библиотеки, по мнению пользователей, стали просмотр книг, периодических изданий и др., поиск информации в научных целях и культурно-массовые мероприятия.

Из мероприятий, организуемых библиотекой, респонденты посещают библионочь, экскурсии по библиотеке, книжные выставки, виртуальные выставки и виртуальные экскурсии. Их привлекает в данных мероприятиях возможность послушать лекции, получить общение путем участия в тематических вечерах, эмоциональное воздействие и получение информации в сжатый срок.

Названы и причины, по которым респонденты не так часто посещают мероприятия. К ним были отнесены: большая загруженность на работе (54,8%), семейные обстоятельства (25,8%), неприязнь к пребыванию в общественных местах (12,9%) и др.

Также задавался вопрос об интересе пользователей к идее создания в библиотеке мейкерспейса – креативного пространства, технически оснащенного для выполнения творческих задач, легко трансформирующегося для проведения обучающих активностей [1, с. 104], и 91,2% опрошенных ответили, что хотели бы видеть его в библиотеке.

Далее следовал блок вопросов на тему доступности информации о предстоящих мероприятиях, и их анонсах на сайте библиотеки. На вопрос «Удовлетворяет ли Вас доступность и открытость информации о предстоящих мероприятиях?» 63,2% опрошенных ответили, что их вполне удовлетворяет доступность информации, 28,9% затруднились ответить на данный вопрос, 7,9 % ответили отрицательно. На вопрос «Обращаете ли Вы

внимание на анонсы мероприятий, размещаемые на сайте библиотеки?», 60,5% респондентов ответили, что обращают внимание, а 39,5% не обращают, из чего может следовать вывод, о том, что библиотека достаточно хорошо преподносит информацию о мероприятиях и только от пользователей зависит возможность ее посещения. Респонденты также считают, что при организации мероприятий должно быть сотворчество читателя и библиотекаря (73,7% опрошенных поддержали данную идею) и это можно учесть при дальнейшем планировании мероприятий, например, в социальных сетях. Также задавался вопрос о том, что бы респонденты могли предложить для улучшения культурно-досуговых мероприятий в библиотеке: 61,1% пользователей ответили – «проведение активностей в социальных сетях чаще», 44,4 % за организацию обучающих семинаров, и по 2,8% за творческие мастерские, продвижение услуг библиотеки на рабочие места пользователей, создание пространства для групповой работы, организация публичных лекций известных ученых в библиотеке, внедрение новых форм СКД.

Также мы предложили оценить по 5-балльной системе, предложенные нами активности, которые можно было провести в библиотеке в будущем для популяризации науки, где 5 баллов – наивысшая оценка, а 1 балл – минимальная оценка. По результатам опроса мы выяснили, что высокую оценку получило предложение по созданию технологических мейкерспейсов (60,5% респондентов оценили на 5 баллов), следующим идет предложение о создании школы увлекательной науки (47,3%), а также взаимодействие с научными блогерами (50,1%), что позволит привлечь больше молодежи в науку. Не менее популярной оказалось и предложение о конкурсе фотографий результатов и процесса исследования среди ученых (39,4% оценили на 4 балла). Вовсе не оценили конкурс детского рисунка «Научный мир глазами детей», но лишь потому, что в опросе участвовали респонденты от 14 лет, а не младше.

В результате изучения был получен материал, анализ которого позволил заключить, что пользователи предпочитают познавательные, непосредственные мероприятия, посещают в основном библионочь, экскурсии, в т.ч. виртуальные. Их привлекает в данных мероприятиях возможность послушать лекции, получить общение путем участия в тематических вечерах, эмоциональное воздействие и получить информацию в сжатый срок. Однако, по причине загруженности на работе, семейным обстоятельствам пользователи не так часто посещают мероприятия. И исходя из этого можно предложить проводить больше активностей в социальных сетях: устраивать литературные викторины, напоминать о старых или рассказывать о новых открытиях в науке и т.д. Также пользователи поддерживают идею создания технологических мейкерспейсов, куда можно было бы приглашать молодых ученых в качестве наставников и это приносило бы пользу не только пользователям, которые откроют для себя удивительный мир науки, но и для ученых, которые могли бы получить дополнительную апробацию результатов своих исследований. Также

пользователи поддержали идею создания школы увлекательной науки, что позволило бы привлечь больше школьников в науку и в последующем уже молодых ученых. Пользователи также предлагали проведение большего количества научно-популярных лекций с известными учеными, что можно было бы реализовать в онлайн среде путем использования современных информационно-коммуникационных технологий.

Литература

1. Боронина, Н. В. Мейкерспейсы в библиотеке как новое явление в развитии культурно-досуговой деятельности на современном этапе / Н. В. Боронина // Румянцевские чтения – 2020 : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Москва, 21–24 апр. 2020 г.) : [в 2 ч.] / Рос.гос. б-ка, Библ. ассамблея Евразии ; редкол.: В. В. Дуда [и др.]. – М. : Пашков дом, 2020. – Ч. 1. – С. 103–108.

2. О Государственной программе «Культура Беларуси» на 2021–2025 годы [Электронный ресурс] : постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 29 янв. 2021 г., № 53 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа: https://pravo.by/upload/docs/op/C22100053_1612558800.pdf. – Дата доступа: 04.09.2021.

СЕКЦІЯ 9. МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЯХ

УДК 021.7

Вдовіна О.О.

/ м. Полтава /

PR-ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Одним із пріоритетних напрямків діяльності сучасної бібліотеки є формування її позитивного іміджу та надійної репутації. Реалії сьогодення ускладнюють роботу бібліотеки, проте водночас роблять її набагато цікавішою. Нині перед бібліотекою стоїть завдання не просто бути книгозбірнею, а реалізовувати усі свої можливості з просування читання та популяризації книг, вивченні та задоволенні інформаційних потреб та запитів користувачів, опануванні інноваційних методів роботи, імплементації у повсякденну діяльність нових програмних засобів та продуктів, розширенні переліку надаваних інформаційних послуг і продуктів, створенні комфортного інформаційно-комунікаційного середовища. Саме тому з упевненістю можна стверджувати, успіх роботи будь-якої читальні можна обрахувати за формулою: $\text{успіх} = \text{якість продукції} + \text{якість бібліотечних послуг} + \text{якість обслуговування}$. Зауважимо, що імідж бібліотеки складається з загального уявлення про неї, яке залежить від щоденної роботи і формується роками. Саме тому колективи бібліотек повинні постійно працювати над його формуванням, підтримкою та примноженням. Важливу роль у формуванні іміджу бібліотеки у населення, органів місцевої влади та самоврядування, громадських організацій, ЗМІ, партнерів і конкурентів бібліотеки відіграє діяльність бібліотеки зі встановлення зв'язків з громадськістю - public relations (далі - PR).

Загалом PR можна визначити як сплановані тривалі зусилля, спрямовані на створення і підтримку доброзичливих відносин, і взаєморозуміння між організацією та її громадськістю [1].

До засобів поширення бібліотечної PR-інформації належать:

1. Використання засобів масової інформації для привернення уваги громадськості до власної діяльності та інформування про новини закладу [2],

2. Активна медійна діяльність у мережі Інтернет через просування та популяризацію власного сайту і використання офіційних сторінок у соціальних мережах,

3. Застосування чат-ботів у меседжерах (Viber, Telegram, WhatsApp) та офіційних сайтах,

4. Спеціальні заходи (круглі столи, конференції, презентації),

5. Розробка та поширення рекламної продукції (календарі, блокноти, буклети, проспекти, брошури, ручки з логотипом та символікою бібліотеки).

Інноваційним інструментом PR-взаємодії бібліотек з ціловими аудиторіями

разного віку є створення мейкер спейсів (з англійської Makerspaces – виробничий простір). Суть даного методу полягає у відведенні спеціально обладнаного приміщення у бібліотеці під простір для спільної креативної роботи [3], де відвідувачі можуть проявляти свій творчий потенціал, спілкуватися, обмінюватися ідеями та спільно спрацювати над створенням арт-об'єктів(картин, колажів, гравюр тощо), поробок з бісеру, паперу, кольорового картону, полімерної глини, пластиліну, робіт виконаних у стилі декупаж, декоративного малюнку на дерев'яних виробах у стилі петраківського розпису, вишивки, в'язання гачком чи спицями, створенням 3-D вимірних об'єктів за допомогою 3-D принтерів, програмування, конструювання, розробки технічних моделей, малювання 3-D ручками тощо. Вперше запровадження мейкер спейсів для популяризації бібліотек та налагодження комунікацій з відвідувачами була реалізована шість років тому однією з бібліотек Нью Йорку. Суть створення такого креативного простору полягала не лише у формуванні позитивного іміджу бібліотеки і встановленні тісних контактів із потенційними читачами але й зміні підходів до традиційного сприйняття бібліотеки як місця, де лише зберігають і видають книжки. Завдяки залученим спонсорським коштам та підтримці уряду ідея створення креативних просторів набула значного розмаху і вже на початок 2015 року у США нараховувалась більш як 135 млн осіб, які хоч раз відвідували б його. Ідея співпраці бібліотек з суспільством через використання такого дієвого інструменту призвела до того, що велика кількість виготовлених у мейкер спейсах поробок почала продаватися на ярмарках та виставках з метою подальшої передачі коштів на благодійність. Яскравим прикладом такої ярмарки є ініційована президентом США Бараком Обамою у 2014 ярмарка Maker Faire і оголошення про започаткування проведення щорічного тижня творчості у Сполучених Штатах.

В Україні така практика комунікацій з громадськістю поступово набуває розвитку. Це пов'язано з тим, що по-перше далеко не усі бібліотеки мають можливість виділити окреме приміщення під мейкінг спейс, по-друге через недостатність державного фінансування у бібліотек немає можливості закуповувати матеріали для творчості та інші видаткові матеріали, а по-третє існує необхідність введення до штату бібліотеки нових працівників - коучів з творчості які б навчали та працювали з усіма охочими учасників креативного простору. На даному етапі розвитку бібліотек в Україні мейкінг спейс як спосіб налагодження комунікацій з одного боку між представниками суспільства, а з іншого між бібліотекою та суспільством є організація гуртів, зокрема: вивчення іноземних мов з носіями (англійська, німецька, польська, французькі мови), арт-терапії (малювання, розпис), рукоділля (вишивка, квілінг, аплікації, скрапбукінг, печворк, декупаж, ляльки-мотанки, м'якої іграшки, газетної соломки, орігамі) і навіть співу. Ефективним інструментом з точки зору вибудовування комунікацій з громадськістю є також проведення заходів приурочених святкуванню державних свят та дня міста, запрошення авторів для презентації своїх творів, проведення у бібліотеці виставок картин чи арт-об'єктів тощо.

Таким чином можемо зробити висновок, що використання PR-технологій у бібліотеках є дієвим інструментом взаємодії з громадськістю, формуванню позитивного іміджу, інформуванню про власну діяльність та збільшенню кількості відвідувачів. Уміле використання PR-технологій здатне перетворити бібліотеку на сучасну, креативну інформаційну установу, яка формує комунікативний простір і взаємодіє у ньому з великою кількістю учасників.

Література

1. Панченко О. PR у системі ефективних маркетингових комунікацій. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=869> (дата звернення 1.09.2021).
2. Білогай А. PR-заходи і промоакції у бібліотеці. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15111/1/Bilogay.pdf> (дата звернення 1.09.2021).
3. A Librarian's Guide to Makerspaces: 16 Resources. URL: <https://oedb.org/ilibrarian/a-librarians-guide-to-makerspaces/> (дата звернення 1.09.2021).

УДК 002:005]:34

Коновалова Ю.В.
/ м. Маріуполь /

МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ)

Документно-інформаційно комунікаційну систему процесів у діловодстві вивчають, як підсистему соціальних комунікацій, що забезпечує створення, оброблення, зберігання й розповсюдження документної інформації в суспільстві.

Діяльність організацій, підприємств, установ базується не лише на законодавстві та нормативно-правових актах країни, які регулюють діяльність у певній сфері, в цілому, а й на методичній базі, яка є не менш важливою.

Методична документація регламентує технологію створення, обробки, зберігання та використання документів в організації, а також роботу служби діловодства (канцелярії, загального відділу), її структуру, функції, штат і технічне забезпечення.

Національні та міжнародні стандарти, це стандарти, які визначають вимоги до складання документів та вимоги до побудови формулярів-зразків організаційно-розпорядчої документації, для оформлення за певними схемами класифікації документної інформації.

Застосування стандартів є запорукою одноманітності створення документів, і є необхідною умовою автоматизації роботи з ними та розуміння

їх змісту.

Загальні вимоги щодо оформлення документів містяться у ДСТУ 3843-99 «Державна уніфікована система документації. Основні положення», затвердженому наказом Держспоживстандарту України від 29.09.1999 № 237, який набув чинності 01.07.2000 [2]. У цьому документі визначено загальні положення щодо уніфікації управлінської документації та правила розроблення, узгодження, затвердження, реєстрації та ведення уніфікованих форм документів у складі Державної уніфікованої системи документації. Цей стандарт призначено для використання міністерствами, підприємствами, організаціями усіх форм власності з метою впорядкування інформаційних документопотоків.

Стосовно термінології, найбільшу кількість унормованих загально-документознавчих термінів та їх тлумачень, що застосовують в сучасній Україні, містить розроблений Українським науково-дослідним інститутом архівної справи та документознавства Національний стандарт України ДСТУ 2732:2004 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять», затверджений наказом Держспоживстандарту України від 28.05.2004 № 97, що набув чинності з 01.07.2005 [1]. Цей стандарт установлює терміни та визначення понять у сфері діловодства й архівної справи. У ДСТУ наведено 158 термінів та понять, що викладені українською, російською та англійською мовами. Терміни, встановлені цим стандартом, потрібно застосовувати в усіх видах нормативних документів стосовно діловодства, а також для робіт зі стандартування.

У 2018 році наказом Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 05.12.2018 № 464 «Про прийняття та скасування національних стандартів, прийняття поправки до національного стандарту» [9] прийнято ДСТУ ISO 15489-1:2018 «Інформація та документація. Керування записами. Частина 1. Поняття та принципи» (ISO 15489-1:2016, IDT), який набув чинності з 01.01.2019 [4]. Стандарт поширюється на сферу керування документаційними процесами в організаціях (державних або приватних) для внутрішніх та зовнішніх користувачів. Усі елементи, описані в цьому стандарті, рекомендовано використовувати, щоб забезпечити створення, долучення легітимних службових документів та керування їх обігом. Стандарт стосується керування службовими документами всіх видів та на всіх носіях, які організація (або фізична особа) створила або отримала в процесі здійснення своєї діяльності; надає рекомендації у сфері визначення обов'язків організацій щодо службових документів і політики в сфері документування та пов'язаних із ним процедур, систем і процесів; забезпечує нормативними вимогами до керування документаційними процесами у межах системи керування якістю; надає рекомендації з розроблення та впровадження документаційних систем.

ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів», затверджений наказом Державного підприємства

«Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 01.07.2020 № 144 «Про прийняття та скасування національних стандартів», набув чинності від 01.09.2021 [3]. Стандарт розроблено згідно з правилами, установленими в національній стандартизації України. Документ встановлює: склад реквізитів документів; вимоги до змісту та місця розташування реквізитів у документах; вимоги до бланків та оформлення документів; вимоги до виготовлення документів. Зазначений стандарт поширюється на організаційно-розпорядчі документи незалежно від носія інформації, зокрема на:

- організаційні (положення, статuti, посадові інструкції, штатні розписи тощо);

- розпорядчі (постанови, рішення, накази, розпорядження);

- інформаційно-аналітичні (акти, довідки, доповідні записки, пояснювальні записки, службові листи тощо);

- документи, створені в результаті діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, установ, підприємств, організацій та інших юридичних осіб, незалежно від їхнього функціонально-цільового призначення, рівня і масштабу діяльності.

«Збірник уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів» (2006, 2015) [5; 6], укладачем яких є Загорецька О.М., це видання, що містить форми документів, які створюються у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, розроблено згідно з вимогами чинного національного стандарту та нормативно-правових актів, що встановлюють єдині вимоги до створення управлінських документів. Структуру збірника побудовано з урахуванням класифікаційної схеми управлінської документації, згідно з якою організаційно-розпорядча документація є одним з класів управлінської документації.

Діяльність Маріупольського державного університету регламентує Статут, який розроблений відповідно до законодавства України. Статут затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 13.01.2017 № 53 «Про затвердження Статуту Маріупольського державного університету» та погоджений конференцією трудового колективу від 04.11.2016 [10]. Статут університету розробляє Вчена рада університету і подає на погодження Конференції трудового колективу університету, після чого Статут подається в Міністерство освіти і науки України для затвердження [7]. До статуту входять: загальна частина; концепція освітньої діяльності; повноваження Міністерства освіти і науки України; повноваження органів управління університету; права та обов'язки ректора та ін.

Для продуктивного забезпечення документної діяльності у закладі вищої освіти, вагомим організаційним документом є посадова інструкція, зокрема посадова інструкція фахівця загального відділу, у якій визначено завдання, обов'язки, права і відповідальність співробітника. Посадова інструкція фахівця загального відділу, введена в дію наказом Маріупольського державного університету від 23.05.2017 № 202 «Про введення в дію посадових інструкцій», затверджена ректором університету

від 17.05.2017 [8]. Посадова інструкція фахівця загального відділу містить основні дані про посаду, сферу діяльності, найменування структурного підрозділу, де він працює, перелік законодавчих актів та нормативних документів, якими працівник керується у своїй роботі, порядок призначення на посаду, звільнення та припинення виконання посадових обов'язків. Варто зауважити, що посадові інструкції складаються не на окремого працівника, а на посаду (професію).

Отже, діловодні процеси розробляються, налагоджуються і виконуються відповідно до нормативно-правових актів та методично-організаційних розробок, які допомагають ефективно здійснювати документаційні процеси в управлінській сфері. В кожній установі, підприємстві, організації повинен забезпечуватися контроль за дотриманням єдиного встановленого порядку документування управлінської інформації та організації роботи зі службовими документами; розроблення та впровадження локальних нормативних і методичних документів з діловодства; впровадження сучасних автоматизованих систем в роботу зі службовими документами та їх активне використання. Регламентуючи технологію створення, подальшу обробку, зберігання та використання документів в організації, підприємстві або установі, варто вважати, що в Україні, в цілому, методична та організаційна документаційні бази мають достатнє забезпечення.

Література

1. ДСТУ 2732:2004 Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять : вид. офіц. ; введ. 2004-05-28. – Київ : Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 2004. – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=68311.

2. ДСТУ 3843-99 Державна уніфікована система документації. Основні положення (укр) : вид. офіц. ; введ. 1999-29-09. – Київ : Державний науково-дослідний інститут інформатизації і моделювання економіки, 1999. – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=58905.

3. ДСТУ 4163:2020 Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів : вид. офіц. ; введ. 2020-07-01. – Київ : Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства, 2020. – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=90348.

4. ДСТУ ISO 15489-1:2018 Інформація та документація. Керування записами. Частина 1. Поняття та принципи : вид. офіц. ; введ. 2018-12-05. – Київ : ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості», 2018. – Режим доступу: http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=80384.

5. Збірник уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів / Держкомархів України. УНДІАСД; уклад. О. М. Загорецька, Л. В. Кузнецова, С. Г. Кулешов. – Київ, 2006. – 73 с.

6. Збірник уніфікованих форм організаційно-розпорядчих документів / Укрдержархів. УНДІАСД; уклад. О. М. Загорецька. – Київ, 2015. – 100 с.

7. Проект Статуту Маріупольського державного університету (нова редакція). – Маріуполь, 2021. – 36 с.

8. Посадова інструкція фахівця загального відділу : наказ Маріупольського державного університету від 23.05.2017 № 202. – Маріуполь: Маріупольський державний університет, 2017.

9. Про прийняття та скасування національних стандартів, прийняття поправки до національного стандарту : наказ Державного підприємства «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» від 05.12.2018 № 464. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0464774-18#Text>.

10. Статут Маріупольського державного університету (нова редакція) : наказ Міністерства освіти і науки України від 13.01.2017 № 53. – Київ : Міністерство освіти і науки України, 2017. – 31 с.

УДК 005.5

Музика О.М.
/ м. Маріуполь /

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Розвиток корпоративних інформаційних систем сьогодні зумовлений необхідністю в більш деталізованій інформації про ринок і споживачів; збором і використанням різнопланової інформації; потребою в інтенсивному взаємному контакті зі споживачем, тобто налагодженням внутрішнього зв'язку; інтенсивним розвитком інформаційних технологій [1, с. 54].

Корпоративна інформаційна система – це інформаційна система, яка підтримує автоматизацію функцій управління і надає інформацію для поглиблення знань і прийняття управлінських рішень. У ній реалізовано сучасну управлінську ідеологію, яка поєднує бізнес-стратегію підприємства і прогресивні інформаційні технології [3, с. 37].

Корпоративні інформаційні системи, призначені для автоматизації різних видів господарського обліку та управління підприємством, можна умовно поділити на три класи: локальні системи, середні інтегровані системи, великі інтегровані системи (рис. 1).

Корпоративні інформаційні системи для керівництва середніх і великих підприємств є необхідним інструментом, що дозволяє підвищити ефективність і прозорість бізнес-процесів і забезпечити централізовану підтримку прийняття управлінських рішень на всіх рівнях і в усіх сферах бізнесу компанії.

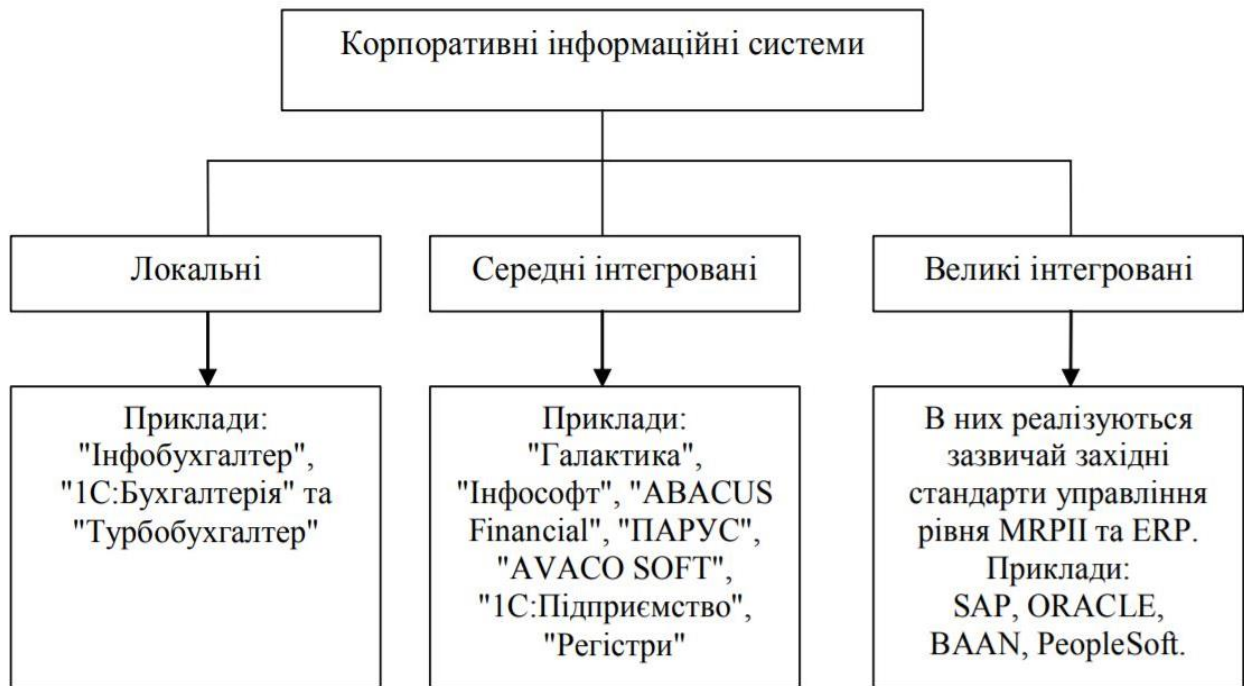

Рис. 1. Приклади корпоративних інформаційних систем

Впровадження корпоративних інформаційних систем має на меті, насамперед, підвищення ефективності корпоративного управління. Досягнення цієї мети залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце посідає використання облікової інформації, що формується у середовищі корпоративних інформаційних систем. Інформаційні системи обліку, вбудовані в корпоративні інформаційні системи, забезпечують не тільки подання фінансової звітності, але й реалізацію таких інструментів управлінського обліку, як калькулювання за видами діяльності, бюджетування, облік за центрами відповідальності, аналіз рентабельності клієнтів тощо.

Для того, щоб забезпечити ефективне управління, корпоративні інформаційні системи повинні відповідати певним вимогам. Визначають наступні основні характеристики корпоративних інформаційних систем управління підприємством (Таблиця 1).

Корпоративні інформаційні системи дозволяють вирішити наступні завдання: організувати ефективне планування всієї фінансової та господарської діяльності; підвищити довіру інвесторів шляхом формування максимальної прозорості бізнесу; знизити ризики та збільшити прибуток за рахунок оперативного прийняття рішень і їх точності, інтуїтивності системи управління, розмежування доступу до інформації відповідно до посад співробітників, і реалізації функцій її безпеки; скоротити кількісний аспект втрат робочого часу за рахунок виключення дублювання даних різними службами та організації безперешкодного обміну даними між відділами підприємства [4, с. 111].

Основні характеристики корпоративних інформаційних систем управління підприємством

№ з/п	Назва характеристики	Сутність
1.	Масштабність	Одна з важливих характеристик інформаційних систем такого класу, враховуючи масштаби діяльності корпорацій. Масштабна ІС повинна функціонувати на масштабній програмно-апаратній платформі (сервери, операційні оболонки, системи комунікації, СУБД), що потребує значних зусиль спеціалістів з проектування та впровадження таких систем
2.	Багатоплатформне обслуговування	Виникає потреба в тому, щоб прикладна програма працювала на кількох платформах. При цьому мають бути забезпечені однакові інтерфейс і логіка роботи на всіх платформах, маючи на увазі подібність схем екрана, елементів меню та діалогової інформації, що надається користувачеві різними платформами; інтегрованість з операційним середовищем; однакова поведінка на різних платформах
3.	Робота в неоднорідному обчислювальному середовищі	Можливість роботи в мережах, до яких входять комп'ютери, що працюють під управлінням різних операційних систем або побудовані на різних обчислювальних платформах. При цьому має бути забезпечена взаємодія всіх робочих обчислювальних платформ і операційних систем, які використовуються
4.	Розподілені обчислення	Це один із видів роботи в клієнт-серверній архітектурі, коли дані, що надходять з клієнтських машин чи запити розподіляються поміж кількома машинами, наприклад між кількома серверами, що збільшує пропускну здатність для користувача і дає можливість виконання багатьох завдань. Це сприяє максимальному використанню обчислювальних ресурсів, зниженню витрат і підвищенню ефективності системи

Побудова корпоративних інформаційних систем управління з урахуванням їх основних характеристик буде залежати від масштабів та специфіки діяльності підприємств. Якщо корпоративна інформаційна система не відповідає зазначеним вимогам, то її впровадження не принесе очікуваного ефекту: комп'ютеризованими будуть лише окремі ділянки управління, без взаємозв'язку та взаємообумовленості [2, с. 228].

Оскільки корпоративні інформаційні системи є інтегрованими інформаційними системами управління, то це означає, що: системи не пов'язані з виробничим процесом безпосередньо, вони не є комп'ютеризованими системами управління технологічними процесами, але мають справу з моделлю технологічного процесу, їх робота полягає в поліпшенні діяльності підприємства, оптимізації матеріальних і фінансових потоків на основі необхідної інформації, що вводиться на робочих місцях, в одній системі охоплюється планування й управління всією діяльністю виробничого підприємства, починаючи від закупівлі сировини й закінчуючи відвантаженням товару споживачу, інформація вводиться в систему тільки один раз у тому підрозділі, де вона виникає, зберігається в одному місці, і багаторазово використовується всіма зацікавленими підрозділами.

Як наслідок, системи даного класу дозволяють досягти погодженості роботи різних підрозділів, знижуючи при цьому адміністративні витрати й усуваючи проблему інтеграції даних для різних додатків. Ці системи є інструментом підвищення ефективності управління, прийняття правильних стратегічних і тактичних рішень на основі своєчасної та достовірної інформації. Використання корпоративних систем дозволяє досягти конкурентних переваг за рахунок оптимізації бізнес-процесів підприємства та зниження витрат.

Таким чином, сучасне корпоративне управління неможливе без новітніх інформаційних технологій, і головною умовою досягнення успіху в цьому є максимальна інтеграція різних корпоративних інформаційних систем, які повинні допомагати органам управління у забезпеченні ефективної роботи компанії.

Література

1. Додонов О. Г. Методологічні аспекти створення корпоративних інформаційно-аналітичних систем підвищеної живучості / О. Г. Додонов, М. Г. Кузнецова, О. С. Горбачик // Реєстрація, зберігання і обробка даних. – 2012. – Т. 14, № 3. – С. 58-69. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rzod_2012_14_3_8.

2. Євдокимов В. В. Корпоративні інформаційні системи: проблеми впровадження та аналіз ефективності / В. В. Євдокимов // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. – 2009. - Вип. 16(1). – С. 227-235. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2009_16\(1\)_40](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2009_16(1)_40).

3. Орлова Н. С. Інформаційні системи у сучасному корпоративному управлінні / Н. С. Орлова, А. С. Удовік // Актуальні проблеми державного управління. – 2012. – № 1. – С. 35-40. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2012_1_6.

4. Філіна С. В. Корпоративні інформаційні системи: проблеми впровадження та аналіз ефективності у процесі управління / С. В. Філіна // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. – 2011. – № 2. – С. 109-115. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2011_2_24.

УДК 659.11

Орехова С.Є.
/ м. Маріуполь /

ВІТЧИЗНЯНИЙ РИНОК ПОСЛУГ EVENT-MARKETING ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД

Event- marketing (з англ. *event* – подія) – просування товарів (послуг, брендів) на ринок за допомогою створення та проведення спеціальних заходів. Спектр та формат їх є безмежним і неосяжним: від класичної прес-

конференції, професійних семінарів та тренінгів – до масових концертів і національних фестивалів, від корпоративних свят – до міжнародних виставок. Головна перевага будь-якої спеціальної події – встановлення безпосереднього контакту між клієнтом (продуктом, брендом) та аудиторією, створення між ними емоційного зв'язку.

Історія Event-marketing обчислюється сторіччями, але тільки в останні роки він виділився в самостійну індустрію. Event-бізнес є джерелом мільярдних прибутків. Показником постійного розвитку, ефективності, прибутковості та актуальності слугує щорічне зростання витрат на event-послуги. Серед учасників event-ринку існує чіткий поділ на грандів і невеликі компанії. Гранди, як правило, – це або дочірні структури, або відділи рекламних агентств «full service», або BTL-компанії, тоді як невеликі фірми надають тільки послуги з організації спеціальних заходів. Існують компанії у так званому чистому вигляді, і навіть у великих компаній, що надають світлове, звукове, сценічне обладнання, є можливість замовити організацію і креатив. В Інтернеті можна знайти фірми, що надають event-послуги у бюджетному сегменті. Це колектив професіоналів, згрупованих з метою проведення заходу (тамада, фотограф, діджей, відео-оператор), або ж компанії, для яких профільними є артистичні програми і виступи, що також надають комплексні послуги з організації свят.

Відповідно, всі заходи, що проводяться в рамках реалізації event-маркетингу, можна розділити на наступні види за цілями:

1) TRADE EVENTS – заходи для партнерів, клієнтів, дилерів і дистриб'юторів. Це ділові заходи, хоча що не виключають розважальної складової. У цю групу входять конференції, презентації, прийоми, семінари, форуми, конгреси, саміти, PR-акції, спеціальні заходи на виставках-ярмарках, креативний promotion, тощо. Мета організації подібних заходів – представити товар/продукт/послугу, наочно продемонструвавши властивості та відмінності від аналогів. До цієї групи відносяться і всі види BTL-акцій, що проводяться з метою зацікавити споживача продуктом, давши йому самостійно оцінити всі переваги товару/продукту/послуги. Найбільш прогресивні компанії, які не бажають бути схожими на інших і витратити гроші даремно, все частіше вдаються до допомоги креативного просування, що з'явилося порівняно недавно. Суть такого підходу до промо-акції полягає в тому, що потенційного споживача необхідно вразити і здивувати, таким чином заволодіти його увагою.

2) CORPORATE EVENTS (HR EVENTS) – корпоративні заходи (спільний відпочинок співробітників, ювілеї компанії, професійні свята). Корпоративні заходи надають унікальну можливість донести ідеї компанії безпосередньо до співробітників, але також вони можуть послужити ефективним інструментом зовнішнього маркетингу, адже завжди можна запросити на корпоративні заходи: центральних клієнтів і партнерів. У цю групу відносяться такі події, як ювілеї фірми, дні народження співробітників, вечірки, свята, тощо. Професійно проведений корпоративний захід спрямований на підвищення авторитету керівництва і на формування

корпоративної гордості. Порівняно недавно в області HR events з'явилися нові види заходів, такі як Family day і Teambuilding. Family day – останнім часом у багатьох компаніях стало традицією проводити для своїх співробітників урочисті свята. Така обстановка сприяє згуртуванню співробітників компанії і зближує їх на емоційному рівні. Teambuilding – колективний тренінг, в якому під керівництвом професійного психолога моделюються бізнес-ситуації, а співробітники покликані вирішувати їх. Особливо важливо, що Teambuilding це – діловий тренінг, дуже хитро закріплений під відпочинок. Одним заходом керівництво компанії досягає відразу кількох цілей.

3) SPECIAL EVENTS – спеціальні заходи (фестивалі, вручення премій, заходи для преси, особливі події тощо). У третю групу заходів можна віднести всілякі фестивалі, концерти, шоу, масові заходи, road-show (рекламні тури). В цілому, це комплекс заходів і подій, що благотворно впливають на імідж компанії або торгової марки. Після професійного проведення серії акцій слідує позитивна реакція цільової аудиторії, виражена в підвищеній лояльності до компанії і зростання інтересу з боку потенційних клієнтів. У цю групу входять і спонсорські, благодійні програми, що відповідають цілям і завданням, що стоять перед фірмою і найбільш ефективно забезпечують просування соціального іміджу компанії.

Ринок event-послуг в Україні щорічно активно розширюється, бурхливо розвивається і значно змінюється не тільки кількісно, але й якісно. Послуги, що надаються, стали більш високого рівня, а жорстка конкуренція на ринку event-послуг вимагає від компанії дедалі більше креативних ідей. Значно зріс і асортимент пропонуванних послуг. Замовники віддають перевагу тим компаніям, які пропонують найбільш цікавий сценарій проведення заходу, що містить не тільки розважальне, але й смислове навантаження.

Останнім часом корпоративні заходи проводили переважно великі міжнародні компанії. Надалі і вітчизняні компанії активно використовують можливості event-ринку. Плануються зміни у специфіці заходів, що організовуватимуться. Якщо раніше основну частину замовлень становили заходи, орієнтовано виключно на споживачів, то у останнім часом компанії приділяють увагу власному персоналу і частіше організовують заходи, спрямовані на підвищення професійного рівня співробітників: тренінги, семінари, форуми, конференції.

Використання event-маркетингу можливо там, де реклама заборонена або не діє. Не випадково історія проведення спеціальних заходів почалася з галузей, де присутні різні правові обмеження на рекламу, наприклад, тютюнова індустрія і фармацевтика.

Український event-ринок та його суб'єкти (BTL та ATL компанії) існує більше двадцяти років. Термін BTL походить від англійських *sliv below-the-line*, що дослівно перекладається «під лінією», «під межею». BTL являє собою комплекс маркетингових комунікацій, що відрізняються від прямої реклами ATL (*above-the-line* – так звані класичні заходи комунікативної політики) рівнем впливу на споживачів та вибором засобів впливу на цільову

аудиторію. До технологій BTL згідно з класифікацією маркетологів, належать різноманітні форми стимулювання збуту товару або послуг. В даний час до ринку BTL-послуг фахівці відносять такі напрямки, як PR, Trade promotion, мерчандайзинг, Consumer promotion, гарячі телефонні лінії, всі напрямки Direct-marketing, інтернет-реклама, Event-marketing тощо.

Компаній, які не вважають event-маркетинг важливою стратегією маркетингу, допускають серйозну помилку. Бажаючи заощадити, вони відмовляються від найсучаснішого засобу просування продукції. Між тим, професійний event-маркетинг сприяє значному збільшенню пізнаваності бренду. За даними української асоціації маркетингових послуг, частка event-маркетингу в загальному обсязі вітчизняного ринку BTL-послуг складає близько 25%. Для порівняння: в зарубіжних компаніях витрати на організацію подібних заходів досягають 65% всього рекламного бюджету. І не випадково: event-маркетинг відмінно відповідає умовам сьогоденного ринку, коли масова реклама поступається місце точкової, спрямованої на конкретного споживача або цільову групу. Тим не менш, маркетинговий хід щодо використання івентів, спрямованих на прямого споживача продукції уже давно і порівняно успішно використовується бізнес-спільнотою. Інший перспективний напрям, який ще тільки починає розвиватися це, так звані, непрямі спеціальні заходи. Під цим терміном розуміють заходи, безпосередньо не спрямовані на цільових споживачів продукту, але своїм іміджем, настроєм впливають на імідж компанії.

Зарубіжний напрямок event-маркетингу розвивається значно давно. На сьогоднішній день в США event-технології в індустрії маркетингу переважають над масс-медіа. Якщо цим займається понад 70% всіх американських компаній, не може бути неефективним. Event-маркетинговий бізнес надає серйозну віддачу від просування свого товару/продукту/послуги.

Особливо популярний цей досить оригінальний маркетинговий інструмент в країнах Західної Європи. За результатами опитування німецьких фахівців з маркетингу, проведеного Інститутом громадської думки Forsa, організація спеціальних заходів в даний час стала однією з невід'ємних складових управління торговою маркою. Так, 62% експертів вважають, що заходи event-маркетингу керують емоційним розвитком торгової марки, а 56% опитаних використовують їх для одночасного емоційного та інформаційного просування бренду. Для 40% такі заходи – оптимальний спосіб обміну думками і досвідом з представниками цільових груп.

Отже, event-маркетинг став серйозною індустрією, що приносить державі багатомільярдні прибутки. За стратегією event-маркетинга розвивається глобальні сектори послуг, такий як туристичний бізнес, що стає значною статтею прибутку для місцевих бюджетів. Проведення ділових event-заходів допомагає встановленню та розвою ділових контактів і цим посилює маркетингову стратегію та економічну політику.

Література

1. Бодрийяр Жан Реквием по масс-медиа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://gtmarket.ru/library/articles/82>

2. Основы и законы эвент-маркетинга [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.dv-reclama.ru/others/articles/event/16156/osnovy_i_zakony_event_marketinga_prodvizhenie_brenda_marketingovaya_strategiya_meropriyatiy.

3. Сєвонькаєва О. О. Івент-маркетинг в системі інтегрованих маркетингових комунікацій [Електронний ресурс] // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – К.: КНЕУ. – 2013. – Вип. 30. – С. 515-525. – Режим доступу: <http://irbis.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/4003/1/Syevonkayeva.pdf>.

4. Событийный маркетинг [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.marketing.spb.ru/lib-mm/btl/special_events.htm.

5. Lux Event. Организация и проведение корпоративных мероприятий. - [Электронный ресурс]. - URL: <http://lux-event.ru/uslugi/> (08.09.2021)

6. Silvers, J.R. Professional Event Coordination. 2nd ed. / J.R. Silvers. - Hoboken, New Jersey: Publ. by John Wiley & Sons Inc., 2012. - 492 p. - (The Wiley Event Management Series).

УДК 002.1-028.27(477)

Петкевич С.С.
/ м. Маріуполь /

ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

Поступовий розвиток новітніх інформаційних технологій та їх глобальне впровадження змінило умови життя людей на те, що їхнє життя практично неможливе без різних гаджетів (мобільного телефону, комп'ютера, тощо) і самого головного – Інтернету.

Проте, у сучасних технологій є і свої плюси, наприклад: з'явилась можливість проведення дистанційного навчання для уникнення зростання захворюваності, укладання певних договорів за допомогою комунікаційних засобів мережі Інтернет, а найголовніше – проведення важливих хірургічних операцій на відстані.

Суспільні відносини, а саме їх розвиток спонукає до змін нормативно-правової бази України, а точніше її оновлення і вдосконалення. В свою чергу, розробки потребують спеціальні юридичні норми та правила регулювання сфери інформаційних правовідносин.

Розвиток електронного урядування, а саме формування державної політики щодо цього процесу прийнято виділяти у декілька етапів представлено на рисунку 1.

Перший етап (1998 - 2006 рр.) характеризується прийняттям ряду Законів України: «Про національну програму інформатизації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», а також низки актів уряду, що дали старт формуванню

електронному урядуванню та процесу інформатизації суспільства, в цілому.

На наступному етапі було ухвалено закони «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» та «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки», що додали певних пояснень та доповнень до нормативно-правової бази.

Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [2] робить наголос на тому, що використання інформаційно-телекомунікаційних технологій вдосконалив державне управління, електронні форми взаємодії між органами місцевого самоврядування, державної влади і фізичними/юридичними особами.

Останнім, на сьогоднішній день етапом розвитку електронного урядування, що почався в 2015 році, стало прийняття Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [4], головною метою якої є впровадження європейських стандартів в Україні та підвищення її авторитету серед інших країн.

Практика впровадження електронних документів в Україні говорить про те, що приватні установи набагато раніше почали користуватись електронним документообігом, аніж деякі державні установи. І це не дивно, адже у кожній окремій структурі практика впровадження електронних документів відбувається по різному, оскільки на це впливає безліч різних чинників, зокрема, нормативне закріплення електронного документообігу, розуміння працівниками установи механізму роботи, фінансування електронних систем для електронної взаємодії певних органів влади та установ тощо.

Верховна Рада України прийняла ряд законів, які набули чинності та зіграли головні ролі в сфері інформаційних правовідносин: «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про обов'язковий примірник документів», «Про Національну систему конфіденційного зв'язку», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про телекомунікації» тощо. Але я хочу приділити увагу саме закону «Про електронні документи та електронний документообіг», який був прийнятий 22-го травня 2005 року. Вищевказаний закон встановив основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів.

Перш за все, закон встановив поняття «електронного документа» як документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа, зокрема, електронного цифровий підпису». Юридична сила цього виду документа рівносильна до традиційного (паперового) документа.

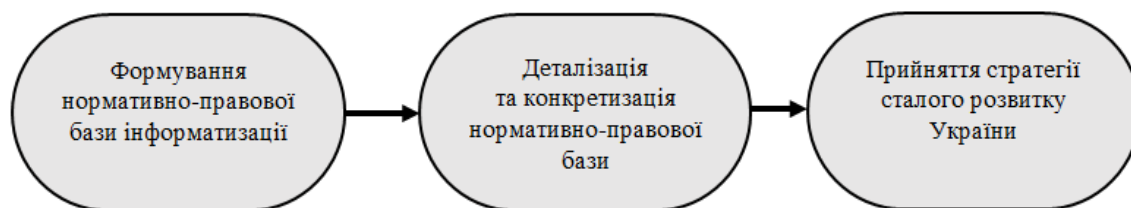

Рисунок 1 Етапи впровадження електронного урядування в Україні

Однак електронний документ не мав повного спектра можливостей, адже законом були встановлені обмеження на використання даного виду носія, як оригіналу, тобто в електронній формі не може бути створено документ в одному примірнику.

Наступним важливим поступом по впровадженню системи електронної документації став закон «Про електронний цифровий підпис», що визначив правовий статут електронного цифрового підпису. Цілісність нетрадиційного документа, тобто його захищеність від несанкціонованого доступу або руйнування під час маршруту від відправника до одержувача, ідентифікація підписувача – усе це підтверджується саме наявністю даного виду підпису.

Правові дії, результатом яких стало використання електронного цифрового підпису та подальша передача адресату в мережі передачі даних мають більший ступінь захисту від несанкціонованого доступу, адже отримання такого підпису здійснюється в результаті криптографічного перетворення набору електронних даних.

Правовий статус електронного цифрового підпису прирівнюється до печатки (власноручного підпису), якщо дотримані деякі умови, а саме: ЕЦФ має підтвердження за допомогою посиленого сертифіката ключа, при наявності надійних засобів цифрового підпису; використання чинного на момент накладання підпису посиленого сертифікату ключа в процесі перевірки; відповідність особистого ключа підписувача відкритому ключу, зазначеному у сертифікаті.

Накладання підпису здійснюється за допомогою особистого ключа. Сертифікат ключа обов'язково повинен мати такі пункти: найменування центру сертифікації ключів та його реквізити; позначення країни видачі сертифіката, в нашому випадку – України; унікальний реєстраційний номер; реквізити (основні дані) підписувача, тобто власника особистого ключа; строк чинності (початок та закінчення) сертифіката; відкритий ключ; криптографічний алгоритм, а саме його найменування; інформація про обмеження використання електронного підпису.

Таким чином, роль електронного цифрового підпису дуже важлива.

Документообіг не тільки в Україні, але і в будь-якій державі є певною системою, що об'єднує в собі і матеріалізує процеси збору, передачі і зберігання інформації, а також процеси управління сутність яких полягає в підготовці і прийнятті рішень, рівним чином і контроль за їх своєчасним виконанням.

На сьогоднішній день в Україні поняття «електронне урядування» вже не є абсолютно невідомим та новим явищем, як це було кілька років тому. Можна впевнено сказати, що такий вид урядування є досить плідним засобом забезпечення і отримання доступу до інформації юридичними та фізичними засобами, що, в свою чергу, сприяє найбільш ефективній та прозорій діяльності влади.

Наступним важливим кроком в бік впровадження електронних документів стало ухвалення закону «Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що

підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» [3], згідно якого було розкрито поняття «електронного паспорту», що являє собою паспорт громадянина України у формі електронного відображення інформації, що міститься у паспорті громадянина України у формі картки, оформленому засобами Реєстру, разом з унікальним електронним ідентифікатором (QR-кодом, штрих-кодом, цифровим кодом), а також інформації про місце проживання (за наявності)». Проте, найголовніше в цьому законі є те, що електронні паспорти у додатку «Дія» зможуть застосовуватися на рівні із паперовими документами починаючи із 23 серпня 2021 року. За словами Президента України Володимира Зеленського, ми стали першою країною, де е-паспорти мають таку ж юридичну силу, як і паперові.

Іншою важливою подією став Diia Summit 2.0 в рамках Всеукраїнського форуму «Україна 30. Цифровізація», який відбувся зовсім нещодавно, а саме 17 травня 2021 року. На цьому заході було представлено масштабне оновлення додатка «Дія», а саме було представлено досить багато нових послуг, таких як: сплата податків та подання декларацій, можливість зміни реєстрації онлайн, автоматична реєстрація ФОП, Дія. Підпис, NFC-авторизація, статичний QR-код, е-петиції, нові будівельні послуги, заміна водійського й поява оновленого розділу «Штрафи», сплата адмінзбору онлайн, реєстрація операторів потужностей ринку, подання заяви на намір отримати пільгову іпотеку для ВПО [1]. На деяких важливих пунктах я хочу зупинитися і докладніше розповісти.

По-перше, відбулося скорочення і спрощення процесу подання декларацій, тобто замість заповнення сторінок, тепер можливо відповісти лише на 4 питання і автоматично розрахувати єдиний податок за допомогою внесення суми доходу.

По-друге, з впровадженням статичного QR-коду з'явилися можливості ділитися необхідними документами онлайн, тобто тепер не обов'язково ксерити копії документів чи заповнювати різноманітні бланки. Також, додаток Дія дає можливість побачити історію шерінгов, в якій відображено з ким і скільки разів ділилися цифровими копіями документів.

По-третє, лише за допомогою ID-картки, заповненням заяви в Дії й подальшим онлайн-підтвердженням власника житла, можна змінити реєстрацію місця проживання.

По-четверте, важливою функцією для розвитку електронного документообігу є впровадження Дія. Підпис, що є електронним у смартфоні, за допомогою якого можна підписати будь-які документи або отримати держпослуги просто з телефона в будь-якому вашому місцезнаходженні.

Останнім, гідним уваги нововведенням є електронні петиції, що, в свою чергу, дає змогу українцям створювати, переглядати та підтримувати петиції електронного формату в додатку.

На мою думку, фундамент для подальшого розвитку і ще більшого впровадження електронних документів було покладено, здебільшого завдяки революційному додатку «Дія».

Література

1. Дія. Саміт 2.0: які революційні послуги тепер доступні українцям у Дії // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://diia.gov.ua/news/diia-summit-20-yaki-revoljucijni-poslugi-teper-dostupni-ukrayincyam-u-diyi>
2. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 - 2015 роки» // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>
3. «Про внесення змін до Закону України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус» // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1368-20#Text>
4. Указ Президента України - Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text>

УДК 021.4:004.77

Реут А.М.

/ г. Минск, Республика Беларусь /

ВИЗУАЛЬНЫЙ КОНТЕНТ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ БИБЛИОТЕК

Сегодня визуальность – это не просто дополнение к тексту, но и одна из основ культурного существования. Вся визуальная информация составляет единую коммуникационную сеть, иными словами, доступность образов меняет сознание людей.

Тема визуального образа сетевых сервисов библиотек недостаточно рассмотрена по причине постоянного инновационного роста в данной сфере, поэтому требует непрерывного изучения, мониторинга и анализа.

Визуальный контент в наиболее общем случае классифицируется на графический контент и видеоконтент.

Графический контент – это изображения. Ими могут быть виды фотографий, связанные с библиотекой (мероприятия, интерьеры, рабочий процесс), графические иллюстрации, рисунки, таблицы, диаграммы и графики отчетов, анимация, готовые шаблоны для рубрик и тематических публикаций. Разработать элементы графического контента можно с использованием графических редакторов и специальных онлайн-сервисов. Одними из самых популярных онлайн-сервисов, которые помогают в работе с изображениями, являются Canva, Adobe Spark, Prisma, Layout. Так, приложение Canva отлично подойдет для создания логотипа библиотеки, который отражает ее деятельность, целевую аудиторию и создает уникальный образ.

Инфографику можно отнести к отдельному виду визуализации. Инфографика помогает читателю лучше воспринимать сложную и большеобъемную информацию. Таким образом можно визуализировать: литературные сюжеты, литературные портреты, состав произведений,

статистику, соотношение характеристик и т. д. Инфографика найдет свое применение в создании литературной карты, которая доступно и лаконично, с ссылками, фотографиями и видео рассказывает о писателях. Например, инфографику в социальной сети Инстаграм сегодня удачно применяют Rimku biblioteka (Муниципальная публичная библиотека, Литва) и Preble County District Library (Окружная библиотека округа Пребл, США). В данных сетевых сервисах библиотек инфографика выполнена на должном уровне и имеет практическую ценность для своего пользователя.

Изображения и фотографии являются эффективным инструментом, чтобы вызвать эмоции у читателей, сформировать представление о библиотеке и повысить посещаемость. Изображения всегда влияют на поведение пользователей и могут быть дополнительным источником трафика, если хорошо ранжируются в поиске по картинкам [1, с. 73]. Изображения способны акцентировать взгляд пользователя на детали. Фотографии выступают как интерпретация реальности, передающие всю атмосферу и эмоциональное состояние. Изображения низкого качества или непрофессиональный фотешоп сказывается на восприятии о библиотеке целевой аудиторией. Фотографии должны быть выполнены по правилам композиции, иметь эмоциональную окраску. Выбор неподходящего изображения обесценит даже самый качественный копирайт. Оригинальные и аутентичные фотографии вызовут положительные эмоции у посетителей. Фотоальбомы – это отличная возможность рассказать о библиотечных мероприятиях [2, с. 32].

Аватар, обложки и другие графические элементы лучше делать в едином фирменном стиле. Изображения в аккаунте социальной сети должны сочетаться между собой. Проанализировав визуализацию контента библиотечных профилей в социальной сети Инстаграм, можно заметить, что минимальное количество аккаунтов пользуются единым фирменным стилем. Яркими примерами являются: Библиотека им. Горького (г. Новокузнецк), Национальная Библиотека Беларуси, Национальная библиотека Коми, Библиотека «Мир приключений» (г. Якутск). Большая часть библиотек пренебрегают данной возможностью, что негативно сказывается на их визуальной составляющей. Исходя из проведенного нами обзорного исследования, можно прийти к выводу о преимуществе единого стиля для читательского восприятия, благодаря такому подходу вырабатывается свой уникальный подчёрк, который будет выделяться в конкурентной среде, а также создается смысл гармоничной картинки в целом.

Видеоконтент в современном мире является неотъемлемой процедурой маркетинга. Качественное видео охотно смотрят, с его помощью можно разнообразить библиотечный профиль, максимально наглядно продемонстрировать услуги и мероприятия, проводимые в библиотеке. Видеоролики становятся все более популярным типом контента в социальных сетях, чему способствует клиповое восприятие информации. Видео на библиотечных сервисах несет в себе функции информирования и мотивации. Благодаря видео библиотекарь сможет «лично пообщаться» с читателем, показать то, что может удовлетворить его потребности. Видеоконтент позволяет существенно увеличить время пребывания пользователя на

странице библиотеки, что благоприятно влияет на поведенческие факторы.

Выделяются следующие преимущества видеоконтента: экономия времени; повышение доверия; исключение недопонимания; видеоконтент имеет огромное множество форм и видов представления информации [3]. Для хорошего видео нужен сценарий, другими словами текст. Воплотить идею для видеоролика в сценарий, в котором будет подробное описание действий и текстов для актеров, библиотекаря помогут знания копирайтинга. Отличным примером видеоконтента является буктрейлер.

Существует еще аудиоконтент. Он имеет много общего с видеоконтентом, за исключением визуальной составляющей. Создавать аудиоконтент несложно, особенно для библиотеки. Многочисленные аудиокниги, вебинары, аудиоинструкции, обучающие материалы, интервью можно записывать без особых трудностей. В целом, звук – это отличный способ выйти на новую аудиторию. Аудиокниги стали популярным форматом аудиоконтента и постепенно начинают конкурировать с традиционными печатными изданиями. Аудиоконтент подойдет для российской социальной сети Вконтакте, где существует возможность прослушивания длительных аудиозаписей. Библиотекарь может использовать аудиоконтент, чтобы создать викторину из отрывков саундтреков, аудиорекламу библиотечных услуг в Stories либо музыкальное сопровождение фотографий с выставки.

Нельзя не отметить, что визуальность передает фактичность события, но также может не только дополнить, но и изменить отношение к текстовому контенту. Рассматривая действующие библиотечные профили, нередко можно встретить грубые ошибки в визуальном контенте, а именно: фальсификация изображений и пренебрежение авторским правом. Исходя из вышесказанного, следует подходить более избирательно и правомерно к наполняемости визуального контента. Библиотечным специалистам рекомендуется следить за обновлениями социальных сетей из-за постоянных инноваций и добавления новых возможностей.

Стратегия библиотечной деятельности в социальных сетевых сервисах направлена на удовлетворение потребностей пользователей, а именно получение информации в понятной форме. Непосредственной задачей библиотечного специалиста является трансформация информации в легко воспринимаемый образ, который заинтересует читателя. Каждый вид визуального контента составляет единое композиционное целое, которое вызывает реакцию у потенциальных читателей и мотивирует их к посещению библиотеки. Наличие оригинального визуального контента оживит тексты и повысит соответствие поисковым запросам и видимость библиотечного аккаунта, поспособствует появлению обратных ссылок, будет рекламировать библиотеку и обеспечит ее конкурентное преимущество.

Литература

1. Михайлова, А. В. Правила использования изображений в социальных сетях / А. В. Михайлова // Справочник руководителя учреждения культуры. – 2015. – № 3. – С. 73-80.

2. Социальные сети [Электронный ресурс] // Культура РФ. – Москва, 2019. – 140 с. – Режим доступа: https://pro.culture.ru/documentation/SMM_metodicheskoe_posobie.pdf. – Дата

доступа: 15.07.2021.

3. Что такое видеоконтент? [Электронный ресурс] // Casevideo. – Режим доступа: <http://test.casevideo.ru/blog/что-такое-videokontent.php> – Дата доступа: 20.07.2021.

УДК 659.117

Семенюта К.І.
/ м. Маріуполь /

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ

Перед тим, як приступити до подальшої розробки рекламної політики і стратегії, потрібно мати чітке уявлення про свою цільову аудиторію.

Цільова аудиторія – це група споживачів, на яку спрямоване просування (реклама, особистий продаж, стимулювання збуту, пропаганда).[2, с. 256]

Головне, що потрібно запам'ятати- цільова аудиторія просування є однорідною, за якими-небудь параметрами, групою осіб і домогосподарств, які регулярно отримують оптимізовані повідомлення відповідно до їх особливостей і потреб і мають можливість оперативно реагувати на них. Отже, одна з головних задач фахівців з просування - правильне визначення своєї цільової аудиторії і формування її громадської думки, що є неодмінною умовою успіху будь-якої комерційної компанії. [3, с. 301]

Фахівці з реклами на практиці виділяють два види цільової аудиторії:

Основна аудиторія – пріоритетна аудиторія, люди, що безпосередньо купують товар або послугу, що є ініціатором покупки.

Непряма аудиторія – більш пасивна група людей, що бере участь в придбанні товару, але не є ініціатором.

Більш зрозуміло це можна пояснити на прикладі ринку дитячих іграшок, діти є основною аудиторією, адже це їх ініціатива. Непряма аудиторія- батьки, які вчинили покупку.

Виявлення цільової аудиторії відбувається залежно від товару або від розмірів ринку.

Методи визначення цільової аудиторії залежно від товару компанії розподіляють на:

1. **Аналіз товару** - порівняльний аналіз товару з аналоговими. Виявлення сильних сторін і недоліків продукту. Вибір 2-3 явних переваг товару (дизайн, сервіс, функціонал, ціна або ін.). [6]

2. **SWOT-аналіз** - метод, що допомагає зрозуміти позиції компанії на ринку, можливі перспективи та наявні проблеми. Аббревіатура цього терміну включає перші букви елементів аналізу і розшифровується як: Strengths (сильні сторони); Weaknesses (слабкі сторони); Opportunities (можливості); Threats (загрози). Найважливіше завдання SWOT-аналізу – допомогти організації побачити та оцінити всі чинники, що впливають на прийняття рішень, а також визначити можливості розвитку. [1]

3. Сегментування покупців. Необхідно виділити наступні сегменти покупців: існуючі покупці; потенційні клієнти; споживачі, які ніколи не стануть купувати ваш продукт. Складіть характеристику для кожного з цих сегментів.

У разі випуску абсолютно нового продукту, який ще не має сформованого образу, застосовується **метод визначення цільової аудиторії залежно від ринку.**

Для початку потрібно вивчити структуру попиту на ринку та скористатися типологією сегментації:

- Демографічна сегментація- ця сегментація зазвичай ділить населення на основі заданих змінних. Основні типи змінних, що використовуються : вік, етап життєвого циклу, дохід, раса, релігія та національність.

- Психографічна сегментація- ця сегментація допоможе дізнатися більше про статус клієнта, його проблеми та пошук їх рішень. Типи змінних, що використовуються: спосіб життя, професійна діяльність, інтереси, суспільний статус та уподобання щодо брендів.

- Поведінкова сегментація – ця сегментація дає зрозуміти поведінку клієнта. Приклади поведінкової сегментації : одноразова купівля, інтенсивне використання товару, знижка, щоденна потреба. [5]

Для чого необхідне точне визначення цільової аудиторії?

Таргетинг. Одне з важливих переваг інтернет-реклами - можливість дуже точно і в деталях націлитися на людей, яким ми будемо її показувати. Детальна інформація про цільову аудиторію допомагає зрозуміти, за якими характеристиками ми можемо використати таргетинг в обраних нами каналах.

Створення контенту. На основі портрета ЦА можна сформуванати ефективну стратегію контент-маркетингу і створювати потрібний контент в потрібному вигляді.

Сегментація email-розсилки. Згідно з різними дослідженнями, CTR персоналізованої розсилки збільшується на 14% і конверсія виростає на 10%. А портрет цільової аудиторії дозволить Вам зробити її. [4]

Література

1. SWOT-аналіз: кому, коли й навіщо потрібен (+ реальний приклад), URL: <https://bakertilly.ua/news/id44448> (дата звернення: 27.09.2021)

2. Палеха Ю.І. Горбань Ю.І: Інформаційний бізнес- Ліра-К, 2020

3. Фадеева Е.Н., Сафронов А.В., Красильникова М.А. Связи с общественностью. Юрайт, 2018.

4. Целевая аудитория в digital, URL: <https://promodo.ua/blog/tselevaya-auditoriya-v-digital.html> (дата звернення: 27.09.2021)

5. Як визначити цільову аудиторію. Частина 1 – Сегментація URL:<http://nikareklama.com.ua/yak-viznachiti-tsilovu-auditoriyu-chastina-1-segmentatsiya/> (дата звернення: 27.09.2021)

6. Як визначити цільову аудиторію? Помилки підприємців, URL: <https://koloro.ua/ua/blog> (дата звернення: 27.09.2021)

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В КОМПАНІЇ

З метою визначення змін, в даній роботі, виявлено основні стадії процесу формування маркетингових комунікацій та напрями впливу глобалізаційних процесів на макро- та мікросередовище функціонування компанії, як основні чинники змін.

Серед мікросередовища розглянуто: рекламодавці, комунікативні посередники (рекламні та інші комунікативні агенції); розповсюджувачі та одержувачі інформації. В якості факторів макросередовища розглянуто: політико-правове; економічне; науково-технічне та культурне середовище функціонування компанії.

Проведений аналіз надасть можливість виокремити основні тенденції змін процесу формування маркетингових комунікацій під впливом глобалізаційних процесів: зростаюча увага до досліджень в процесі розробки комунікацій; впровадження концепції інтегрованих маркетингових комунікацій; поява нових та розширення можливостей існуючих комунікативних інструментів; підвищення якості та цільової спрямованості; перехід до індивідуалізації та кастомізації в комунікаціях зі споживачем.

Тож, визначивши основну мету та сферу дослідження роботи, слід зазначити, що, взагалі, до факторів мікросередовища можна віднести саму організацію як джерело інформації, посередників або комунікативні (рекламні, PR тощо) агенції, споживачів або одержувачів комунікативних повідомлень та конкурентів.

Глобалізаційні процеси в значній мірі вплинули на саму організацію через поширення транснаціональних та міжнародних компаній по всьому світу, концентрації капіталу через процеси злиття та поглинання, а також появу та швидке поширення мережевих компаній, які на правах партнерства об'єднують свої ресурси для більш ефективної роботи на ринку. Як наслідок, з'являються великі транснаціональні та міжнародні рекламодавці, які володіють як досвідом роботи на різних ринках, так і значними комунікативними бюджетами. Найбільші рекламодавці світу витрачають на проведення комунікацій бюджет розміром більше 1 млрд. дол.

Також, доречно бути проаналізувати які саме канали комунікації на сьогоднішній день мають пріоритетність серед компаній. Адже поширення маркетингової комунікації є важливим елементом життя установи (компанії). Подібний аналіз представлено у вигляді таблиці 1, в якій ми виявили економічні фактори впливу розвитку маркетингу компанії.

Як видно, рекламодавці представлені в різних сферах діяльності. Це і машинобудівні, і косметичні, і фінансові медіа-послуги.

Таблиця 1. Глобальні витрати на рекламу за каналами комунікації

Канали просування	2015	2016	2017	2018	2019
Газети	94,600	91,495	89,868	88,785	88,446
Журнали	43,741	43,122	42,681	42,464	42,186
Телебачення	176,627	184,290	193,735	203,608	215,737
Радіо	32,017	32,903	33,667	34,827	35,923
Кіно	2,313	2,442	2,564	2,732	2,916
Outdoor (зовнішня)	29,824	31,291	32,928	34,559	36,350
Інтернет	63,979	72,842	84,267	97,764	113,281
Всього	443,100	458,385	479,710	504,738	534,839

Моніторинг маркетингових комунікацій займає в дослідженнях в останні роки все більш важливе значення, про що свідчать дані авторитетного Marketing Science Institute. Так, в ХХІ столітті на перші місця вийшли дослідження з оцінки продуктивності маркетингу (повернення коштів в маркетинг та інтегровані маркетингові комунікації) та маркетингові метрики, дослідження зі зростання включеності системи комунікацій в брендинг [2].

Прийняття рішень щодо маркетингових комунікацій на базі якісно проведених маркетингових досліджень в більшій мірі дає можливість обрати оптимальну стратегію, більш прицільно працювати з цільовою аудиторією.

Крім того, поява крупних міжнародних компаній різних організаційних форм сприяла впровадженню концепції інтегрованих маркетингових комунікацій в комунікативну діяльність через необхідність забезпечення впізнаваності їх брендів в різних країнах світу, єдиного посилу до різних аудиторій.

Як правило, транснаціональні компанії є пріоритетними клієнтами рекламних агенцій та інших виробників комунікативних активностей, які також поширюють свою мережу по всьому світу. Мережеві оператори по наданню комунікативних послуг, володіючи значним досвідом організації та проведення комунікативних заходів поширюють його на національні ринки, сприяючи, таким чином, зменшенню розривів в якості їх проведення, пришвидшуючи процес оволодіння новими прийомами працівниками національних агенцій. Крім того, ріст конкуренції на ринку маркетингових комунікативних послуг, швидке поширення інформаційних технологій актуалізує питання підвищення ROI (рентабельності інвестованого капіталу) маркетингових комунікацій, що змушує операторів ринку об'єднувати свої активи для підвищення результативності. В результаті відбуваються постійні процеси злиття та поглинання не лише в середовищі рекламодавців, а й серед операторів по наданню комунікативних послуг.

Таким чином, зміни в процесі формування маркетингових комунікацій в умовах глобалізації обумовлюються в першу чергу змінами всіх складових ринку маркетингових комунікацій. Кожний з учасників зазначеного ринку перебуває під впливом змін факторів макросередовища, яке також набуває певних характерних рис під впливом дії глобалізаційних процесів та позначається на процесі формування маркетингових комунікацій.

Крім того, поява крупних міжнародних компаній різних організаційних

форм сприяла впровадженню концепції інтегрованих маркетингових комунікацій в комунікативну діяльність через необхідність забезпечення впізнаваності їх брендів в різних країнах світу, єдиного посилу до різних аудиторій.

Література

1. Армстронг Г., Котлер Ф. Маркетинг: загальний курс. Київ: Діалектика, 2001. 608 с.

2. Бортнік С.М., Конюх І.М. Інтегровані маркетингові комунікації у діяльності компанії та оцінка їх ефективності. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/58.pdf>.

3. Войчак М. Напрями торговельно-маркетингової діяльності на світових ринках високотехнологічної продукції // Маркетинг в Україні. – 2006. - №6. – С. 57-59.

4. Діброва Т.Г. Маркетингова політика комунікацій: стратегії, вітчизняна практика. Навчальний посібник. – К.: « видавничий дім «Професіонал», 2009. – 320 с.

5. Гребень И. Тренды социальных медиа 2015 [Электронный ресурс] / И. Гребень. – Режим доступа : <http://www.marketing-ua.com/topics.php?topicId=24>.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Акобій Дмитро Андрійович, студент II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Акульшина Алла Вікторівна, заступник директора науково-технічної бібліотеки ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь.

Архипова Ганна Леонідівна, студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Афанасьєва Наталія Сергіївна., студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Барма Олег Анатольевич, магістр педагогических наук, старший преподаватель учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республика Беларусь.

Барсукова Аліса Костянтинівна, студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Бездрабко Валентина Василівна, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ.

Бойко Дар'я Віталіївна, завідувачка інформаційно-аналітичного сектору наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Бондаренко Тамара Іллівна, провідний бібліотекар наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Борисенко Юлія В'ячеславівна, магістрантка 2 року навчання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Харківської державної академії культури, м. Харків.

Вдовіна Олена Олександрівна, кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава.

Гучок Костянтин Володимирович., студент IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Дабло Анастасія Олександрівна, студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Філологія. Переклад (українська, російська, польська)» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Давидова Людмила Василівна, провідний бібліотекар наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Давшан Вікторія Львівна, завідувачка сектору інформаційного та бібліографічного обслуговування наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Дейниченко Олена Василівна, зав. відділу інформаційних технологій та комп'ютерного забезпечення наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, член Національної спілки краєзнавців України, м. Маріуполь.

Деліман Владислава Володимирівна, студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Друзик Елена Алексеевна, студентка IV курсу спеціальності «Библиотечно-информационная деятельность (автоматизация)» учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республика Беларусь.

Зозуля Наталія Юрївна, кандидат філологічних наук, доцент по кафедрі документознавства та інформаційної діяльності, доцент кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки Національного транспортного університету, м. Київ.

Іваницький Микита Русланович, студент II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Капралюк Оксана Вікторівна, кандидат сільськогосподарських наук, завідувачка відділу науково-методичної роботи та реферування, старший науковий співробітник Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України, м. Київ.

Климова Валентина Володимирівна, зав. відділу комплектування та наукової обробки документів наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Коваленко Аліна Віталіївна, студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Козлюк Катерина Игоревна, магістр педагогических наук, аспирант учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», ведущий библиограф государственного учреждения «Национальная библиотека Беларуси», г. Минск, Республика Беларусь.

Коновалова Юлія Володимирівна, магістрантка 2 року навчання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», фахівець I категорії загального відділу Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Красовская Анна Сергеевна, студентка IV курсу спеціальності «Библиотечно-информационная деятельность (автоматизация)» учреждения образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республика Беларусь.

Кудлай В'ячеслав Олегович, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Левченко Яна В'ячеславівна, студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Лисакович Руслана Геннадіївна, студентка IV курсу спеціальності «Бібліотечно-інформаційна діяльність (автоматизація)» університету освіти «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республіка Беларусь.

Лютікова Катерина Юріївна, студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Культурологія» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Люцко Наталя Михайлівна, магістр педагогічних наук, дослідниця, випускниця аспірантури університету освіти «Белорусский государственный университет культуры и искусств» 2018 г. по спеціальності 05.25.03 Бібліотекознавство, бібліографознавство і книгознавство (педагогічні науки), ведучий редактор державного університету освіти «Национальная библиотека Беларуси», г. Минск, Республіка Беларусь.

Манякіна Олена Салаватівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Матвієнко Оксана Володимирівна, професор, доктор педагогічних наук, кандидат технічних наук, професор кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, м. Київ.

Михайличенко Таїсія Сергіївна, студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Міліціна Лія Вікторівна, завідувач відділу обслуговування наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Музика Олена Миколаївна, магістрантка I року навчання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Назар'єва Світлана Володимирівна, заступник директора наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Натяма Світлана Володимирівна, зав. відділу зберігання фондів наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Нікольченко Юзеф Мойсейович, доцент, доцент кафедри культурології Маріупольського державного університету, заслужений працівник культури України, м. Маріуполь.

Одегова Людмила Вікторівна, студентка III курсу спеціальності «Бібліотечно-інформаційна діяльність (автоматизація)» університету освіти «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республіка Беларусь.

образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республика Беларусь.

Орехова Світлана Євгенівна, кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Палеха Юрій Іванович, кандидат історичних та культурологічних наук, професор, професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки Національного транспортного університету, м. Київ.

Пасинкова Олена Валеріївна, директор науково-технічної бібліотеки ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет», м. Маріуполь.

Переверзева Юлія Александровна, кандидат педагогічних наук, доцент по спеціальності «Педагогіка», зав. отделом комплектування фондів державного університету «Национальная библиотека Беларуси», г. Минск, Республика Беларусь.

Петкевич Сергій Сергійович, студент II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Петрова Анна Валеріївна, магістрантка 2 року навчання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», фахівець I категорії загального відділу Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Петрова Ірина Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційної діяльності Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Петрова Софія Володимирівна, студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Пирожок Дар'я Сергіївна, студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Підтикан Олександра Олегівна, Підтикан О. О., магістрантка 2 року навчання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Пономарьова Вікторія Андріївна, студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Попова Аліна Федорівна, студентка IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Пучка Ганна Сергіївна, студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Видавництво та поліграфія» Харківського національного університету радіоелектроніки, м. Харків.

Реут Анна Михайловна, студентка V курсу спеціальності «Бібліотечно-інформаційна діяльність (менеджмент)» університету образования «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республика Беларусь.

искусств», сотрудник библиотеки Белорусской государственной академии авиации, г. Минск, Республика Беларусь.

Сабадаш Юлія Сергіївна, доктор культурології, професор, завідувачка кафедри культурології Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Савік Кирило Олегович, студент I курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Савченко Вікторія Павлівна, студентка II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Савченко Сергій Володимирович, кандидат історичних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Національної металургійної академії України, м. Дніпро.

Семенюта Карина Ігорівна, студентка III курсу спеціальності «Журналістика. Реклама та зв'язки з громадськістю» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Сивак Дар'я Сергіївна, магістрантка 2 року навчання спеціальності «Середня освіта. Математика» Бердянського державного педагогічного університету, м. Бердянськ.

Скрибченко Світлана Ігорівна, магістрантка 1 року навчання спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Соловьєва Елена Викторовна, студентка IV курсу спеціальності «Бібліотечно-інформаційна діяльність (автоматизація)» університету освіти «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республика Беларусь.

Татарчук Людмила Михайлівна, кандидат історичних наук, заступник директора з науково-інформаційної та бібліотечної роботи Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України, м. Київ.

Телепіна Карина Олександрівна, студентка III курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Журналістика» Маріупольського державного університету, співробітник ТРКК «СИГМА», м. Маріуполь.

Торяник Анастасія Артемівна, студентка I курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Філіпова Людмила Яківна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційних технологій Харківської державної академії культури, м. Харків.

Холод Дмитро Вікторович, студент IV курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Цивін Михайло Наумович, доцент, кандидат технічних наук, професор кафедри дизайну і архітектури Міжнародної академії управління персоналом, м. Київ.

Чередник Людмила Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри українознавства, культури та документознавства Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава.

Шакула Алла Павлівна, директор наукової бібліотеки Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

Шенец Марія Александровна, магістрантка спеціальності «Бібліотечно-інформаційна діяльність» університету освіти «Белорусский государственный университет культуры и искусств», бібліотекар Центральної наукової бібліотеки ім. Якуба Коласа Національної академії наук Білорусі, г. Минск, Республіка Білорусь.

Щурко Дар'я Вікторівна, студентка IV курсу спеціальності «Бібліотечно-інформаційна діяльність (автоматизація)» університету освіти «Белорусский государственный университет культуры и искусств», г. Минск, Республіка Білорусь.

Ялі Дмитро Вячеславович, студент II курсу ОС «Бакалавр» спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Маріупольського державного університету, м. Маріуполь.

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНЕ СЛОВО.....	3
ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ.....	5
Бездрабко В.В. МЕРЕЖЕВА КОМУНІКАЦІЯ І АРХІВИ.....	5
Сабадаш Ю.С., Нікольченко Ю.М. ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	9
Палеха Ю.І. ЕЛЕКТРОННІ ВИДАННЯ: ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ	13
Переверзева Ю.А. ОРГАНІЗАЦІЙНО-НОРМАТИВНІ РЕШЕННЯ В ОБЛАСТІ УЧЁТА И СОХРАННОСТИ БИБЛИОТЕЧНЫХ ФОНДОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ	16
Пасинкова О.В. РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	19
Назар'єва С.В. ВПЛИВ ЕВОЛЮЦІЇ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА АКАДЕМІЧНІ БІБЛІОТЕКИ США.....	21
Чередник Л.А. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ	24
Кудлай В.О. УНІВЕРСИТЕТСЬКІ БІБЛІОТЕКИ СЬОГОДНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	27
СЕКЦІЯ 1. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД.....	31
Акульшина А.В. ЯК ЗБІЛЬШИТИ РЕЙТИНГОВІ ПОКАЗНИКИ УНІВЕРСИТЕТУ В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ (ДОСВІД РОБОТИ НТБ ПДТУ).....	31
Бойко Д.В. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АНАЛІТИЧНОГО ОПРАЦЮВАННЯ ДАНИХ ПРОФІЛІВ НАУКОВЦІВ У GOOGLE SCHOLAR ЗА ДОПОМОГОЮ МЕТОДУ ZETTELKÄSTEN	34
Деліман В.В. ІВАН ФЕДОРОВ І ПОЧАТКОВЕ КИРИЛИЧНЕ ДРУКАРСТВО В УКРАЇНІ.....	36
Капралюк О.В. ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ МЕРЕЖЕЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ БІБЛІОТЕК У 60-70-Х РОКАХ ХХ СТ.	40
Козлюк Е.И. INTERNATIONALE KOMMUNIKATION VON SPEZIALISTEN DER BIBLIOTHEKS - UND INFORMATIONSSSEKTORS: THEORETISCHER ASPEKT.....	43
Одегова Л.В. ИСТОРИЯ ПРОВЕДЕНИЯ НАУЧНЫХ СТУДЕНЧЕСКИХ КОНФЕРЕНЦИЙ: МИРОВОЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ	44
Савченко С.В. РАДЯНСЬКА БІБЛІОТЕКА ЯК ТИП «ВОЙОВНИЧОЇ БІБЛІОТЕКИ» (ДО ІДЕЙ ПЕТЕРА КАРШТЕДТА)	47
Татарчук Л.М. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ННСГБ НААН.....	51
Шакула А.П. УНІВЕРСИТЕТСЬКІ БІБЛІОТЕКИ: СПРИЯННЯ ІНТЕГРАЦІЙНИМ ПРОЦЕСАМ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ НАУКИ ДО СВІТОВОГО ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПРОСТОРУ	54
СЕКЦІЯ 2. НОВІТНІ ВИКЛИКИ КНИГОЗНАВСТВА, ВИДАВНИЧОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, БІБЛІОПОЛІСТИКИ ТА БІБЛІОГРАФІЇ.....	56

Акобій Д.А. КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН.....	56
Друзик Е.А. ІНТЕРНЕТ-ПРОЕКТ «МОБІЛЬНАЯ 3D-БІБЛІОТЕКА» ГОСУДАРСТВЕННОГО УЧРЕЖДЕНИЯ КУЛЬТУРЫ «СТОЛБЦОВСКАЯ ДЕТСКАЯ БІБЛІОТЕКА ИМ. ЯКУБА КОЛАСА».....	58
Красовская А.С. ЭЛЕКТРОННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ УЧРЕЖДЕНИЙ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ.....	62
Левченко Я.В. ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ АРХІВНИХ УСТАНОВ.....	66
Лисакович Р.Г. ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ РЕГИОНАЛЬНОГО СВОДНОГО ЭЛЕКТРОННОГО КАТАЛОГА МИНСКОЙ ОБЛАСТИ (СОЦИОЛОГИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ).....	69
Торяник А.А. ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ АРХІВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ.....	75
СЕКЦІЯ 3. КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКИЙ І МИСТЕЦЬКИЙ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	79
Архипова Г.Л. УКРАЇНСЬКИЙ МОДЕРНОВИЙ ТЕАТР НА ЗЛАМІ ХІХ–ХХ СТОЛІТЬ.....	79
Гучок К.В. КУЛЬТУРНИЙ ОБМІН У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ.....	83
Лютікова К.Ю. ВИШИВАНКА ЯК КУЛЬТУРНИЙ КОД.....	84
Щурко Д.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ЕТИКИ ПРОФЕСІОНАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ЕЛЕКТРОННОЇ СРЕДІ (ПО ІТОГАМ ДИПЛОМНОГО ІССЛЕДОВАНИЯ).....	86
СЕКЦІЯ 4. КУЛЬТУРА ЧИТАННЯ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ.....	90
Петрова С.В. ВПЛИВ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА КУЛЬТУРУ ЧИТАННЯ.....	90
Пучка Г.С. ВАЖЛИВІСТЬ ДИЗАЙНУ ДЛЯ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ЧИТАННЯ.....	93
СЕКЦІЯ 5. ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ, КУЛЬТУРОЛОГІЇ, ФІЛОЛОГІЇ, ЖУРНАЛІСТИКИ ТА ІНШИХ ДОТИЧНИХ ДО СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....	96
Барма О.А. ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ-МЕНЕДЖЕРОВ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ИНФОРМАЦИОННО-ДОКУМЕНТНОЙ СФЕРЫ.....	96
Зозуля Н.Ю. ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ.....	101
Климова В.В. ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ).....	104
Коновалова Ю.В. ОРГАНИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО (ЗАГАЛЬНОГО) ДІЛОВОДСТВА В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: ПРОЗОРИСТІТЬ ТА ВІДКРИТІСТЬ ПРОЦЕСІВ.....	107
Люцко Н.М. РАНЖИРОВАНИЕ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА	

КАЧЕСТВО ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УНИВЕРСИТЕТСКИХ БИБЛИОТЕК БЕЛАРУСИ.....	111
Петрова І.О., Ялі Д.В. ВИСВІТЛЕННЯ ДІЛОВОДНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ У ФАХОВІЙ ПЕРІОДИЦІ.....	114
Савік К.О. АРХІВОЗНАВСТВО В СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА».....	117
Савченко В.П. ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ОСВІТА В УКРАЇНІ	119
Сивак О.А., Сивак Д.С. СУТНІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ІНТЕЛЕКТ-КАРТ У СИСТЕМІ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ	121
Телепіна К.О. ЯК ТРЕВЕЛ-ЖУРНАЛІСТУ РОЗПІЗНАТИ НЕПРАВДИВУ ІНФОРМАЦІЮ: ПРАВДА ЧИ ФЕЙК?.....	125
СЕКЦІЯ 6. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ.....	128
Афанасьєва Н.С. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ БІБЛІОТЕК З ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ	128
Дейниченко О.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ «ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ У ВІЛЬНОМУ ДОСТУПІ» (З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ).....	130
Михайличенко Т.С. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ	134
Натяма С.В. ЗБЕРЕЖЕННЯ ФОНДІВ НАУКОВИХ БІБЛІОТЕК: ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ.....	136
СЕКЦІЯ 7. ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	141
Барсукова А.К. КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ НА СУЧАСНИХ НОСІЯХ ІНФОРМАЦІЇ	141
Борисенко Ю.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В МЕДИЧНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ	143
Коваленко А.В. ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	145
Коновалова Ю.В. СТРУКТУРА ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ КОРПОРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ.....	147
Петрова А.В. БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ.....	149
Петрова І.О., Іваницький М.Р. ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧИХ ДОКУМЕНТІВ: НОРМАТИВНІ ЗМІНИ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНОГО ЗНАЧЕННЯ	151
Пирожок Д.С. КЛАСИФІКАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИХ СИСТЕМ.....	154
Підтикан О.О. КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ERP-СИСТЕМИ	156
Пономарьова В.А. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ЕЛЕКТРОННИМИ ЗВЕРНЕННЯМИ ТА ПЕТИЦІЯМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	158
Попова А.Ф. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВИ	162
Філіпова Л.Я. ПРИКЛАДНІ ЗАВДАННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ЛІНГВІСТИКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	164
Холод Д.В. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З КАДРОВОЮ	

ДОКУМЕНТАЦІЄЮ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	166
СЕКЦІЯ 8. БІБЛІОТЕКА ЯК КУЛЬТУРНО-ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЦЕНТР	169
Бондаренко Т.І. АРТ-ПРОСТІР СУЧАСНОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ.....	169
Дабло А.О. СУЧАСНА БІБЛІОТЕКА В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА.....	170
Давидова Л.В. ІННОВАЦІЙНІ ФОРМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ БІБЛІОТЕК ЗВО (НА ПРИКЛАДІ НБ МДУ).....	173
Давшан В.Л. ЗАПОБІГАННЯ ПЛАГІАТУ В НАУКОВІЙ РОБОТІ: З ДОСВІДУ РОБОТИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МДУ	178
Манякіна О.С. СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК: ЗАРУБІЖНИЙ ТА УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД.....	182
Матвієнко О.В., Цивін М.Н. МОДЕРНІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕКИ: ВІД АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ ДО КІБЕРФІЗИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ.....	185
Міліціна Л.В. БІБЛІОТЕЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	189
Петкевич С.С. РОЛЬ БІБЛІОТЕК В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	192
Підтикан О.О. ГРАНТОВІ ПРОГРАМИ В СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕКАХ.....	194
Соловьєва Е.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРАВОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ РЕСУРСОВ В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СПЕЦИАЛЬНОЙ БИБЛИОТЕКИ	196
Шенец М.А. ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНО- КУЛЬТУРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАУЧНЫХ БИБЛИОТЕК	199
СЕКЦІЯ 9. МЕНЕДЖМЕНТ ТА МАРКЕТИНГ У СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЯХ.....	203
Вдовіна О.О. PR-ТЕХНОЛОГІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК	203
Коновалова Ю.В. МЕТОДИЧНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ ЗАГАЛЬНОГО ВІДДІЛУ МАРІУПОЛЬСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ).....	205
Музика О.М. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ.....	209
Орехова С.Є. ВІТЧИЗНЯНИЙ РИНОК ПОСЛУГ EVENT-MARKETING ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД.....	212
Петкевич С.С. ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ В УКРАЇНІ	216
Реут А.М. ВИЗУАЛЬНИЙ КОНТЕНТ СОЦІАЛЬНИХ СЕТЕЙ БИБЛИОТЕК	220
Семенята К.І. ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ НА СУЧАСНОМУ РИНКУ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ	223
Скрибченко С.І. ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ В КОМПАНІЇ.....	225
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ.....	228

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Редактори

О. В. Булатова,
С. В. Безчотнікова

Упорядники

В. О. Кудлай,
С. Є. Орехова,
І. О. Петрова,
О.Е. Політевич,
О.А. Сивак

Наукове видання

Феномен бібліотек в сучасному світі

II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю
30 вересня 2021 року

Маріупольський державний університет

Збірник матеріалів

Комп'ютерна верстка:

О. В. Дейниченко

Підписано до друку 21.10.2021 Зам. 160/17
Обсяг 9,71 друк. арк. Формат 60x84/16. Тир. – 150

Редакційно-видавничий відділ Маріупольського державного університету.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК №4930 від 07.07.2015 р.
87548, Маріуполь, пр. Будівельників, 129